

הוכן מתוכנת תורת אמת, מותר להפיץ בכפוף לתנאי רשיון - [CC BY-NC-SA 2.5](#) אסור בשימוש מסחרי

וספרי ויקיטקסט תחת רשיון [GNU Free Doc. License](#)
בס"ד - כל הזכויות שמורות (c) ל' ר' פנחס ראובן שליט"א
בס"ד - כל הזכויות שמורות (c) ל ויקיטקסט

טור - אורח חיים - דרכי משה

[הלכות הנהגת אדם בבוקר](#) • [הלכות ציצית](#) • [הלכות תפילין](#) • [הלכות ברכות השחר ושאר ברכות](#) • [הלכות קריאת שמע](#) • [הלכות תפילה](#) • [הלכות נשיאת כפים ונפילת אפים](#) • [הלכות נפילת אפים](#) • [הלכות קריאת ספר תורה](#) • [הלכות בית הכנסת](#) • [הלכות משא ומתן](#) • [הלכות נטילת ידים](#) • [הלכות בציעת הפת](#) • [הלכות דברים הנוהגים בסעודה](#) • [הלכות מים אחרונים](#) • [הלכות ברכת המזון](#) • [הלכות ברכת הפירות ושאר ברכות](#) • [הלכות ברכת הבשמים](#) • [הלכות ברכת הניסים](#) • [הלכות ברכות ההודאות](#) • [הלכות ברכות](#) • [הלכות תפילת המנחה](#) • [הלכות קריאת שמע ותפילה של ערבית](#) • [הלכות צניעות](#) • [הלכות שבת](#) • [הלכות תחומין](#) • [הלכות עירובי תחומין](#) • [הלכות ראש חודש](#) • [הלכות פסח](#) • [הלכות יום טוב](#) • [הלכות חול המועד](#) • [הלכות תשעה באב ושאר תעניות](#) • [הלכות תענית](#) • [הלכות ראש השנה](#) • [הלכות יום הכיפורים](#) • [הלכות סוכה](#) • [הלכות לולב](#) • [הלכות חנוכה](#) • [הלכות מגילה ופורים](#)

הלכות הנהגת אדם בבוקר

- [סימן א - דין השכמת הבוקר](#)
- [סימן ב - דין לבישת בגדים](#)
- [סימן ג - הנהגת בית הכסא](#)
- [סימן ד - דיני נטילת ידים](#)
- [סימן ה - כונת הברכות](#)
- [סימן ו - דין ברכת אשר יצר ואלהי נשמה ופרושין](#)
- [סימן ז - דין לברך ברכת אשר יצר כל היום אחר הטלת מים](#)

הלכות ציצית

- [סימן ח - הלכות ציצית ועטיפתו](#)
- [סימן ט - איזה בגדים חייבים בציצית ואיזה פטורים מציצית](#)
- [סימן י - דיני כנפות הטלית](#)
- [סימן יא - דיני חוטי הציצית](#)
- [סימן יב - דברים הפוסלים בציצית](#)
- [סימן יג - דיני ציצית בשבת](#)
- [סימן יד - דיני ציצית שעשאן עכו"ם ונשים וטלית שאולה](#)

- [סימן טו - אם להתיר ציצית מבגד לבגד ודין נקרע הטלית](#)
- [סימן טז - שעור טלית](#)
- [סימן יז - מי הם חיבין בציצית](#)
- [סימן יח - זמן ציצית](#)
- [סימן יט - זמן ברכת ציצית](#)
- [סימן כ - דיני לקיחת ומכירת טלית](#)
- [סימן כא - כדת מה לעשות בציציות שנפסקו ובטליתות ישנים](#)
- [סימן כב -](#)
- [סימן כג - דיני ציצית בבית הקברות](#)
- [סימן כד - הנהגת לבישת הציצית ושכרה וענשה](#)

הלכות תפלין

- [סימן כה - דיני תפלין בפרטות](#)
- [סימן כו - דין מי שאין לו אלא תפלה אחת](#)
- [סימן כז - מקום הנחתן ואפן הנחתן](#)
- [סימן כח - דיני חליצת התפלין](#)
- [סימן כט -](#)
- [סימן ל - זמן הנחתן](#)
- [סימן לא - דין תפלין בשבת ויום טוב](#)
- [סימן לב - סדר כתיבת התפלין](#)
- [סימן לג - דין תקוני התפלין ודין הרצועות](#)
- [סימן לד - סדר הנחת הפרשיות בתפלין והמהדרים אשר להם ב' זוגות תפלין](#)
- [סימן לה - דין מנין השטין](#)
- [סימן לו - דקדוק כתיבתן](#)
- [סימן לז - זמן הנחת התפלין](#)
- [סימן לח - מי הם חיבין בתפלין והפטורים](#)
- [סימן לט - מי הם הכשרים לכתב תפלין ולקנות מהם](#)
- [סימן מ - דין איך לנהג בקדשת התפלין](#)
- [סימן מא - הנושא משאוי איך ינהג בתפלין](#)
- [סימן מב - אם מתר לשנות תפלין של יד לשל ראש](#)
- [סימן מג - דין איך להתנהג בתפלין בהכנסו לבית הכסא](#)
- [סימן מד - אסור שנה בתפלין](#)
- [סימן מה - דין תפלין בבית הקברות ובית המרחץ](#)

הלכות ברכות השחר ושאר ברכות

- [סימן מו - הלכות ברכות השחר ושאר ברכות](#)
- [סימן מז - דיני ברכת התורה](#)
- [סימן מח - \(אומרים פרשת התמיד ו\) פסוקי קרבן שבת אומרים אצל פרשת](#)

התמיד.

- סימן מט - שיכול לומר קריאת שמע בעל פה
- סימן נ - טעם למה אומרים משנת איזהו מקומן
- סימן נא - דיני תפלה מן ברוך שאמר עד ישתבח
- סימן נב - דין מי ששהה לבוא לבית הכנסת עד ישתבח
- סימן נג - דין מי הראוי לירד לפני התבה
- סימן נד - דינים השיכים לישתבח
- סימן נה - דיני קדיש
- סימן נו - דין ענית הקדיש על ידי הקהל
- סימן נז - דין ברכו ועניתו

הלכות קריאת שמע

- סימן נח - הלכות קריאת שמע וברכותיה
- סימן נט - דין ברכה ראשונה ביוצר
- סימן ס - דין ברכות לקריאת שמע ואם צריכים כונה
- סימן סא - דין כמה צריך לדקדק ולכוון בקריאת שמע
- סימן סב - מי שלא דקדק בקריאת שמע או לא השמיע לאזנו
- סימן סג - לישוב בשעת קריאת שמע ושלא יישן
- סימן סד - דין הטועה בקריאת שמע
- סימן סה - הנכנס לבית הכנסת ומצא צבור קוראין קריאת שמע או שהפסיק בשעת הקריאה,
- סימן סו - באיזה מקום יכול להפסיק ובאיזה מקום לא יפסיק
- סימן סז - דין ספק אם קרא קריאת שמע
- סימן סח - שלא להפסיק בפיוטין
- סימן סט - דין פורס על שמע
- סימן ע - מי הם הפטורים מקריאת שמע
- סימן עא - אבל והעוסקים במת פטורים מקריאת שמע
- סימן עב - דין נושאי המטה והמנחמים והמלוין
- סימן עג - הישן עם אשתו ובניו איך יתנהג
- סימן עד - שלא לברך כשאיבריו רואין את הערוה
- סימן עה - להזהר מגלוי שער וקול אשה בשעת קריאת שמע וכן שלא לקרותה

כנגד הערוה,

- סימן עו - להזהר מצואה בשעת קריאת שמע
- סימן עז - שלא לקרות כנגד מי רגלים
- סימן עח - מי שנצטרך להטיל מים בשעת קריאה
- סימן עט - מי שנזדמן לו צואה בשעת קריאה
- סימן פ - מי שאינו יכול להשמר מהפיח
- סימן פא - דין צואת קטן
- סימן פב - דין צואה יבשה
- סימן פג - דיני בית הכסא בקריאת שמע
- סימן פד - אם מתר לקרות במרחץ

- סימן פה - באיזה מקומות אסור לקרות קריאת שמע
- סימן פו - צריך להרחיק מן מים סרוחים
- סימן פז - כמה צריך להרחיק בשעת קריאת שמע מן גרף של רעי
- סימן פח - בעל קרי מתר בקריאת שמע

הלכות תפילה

- סימן פט - הלכות תפלה וזמנה
- סימן צ - מקום הראוי להתפלל. ולהתפלל עם הצבור ודין ההולך בדרך
- סימן צא - שיאזר מתניו ויכסה ראשו בשעת תפלה
- סימן צב - הנצרך לנקביו ודין רחיצה לתפלה ושאר הכנות לתפלה
- סימן צג - קדם שיתפלל צריך לשהות
- סימן צד - צריך לכוון נגד ארץ ישראל, ודין הרוכב או יושב בספינה
- סימן צה - כוון איבריו בשעת תפלה
- סימן צו - שימנע כל הטרדות כדי שיכון
- סימן צז - שלא יגהק ושלא יפהק בשעת התפלה
- סימן צח - צריך שיהיה לו כונה בתפלתו
- סימן צט - דין שתוי ושכור לתפלה
- סימן ק - תפלת המועד צריך לסדר
- סימן קא - שצריך לכוון בכל הברכות, ושיכול להתפלל בכל לשון
- סימן קב - שלא להפסיק כנגד המתפלל
- סימן קג - מי שנזדמן לו רוח בתפלתו או עטוש
- סימן קד - שלא להפסיק בתפלה
- סימן קה - דין המתפלל ב' תפלות
- סימן קו - מי הם הפטורים מתפלה
- סימן קז - המספק אם התפלל, ודין תפלת נדבה
- סימן קח - מי שלא התפלל לסבת טעות, או אנס או במזיד
- סימן קט - דין איך יתנהג היחיד לכוון בתפלתו עם הצבור
- סימן קי - היוצא לדרך, ופועלים מה יתפללו, וסדר תפלת הדרך ובית המדרש
- סימן קיא - דין סמיכות גאלה לתפלה
- סימן קיב - שלא להפסיק לא בשלשה ראשונות ולא בשלשה אחרונות
- סימן קיג - דיני הכריעות ביי"ח ברכות
- סימן קיד - דין הזכרת הרוח וגשם וטל
- סימן קטו - טעם ברכת אתה חונן
- סימן קטז - פרוש ברכת רפאנו
- סימן קיז - דיני ברכת השנים
- סימן קיח - חתימת ברכת השיבה
- סימן קיט - דין הרוצה להוסיף בברכות
- סימן קכ - שראוי לומר רצה בכל תפלה
- סימן קכא - דיני מודים
- סימן קכב - דינים השיכין בין י"ח ליהיו לרצון
- סימן קכג - דיני הכריעות בסיום י"ח ברכות

- [סימן קכד - דין הנהגת שליח צבור בי"ח הברכות, ודין ענית אמון](#)
- [סימן קכה - דיני קדשה](#)
- [סימן קכו - דין שליח צבור שטעה](#)
- [סימן קכז - דין מודים דרבנן](#)

הלכות נשיאת כפים ונפילת אפים

- [סימן קכח - דיני נשיאת כפים ואיזה דברים הפוסלים בכהן](#)
- [סימן קכט - באיזה תפלות נושאים כפים](#)
- [סימן קל - רבונו של עולם שאומרים בשעת נשיאת כפים](#)

הלכות נפילת אפים

- [סימן קלא - דיני נפילת אפים](#)
- [סימן קלב - דיני קדשת ובא לציון](#)
- [סימן קלג - דין ברכו בשבת](#)
- [סימן קלד - סדר והוא רחום, והגבהת התורה](#)

הלכות קריאת ספר תורה

- [סימן קלה - סדר קריאת התורה ביום ב' וה'](#)
- [סימן קלו - מי הם הנקראים לספר תורה בשבת](#)
- [סימן קלז - כמה פסוקים צריכים לקרא לכל אחד](#)
- [סימן קלח - שלא לשיר בפרשה פחות מג' פסוקים](#)
- [סימן קלט - סדר קריאת התורה וברכותיה](#)
- [סימן קמ - דיני הפסק בברכת התורה](#)
- [סימן קמא - דיני קורא והמקרא](#)
- [סימן קמב - דין מי שקרא וטעה, ובמקום שאין שם מי שיודע לקרות בדיוק](#)
- [סימן קמג - דין אם נמצאת ספר תורה מטעה, ויתר דיני הספר](#)
- [סימן קמד - שלא לדלג בתורה מענין לענין, ודיני ההפטר](#)
- [סימן קמה - דיני המתרגמן](#)
- [סימן קמו - שלא לדבר בשעת הקריאה](#)
- [סימן קמז - דיני גלילת ספר תורה](#)
- [סימן קמח - שלא יפשיט שליח צבור התבה](#)
- [סימן קמט - שהצבור לא יצאו מבית הכנסת עד שיצינע ספר תורה](#)

הלכות בית הכנסת

- סימן קנ - בנין בית הכנסת, ושיהיה גבוה
- סימן קנא - דיני קדשת בית הכנסת
- סימן קנב - שלא לסתר שום בית הכנסת
- סימן קנג - דיני בנין בית הכנסת
- סימן קנד - דיני תשמיש קדושה ונרות בית הכנסת
- סימן קנה - לילך מבית הכנסת לבית המדרש

הלכות משא ומתן

- סימן קנו - סדר משא ומתן

הלכות נטילת ידים

- סימן קנז - דיני זמן קביעות סעודה
- סימן קנח - דיני נטילת ידים לסעודה
- סימן קנט - באיזה כלי נוטלין הידים, וכיצד יבואו המים לידין
- סימן קס - איזו מים כשרים ואיזו פסולים לנטילה
- סימן קסא - דיני חציצה בנטילה
- סימן קסב - הגבהה ושפשוף הידים בנטילה
- סימן קסג - דין מי שאין לו מים, והמאכיל לאחרים
- סימן קסד - שיכול להתנות על הנטילה
- סימן קסה - דין העושה צרכיו ורוצה לאכל

הלכות בציעת הפת

- סימן קסו - דין הפסקה בין בציעה לנטילה
- סימן קסז - מקום וזמן הבציעה, ומי הוא הבוצע
- סימן קסח - על איזה מיני פת מברכין

הלכות דברים הנוהגים בסעודה

- סימן קסט - דין שמש הסעדה
- סימן קע - דברי מוסר שינהג אדם בסעדה
- סימן קעא - שלא לנהג בזיון באכלין
- סימן קעב - מי שהכניס אכלין ומשקין לפיו בלא ברכה

- סימן קעג - דין מים אמצעיים
- סימן קעד - דין ברכת היין בסעדה
- סימן קעה - דיני ברכת הטוב והמטיב על היין
- סימן קעו - שהפת פוטר את הפרפרת
- סימן קעז - דברים הבאים בתוך הסעדה ואחר הסעדה מה דינם
- סימן קעח - איזה דברים קרויים הפסק בסעדה
- סימן קעט - איזה דברים קרויים הסח הדעת בסעדה שצריך לחזור ולברך
- סימן קפ - דיני פרורי הפת

הלכות מים אחרונים

- סימן קפא - דיני מים אחרונים

הלכות ברכת המזון

- סימן קפב - דין כוס ברכת המזון, ושלא יהא פגום
- סימן קפג - המברך איך יתנהג בכוס של ברכת המזון
- סימן קפד - לקבע ברכה במקום סעדה, ועד כמה יכול לברך מי ששכח ולא ברך
- סימן קפה - לברך ברכת המזון בקול רם, ויתר פרטים בברכת המזון
- סימן קפו - אם נשים וקטנים חיבים בברכת המזון
- סימן קפז - דיוקים בנסח ברכת המזון
- סימן קפח - נסח ברכה ג', ודיני ברכת המזון בשבת, והטועה בברכת המזון
- סימן קפט - נסח ברכה רביעית ודיניה
- סימן קצ - שתית היין אחר הברכה ודיניו
- סימן קצא - אם הפועלים מחיבים לברך
- סימן קצב - ברכת זמון בג' או בעשרה
- סימן קצג - אם מצטרפין לזמון אם לאו
- סימן קצד - שלשה שאכלו כאחד ונפרדו, לענין הזמון מה דינם
- סימן קצה - חברות שאוכלים בהרבה מקומות מה דינם
- סימן קצו - מי שאכל דבר אסור אם מצטרף לזמון
- סימן קצז - דין צרוף לזמון שלשה או עשרה
- סימן קצח - אחד נכנס אצל שלשה שאכלו
- סימן קצט - על מי מזמנים ועל מי אין מזמנים
- סימן ר - דין המפסיק כדי לברך
- סימן רא - מי הוא המברך

הלכות ברכת הפירות ושאר ברכות

- [סימן רב - דיני ברכת פרות האילן](#)
- [סימן רג - דיני ברכת פרות הארץ](#)
- [סימן רד - דיני הברכות ליתר מאכלים](#)
- [סימן רה - ברכת ירקות](#)
- [סימן רו - דיני הפסק וטעות בברכת הפרות](#)
- [סימן רז - דין ברכה אחרונה על הפרות](#)
- [סימן רח - דין ברכה מעין ג' אחרי \(ה' מיני\) פרות וה' מיני דגן](#)
- [סימן רט - דיני טעות וספק בברכת היין](#)
- [סימן רי - האוכל פחות מכזית מה דינו](#)
- [סימן ריא - דיני קדימה בברכת הפרות](#)
- [סימן ריב - שהעקר פוטר הטפל](#)
- [סימן ריג - מי שיצא \(אם\) מוציא אחרים](#)
- [סימן ריד - בכל ברכה צריך להיות שם ומלכות](#)
- [סימן רטו - ענית אמן אחר הברכות](#)

הלכות ברכת הבשמים

- [סימן רטז - דיני ברכת הריח](#)
- [סימן ריז - ברכת הבשמים והמגמר](#)

הלכות ברכת הניסים

- [סימן ריח - ברכות הנעשים על הנסים](#)

הלכות ברכות ההודאות

- [סימן ריט - ברכת הודאות היחיד](#)
- [סימן רכ - הטבת חלום ותעניתו](#)
- [סימן רכא - ברכת הודאת הגשמים](#)
- [סימן רכב - ברכת הודאת הטוב והרע](#)
- [סימן רכג - מי שילדה אשתו, ומת מורישו, ובנה בית חדש, וקנה כלים חדשים מה מברך.](#)

הלכות ברכות

- [סימן רכד - דיני ברכות פרטיות](#)
- [סימן רכה - דיני ברכת שהחינו](#)

- סימן רכו - הרואה פרחי האילן מה מברך
- סימן רכז - ברכת הזקים
- סימן רכח - ברכת ימים ונהרות הרים וגבעות
- סימן רכט - ברכת הקשת וחמה בתקופתה
- סימן רל - דין קצת ברכות פרטיות
- סימן רלא - שכל כונותיו יהיו לשם שמים

הלכות תפילת המנחה

- סימן רלב - דברים האסורים לעשות בשעת המנחה
- סימן רלג - זמן תפלת המנחה
- סימן רלד - הרוצה להתפלל מנחה גדולה ומנחה קטנה

הלכות קריאת שמע ותפילה של ערבית

- סימן רלה - זמן קריאת שמע של ערבית
- סימן רלו - דין ברכות קריאת שמע של ערבית
- סימן רלז - סדר תפלת ערבית
- סימן רלח - לקבע עתים לתורה בלילה
- סימן רלט - דין קריאת שמע על מטתו

הלכות צניעות

- סימן רמ - איך יתנהג האדם בתשמיש מטתו
- סימן רמא - שלא להשתין ערם בפני מטתו

הלכות שבת

- סימן רמב - להזהר בכבוד שבת
- סימן רמג - דין המשכיר שדה ומרחץ לעכו"ם
- סימן רמד - איזה מלאכות יכול העכו"ם לעשות בעד הישראל
- סימן רמה - ישראל ועכו"ם שתפין, איך יתנהגו בשבת
- סימן רמו - דיני השאלה והשכרה לעכו"ם בשבת
- סימן רמז - דין אינם יהודי המביאים כתבים בשבת
- סימן רמח - דין המפליג בספינה וההולך בשירא בשבת
- סימן רמט - דינים השיכים לערב שבת
- סימן רנ - הכנת הסעדות לשבת

- סימן רנא - שלא לעשות מלאכה בערב שבת מן המנחה ולמעלה
- סימן רנב - מלאכות המתרים והאסורים להתחיל בערב שבת כדי שיהיו נגמרים בשבת,

- סימן רנג - דין כירה ותנור לתן עליה הקדרות בערב שבת
- סימן רנד - דיני תבשילין המוכנים מערב שבת כדי להגמר בשבת
- סימן רנה - הכנת האש קדם הכנסת שבת
- סימן רנו - ששה תקיעות שהיו תוקעין בערב שבת
- סימן רנז - דיני הטמנת חמין
- סימן רנח - שמתר להשים ערב שבת דבר קר על קדרה חמה
- סימן רנט - כמה דיני הטמנה וטלטולם
- סימן רס - דיני הכנסת שבת
- סימן רסא זמן הדלקת נרות לשבת
- סימן רסב - לקדש השבת בשלחן ערוך ובכסות נקיה
- סימן רסג - מי ומי המדליקין, ואם טעו ביום המענן
- סימן רסד - דיני הפתילה והשמן
- סימן רסה - דין כלים הנתנים תחת הנר
- סימן רסו - דין מי שהחשיך לו בדרך
- סימן רסז - דיני התפלה בערב שבת
- סימן רסח - דין הטועה בתפלת השבת
- סימן רסט - דין הקדוש בבית הכנסת
- סימן רער - לומר משנת במה מדליקין
- סימן רעא - דיני קדוש על היין
- סימן רעב - על איזה יין מקדשים
- סימן רעג - שיהיה הקדוש במקום סעדה
- סימן רעד - דיני בציעת הפת בשבת
- סימן רעה - דברים האסורים לעשות לאור הנר בשבת
- סימן רעו - דיני נר שהדליק עכו"ם בשבת
- סימן רעז - שלא לגרם כבוי הנר
- סימן רעח - שיכול לכבות הנר בשביל החולה
- סימן רעט - דיני טלטול הנר בשבת
- סימן רפ - תשמיש המטה בשבת
- סימן רפא - שלא יכרע ב'ולד אנחנו מודים, '
- סימן רפב - קריאת התורה והמפטיר בשבת
- סימן רפג - למה אין מוציאין שני ספרי תורות בשבת
- סימן רפד - דיני הפטרה וברכותיה
- סימן רפה - לקרא הפרשה שנים מקרא, ואחד תרגום
- סימן רפו - דיני תפלת מוסף בשבת
- סימן רפז - נחום אבלים ובקור חולים בשבת
- סימן רפח - דין (תענית ודין) תענית חלום בשבת
- סימן רפט - סדר סעדת שחרית של שבת
- סימן רצ - בשבת ישלים מאה ברכות בפרות
- סימן רצא - דין שלש סעדות
- סימן רצב - דין תפלת מנחה בשבת

- [סימן רצג - דיני ערבית במוצאי שבת](#)
- [סימן רצד - דיני הבדלה בתפלה](#)
- [סימן רצה - הבדלה שעושה שליח צבור](#)
- [סימן רצו - דיני הבדלה על היין](#)
- [סימן רצז - דיני בשמים להבדלה](#)
- [סימן רחצ - דיני נר הבדלה](#)
- [סימן רצט - שלא לאכל ולא לעשות שום מלאכה קדם שיבדיל](#)
- [סימן ש - שיסדר שלחנו במוצאי שבת](#)
- [סימן שא - באיזה כלים מתר לצאת בשבת ואיזה מהם אסורים](#)
- [סימן שב - דיני נקוי וקפול הבגדים בשבת](#)
- [סימן שג - דיני תכשיטי אשה](#)
- [סימן דש - על איזה עבד מצוה על שביתתו](#)
- [סימן שה - במה בהמה יוצאה בשבת](#)
- [סימן שו - באיזה חפצים מתר לדבר בשבת](#)
- [סימן שז - דיני שבת התלויים בדבור](#)
- [סימן שח - דברים המתרים והאסורים לטלטל בשבת](#)
- [סימן שט - טלטול על ידי דבר אחר אם מתר בשבת](#)
- [סימן שי - דיני מקצה בשבת](#)
- [סימן שיא - דיני מת בשבת ושאר טלטול מן הצד](#)
- [סימן שיב - הנצרך לנקביו במה מקנח בשבת](#)
- [סימן שיג - טלטול דלת וחלון והמנעול בשבת](#)
- [סימן שיד - דברים האסורים משום בנין וסתירה בשבת](#)
- [סימן שטו - דברים האסורים משום אהל בשבת](#)
- [סימן שטז - צידה האסורה ומתרת בשבת \(ושלא ישפשף הרק\)](#)
- [סימן שיז - דין קשירה ועניבה בשבת](#)
- [סימן שיח - דין המבשל בשבת](#)
- [סימן שיט - דין הבורר בשבת](#)
- [סימן שכ - דיני סחיטה בשבת](#)
- [סימן שכא - דיני תולש בשבת ודין טוחן ודיני תקוני מאכל או מעבד ולש](#)
- [סימן שכב - דין נולד בשבת](#)
- [סימן שכג - דיני השאלה וקנין צרכי שבת והדחת הכלים ותקונן וטבילתן](#)

בשבת

- [סימן שכד - דין הכנת מאכל לבהמה לשבת](#)
- [סימן שכה - עכו"ם שעשה מלאכה בעד ישראל](#)
- [סימן שכו - דיני רחיצה בשבת](#)
- [סימן שכז - דיני סיכה בשבת](#)
- [סימן שכח - דין חולה בשבת](#)
- [סימן שכט - על מי מחללין שבת](#)
- [סימן של - דיני יולדת בשבת](#)
- [סימן שלא - דין מילה בשבת](#)
- [סימן שלב - שלא לילד הבהמה בשבת](#)
- [סימן שלג - שלא לפנות אוצר בשבת](#)
- [סימן שלד - דיני דלקה בשבת](#)

- [סימן שלה - דין חבית שנשברה](#)
- [סימן שלו - אם מתר לילך על גבי העשבים, וכן באילן](#)
- [סימן שלז - דין כבוד הבית ודבר שאינו מתכון](#)
- [סימן שלח - דברים האסורים בשבת משום השמעת קול](#)
- [סימן שלט - כמה דינים פרטיים הנוהגין בשבת](#)
- [סימן שמ - כמה דינים מדברים האסורים בשבת כעין תולדות מאבות](#)
- [סימן שמא - התר נדרים בשבת](#)
- [סימן שמב - בין השמשות מתר לעשות דברים שאסרו חז"ל משום גזרה](#)
- [סימן שמג - דיני קטן בשבת](#)
- [סימן שדמ - דין ההולך במדבר בשבת](#)
- [סימן שמה - דין ארבע רשיות בשבת](#)
- [סימן שמו - דיני עירובין מן התורה](#)
- [סימן שמז - על איזה הוצאה חייב מן התורה](#)
- [סימן שמח - דין המושיט מרשות לרשות](#)
- [סימן שמת - דין ארבע אמות ברשות הרבים](#)
- [סימן שנ - דין המוציא ראשו ורבו מרשות לרשות](#)
- [סימן שנא - דין המושיט ידו לצנור ברשות הרבים לשתות](#)
- [סימן שנב - הקורא בספר ונתגלגל מרשות לרשות](#)
- [סימן שנג - דיני זיזין ברשות הרבים](#)
- [סימן שנד - דיני בור ואשפה ברשות הרבים](#)
- [סימן שנה - דיני גזוזטרא ובית הכסא](#)
- [סימן שנו - דין אמת המים העוברת בחצר](#)
- [סימן שנז - דיני חצר פחות מד' אמות וביב](#)
- [סימן שנח - דין איזה מקומות נקראים מקפים לדירה](#)
- [סימן שנט - דין רחבה שאחורי הבתים](#)
- [סימן שס - דין הקף מחצות לשבת](#)
- [סימן שסא - דין גג הסמוך לרשות הרבים](#)
- [סימן שסב - איזה מחצה קרויה מחצה לטלטל](#)
- [סימן שסג - דיני מבוי ולחי](#)
- [סימן שסד - דין מבוי המפלש ועשוי כנדל](#)
- [סימן שסה - דין מבוי שנפרץ](#)
- [סימן שסו - דין ערוב לחצר שהרבה בני אדם דרים בו](#)
- [סימן שסז - אם אשה יכולה לערב](#)
- [סימן שסח - דין אם אחר שערבו נתקלקל הערוב](#)
- [סימן שסט - באיזה אופן מקנין הערוב](#)
- [סימן שע - דיני שתוף בערוב](#)
- [סימן שעא - כשאחד מבני חצר נפרד משם או מת](#)
- [סימן שעב - דיני שתפי הדירות לערוב](#)
- [סימן שעג - דין שתי גזוזטראות בשתי עליות](#)
- [סימן שעד - נסתם בשבת פתח או חלון במקום שערב בו](#)
- [סימן שעה - מה הם הדברים השרוים בחצר שאינם אוסרים](#)
- [סימן שעו - בור ובאר שבין שתי חצרות](#)
- [סימן שעז - דין ב' עליות זו כנגד זו הפתוחות לחצר](#)

- [סימן שעה - דין חצרות הפתוחות זו לזו](#)
- [סימן שעט - דין חצרות ובתים ביניהם](#)
- [סימן שפ - דיני בטול רשות](#)
- [סימן שפא - דיני המבטל רשותו ועבר והוציא](#)
- [סימן שפב - אם דירת עכו"ם מעכבת בערובו](#)
- [סימן שפג - כשאין העכו"ם בבית אינו מעכב](#)
- [סימן שפד - עכו"ם אכסנאי אם מעכב](#)
- [סימן שפה - דין צדוקי ומומר בערוב](#)
- [סימן שפו - דיני שתוף בערוב](#)
- [סימן שפז - שתפין במבוי צריכין לערב בחצרות](#)
- [סימן שפח - דין אם לא ערבו החצרות יחד וגם לא נשתתפו במבוי](#)
- [סימן שפט - עכו"ם שיש לו חלון פתוח למבוי](#)
- [סימן שצ - מבוי שצדו אחד עכו"ם וצדו אחד ישראל](#)
- [סימן שצא - דין בטול רשות למי ששכחו לערב](#)
- [סימן שצב - דיני ערובין לעיר](#)
- [סימן שצג - דין ערוב ביום טוב שחל בערב שבת ודין בין השמשות לערב](#)
- [סימן שצד - ספק ערוב מה דינו](#)
- [סימן שצה - דיני ברכת ערוב](#)

הלכות תחומין

- [סימן שצו - דין ארבע אמות שיש לכל אדם בשבת](#)
- [סימן שצז - דין שביתת היחיד וכליו ומהלך אלפים אמה](#)
- [סימן שצח - דין היאך מודדין אלפים אמה](#)
- [סימן שצט - במה מודדין התחומין ומקום המדידה ומי הוא המודד](#)
- [סימן ת - מי שישב לו בדרך לנוח ולא ידע אם הוא בתחום אם לאו](#)
- [סימן תא - מי שישן בדרך וחשכה לו, קונה אלפים אמה לכל רוח](#)
- [סימן תב - דין חריץ מים בין שני תחומין](#)
- [סימן תג - דין בקעה שהקיפוח עכו"ם](#)
- [סימן תד - דין אם יש תחומין למעלה מעשרה טפחים](#)
- [סימן תה - דין היוצא חוץ לתחום](#)
- [סימן תו - מי שיצא חוץ לתחום שלא לדעת](#)
- [סימן תז - מי הם שיכולין לילך חוץ לתחום](#)

הלכות עירובי תחומין

- [סימן תח - דין הנחת הערוב וקניית השביתה](#)
- [סימן תט - דין מקום נתינת הערוב](#)
- [סימן תי - דין המחזיק בדרך כדי לקנות שביתה](#)

- סימן תיא - מי שהיה ביתו במזרח ונתן הערב במערב
- סימן תיב - דין החולק ערובו
- סימן תיג - דין המערב לרבים
- סימן תיד - שלא לערב אלא לדעתו
- סימן תטו - שלא לערב ערובי תחומין אלא לדבר מצוה
- סימן תטז - דין ערובי תחומין ביום טוב שחל להיות סמוך לשבת

הלכות ראש חודש

- סימן תיז - הלכות ראש חודש
- סימן תיח - דין תענית בראש חודש
- סימן תיט - מצוה להרבות בסעדה בראש חודש
- סימן תכ - אם הנשים רשאות לקונן בראש חודש
- סימן תכא - קריאת ובראשי חדשיכם בפסוקי דזמרה
- סימן תכב - סדר התפלה והלל בראש חודש
- סימן תכג - סדר קריאת התורה בראש חודש
- סימן תכד - דין הזכרת יעלה ויבא בברכת המזון
- סימן תכה - דיני ראש חודש שחל להיות בשבת
- סימן תכו - ברכת הלבנה וזמנה
- סימן תכז - כשראש חודש ב' ימים היאך כותבין בשטרות
- סימן תכח - סדר קביעת המועדים וקריאת הפרשיות

הלכות פסח

- סימן תכט - שאין נופלין על פניהם כל ניסן
- סימן תל -
- סימן תלא - זמן בדיקת החמץ
- סימן תלב - דין ברכת בדיקת חמץ
- סימן תלג - בדיקת חמץ
- סימן תלד - דינים הנוהגים תכף אחר הבדיקה
- סימן תלה - דין מי שלא בדק בליל י"ד
- סימן תלו - דין המפרש בים והיוצא בשירא
- סימן תלז - המשכיר בית לחברו על מי חל חובת בעור
- סימן תלח - עכבר שנכנס למקום בדוק וככר בפיו
- סימן תלט - דין מי שבדק ולא מצא מספר ככרות שהניח
- סימן תם - דין חמצו של עכו"ם שהפקד אצל ישראל
- סימן תמא - דיני מי שהלוה על חמץ
- סימן תמב - דין תערבת חמץ
- סימן תמג - דין חמץ בערב פסח לאחר שש
- סימן תמד - דין ערב פסח שחל להיות בשבת

- [סימן תמה - דין בעור חמץ](#)
- [סימן תמו - דין מי שמוצא חמץ בתוך המועד](#)
- [סימן תמז - דיני תערבת חמץ בתוך הפסח](#)
- [סימן תמח - דין חמץ שעבר עליו הפסח](#)
- [סימן תמט - דין חמץ שנמצא בחנות ישראל והפועלים אינם יהודים או בהפך](#)
- [סימן תנ - דין ישראל ואינו יהודי שיש להם שתפות](#)
- [סימן תנא - דיני הגעלת כלים](#)
- [סימן תנב - זמן הגעלת הכלים](#)
- [סימן תנג - דיני החטים וטחינתם למצות](#)
- [סימן תנד - באיזה מצה אינו יוצא ידי חובתו](#)
- [סימן תנה - דין מים שלנו](#)
- [סימן תנו - שעור כמות לישת המצות](#)
- [סימן תנז - דין הנהגת החלה בעסת מצה](#)
- [סימן תנח - מצוה ללוש המצה בערב פסח](#)
- [סימן תנט - מקום וסדר לישת המצות](#)
- [סימן תס - דיני מצת המצוה](#)
- [סימן תסא - דיני אפית המצה](#)
- [סימן תסב - דין מי פרות אם מחמיצין](#)
- [סימן תסג - אם מתר לחרך שני שבליים יחד ודיני כרמל](#)
- [סימן תסד - חרדל שנתערב בתוכו קמח](#)
- [סימן תסה - דיני מורסן בפסח](#)
- [סימן תסו - אם הרק ומי רגלים ודומיו מחמיצים](#)
- [סימן תסז - דין חטים שנפל עליהם מים ותבשיל שנמצא בתוכו חטה](#)
- [סימן תסח - שלא לעשות מלאכה בערב פסח אחר חצות](#)
- [סימן תסט - שלא ליחד בשר לפסח](#)
- [סימן תע - שהבכורות מתעניין בערב פסח](#)
- [סימן תעא - בערב פסח אחר שעה עשירית אסור לאכל פת](#)
- [סימן תעב - דיני הסבה וארבע כוסות](#)
- [סימן תעג - דיני כוס ראשון וסדר הפסח עד כוס השני](#)
- [סימן תעד - על כוס ב' אין מברכין](#)
- [סימן תעה - יתר דיני הסדר](#)
- [סימן תעו - מנהג אכילת צלי בליל פסח](#)
- [סימן תעז - דיני אכילת האפיקומן](#)
- [סימן תעח - שלא לאכל אחר אכילת האפיקומן](#)
- [סימן תעט - ברכת המזון על כוס שלישי](#)
- [סימן תפ - סדר כוס רביעי](#)
- [סימן תפא - שלא לשתות אחר ארבע כוסות](#)
- [סימן תפב - מי שאין לו מצה שמורה](#)
- [סימן תפג - דין מי שאין לו יין](#)
- [סימן תפד - דין מי שרוצה לעשות הסדר בהרבה בתים](#)
- [סימן תפה - דין מי שנשבע שלא לאכל מצה](#)
- [סימן תפו - שעור כזית](#)
- [סימן תפז - סדר תפלת ערבית של פסח](#)

- סימן תפח - דין סדר תפלת שחרית של פסח
- סימן תפט - סדר תפלת ליל שני של פסח וספירת העמר
- סימן תצ - סדר תפלת יום שני ותפלת חלו של מועד
- סימן תצא - סדר הבדלה במוצאי יום טוב
- סימן תצב - תענית שני וחמישי ושני אחר המועדים
- סימן תצג - דינים הנוהגים בימי העמר
- סימן תצד - סדר תפלת חג השבועות

הלכות יום טוב

- סימן תצה - איזה מלאכות אסורים ביום טוב
- סימן תצו - דיני יום טוב שני של גליות
- סימן תצז - דיני הכנה ביום טוב
- סימן תצח - דיני שחיטה ביום טוב
- סימן תצט - דין מליגה ומליחה ביום טוב
- סימן תק - הנצרך לבשר ביום טוב היאך יתנהג, וסדר מליחתו
- סימן תקא - עצים האסורים והמתרים ביום טוב
- סימן תקב - דיני האש ביום טוב
- סימן תקג - שלא להכין מיום טוב לחברו
- סימן תקד - דין התבלין ביום טוב
- סימן תקה - דין החולב בהמה ביום טוב
- סימן תקו - דיני לישה ביום טוב
- סימן תקז - דין אפיה ביום טוב
- סימן תקח - דברים האסורים ביום טוב להכנת צלי
- סימן תקט - כמה דינים פרטיים להלכות יום טוב
- סימן תקי - כמה דברים האסורים לעשות ביום טוב ואיזה מהם מותרים על

ידי שנוי,

- סימן תקיא - הבערה ולהחם מים מתר ביום טוב
- סימן תקיב - שלא לבשל לצרך עכו"ם ביום טוב
- סימן תקיג - דין ביצה שנולדה ביום טוב
- סימן תקיד - שלא לכבות ביום טוב
- סימן תקטו - דין דברים הבאים ביום טוב חוץ לתחום
- סימן תקטז - דין איזה דברים מתרים לשלח ביום טוב
- סימן תקיז - באיזה אופן מתר לקח ביום טוב מן החנוני מיני מאכל
- סימן תקיח - דיני הוצאה מרשות לרשות ביום טוב
- סימן תקיט - צירי דלתות מתר להסיר ולהחזיר לצרך יום טוב
- סימן תקכ - לכבד הבית
- סימן תקכא - דין שלשול פרות ביום טוב ממקום למקום
- סימן תקכב - קצת דברים האסורים לטלטל ביום טוב
- סימן תקכג - דינים הנוהגין בבהמות ביום טוב
- סימן תקכד - כמה דברים האסורים ביום טוב
- סימן תקכה - דין הלואה ביום טוב

- סימן תקכו - דין מת ביום טוב
- סימן תקכז - דיני ערוב תבשילין
- סימן תקכח - דיני ערובי חצרות ביום טוב
- סימן תקכט - דיני שמחת יום טוב

הלכות חול המועד

- סימן תקל - חל המועד אסור בקצת מלאכות
- סימן תקלא - דיני גלוח בחל המועד
- סימן תקלב - דין נטילת צפרנים בחל המועד
- סימן תקלג - מלאכות המתרים בחל המועד
- סימן תקלד - דיני כבוס בחל המועד
- סימן תקלה - שלא לפנות מחצר לחצר בחל המועד
- סימן תקלו - כל צרכי בהמה מתר לעשות בחל המועד
- סימן תקלז - דין מלאכת דבר האבד
- סימן תקלח - כמה ענינים הנקראים דבר האבד
- סימן תקלט - דיני הסחורה בחל המועד
- סימן תקמ - דיני בנין וסתירה בחל המועד
- סימן תקמא - דיני אריגה בחל המועד
- סימן תקמב - שלא לעשות מלאכה לאחרים בחל המועד אלא בחנם
- סימן תקמג - דין מלאכה על ידי עכו"ם בחל המועד
- סימן תקמד - דין צרכי רבים בחל המועד
- סימן תקמה - דיני כתיבה בחל המועד
- סימן תקמו - דיני ארוסין ונשואין בחל המועד
- סימן תקמז - דין מי שמת לו מת בחל המועד
- סימן תקמח - דין אבלות בחל המועד

הלכות תשעה באב ושאר תעניות

- סימן תקמט - להתענות ד' תעניות
- סימן תקנ - הבדל שיש בין ט' באב ליתר צומות
- סימן תקנא - דין שבוע שחל ט' באב להיות בתוכה
- סימן תקנב - דיני ערב ט' באב
- סימן תקנג - דין סעדה המפסקת
- סימן תקנד - דברים האסורים בתשעה באב
- סימן תקנה - דיני תפלין וציצית בט' באב
- סימן תקנו - תשעה באב שחל ביום ראשון
- סימן תקנז - לומר נחם ועננו בתשעה באב
- סימן תקנח - במוצאי תשעה באב אין אוכלין בשר
- סימן תקנט - מנהגי תשעה באב ודין מילה בתשעה באב

- סימן תקס - לעשות זכר לחרבן
- סימן תקסא - דין הרואה ערי יהודה וירושלים והמקדש בחרבן

הלכות תענית

- סימן תקסב - דין קבלת התענית
- סימן תקסג - דין מי שהרהר בלבו להתענות
- סימן תקסד - דין ליל שלפני התענית
- סימן תקסה - דין תפלת עננו
- סימן תקסו - דין תענית צבור
- סימן תקסז - טעימה ורחיצת הפה שמתר בתענית
- סימן תקסח - דיני נדרי תענית
- סימן תקסט - דין נודר בעת צרה
- סימן תקע - דין חנכה ופורים וימים שאין אומרים בהם תחנה שנפגשו בתוך ימי נדרי תענית,

- סימן תקעא - מי הם החוטאים לישוב בתענית
- סימן תקעב - באיזה ימים אין גוזרים תענית צבור
- סימן תקעג - שבטלה מגלת תענית
- סימן תקעד - שנותנין בתענית חמרי מקום שיצא ושהלך לשם
- סימן תקעה - דיני תעניות שמתפללין בארץ ישראל על הגשמים
- סימן תקעו - על איזה דברים מתענין ומתריעין
- סימן תקעז - אם נתרבו הגשמים עד שמטשטשים הקרקע איך מתנהגים
- סימן תקעח - שכל יחיד יתענה ויתפלל על צרתו
- סימן תקעט - סדר תפלות באלו התעניות
- סימן תקפ - ימים שמתענים בהם

הלכות ראש השנה

- סימן תקפא - דיני ימי תחנונים וערב ראש השנה
- סימן תקפב - סדר תפלת עשרת ימי תשובה וראש השנה
- סימן תקפג - דברים שנוהגים לאכל בליל ראש השנה
- סימן תקפד - סדר קריאת התורה בראש השנה
- סימן תקפה - דין ברכת השופר
- סימן תקפו - דיני שופר של ראש השנה
- סימן תקפז - דין התוקע לתוך הבור
- סימן תקפח - זמן תקיעת שופר
- סימן תקפט - מי הם הראוים לתקיעת שופר
- סימן תקצ - סדר הראוי לתקיעת שופר
- סימן תקצא - סדר תפלת מוסף ביחיד
- סימן תקצב - תפלת מוסף בקול (רם) וסדר התקיעות

- סימן תקצג - אם הברכות והתקיעות מעכבות זו את זו
- סימן תקצד - יחיד שלא התפלל אין חברו מוציא
- סימן תקצה - מי שאינו בקי לא בתקיעות ולא בתפלה
- סימן תקצו - תשלום תקיעות לאחר התפלה
- סימן תקצז - אם מתר להתענות בראש השנה
- סימן תקצח -
- סימן תקצט, -
- סימן תר - ביצה שנולדה בראש השנה, ודיני הקדוש
- סימן תרא - סדר יום שני של ראש השנה
- סימן תרב - סדר עשרת ימי תשובה
- סימן תרג - ובו סעיף אחד

הלכות יום הכיפורים

- סימן תרד - סדר ערב יום כפור
- סימן תרה - מנהג כפרות בערב יום כפור
- סימן תרו - שיפיס אדם חברו בערב יום כפור
- סימן תרז - סדר הודוי במנחה בערב יום כפור
- סימן תרח - סדר סעדה המפסקת
- סימן תרט - הטמנת חמין בערב יום כפור
- סימן תרי - הדלקת נרות ביום כפור
- סימן תריא - שליל יום הכפורים דינו כיומו
- סימן תריב - אסור אכילה ביום הכפורים ושעור כמותה
- סימן תריג - אסור רחיצה ביום כפור
- סימן תריד - דיני סיכה ונעילת הסנדל
- סימן תרטו - יום הכפורים אסור בתשמיש המטה
- סימן תרטז - הקטנים מתי יתחילו להתענות
- סימן תריז - דין עברה ומיניקה ויולדת ביום הכפורים
- סימן תריח - דין חולה ביום הכפורים
- סימן תריט - סדר ליל יום הכפורים
- סימן תרכ - מנהג יפה לקצר בתפלת שחרית
- סימן תרכא - סדר קריאת התורה ומילה ביום כפור
- סימן תרכב - סדר תפלת מנחה
- סימן תרכג - סדר תפלת נעילה
- סימן תרכד - סדר מוצאי יום הכפורים

הלכות סוכה

- סימן תרכה -
- סימן תרכו - העושה סכה תחת האילן או תחת הגג

- [סימן תרכז - דיני הישן בסכה](#)
- [סימן תרכח - דיני סכה שתחת סכה](#)
- [סימן תרכט - ממה צריך להיות הסכך](#)
- [סימן תרל - דיני דפנות הסכה](#)
- [סימן תרלא - סכה שחמתה מרבה מצלתה ויתר דיני הסכך](#)
- [סימן תרלב - דברים הפוסלים בסכך](#)
- [סימן תרלג - דין גבה הסכה](#)
- [סימן תרלד - שלא תהיה פחות מן שבעה על שבעה](#)
- [סימן תרלה - דין סכת גנב"ד ורקב"ש](#)
- [סימן תרלו - דין סכה ישנה](#)
- [סימן תרלז - דין סכה שאולה וגזולה](#)
- [סימן תרלח - סכה ונויה אסורין כל שבעה](#)
- [סימן תרלט - דיני ישיבת סכה](#)
- [סימן תרמ - מי הם הפטורים מישיבת סכה](#)
- [סימן תרמא - שאין מברכין שהחינו על עשית הסכה](#)
- [סימן תרמב - אם חל יום ראשון של סכות להיות בשבת לענין ברכת מעין שבע](#)
- [סימן תרמג - סדר הקדוש](#)
- [סימן תרמד - סדר הלל כל ימי החג](#)

הלכות לולב

- [סימן תרמה - דיני לולב](#)
- [סימן תרמו - דיני הדס](#)
- [סימן תרמז - דיני ערבה](#)
- [סימן תרמח - דברים הפסולים באתרוג](#)
- [סימן תרמט - דברים הפוסלים בארבעה מינים](#)
- [סימן תרנ - שעור הדס וערבה](#)
- [סימן תרנא - דיני נטילת הלולב וברכתו](#)
- [סימן תרנב - זמן נטילת לולב](#)
- [סימן תרנג - הדס אסור להריח בו](#)
- [סימן תרנד - שיכול להחזיר הלולב במים ביום טוב](#)
- [סימן תרנה - גוי שהביא לולב](#)
- [סימן תרנו - שצריך לחזר אחרי הדור מצוה בקניית האתרוג](#)
- [סימן תרנז - דין קטן היודע לנענע לולב](#)
- [סימן תרנח - דיני לולב ביום טוב ראשון](#)
- [סימן תרנט - סדר קריאת התורה בסכות](#)
- [סימן תרס - סדר הקף הבימה](#)
- [סימן תרסא - בליל יום טוב שני אומר שהחינו לפני ברכת לישב בסכה](#)
- [סימן תרסב - סדר תפלת יום ב' של סכות](#)
- [סימן תרסג - סדר תפלת חל המועד](#)
- [סימן תרסד - סדר יום הושענא רבא](#)
- [סימן תרסה - אתרוג אסור לאכל בשביעי](#)

- [סימן תרסו - דיני סכה ביום השביעי](#)
- [סימן תרסז - סכה ונויה אסורין גם כל שמיני](#)
- [סימן תרסח - סדר תפלת ליל שמיני ויומו](#)
- [סימן תרסט - סדר יום שמחת תורה](#)

הלכות חנוכה

- [סימן תרע - דברים האסורים והמתרים בחנכה](#)
- [סימן תרעא - סדר הדלקת נר חנכה ומקום הנחתו](#)
- [סימן תרעב - זמן הדלקת נר חנכה](#)
- [סימן תרעג - שמנים ופתילות הכשרות לחנכה](#)
- [סימן תרעד - שמתר להדליק מנר לנר](#)
- [סימן תרעה - שהדלקה עושה מצוה ולא הנחה](#)
- [סימן תרעו - סדר הברכות וההדלקה](#)
- [סימן תרעז - דין אכסנאי בחנכה](#)
- [סימן תרעח - נר של שבת קודם לנר של חנכה](#)
- [סימן תרעט - בערב שבת מדליקין נר חנכה תחלה](#)
- [סימן תרפ - שלא להניח הנרות סמוך לפתח בליל שבת](#)
- [סימן תרפא - אין מבדילין בנר חנכה במוצאי שבת](#)
- [סימן תרפב - דין על הנסים בחנכה](#)
- [סימן תרפג - סדר הלל בחנכה](#)
- [סימן תרפד - סדר קריאת התורה בחנכה](#)
- [סימן תרפה - סדר ד' פרשיות](#)

הלכות מגילה ופורים

- [סימן תרפו - דין תענית אסתר](#)
- [סימן תרפז - דיני חיוב קריאת המגלה](#)
- [סימן תרפח - דין כרכים המקפים חומה מימות יהושע בן נון](#)
- [סימן תרפט - שהכל חיבים בקריאת מגלה](#)
- [סימן תרצ - דיני קריאת המגלה](#)
- [סימן תרצא - דיני כתיבת המגלה ותפירתה](#)
- [סימן תרצב - דיני ברכות המגלה](#)
- [סימן תרצג - סדר תפלת פורים](#)
- [סימן תרצד - דין מעות פורים לעניים](#)
- [סימן תרצה - דיני סעדת פורים](#)
- [סימן תרצו - דיני הספד ותענית ועשית מלאכה בפורים](#)
- [סימן תרצז - אין אומרים תחנה בפורים \(בי"ד וט"ו שבאדר א', ודין תענית והספד בהן\),](#)

הלכות הנהגת אדם בבוקר

סימן א - דין השכמת הבוקר

(א) [טור - לעמוד בבוקר לעבודת בוראו] - כתב הרמב"ם בספרו מורה נבוכים חלק ג' פרק (ל"ב) [נ"ב], שמיד שאדם ניעור משנתו בבוקר, מיד יחשוב בליבו לפני מי הוא שוכב, וידע שמלך מלכי המלכים יתעלה חופף עליו, שנאמר: "מלא כל הארץ כבודו". ואילו היה שוכב לפני מלך בשר ודם העומד עליו, היה מתחייב בנפשו, קל וחומר לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה. לכן יקום בזריזות מיד. וכן יחשוב בכל עסקיו, כי אין עסקיו בביתו כשהוא לבדו כמו שהוא בעסקיו לפני המלך. ונראה שלזה כיוון דוד המלך עליו השלום באומרו: "שויתי ה' לנגדי תמיד" וגו': בב"י ד"ה **ומה שכתב ופרשת הקרבנות**, "כיוון שאין זמנם אלא ביום" - עיין לקמן סימן מ"ו איזה ברכות יכול לומר קודם עלות השחר, ובאיזה צריך להמתין עד היום: **ואחר פרשת החטאת לא יאמר כן** - כתב מהר"ר אברהם מפראג: דווקא אשם תלוי, שבא בנדבה; אבל אשם ודאי לא בא בנדבה, ולא יאמר אחריו כן. וקצת נראה שכן הוא דעת ב"י, אף על גב דמסתפק בדבר וכתב: אפשר דכיוון דשם אשם אשכחן דבא בנדבה וכו':

סימן ב - דין לבישת בגדים

(א) בב"י ד"ה "וכשינעול", יש לנעול של ימין תחילה - עוד גרסינן פרק "במה אשה": כשהוא רוחץ - רוחץ של ימין תחילה, וכשהוא סך - סך של ימין תחילה. והרוצה לסוך כל גופו, יסוך ראשו תחילה, מפני שהוא מלך לאברים. וכתב מהר"א מפראג, דנראה דרחיצה כסיכה. אך לא ראיתי מדקדקים בזו. ועיין בהלכות דיעות להרמב"ם. (ב) בטור, ויכסה ראשו - וכתב הכלבו בשם הר"מ, דאינו אסור לילך תחת אוויר השמים בגילוי ראש; כי מה שאמר: **רב הונא** כו' - זה היה מידת חסידות. והרי"ף [בד"מ הארוך: והר"פ] כתב שאסור לילך בגילוי ראש לב"ה (כנראה "לבית הכנסת"). ובפסקי מהרא"י סימן ר"ג כתב: על מה ששאלתם, שהשלטונים גזרו על היהודים המחוייבים שבועה להישבע בגילוי ראש, לא מצאנו בזו איסור בהדיא. אמנם בבית יוסף לקמן סימן ח' משמע דאסור לילך תחת אוויר השמים בגילוי ראש. אך פשט דברי רבינו הטור שם משמע כדברי הר"מ, כמו שאכתוב לקמן. וכן משמע לקמן סימן צ"א דשרי בלא זמן תפילה. (ג) כתב באור זרוע: איתא במדרש פרשת מצורע בסופו. "בעצלתיים ימך המקרה": על ידי שאדם מתעצל לכסות ראשו כראוי, ימך המקרה, הרי הוא נעשה דומי". פירוש, נזיקין. "ובשפלות ידים ידלף הבית": על ידי שאדם משתפל לכסות גופו כראוי, ידלף הבית, יעלה גופו חטטין". מכאן למדנו שיש לאדם לכסות כל גופו. ואל ילך יחף. ועוד אמרו פרק ערבי פסחים: המונע מנעלים מרגליו הוא מנודה למקום. עד כאן לשונו. (ד) שם, **ויבדוק נקביו** - כתב בהגהות מיימוני פרק ה' מהלכות דעות, דאף בבתי כסאות שלנו, שהן בבית, ינהיג וירגיל עצמו לפנות בוקר וערב, דהוא זהירות וזריזות ומביא לידי קדושה.

סימן ג - הנהגת בית הכסא

(א) ועיין לקמן סימן שי"ב מדיני משמוש. כתב באור זרוע, דיש לסגור הדלת אחריו כשנכנס לבית הכסא. וכן אסור לשניים לילך ביחד, כי אינו מדרך הצניעות. ואסור לספר בבית הכסא. [נוסף בד"מ הארוך: רק נשים מספרות זו עם זו משום יחוד. והביא ראיות לדבריו]. (ב) וכל דבריו שם אינם מוכרחים כלל. ואף הקושיא מעיקרא אינו כלום, דהא דכתב הטור סתם "בין מזרח למערב אסור", משום דכל מדינות אלו במערבה של ארץ

ישראל הם. וכן כתבו התוספות בפרק קמא דברכות (ז:). וכן כתב הטור לקמן סימן ק"ן, דאנו מתפללין למזרח כו', ולא חילקו בין עיר לעיר, משום דמסתמא כל גלילות אלו מזרחן הם כנגד ארץ ישראל. ולכן כתב גם כאן בסתמא. מיהו עיר שידוע שצפונה או דרומה נגד ארץ ישראל, דינה בצפון ודרום, כבשאר מקומות דין מזרח ומערב. כן נראה לי. (ג) ומצאתי כתוב שם בחידושי אגודה וזה לשונו: ועתה אין נזהרין בו, כי בתי כסאות שלנו אינן בשדה, עד כאן לשונו. וטעמא על זה לא ידענא. אך האמת שאין נזהרין עכשיו בזה. ואפשר כיוון דדשו ביה רבים, שומר פתאים ה'. ועיין לקמן סימן שי"ב עוד מדיני קינוח. (ד) ומדברי הרמב"ם שם, והביאו הטור באבן העזר סימן כ"ג, משמע דאסור.

סימן ד - דיני נטילת ידים

(א) וכן כתב מרדכי פרק אלו דברים, דלא בעינן כח גברא ושיעור רביעית וכלי אלא לאכילה, אבל לתפילה וכדומה לזה לא בעינן, דלא גרע מצרור וקיסם, עד כאן לשונו עיין שם. ועיין לקמן סימן ו אם צריך לברך מיד כשנוטל, או אם ימתין לבית הכנסת. (ב) ונראה לי, לפי מה שכתב לקמן בשם ארחות חיים דהדבר תולה בלילה, ולכן אף אם ניעור בלילה צריך נטילה, אם כן ביום אין צריך נטילה. [והוסיף המגיה בד"מ הארוך בסוגריים: ובשולחן ערוך כתב בהגה בכולם דיטלם בלא ברכה]. (ג) ואפשר לי ליישב המנהג, דאף ברכת "אשר יצר" תלוי ברוח רעה, כי מאחר שאסור ליגע בידיו בעוד שהרוח עליהם בפה או בחוטם או באוזניים או בעיניים, שהם הנקבים נקבים שבאדם, ועל ידי נטילה זו מסיר הרוח רעה ואז מותר לשלוח ידיו אל הנקבים לסותמן או לפותחן כאשר יצטרך לו, ולכן יברך "אשר יצר" כו'. וכן משמע דעת הטור ריש סימן ו' דיברך "אשר יצר" בכל שחרית, דהא כתב סתם: "ויברך אשר יצר", ולא הזכיר יציאה מבית הכסא. מיהו יש לדחות, דקאי על מה שכתב בסימן ב' דיבדוק נקביו וכולי.

סימן ה - כונת הברכות

כתב בהגהות מיימוניות פרק ד מהלכות תפילה, שצריך לזהר שלא ידלוג שום תיבה, כאילו מונה מעות. וכן לא יבלעם, אלא יוציאם כולן בשפתיו. עד כאן לשונו, וכן הוא בסמ"ג.

סימן ו - דין ברכת אשר יצר ואלהי נשמה ופרושיו

(א) **חלולים** - ולי נראה, משום דלשון "חללים" הוא גם כן לשון הריגה, כמו "בחלל חרב", או חללים לכהונה, על כן יש לומר "חלולים", שהוא לשון חלול ממש. (ב) ונראה לי ש"מפליא לעשות" קאי על הנשמה שנתן באדם, וזו היא פליאה גדולה, שיתקיים דבר רוחני, והוא מן העליונים, בדבר גשמי בגוף האדם שהוא מן התחתונים. ואי אפשר לנשמה לעשות פעולתו להשכיל במושכלת בעוד שהוא חולה בר מינן באחד מאיבריו, כי כאב גופו מטרידו מלעשות פעולתו. ועל כן אמר "רופא חולי כל בשר" ועל ידי זה "ומפליא לעשות", שהנשמה נקשרה בגוף. ועל כן תיקנו לומר מיד אחר ברכה זו ברכת "אלהי נשמה". (ג) כתב הכלבו: כשבא אדם לבית הכנסת יאמר: "מה טובו" כו' "ואני ברוב חסדך" וגו'. ועוד כתב הכלבו בשם מוהר"ם, דאינו מברך בבוקר כשנוטל ידיו "על נטילת ידיים" ו"אשר יצר" עד בואו לבית הכנסת. ואם בירך קודם לכן, אינו מברך פעם אחרת בבואו לבית הכנסת, ותופס במקום שהניח, עד כאן לשונו. (ד) אמנם מנהג האשכנזים אשר בגלילות אלו שמסדרים אותן בבית הכנסת, ולכן אל יברכו בביתם מי שמברך אותן בבית הכנסת. ואני בעצמי נוהג כמנהג בני ספרד. ובמהרי"ל כתב: מי שמנהגו ללמוד קודם כניסתו לבית הכנסת, או בימים נוראים, שמשכימים קודם עלות השחר, אז יברך בביתו "אשר יצר" וכו' עד אחר "אלהי נשמה"; אבל כשנכנסים מיד לבית הכנסת, לא יברך בביתו כלום עד בואו לבית הכנסת. ולפי מה שאכתוב בסימן כ"ה שמצווה לילך עם טלית ותפילין מביתו, על כן צריך לברך תחילה בביתו "אשר יצר". וכל ימי תמהתי על המנהג שנהגו בימי

התשובה, שמתפללין קודם עלות השחר סליחות ותחנונים, ואם כן - קודם לכן הוצרך לברך ברכת "על נטילת ידיים" ו"אשר יצר" אם עשה צרכיו, ואחר כך בעלות השחר מתחילין בבית הכנסת ומברכין "על נטילת ידיים" ו"אשר יצר", ונראה לי שהוא ברכה לבטלה, ואי איישר חילי אבטלנה. ומכל מקום אתן קצת טעם למנהג, כי כבר כתבתי לעיל סימן ד' בשם אבודרהם, שנהגו לברך ברכת "אשר יצר" ו"על נטילת ידיים" בשחרית אף אם לא עשה צרכיו, משום הרוח רעה ששורה על הידיים כמו שכתבתי לעיל. וכתבתי גם כן לעיל בשם אורחות חיים, דאף אם נטל בלילה - הרוח רעה חוזר ושורה על הידיים בסוף הלילה, ולכן נהגו לחזור ולברך משום רוח רעה, כמו שכתב אבודרהם. אך לפי זה היה להם לחזור וליטול ידיהם. מיהו לפי דברי הר"י אבוהב דלעיל מיושב הכל, דמסדרם בבית הכנסת אף על פי שמפסיק בינתיים, כמו שאר ברכות שלאחר "אלהי נשמה". והרוצה לצאת ידי ספק, יצא לחוץ אחר גמר סליחות ויטיל מים וישפשף, ואחר כך יוכל לברך עם הציבור. ואפילו בזה יש לפקפק, כדלקמן סימן ז'.

סימן ז - דין לברך ברכת אשר יצר כל היום אחר הטלת מים

(א) ובאגור כתב דאביו נהג לברך לגדולים "על נטילת ידיים". ולי נראים יותר דברי בית יוסף, מאחר דפלוגתא דרבוותא הוא, טוב למעט בברכות שאינן מעכבות.

הלכות ציצית

סימן ח - הלכות ציצית ועטיפתו

(א) ותלמיד חכם, מצווה מן המובחר שיהא כולו מעוטף במצווה. ובאלו הטליתות הקטנים שלנו אין מברכין "להתעטף", אלא נוהגין לברך "על מצות ציצית", ואין לבטל המנהג. ונוהגים גם כן לעשות המצווה מעומד, עד כאן לשונו. (ב) וראיתי כמה גדולים שנוהגין כדברי מוהר"ם, וכן כתב מהרי"ק שורש קמ"ט, וכן פשט המנהג. (ג) ונראה דמכל מקום צריך להיזהר באותן ארבע כנפות שיהיו גדולים קצת, שהקטן מתכסה בה ראשו ורובו, ובלאו הכי לא מקרי בגד כלל. ולא כאותן שעושים אותן קטנים ביותר, כי די לנו במה שהקילו הראשונים לצאת בהם אף על פי שהן בלבישה ולא בעיטוף; אבל לפחות משיעור טלית לא עלה על דעתך, כן נראה לי. ואף מדברי המרדכי שהבאתי למעלה משמע דהמנהג היה אף בפחותים משיעור טלית. והמנהג הנהוג עכשיו, שכל ירא שמים יש לו טלית גדול שמתעטפין בו בשחרית ומברכין עליו. והמדקדקין לובשין עוד ארבע כנפות כל היום בבגדיהם, כדי שלא יהו בלא ציצית כל היום, ופוטרים עצמם מלברך על הקטן בברכת הטלית גדול, כמו שיתבאר לקמן. ורוב המון העם מברכין על ארבע כנפות, אפילו שהם קטנים ביותר. (ד) ואף כי מצווה לשמוע אל דברי בית יוסף בפירושו, מכל מקום נראה לי שמה שכתב הטור: "ומכסה ראשו כדי שלא יהא בגילוי הראש" - הוא כפשוטו, כי בלא ציצית אין איסור לילך בגילוי הראש רק ממידת חסידות, כמו שכתבתי לעיל סימן ב' בשם הר"מ. ולכן כתב דבשעת עטיפת ציצית צריך לכסות ראשו. (ה) והמנהג לברך "על מצות ציצית". וטעם המנהג נראה לי, כי חששו לדברי הפוסקים שאין יוצאין בטלית קטן כזה, ולכן לא מברכין "להתעטף" או "להתלבש", דאז הוי משמע דעכשיו מקיימין המצווה כהוגן; רק מברכין השם יתברך שנתן לנו מצות ציצית, ואף שאין מקיימין אותה עכשיו כתיקנה. ולכן תיקנו לשון "על", דלשעבר משמע, כן נראה לי טעם המנהג. וכן כתב הרא"ש ז"ל בשם רבינו תם פרק רבי אליעזר דמילה ופרק קמא דפסחים לענין ברכת מילה, ועיין שם. (ו) ואני אומר שאין הנידון דומה לראייה, דהתם גבי תפילין שהוצרך לחולצן, דאסור לכנוס בהן לבית הכסא, ולא בדעתיה תליא מילתא, ולכן צריך לחזור ולברך, דזהו הוי הפסק. אבל כשמסיר התפילין במקום שלא היה צריך להסירם, ודעתו ללובשן מיד, אינו צריך לחזור ולברך. והוא

הדין גבי ציצית, אף על גב דמסירם משום שרוצה להיכנס לבית הכסא, מאחר דלא צריך להסירן - לא חשיב הפסק ואינו צריך לחזור ולברך כדעת הטור. וחילוק זה שכתבתי הוא בהדיא בגמרא פרק מי שמתו לעניין אם הפסיק בתפילתו אם צריך לחזור לראש, ועיין שם דף כ"ג. כתב בית יוסף עוד ראייה לדבריו וזה לשונו: וכן כתב בשיבולי לקט: ציצית, אף על גב דלא אשכחן דמיתסר בהיסח הדעת, מברך עליהן כל זמן שמתעטף, עד כאן לשונו. וגם דברים אלו דחויים, ואין מכאן ראייה כלל להיכא שמסיר טליתו ודעתו לחזור וללבושו, דאז לא הוי היסח הדעת ואינו צריך לחזור ולברך, כדעת הטור. (ז) וכדי שלא יחלוק מהר"ם אדברי הטור, נראה לי דמהר"ם מיירי שלא היה דעתו לחזור וללבושו מיד, ולכן הוצרך לחזור ולברך. ובית יוסף הקשה, דאם כן אין לחלק בין היכא דנשאר עליו טלית קטן להיכא דלא נשאר עליו. ואין דבריו מוכרחים.

סימן ט - איזה בגדים חיבים בציצית ואיזה פטורים מציצית

(א) ואין דבריו נראין, אלא נראה לפסוק כדברי התוספות, מאחר שרבינו והפוסקים אחרונים הסכימו עמהם. וכבר הארכתי בזה בהקדמתי בסייעתא דשמיא. (ב) ועיין להלן סימן י"א דאסור לעשות בזמן הזה, שאין לנו תכלת, ציצית של צמר בשל פשתים או איפכא, משום דהוי כלאים שלא במקום מצווה. ויתבאר בסימן זה בסמוך, דמשום גזירה - אסרו אף לעשות ציצית של פשתים בטלית של פשתים. ולכן כתב האגור בשם מהר"י מולין, דאסור לעשות טלית של פארכו"ט, משום דהשתי פשתים, והערב צמר גפן. (ג) ואני לא ראיתי מימיי ציצית אלא לבן, ואין לשנות. (ד) (ולא ראיתי נזהרים בזה).¹

סימן י - דיני כנפות הטלית

(א) וכן כתב המרדכי הלכות קטנות (הלכות ציצית). וכתב שם, דאין חילוק בין אם עשה ארבע כנפות מתחילה, או אם היה לו שלוש וחתך אחד לשניים, דהוי נמי כארבע כנפות. (ב) ואין דבריו נראים בזה, דהואיל והטור כתב: "נראה מלשון אדוני אבי הרא"ש ז"ל שחייבת", נראה שגם דעת הטור כן, דחייבת; ואף דברי הרי"ף ורא"ש משמעותן כן, הואיל וסתמו דבריהם, ולכן נקטינן דחייבת. כן נראה לי. (ג) וצריך עיון, דאם מטיל ציציות בארבע כנפות הפשוטים¹, למה יטיל עוד² ציציות על כנפיה הכפולים? דהא לא בעינן, רק ארבע ציציות! ואפשר דעל כנפיה הכפולים אינו מועיל אם הטיל שם ציצית³, אלא צריך להטיל על כנפיה הפשוטים⁴. וכן משמע מדברי הרמב"ם. אמנם מלשון "פוטר" שאמר רבי שמעון, לא משמע כן⁵. (ד) ואין דבריו נראים, דהא רבינו ירוחם והרא"ש שווים להכשיר, וכן משמע מדברי הטור שכן דעתו; שהרי כתב בתחילה סתם להכשיר, וכתב: "והרמב"ם כתב" וכו', "ואדוני אבי הרא"ש ז"ל לא חילק", משמע דהרא"ש סבירא ליה כמו שכתב בראשונה להכשיר; אם כן, הווי תלת לגבי חד, והם בתראי גם כן, ונקיטינן כוותייהו. ואף רש"י פירש כוותייהו, ולכן אין לנטות מדבריהם. (ה) וכבר כתבתי, דנקטינן להלכתא כמאן דאזיל בתר עיקר הבגד, אם כן בגדים אלו פטורים מציצית. (ו) וכל זה איננו שווה לי. דעל תירוץ הראשון קשה לי, דאם כן, טליתות שלנו - שאנו לובשים בשעת התפילה - שאינו להגן כלל, רק לובשים אותן כדי לצאת בהן ידי חובת ציצית, אם כן לא מיקרי כסות ופטורים מציצית; ואם כן, אנו לא מקיימים בהן מצות ציצית, ומברכים ברכה לבטלה. ועל התירוץ השני קשה לי מציצית הפקט, שדרשו (גיטין נו א) שנקרא כן על שם שציציותיו היו נגררים אחריו; ולא חששו למה שהוצרך לתקנם בכל עת. ולי נראה ליישב המנהג, כי מאחר שמצות ציצית הוא שיחזור שתי ציציות לפניו ושתיים לאחריו, כמו שנתבאר לעיל סימן ח'; וכן כתב הרוקח, דאיתא במדרש (ילקוט שמעוני שמות רל"ד), בפסוק "והמים להם חומה" (שמות יד כב), שהכריז גבריאל למים שאחריהם: היזהרו, שעתידים להשליך כנף ציצית לאחריהם. וכן סבירי להו לאינשי, דלא חייבה תורה אלא בכהאי גוונא, ששתי כנפות לאחריו ושתיים לפניו, שאז שתי ציציות מאחריו ושתיים מלפניו, ומעוטף בציצית. אבל במלבושים שלנו, שכל הארבע כנפות לפניו, ואי אפשר להלבישן בעניין אחר, אין זה חיוב הציצית; ולכן נהגו להקל. ואף מלבושים שלנו, אותן שיש להן שתי קרנות לצד מטה, ולצד מעלה אין לו

קרנות; אלא מחובר עליהן חתיכות בגד, ומונח לו על כתפיו מאחריו, וקורין לו קולני"ר בלשון אשכנז (צווארון) - בזה פשוט שהוא פטור, דהרי לצד מעלה אין לו כנפות, רק כנפות הקולני"ר המונחים לו קצת מאחריו, ואין זה קרנות, הואיל ואין השתי קרנות שמאחריו מכוונים כנגד הכנפות שלפניו. וגדול מזה כתב בית יוסף סוף סימן י' וזה לשונו: **ועל דבר מלבושים קצרים וכו' עד שבצד שיש בו שתי קרנות אין כנגדם שתיים אחרות,** עד כאן לשונו.

סימן יא - דיני חוטי הציצית

(א) ובאגור כתב, דבעלי הנפש שבאשכנז נוהגין כדברי מוהר"מ. (ב) וכן כתב המרדכי הלכות ציצית, שיעשה אורכן שתיים עשרה אצבעות כנגד שנים עשר שבטים. (ג) ולכן נראה, שאם הוסיפו על אורך שתיים עשרה אצבעות, צריך גם כן לכוון שיהא השליש גדיל, כדברי הרמב"ם. (ד) ונראה שזה דעת הטור לקמן, שאין צריך להרחיק מן הרוחב כשיעור קשר הגודל; ולקמן יתבאר שיש חולקים. (ה) ונראה, שמזה ראיתי מדקדקים שעושים סביב הנקב כדמות אמרא, כדי שלא ינתק שם החוטים, ויהיה אז פחות מקשר אגודל. ועיין לקמן סימן ט"ו מדין תפירה סביב הנקב. (ו) כתוב בנימוקי יוסף הלכות ציצית, שבימיו נהגו לעשות שלוש כריכות הראשונות כל אחת שבע כריכות, והרביעית שלוש עשרה. ובית יוסף כתב: **ואני ראיתי שנוהגים לכרוך באוויר הראשון שבע כריכות, ובשני תשע, ובשלישי אחת עשרה, וברביעי שלוש עשרה, שעולה הכל ארבעים, כמניין ה' אחד, שעולה שלושים ותשע, ועם השם עולה ארבעים,** עד כאן לשונו. וטעמם, שמתחילים בשבע ומסיימים בשלוש עשרה, מפני שאמרו בגמרא פרק התכלת, בעניין חוליות התכלת: **הפוחת לא יפחות משבע, והמוסיף לא יוסיף על שלוש עשרה,** ואמרינן שם טעמא: שבע כנגד שבעה רקיעים; שלוש עשרה כנגד שבעה רקיעים ושישה אווירים שביניהם. לכן, אף על פי שאין אנו עושים חוליות כמו בתכלת, מכל מקום עם הכריכות עושים זיכרון לתכלת. אבל בית יוסף כתב, שנהגו כן משום שהתוספות ונימוקי יוסף מפרשים, דהאי אל יפחות וכו' - אמספר הכריכות קאי ולא על החוליות, ולכן כורכים כדרך זה.

ומקצת בני אדם נוהגים האידנא כנימוקי יוסף, שעולה מספר הכריכות
שלושים וארבע, ועם חמישה קשרים הוא שלושים ותשע, כמספר השם,
שעולה שלושים ותשע.

סימן יב - דברים הפוסלים בציצית

(א) אבל כתב עוד [הבית יוסף] שם, דגם אם לפי יש אומרים דפסלו
בנפסקו שלושה ראשים, אף על פי שנשתייר כדי עניבה, יש לחלק בהכי,
דאם שלושת הראשים בצד אחד מן הקשר הוה כשר, עד כאן לשונו. זהו
אינו נכון, דלאותו יש אומרים פשיטא פסול אם נפסקו שלושה חוטין
אפילו אם נשתייר בו כדי עניבה, אם כן אינו מועיל ראשן השני, דמכל
מקום אין כאן שלושה חוטין שלימים, ואדרבה גרע טפי אם היו שלושה
בצד אחד, דאז בוודאי הם שלושה חוטין פסולים, אם כן מאי נפקא מינה
שהוא ודאי או ספק, כן נראה לי. (הגה: ולמי שעייין שם בבית יוסף נראה
דפשוטו של בית יוסף אינה כן כמו שהבין הרמ"א ז"ל, דבית יוסף רוצה
לומר שם למה נקט לשון ד"חיישינן", והלא ודאי הוא, ולכך אומר דנקט
הטור לישנא דחיישינן, דאיירי באותן שאינם מדקדקים, אבל באותם
המדקדקים הוא ודאי משלושה חוטים וקל להבין, ועייין שם). (ב) ואם
נפסקו שני ראשים ונשאר בהם כדי עניבה, כשר ממה נפשך: אם שני
חוטים הן, כשר, דהא נשתיירו שני חוטין שלימים; ואם חוט אחד הוא,
כל שכן כשר, שהרי נשתייר כדי עניבה. ולכן קאמר **אפילו שני ראשים**,
דיש לחוש שהם שניים, וכל שכן אם לא נפסק כי אם ראשי חוט אחד.
ובית יוסף ישב לשון "אפילו" בדרך אחר, ודבריו דחוקים. (ג) אך מה
שכתב הטור: "ולפי זה אם נפסקו שני חוטים" וכו', צריך עיון, דמשמע
דלפי סברא ראשונה לא סגי בהכי; וזה אינו, דכל שכן לפי סברא ראשונה
שהוא כשר, דהרי אף אם נפסקו כולם, אם נשתייר בהם כדי עניבה -
כשר. והביא ב"י תירוצים שכתבו מהר"י אבוהב ומהר"י בן חביב, וכולם
דחוקים, וכן דחאן הב"י. והוא פירש ד"לפי זה" קאי אהא דקאמר "עד
שיפסקו שלוש", דזה אינו לסברא קמייתא, דהיא מכשרת אף בנפסקו
כולן. וכל זה דוחק. ואפשר לפרש, דלפי סברא זו, מכשיר כשנפסקו שני
ראשים, אף על פי שלא נשאר שם בכל ראש כדי עניבה, רק שיהא על ידי

צירוף כדי עניבה בשתיהן; ואם כן אתי לשון "לפי זה" כפשוטו. וטעם סברא זו, משום דלדעת רבינו תם, שהוא בעל סברא זו, בנפסקו ג' חוטיין, אף על פי שנשאר בהן כדי עניבה - פסול, הואילו לא נשתייר בהן שני חוטיין שלימים, שהם שיעור לבן ותכלת בציצית דאורייתא, כמו שמבואר בתוס' ואשר"י; אם כן, הוא הדין כשנפסק חוט אחד לגמרי, שרי אף על פי שלא נשאר בכל ראש כדי עניבה, הואיל ושלשה חוטים עדיין שלימים. ואם השני ראשים משני חוטיין, מכל מקום עדיין שני חוטיין שלימים. ומכל מקום בעינן על ידי צירוף כדי עניבה; דבלאו הכי ליכא שם אלא שלשה חוטים, ולא מצינו דלושה חוטים בציצית. אך בית יוסף לא כן כתב. (ד) ובעל האגור כתב, דפשט המנהג בכל אשכנז, דאפילו אם נפסק חוט אחד ולא נשתייר כדי עניבה, פסול, עד כאן לשונו. וצריך עיון, דאם רוצה לומר דבנפסקו שני ראשי החוט מאי למימרא, ואי בראש אחד, מאי טעמא. ואפשר דקיימא ליה שהמנהג כרש"י, שפירש שצריך שישאר מן הענף ולא מן הגדיל. וכן כתב ב"י. (ה) ונראה לי דמשערין בבינוניות.

סימן יג - דיני ציצית בשבת

(א) ולי נראה דברי התשובה בשבת, דאין אסור ללבוש בלא ציצית, כדברי ר"י, ולכן אין לשנות לישיב בלא ציצית. אבל בחול, שאם לובשו בלא ציצית עובר בעשה, אין ללבושו, דאין כבוד הבריות דוחה עשה שבתורה, כן נראה לי. וכן ראיתי רבים שנהגו ללבוש בשבת בבית הכנסת טלית שלא היה מצויץ כהלכתו, מפני הכבוד, והיה להם גם כן ארבע כנפות קטן מתחת, לצאת בו ידי ברכת ציצית. וכתב הר"ן פרק חבית דף קס"ג ע"ב דאסור לצאת בטליתות הגדולים המונחים על כתפיהם, וכן אסר הר"ר יונה, עד כאן לשונו. אוחזר מתוך " https://he.wikisource.org/w/index.php?title=טור_אורח_חיים_יג&oldid=730600. קטגוריות: ארבעה טורים הלכות ציצית קטגוריה מוסתרת: ויקיטקסט - ערכים הדורשים בדיקה תפריט ניווט כלים אישיים לא בחשבון שיחה התרומות יצירת חשבון כניסה לחשבון מרחבי שם דף תוכן שיחה עברית צפיות קריאה שינויים ממתנינים עריכה גרסאות קודמות עוד חיפוש ניווט עמוד ראשי ברוכים הבאים שינויים אחרונים דף

אקראיתרומה לוויקיטקסט קהילה שער הקהילהעזרהמזנוןארגז חולבקשות מבעלי הרשאות כלים דפים המקושרים לכאןשינויים בדפים המקושריםדפים מיוחדיםקישור קבועמידע על הדףציטוט הדף הזה הדפסה/ייצוא יצירת ספרגרסה להדפסההורדת EPUBהורדת MOBIהורדת PDFתסדירים אחרים דף זה בשפות אחרות הוספת קישורים דף זה נערך לאחרונה ב־4 באוקטובר 2016, בשעה 21:22. הטקסט מוגש בכפוף לרישיון Creative Commons ייחוס-שיתוף זהה 3.0; ייתכן שישנם תנאים נוספים. ר' את תנאי השימוש לפרטים. מדיניות פרטיות אודות ויקיטקסט הבהרות משפטיות תצוגת מכשירים ניידים מפתחים סטטיסטיקות הצהרה על עוגיות. (RLQ=window.
mw.config.})();function)RLQ([[ ]). push

```

    set(
      "wgPageParseReport": {
        "limitreport": {
          "cputime": "0.075",
          "walltime": "0.110",
          "ppvisitednodes": {
            "value": 408,
            "limit": 1000000
          },
          "postexpandincludesize": {
            "value": 4426,
            "limit": 2097152
          },
          "templateargumentsize": {
            "value": 495,
            "limit": 2097152
          },
          "expansiondepth": {
            "value": 8,
            "limit": 100
          },
          "expensivefunctioncount": {
            "value": 0,
            "limit": 500
          },
          "unstrip-depth": {
            "value": 0,
            "limit": 20
          },
          "unstrip-size": {
            "value": 0,
            "limit": 5000000
          },
          "entityaccesscount": {
            "value": 0,
            "limit": 400
          },
          "timingprofile": {
            "e": 0,
            "limit": 400
          }
        }
      }
    );
  mw.config.set(
    {
      "wgBackendResponseTime": 143,
      "wgHostname": "mw1407"
    }
  );

```

1 197 78.65% 91.42 47% .36 233 1
 תבנית: טור/על_התורה", " 39.28% .33 518 2 תבנית: גימטריה", " 13.13
 תבנית: טור/על_התורה", " 11.37% .408 6 תבנית: *", " 5.59% .4 771 1 תבנית: ררר", " 5.21% .4
 תבנית: ש", " 4.82% .4 112 6 תבנית: צבע_גופן", " 4.64% .3 961
 1 תבנית: טור/ספריא", " 4.62% .3 940 1
 תבנית: שלם", [{"limitreport-"
 timeusage": {"value": "0.005", "limit": "10.000"}, "limitreport-
 memusage": {"value": 664103, "limit": 52428800}, "cachereport
 ": {"origin": "mw1387", "timestamp": "20220323201712", "ttl": 18
 mw.config. ; ({"transientcontent": false }
 set({"wgBackendResponseTime": 143, "wgHostname": "mw14
 ; ({"07"}))

סימן יד - דיני ציצית שעשאן עכו"ם ונשים וטלית שאולה

(א) ולי נראה דוודאי אם עשתה ציצית, אין לפוסלם, אבל לכתחילה יש ליזהר כדברי מוהר"ם. ואני לא ראיתי מימי בעניין אחר, רק שהאנשים עשו הציצית. (ב) וכתב בנימוקי יוסף ה"ל ציצית דף פ"ו ע"א, דאם עשה ציצית תוך ל' יום, אינו מברך. (ג) ובפרק המוכר את הספינה דף ח' ע"ב כתב בנימוקי יוסף וזה לשונו: אמר המחבר: וכיון דקיימא לן דשואל שלא מדעת גזלן, היה נראה דאסור לאדם להניח תפילין של חבירו או להתעטף בטליתו שלא מדעתו. אבל מורי אמר דבדבר מצוה שאני, דניחא ליה לאינש למיעבד מצוה בממוניה, עד כאן לשון הריטב"א. ותמיהני על פסק זה, דבהדיא אמרינן סוף פרק אלו מציאות: מצא תפילין, שם דמיהן ומניחן; אלמא דבלאו הכי אסור להניחן, ולא התירו משום מצוה. ולגבי ספר תורה נמי אמרו, אין השואל רשאי להשאיל. ואילו היה לרבותינו שום ראייה, הייתי דוחק עצמי ליישב זה, אבל עכשיו תמיהני, עד כאן לשונו. וכדי ליישב דברי הפוסקים והמנהג, אומר דלא דמי לספר תורה, כמו שכתב לעיל, דהתם איכא למיחש שמא יקרע, ולא ניחא ליה. וגם אין ראייה מההיא דשם דמיהן ומניחן, דהתם לאו למימרא דבלאו הכי אסור להניחן אם ירצה, אלא אשמועינן דאם אינו רוצה להניח תפילין של אחרים, ורוצה למיעבד מצוה בממוניה, מותר לשומן מיד וליתן דמיהן; מה שאין כן בשאר אבידה, כדאיתא שם. כל שכן לאותן מפרשים דמפרשים: שם דמיהן ומכרן ומניח המעות אצלו, וכמו שמבואר בח"ה סי' רס"ד. אבל אין נראה לאסור בתפילין כמו בספרים, דהא המנהג פשוט להיתר, ולהשוות תפילין לטלית.

סימן טו - אם להתיר ציצית מבגד לבגד ודין נקרע הטלית

סימן טז - שעור טלית

סימן יז - מי הם חיבין בציצית

סימן יח - זמן ציצית

(א) ואני רואה את דבריו מטעם דספק ברכות להקל, אבל מטעם דהרמב"ם רב מובהק ורש"י הסכים עמו לא נהירא, דגם החולקים חכמים גדולים ומובהקים הם, והם הרבים, גם הרא"ש שהוא בתראה הסכים לדבריהם, ולכן אין לברך ביום אכסות המיוחד ללילה ושלא כדברי הרמב"ם. (ב) ובמרדכי הלכות ציצית כתב: וסדינים וכרים פטורים מציצית, דלא חייבה תורה, רק דרך מלבוש. אוחזר מתוך https://he.wikisource.org/w/index.php?title=טור_אורח_חיים_יח&oldid=730593 קטגוריות: ארבעה טורים הלכות ציצית קטגוריה מוסתרת: ויקיטקסט - ערכים הדורשים בדיקה תפריט ניווט כלים אישיים לא בחשבון שיחה התרומות יצירת חשבון כניסה לחשבון מרחבי שם דף תוכן שיחה עברית צפיות קריאה שינויים ממתנינים עריכה גרסאות קודמות עוד חיפוש ניווט עמוד ראשי ברוכים הבאים שינויים אחרונים דף אקראי תרומה לויקיטקסט קהילה שער הקהילה עזרה מזנון נוארגז חולבקשות מבעלי הרשאות כלים דפים המקושרים לכאן שינויים בדפים המקושרים דפים מיוחדים קישור קבוע מידע על הדף ציטוט הדף הזה הדפסה/ייצוא יצירת ספר גרסה

להדפסה הורדת EPUB הורדת MOBI הורדת PDF תסדירים אחרים דף זה בשפות אחרות הוספת קישורים דף זה נערך לאחרונה ב-4 באוקטובר 2016, בשעה 22:02. הטקסט מוגש בכפוף לרישיון Creative Commons ייחוס-שיתוף זהה 3.0; ייתכן שישנם תנאים נוספים. ר' את תנאי השימוש לפרטים. מדיניות פרטיות אודות ויקיטקסט הבהרות משפטיות תצוגת מכשירים ניידים מפתחים סטטיסטיקות הצהרה על עוגיות mw. config. } (function) (RLQ=window. RLQ||[]). push (set ({"wgPageParseReport": {"cputime": "0.062", "walltime": "0.089", "ppvisitednodes": {"value": 422, "limit": 1000000}, "postexpandincludesize": {"value": 4555, "limit": 2097152}, "templateargumentsize": {"value": 519, "limit": 2097152}, "expansiondepth": {"value": 8, "limit": 100}, "expensivefunctioncount": {"value": 0, "limit": 500}, "unstripdepth": {"value": 0, "limit": 20}, "unstrip-size": {"value": 0, "limit": 5000000}, "entityaccesscount": {"value": 1371, "limit": 1000000}, "total": "1.6800%"}, "timingprofile": [{"e": 0, "limit": 400}, {"e": 1, "limit": 400}, {"e": 2, "limit": 400}, {"e": 3, "limit": 400}, {"e": 4, "limit": 400}, {"e": 5, "limit": 400}, {"e": 6, "limit": 400}, {"e": 7, "limit": 400}, {"e": 8, "limit": 400}, {"e": 9, "limit": 400}, {"e": 10, "limit": 400}, {"e": 11, "limit": 400}, {"e": 12, "limit": 400}, {"e": 13, "limit": 400}, {"e": 14, "limit": 400}, {"e": 15, "limit": 400}, {"e": 16, "limit": 400}, {"e": 17, "limit": 400}, {"e": 18, "limit": 400}, {"e": 19, "limit": 400}, {"e": 20, "limit": 400}, {"e": 21, "limit": 400}, {"e": 22, "limit": 400}, {"e": 23, "limit": 400}, {"e": 24, "limit": 400}, {"e": 25, "limit": 400}, {"e": 26, "limit": 400}, {"e": 27, "limit": 400}, {"e": 28, "limit": 400}, {"e": 29, "limit": 400}, {"e": 30, "limit": 400}, {"e": 31, "limit": 400}, {"e": 32, "limit": 400}, {"e": 33, "limit": 400}, {"e": 34, "limit": 400}, {"e": 35, "limit": 400}, {"e": 36, "limit": 400}, {"e": 37, "limit": 400}, {"e": 38, "limit": 400}, {"e": 39, "limit": 400}, {"e": 40, "limit": 400}, {"e": 41, "limit": 400}, {"e": 42, "limit": 400}, {"e": 43, "limit": 400}, {"e": 44, "limit": 400}, {"e": 45, "limit": 400}, {"e": 46, "limit": 400}, {"e": 47, "limit": 400}, {"e": 48, "limit": 400}, {"e": 49, "limit": 400}, {"e": 50, "limit": 400}, {"e": 51, "limit": 400}, {"e": 52, "limit": 400}, {"e": 53, "limit": 400}, {"e": 54, "limit": 400}, {"e": 55, "limit": 400}, {"e": 56, "limit": 400}, {"e": 57, "limit": 400}, {"e": 58, "limit": 400}, {"e": 59, "limit": 400}, {"e": 60, "limit": 400}, {"e": 61, "limit": 400}, {"e": 62, "limit": 400}, {"e": 63, "limit": 400}, {"e": 64, "limit": 400}, {"e": 65, "limit": 400}, {"e": 66, "limit": 400}, {"e": 67, "limit": 400}, {"e": 68, "limit": 400}, {"e": 69, "limit": 400}, {"e": 70, "limit": 400}, {"e": 71, "limit": 400}, {"e": 72, "limit": 400}, {"e": 73, "limit": 400}, {"e": 74, "limit": 400}, {"e": 75, "limit": 400}, {"e": 76, "limit": 400}, {"e": 77, "limit": 400}, {"e": 78, "limit": 400}, {"e": 79, "limit": 400}, {"e": 80, "limit": 400}, {"e": 81, "limit": 400}, {"e": 82, "limit": 400}, {"e": 83, "limit": 400}, {"e": 84, "limit": 400}, {"e": 85, "limit": 400}, {"e": 86, "limit": 400}, {"e": 87, "limit": 400}, {"e": 88, "limit": 400}, {"e": 89, "limit": 400}, {"e": 90, "limit": 400}, {"e": 91, "limit": 400}, {"e": 92, "limit": 400}, {"e": 93, "limit": 400}, {"e": 94, "limit": 400}, {"e": 95, "limit": 400}, {"e": 96, "limit": 400}, {"e": 97, "limit": 400}, {"e": 98, "limit": 400}, {"e": 99, "limit": 400}, {"e": 100, "limit": 400}], "scribunto": {"limitreport-timeusage": {"value": "0.005", "limit": "10.000"}, "limitreport-memusage": {"value": 664103, "limit": 52428800}, "cachereport": {"origin": "mw1368", "timestamp": "20220323201715", "ttl": 18}, "transientcontent": false}, {"wgBackendResponseTime": 173, "wgHostname": "mw13"; ({"; 20"}))

סימן כ - דיני לקיחת ומכירת טלית

סימן כא - כדת מה לעשות בציציות שנפסקו ובטליות ישנים

(א) וכתב עוד בכלבו הלכות שבת : הא דתשמישי מצוה נזרקין, היינו דלא צריכי גניזה, אבל לאנהוגי ביה מנהג בזיון - לאו אורח ארעא, עד כאן לשונו. ובמהרי"ל איתא, שהוא היה נוהג לגונזם ולהניחם תוך ספר, או לעשות בהן שום מצוה.

סימן כב -

סימן כג - דיני ציצית בבית הקברות

סימן כד - הנהגת לבישת הציצית ושכרה וענשה

(א) וראיתי עוד נוהגים לנשק הציצית ולשום על עיניו בשעה שאומר "וראיתם אותי", והכל כדי לחבב המצוה.

הלכות תפילין

סימן כה - דיני תפילין בפרטות

(א) ואיני יודע מה קשה לו, דהרי מניח תפילין על זרועו, ואם מניח תפילין קודם שלובש מלבושיו, הרי התפילין קודמין. ונראה דמכל שכן אם אין הטלית לפניו, דאינו צריך להמתין, אלא מניח תפילין, וכשמגיע לו טלית מניחו. ואף על גב דזהו דבר פשוט, מכל מקום רבים טועים בו, ולכן כתבתי דין זה. (ב) וכתב הרקנט סוף שלח לך בשם הזוהר וזה לשונו: אמר רבי נהוראי, אסהדנא על מאן דנפק מתרע ביתא בעטיפה דמצוה ותפילין ברישיה, בשעתא דנפיק בין תרין תרעין שכינתא אזדמנא עליה, ותרין מלאכים דקיימו עליה חד מימיניה וחד משמאליה כולהו מלווין ליה עד בי כנישתא ומברכין ליה, חד מקטרגא דקאים קמי פתחא דבר נש אזיל מבתרייהו ועל כרחיה אתיב ואמר אמן, עד כאן לשונו. (ג) ובספר אחר הנקרא פתח עיניים ראיתי שאין להסירן עד שיאמר בהן ג' קדושות, ומפרש שם הטעם על צד הקבלה. ויש אומרים דצריך להמתין עד שיאמר גם כן ד' קדישין^א, דהיינו לאחר קדיש יתום. והסימן על זה ב' שי"נין שבתפילין, הא' ג' ראשין נגד ג' קדושות, והשניה ד' ראשין נגד ד' קדישין, וכן כתוב בספר המוסר¹ על צד הקבלה, וכן אני נוהג. (ד) וצריך עיון, דהא

סדר קדושה הוא לאחר סילוק הספר. ואפשר דאף במקום שממתינין עם הספר לסלקו עד יציאתן מבית הכנסת קאמר. (ה) ומנהגנו לברך ב' ברכות, כהסכמת הר"מ והרא"ש והר"ן, דהני בתראי והסכימו לדעת רוב הגאונים לברך ב' ברכות, ואין לשנות. ומכל מקום טוב לומר "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" כדברי הר"י בן חביב. ואין זה נקרא מביא לידי ברכה לבטלה, מאחר שנראה שהלכה לברך ב' ברכות, ולא אמרינן "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" רק לרווחא דמילתא, כן נראה לי. (ו) ועל דברי התוס' קשה לי, דמכל מקום יהא אסור להפסיק משום שגורם לו ברכה שאינה צריכה והוא אסור, כדאיתא שם. (ז) נראה דלענין הלכתא נקטינן כדברי הטור והרא"ש ולברך כשמחזירן למקומן דווקא, ואז מברך "להניח תפילין". והתוספות שכתבו שיש לברך "לשמור חוקיו" אזלי לטעמייהו, דסבירא להו דיש לברך כל זמן שממשמש בהו אף על גב שכבר הם במקומן, ולכך כתבו לברך "לשמור חוקיו"; אבל לדידן, דאין לברך רק כשמחזירן למקומן, אז הוי כתחילת הנחה, ויש לברך "להניח תפילין", כן נראה לי, וכן משמע בבית יוסף. ואם יש לברך אחת או שתיים אם מחזיר תפילה אחת למקומו, נראה לי דדינו כמי שאין לו רק תפילה אחת שיתבאר דינו בסימן שאחר זה. ועיין לעיל סימן ח אם הסירים על דעת להחזירן, אם צריך לחזור ולברך כשחוזר ומניחם, והוא הדין אם נשמטו ממקומם ומחזירן, דהוי כתחילת הנחה. (ח) ולי נראה דלא דמי נדון שנשאל עליו מהרי"ק לדברי הראב"ד, דשאני התם דהפסיק בתפילין של ראש, אבל בלאו הכי - בכל ענין אינו צריך לחזור ולברך, כמו שכתבתי לעיל סימן ח. ^א לר' יהודה אבן כלף, הובא בשם הגדולים ח"ב מערכת מ"ס סעיף ע' ועין בהגהות מנחם ציון שם -- וקיעורך

סימן כו - דין מי שאין לו אלא תפלה אחת

(א) כתוב באור זרוע משום ספר חסידים: מי שיש לו נתק או מכה בראשו במקום תפילין, יניח בזרועו, ומי שיש לו כויה בזרועו יניח של ראש ולא בזרועו.

סימן כז - מקום הנחתו ואפן הנחתו

(א) ועכשיו נוהגין כמנהג הראשון במה שמכניסין הרצועה תוך המעברתא. ומכל מקום הקשר והיו"ד הם למטה מן התפילה, כי מכניסין הרצועה מימין לשמאל במעברתא, אם כן נשאר הקשר והיו"ד בימין סמוך ללב, וזהו הנכון. (ב) כתוב באור זרוע: גידם פטור מתפילין, אף על פי שנשאר לו זרועו להניח שם. אבל בתוס' פרק הקומץ דף ל"ז משמע דהלכתא כמאן דאמר גידם חייב אם יש לו זרוע. (ג) ולי נראה דאף המניחן בעניין זה יניחם בלא ברכה, דהא הרשב"א בעצמו כתב שכתב דבריו להלכה ולא למעשה. ולכן יברך על של יד "להניח" ולא על של ראש כלל, דהא כתבתי לעיל שכמה גדולים כתבו לעשות כן אף בלא אונס כלל, ואף שאין אנו נוהגין כן, מכל מקום בכהאי גוונא יש לסמוך עליהן, כן נראה לי. (ד) ומסקנת המרדכי בהלכות תפילין פרק ד' דף צ"ו כדעת ספר התרומות ז"ל. ומכל מקום נראה לי לנהוג כדברי הטור וסמ"ק, דבתראי אינון. (ה) ומנהג שלנו כדעת הרמב"ם, לכרוך הרצועות ג' פעמים ולקשור. (ו) כתב מהרי"ל, דאין מקובל לו מנהג בני אוסטריי"ך דכורכין נמי הרצועות על התיתורא שבזרוע להדק בכוח על הזרוע; ואינו נכון, רק יהא תלויין כעין של ראש, עד כאן לשונו. (ז) כתב האגור בשם ספר הזוהר, דתפילין של יד יברך מיושב, ושל ראש מעומד, עד כאן לשונו. ולא נהגו כן, אלא מניחן שתיהן מעומד. וכבר כתבתי לעיל סימן ח דכל ברכות המצוות מברכין מעומד. (ח) ונראה לי, דדווקא כשמניחן כל היום אית ביה משום יוהרא, הואיל ואין נוהגין כן. אבל בשעת קריאת שמע ותפילה לית ביה משום יוהרא כלל ואין לכסותן. וכן כתב בית יוסף בשם ספר התרומות ואורחות חיים, דאין לכסות תפילין של ראש. אבל הבית יוסף הביא דברי המרדכי שאף בשעת קריאת שמע ותפילה קאמר, ולא נהירא לי. (ט) ולי נראה, דכל זה לא מיירי אלא כשמניחם כל היום, אבל בשעת התפילה אין לחוש. ותמיהני על בית יוסף שכתב דברים אלו סתם.

סימן כח - דיני חליצת התפלין

סימן כט -

(א) והמרדכי כתב סוף כיצד מברכין, דאף על גב דאין לברך "לשמור חוקיו", מכל מקום יש לברך "לשמור תפילין", וכן בכל המצוות יש לברך מעין המצוה, עד כאן לשונו. ואין המנהג כן, וכן כתב הרב אבודרהם שאנו נוהגין שלא לברך על שום מצוה כשמסלקים, וחזי מאי עמא דבר, עד כאן לשונו. וכן כתבו התוס' פרק בא סימן (נדה נא ב).

סימן ל - זמן הנחתן

סימן לא - דין תפלין בשבת ויום טוב

(א) אבל בכל גלילותינו מניחין במועד ומברכין עליהן כדברי הרא"ש, אלא שאין מברכין עליהן בקול רם בבית הכנסת כמו בשאר ימות החול.

סימן לב - סדר כתיבת התפלין

(א) וכתב בה המרדכי פרק קמא ע"ד דף צ"ו, דמצוה ליפות המצוה מבחוץ למראה עיניים, וכל שכן מבפנים, שהרי בבית המקדש מפנימה זהב טהור. (ב) כתב בכלבו: דין תפילין שנקרעו כדין ספר תורה שנקרע. (ג) ובברוך שאמר מחמיר דלכתחילה עיקר העיבוד יעשה בישראל. ואין נוהגין כן. (ד) ומדברי המרדכי דלעיל נראה שאין סובר חילוק זה, שהרי חילק בין אותיות פשוטות שבהן נזכר תיקון של תינוק, אבל בה"א וכיוצא בה - יש לדון בדין אם נשתייר כמלוא אות קטנה. אבל דברי הטור מטין כדברי הר"ר מנחם, שהרי הטור מחלק בין ניקב הה"א לנפסק האותיות וזה משמע כדבריו, דאם לא כן לא היה לו לכתוב סתם **ואם נפסק אחת מהאותיות**, אלא היה לו לפרש דבאותיות פשוטות מיירי. (ה) ובאורחות חיים בשם ר"י משמע דבכל האותיות אין צריך לגרוד רק מן הטעות ולמטה. (ו) ומלשון הרא"ש בהלכות תפילין וספר תורה נראה דסבירא ליה דסגי במחשבה לעניין קדושת האזכרות, וכן נראה דעת רבינו בטור יורה דעה בהלכות ספר תורה. אבל בית יוסף לא כתב כן. (ז) כתוב באור זרוע דכשרוצה לנמנם לא יכתוב, משום דאינו מכוין לשמה. (ח) ובברוך שאמר כתב דבעינן הגליון מעט למעלה מראשו של למ"ד ולמטה אף בשיטה התחתונה כדי שיהא גם כן מוקף גויל, וכן כתב לעיל משם ב"י וכן הוא בתשובת מהרי"ל. ושם בהגהת בשם הרוקח, שיש להניח מעט חלק בין פסוק לפסוק, וכן הוא שם בפנים. גם כן יניח לכתחילה בין כל אות כמלוא חוט השערה, ובין תיבה לתיבה כמלוא אות קטנה, ובין שיטה לשיטה כמלוא שיטה, וכן כתב רבינו בהלכות ספר תורה והוא הדין לתפילין. (הערת ויקיעורך: ולא שמעתי בהיותי סופר שנוהגין להניח רווח חלק בין פסוק לפסוק יותר ממלוא אות קטנה. ושמא אף הרוקח לא כיוון להניח אלא כמלוא אות. ושמעתי ממורי שאם הניח כמלוא שלוש אותיות יש בו חשש פסול. (ט) ובאגור כתב, דנהגו הסופרים להניחו למצוה. וכתב בברוך שאמר, דאם יש לו כל כך קלף, צריך שיניח בסוף כדי לגול היקף. (י) ומהר"ם פדו"א כתב בתשובה סימן ע"ז בשם אורחות חיים, דאם עשה פרשה אחרונה פתוחה, כשר. וכתב דנכון הוא, ומכל מקום ינהגו לכתחילה כהרמב"ם. ואפשר דאף הרמב"ם לא פסל בדיעבד; ומה שכתב "ואם שינה פסול", אספר תורה קאי, עד כאן לשונו. ועיין שם שדחק ליישב דעת הרמב"ם. (יא) מצאתי כתוב בהגהות אלפס החדשים: ולא יפסיק בפרשת "קדש" בין "בחדש האביב" בין "והיה כי יביאך", שהכל פרשה אחת הוא, עד כאן לשונו. וכן כתב

בהגהות מברוך שאמר, דלא יעשה שום הפסק פרשה אצל "חדש האביב". גם אין להפסיק גבי "ויהי כי הקשה פרעה", דלא כבעל ברוך שאמר עצמו שסידר לעשות בתפילין ב' פרשיות סתומות, א' אצל "בחודש האביב" וא' אצל "ויהי כי הקשה". וכן הרמב"ם לא מנה בהלכות ספר תורה בתיקון פרשיות הפתוחות והסתומות שיהיו אלו הפרשיות סתומות, ולכן אין להפסיק. (יב) וכן כתב למעלה באורחות חיים להכשיר. (יג) וכן כתב במרדכי הלכות קטנות דף כ"ו ע"ב. וכתב שגם הרצועות יכול לעשות מקלף, רק שישחירם, דהשחרת הרצועות הלכה למשה מסיני, עד כאן לשונו. (יד) ובפרק שמונה שרצים איבעיא לן אי כותבין אעור דג ולא איפשיטא, ונקטינן לחומרא. (טו) ובדברי הרמב"ם משמע דלמצוה מן המובחר גם גובה הבתים יהיה כאורכן, ולא ראיתי נוהגין כן. (טז) כתוב בברוך שאמר בשם הרוקח: ד' בתים צריכים להיות בגודל א', ולא יעשה הבית של "שמע" קטן מהאחרים. (יז) ואני לא ראיתי מימי, רק בצבוע שחור. ומצאתי כתוב דאם השחיר האינו-יהודי עור הבתים כשר, דהא אין שחרותו מעכב, אבל עדיף טפי בישראל, עד כאן לשונו. (יח) וכן כתב באור זרוע, דאין לחוש בזו משום "חק תוכות". וזה לשון הגהות בברוך שאמר, בשם רבינו שמחה: ושי"ן אין לשנותה ממנהג זקנים, שהיו עושין בקמט של עור הבית. ומיהו אם עשאה בדפוס, או כתבה בדיו על בית לבן, אין בידינו לפוסלה, עד כאן לשונו. (יט) ובסמ"ג כתוב טעם לעניין שי"ן של ד' ראשין וגי' ראשין, עיין שם, ואף הרוקח כתב הרבה טעמים לזה, והביאן הגהה מברוך שאמר. וכתב באור זרוע, דלכתחילה צריך לעשות דחריץ השי"ן למטה נוגע בתפירה. מיהו אם לא נגע לא מפסיל בהכי, וכן משמע בדברי הרמב"ם, אבל בברוך שאמר מחמיר לפוסלן. וכתב שם דגם לא ימשוך למטה הרבה עד שתחתית השי"ן לא יהא ניכר, דצריך שכל השי"ן יהא נראה, עד כאן לשונו. (כ) ולי נראה דלא קשה כלום, ואף על גב שלא חתכו למעלה כלל וגם אין ריוח ביניהם כלל יוכל למצוא, כגון שלא כתב הפרשיות זו אצל זו אלא זו תחת זו, ואם כן כשנתן בבתים צריך ליתנם דרך השכבה, שזהו זקיפתו, מאחר שהם נתונים בדרך זו, ואם כן נותן כל פרשה בבית אחד בקלות, כמו למאן דאמר שאין לחוש לזקופות. ועיין בזו במרדכי הלכות קטנות דף צ"ג עמוד ג'. (כא) ובברוך שאמר: ומנהג לדבק בדבק כשר, והוא עשוי מקלף מבושל מעור או משלחופית של שור. (כב) ועיין לקמן סימן מב אימת מותר לעשות מתפילין של ראש תפילין של יד ואימת אסור. כתב באור זרוע: אם כתב תפילין שני דפין בעור אחד, ואפילו בשני עורות ודיבקם יחד, כשר. (כג) ולא ידעתי מאי צורך בעיגולין אלו, כי יותר בקל יוכל למדוד במחוגה אם

האלכסונין שווים, וכן נוהגין כל הסופרים. (כד) אבל מדברי הפוסקים
הנזכרים לא משמע כן.

סימן לג - דין תקוני התפלין ודין הרצועות

(א) ונראה לי דטוב להחמיר בשניהם. (ב) וכתב באור זרוע, דעכשיו שנהגו לעשות הבתים שחורות, צריך להשחיר הרצועות בין בפנים בין מבחוץ, עד כאן לשונו. ולא נהגו כן. (ג) ומלשון הטור נראה כסברא ראשונה. (ד) ואינו נראה, דיש לומר דדווקא בשל יד אסור לתפור בכל השיעור, משום דכולו צורך הקשירה הוא, משום דבלאו הכי אינו עומד על הזרוע אם אינו כורך סביב האצבע או הזרוע. אבל בשל ראש, שמהודקין היטב בלא רצועות התלויות, נראה דאין לפסול שם התפירה, רק סביב הראש, וכן נראה מלשון האשר"י דיש לחלק, ועיין שם.

סימן לד - סדר הנחת הפרשיות בתפלין והמהדרים אשר להם ב' זוגות תפלין

(א) כתוב בברוך שאמר: יכתוב פרשיות של יד תחילה ואחר כך של ראש, שיד הוא ראשון בפסוק, שנאמר: "והיה לאות על ירך" וגומר (שמות יג טז); ואם שינה, לית לן בה. וכתב עוד, דקשר של ראש יעשה קודם לשל יד, כסדר אותיות שדי, שהשי"ן היא נעשית ראשונה, ואחר כך הדל"ת ואחר כך היו"ד. (ב) וכן כתב המרדכי. (ג) ותשובה זו היא בתשובת מהרי"ל סימן קל"ז.

סימן לה - דין מנין השטין

(א) כתב בברוך שאמר: אם יוכל לכווין השיטות בעניין זה - יעשה, אבל לא יאריך או יקצר האותיות כדי לכווין ראשי השיטות. אבל יוכל להאריך מעט האותיות בשיטה שנייה כדי לכווין ראשי השיטות.

סימן לו - דקדוק כתיבתו

(א) ומצאתי, שאורך ורוחב הבי' יהא כג' קולמוסים, ורוחב חללה כעובי קולמוס. (ב) וכן הוא בהגהות מיימוני פרק ב: ויזהר שירך שמאל יהא משוך לפניו ולא למטה, עד כאן לשון הגהות מיימוני. (ג) ומצאתי: ולא יהא רגלה ארוך יותר מג' קולמוסים. [הערה: עם גגה, שלא תדמה לנו"ן סופית. ויקיעורך.] (ד) וכתוב עוד בברוך שאמר, דנו"ן פשוטה תהיה ארוכה עובי די' קולמוסים עם גגה. (ה) ולא יקצר אותה פחות מה' קולמוסים וחצי עם גגה. (ו) בברוך שאמר: ויש סופרים טיפשים שמאריכים גגו של תי"ו כפלים מעבר רגלה, וכן עושין בגג של ה"א, וטעות הוא בידם. (ז) וכן הוא במרדכי הלכות קטנות דף צ"א ע"ג. ומיהו משמע שם דאם לא האריך נו"ן פשוטה כשיעור הכפופה כשר בדיעבד. וכן משמע שם דאם עשה הכפופה מרובע ולא עגול למטה כשר. ונראה דבכ"ף מודה דבעי לעגלה מלמטה, שלא יהא נראה כבי"ת, וכן כתב בית יוסף. (ח) ונהגו הסופרים לעשות לה כפופות מרובע. (ט) ובברוך שאמר ראיתי שצייר תגי הלמ"ד כזה. ושמעתי מסופרים שעושין הכל כזה. וזנבה יהיה עב וכפוף לפניו היטב. (י) כתב בברוך שאמר, דמאד צריך ליזהר בתגין שעל ו' דהיבוסים שיעשו דקים, שלא יתקלקל צורת הוי"ו ויאבד קריאתו, וכן צריך ליזהר בתגין שעושה על היו"ד לעשותן דקין, שלא יתקלקל צורת היו"ד. (יא) ובברוך שאמר כתב דיש להיות עליה ו' תגין, אי' על ראש הימיני ובי' על האמצעי וגי' על השמאלי, וכן נוהגים הסופרים. וכתב עוד שם: הא דאיתא דיש לעשות על התי"ו ד"תורת" ג' תגין, מאחר דלא ידעינן על איזה תי', עבדינן אתרוייהו. ועוד כתב שם לעשות על מ' סתומה של מימים ג' תגין, ועל ה' של ימימה ג' תגין. ומה שכתב הטור בפרשה שניה פ"א ד"פטר", כתב בברוך שאמר שב"פטר" הראשון עושין על כל

אות ממנו ג' תגין, ונתנה על ה' ד' תגין, ועל הזי"ן ד"הזכרים" הראשון ג' תגין, ז' של "בחזקת" ג' תגין, ה' ד"הקשה" ג' תגין ולא כתב לשם לתייג קי ד"הקשה". וכתב לתייג הלמ"ד של "למען" כזה. (יב) וכן הוא בברוך שאמר. עוד הוסיף שם: ה' ד"ויהרג" ג' תגין, וט"ט ד"לטוטפות" ה' תגין, ב' על ראש הימיני וג' על ראש השמאלי, ועל פ"א תי"ו של "טוטפות" ה' תגין, ד' על הפ"א וא' על התי"ו. וכתב גם שם לעשות התגין שכתב הרמב"ם והביאו הטור למטה. וכתב לעשות עי' של "שמע" גדולה ועליה ה' תגי, ב' על ראש הימיני וג' על ראש השמאלי וזי"ן שבתוכה תלויה כזה. גם ד' של "אחד" צריכה להיות עבה וגדולה. ועוד הוסיף על דברי הרמב"ם, לעשות תג אחד על התי"ו של "טוטפות" דפרשה ג', ובפרשה ד' הוסיף ס' של "ואספת" לעשות עליה ג' תגין. והפ"א כפולה של "פן יפתה" ב' תגין, ועל תי"ו של "לטוטפת" האחרון תג א'. וכתב דפי' של "פן יפתה" תהיה כפולה כזה, וכן הוא ברוקח. (יג) וכן כתב בברוך שאמר דיש לעשות תגין גדולות. (יד) ועיין ביורה דעה סימן רע"ג כיצד נוהגין. (טו) כתב בברוך שאמר: "יצאים" חסר ו' מלא י', "בחדש" חסר ו', "אביב" מלא י', "והחתי" חסר י', "הוצאך" חסר י' מלא ו', "מימים ימימה" מלא י', ובפרשה רביעית כתב: "לעבדו" חסר ו', "ויצהרך" חסר יו"ד, "לבהמתך" חסר י', "בניכם" ראשונה מלא י', "ימיכם" מלא י'.

סימן לז - זמן הנחת התפלין

(א) כתב המרדכי הלכות קטנות דף צ"ו עמוד ד': יש לאדם להדר אחר תפילין נאים, שנאמר "זה אלי ואנוהו" (שמות טו ב), דהיינו שכתבם לבלר אומן בכתב נאה ודיו נאה וקולמוס נאה וקלפים נאים, עד כאן לשונו. (ב) והמנהג כדברי בעל העיטור, שאין הקטנים מניחין תפילין עד שיהא בר מצוה, דהיינו בן י"ג שנים ויום אחד.

סימן לח - מי הם חיבין בתפלין והפטורים

(א) ולא ידענא למה כתב זה הדבר בשם א"ח, דהא הם דברי הרמב"ם וכמו שהביא רבינו בסימן זה. וראיתי באור זרוע שכתב דברי המרדכי, והביא ראיה לדבר ממדרש ילמדנו: רבי ינאי היה לובשן אחר חוליו ג' ימים, משום שהחולי ממרק החטא, שנאמר (תהלים קג ג): "הסולח לכל עונכי הרופא לכל תחלואיכי", ואמרינן בירושלמי: רבי יוחנן לא היה מניח תפילין כי אם פעם אחת בשנה משום חוליו. והא דאמרינן בכתובות דרבי היה מניח תפילין עד שעת מותו, שאני רבי דקדוש ביותר היה ומחמיר על עצמו היה, עד כאן לשונו. ועיין לעיל סימן כ"ז, מי שיש לו קרירות בראשו אם יכול להניח תפילין על הכובע. (ב) ולא ידענא מהו, דהא אף מקריאת שמע ותפילה גופא פטורים, מטעם דעסוקים במצוה אחרת, ולא דמי כלל לקורא בתורה דפטור מתפילין, ובשעת קריאת שמע ותפילה חייב כמו שכתוב לקמן, דהתם חייב בקריאת שמע ותפילה, אלא שהתורה היא בעצמה זכרון כמו תפילין דלקמן. (ג) ולפי דברי מהר"י אבוהב אינו אסור אלא כשחולצן קודם שרבו חולץ, אבל אחר כך מותר. ואין לשון "שחלץ תפילין לפניו" משמע כן, דמשמע דבלפניו הדבר תלוי. ולי נראה טעמא אחרינא, דאסור לחלוץ תפילין לפני רבו משום שצריכין לישיב בכבוד ראש ובמורא בתפילין, וכן צריכים גם כן לישיב לפני רבו, וצריך להיות עליו מורא רבו כמורא שמים; וכשחולץ תפילין כדי להקל ראשו מעתה או לעשות צרכיו - מראה שאינו חושש לכבוד רבו ויוכל לעשות לפניו מה שלא היה רשאי לעשות בעוד שהתפילין בראשו, ואיכא זילותא לרביה ולכן אסור, כן נראה לי. ואפשר שזו היא כוונת רש"י דלעיל, שכתב שמגלה הראש והוא זלזול למלך.

סימן לט - מי הם הכשרים לכתב תפלין ולקנות מהם

(א) ועיין ביורה דעה סימן רפא, כתבתי שם דגר וממזר אסורים לכתוב ספר תורה. מיהו נראה דבתפילין ומזוזות אין לחוש, ועיין שם הטעם.

סימן מ - דין איך לנהג בקדשת התפלין

סימן מא - הנושא משאוי איך ינהג בתפלין

(א) ולי נראה, דלעיל מיירי שדרכו בכך, לישא משא בראשו, ואפילו הכי אסור כשהוא די קבין; אבל דבר שאין דרכו לתת על ראשו, אפילו כל שהוא אסור. וזה נראה לי נכון, ולזה כתב הטור מיד: **אבל דבר שדרכו כו'.**

סימן מב - אם מתר לשנות תפלין של יד לשל ראש

(א) וכן הוא בהר"ן סוף נגמר הדין, דכשצר ביה על דעת קביעותא - זה הוא הזמנתו, ולא אמרינן דכשצר ביה שרי אלא כשצר ביה לפי שעה. (ב) כתב הר"ן סוף נגמר הדין, דקלף ועור המעובד לשם תפילין, דהיינו הקציעה, אסור להשתמש בו דבר בדברי חול, דהזמנה לגוף הקדושה מילתא היא; ודווקא הזמנה דמשמ/שי קדושה לאו מילתא היא.

סימן מג - דין איך להתנהג בתפלין בהכנסו לבית

הכסא

(א) ונראה לי דלעניין זהירות בעלמא קאמר, אבל לעניין הלכתא נקטינן כדברי המתירין. ומיהו בהגהת אלפסי פרק מי שמתו כתב כדברי הרמב"ם, דאסור להשתין בעוד תפילין בראשו גזירה שמא יפית, כי כן דרך המשתינין, עד כאן לשונו. (ב) ובאור זרוע כתב כדברי הטור.

סימן מד - אסור שנה בתפלין

(א) כתב בהגהות אלפסי פרק מי שמתו : והילדים שהיו נשותיהם עמהם, חולצין אפילו ביום כשנכנסים לשינת עראי, שמא יבואו לידי הרגל דבר, עד כאן לשונו.

סימן מה - דין תפלין בבית הקברות ובית המרחץ

הלכות ברכות השחר ושאר ברכות

סימן מו - הלכות ברכות השחר ושאר ברכות

(א) כתב אבודרהם, שיפסיק מעט בין "אלהי" ל"נשמה", שלא ישמע שהנשמה היא אלהות חס ושלום. (ב) ובמדינות אלו אין נוהגין להתעטף בטלית ותפילין ביום התענית, ויש ליזהר למלאות החשבון בברכות אחרות. (ג) ונראה דגר יכול לברך "שעשני גר", דזה נמי מקרי עשייה, כמו שכתוב "הנפש אשר עשו בחרן". (ד) ולי נראה דאל ישנה אדם מן המנהג. (ה) וכן המנהג והסדר בסידורים שלנו, רק שאומרים קודם "רבון": "לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר ומודה על האמת ודובר אמת בלבבו, וישכם ויאמר: רבון" כולי. (ו) וכן המנהג, דמברכים מיד ברכות התורה אחר ברכת "אשר יצר" קודם שיברך "אלהי, נשמה" וקורים אחריה ברכת כהנים ומשנת "אלו דברים שאים להם שיעור" ומשנת "אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם". וכן משמע במרדכי סוף פרק קמא דברכות, דנוהגים לומר משנת "אלו דברים" אחר ברכת התורה, וכן משמע בתוספות סוף פרק קמא דברכות, אחר כך ברכת "אלהי, נשמה". ומה שאנו משנים סידור רבינו, שכתב לברכן אחר "אלהי, נשמה", משום דלדידיה סבירא ליה ד"אלהי, נשמה" סמוך לברכת "אשר יצר", ואנן לא נהיגין כן, וכבר מבואר לעיל סוף סימן ו.

סימן מז - דיני ברכת התורה

(א) והמנהג הוא כדברי הרמב"ם: (ב) ולי נראה דאין דברי בית יוסף ולא דברי מהר"י אבוהב נכונים בכאן. כי האמת כי גם הרא"ש סבירא ליה דגם בברכת התורה צריך ללמוד מיד אחר הברכה, וכמו שכתב רבינו הטור. והמדקדק בדברי הרא"ש יראה שכן הוא, ולא סבירא ליה להרא"ש לחלק בין אהבה רבה לברכת התורה, אלא דברכת התורה אם התחיל ללמוד מיד אחריה סגי ליה אפילו אם הפסיק אחר כך, מה שאין כן בברכת אהבה רבה, דאף על פי דאם התחיל ללמוד מיד אחריה דהיינו שקורא קריאת שמע, לא מהני אם הפסיק אחר כך, אלא צריך ללמוד גם כן שאר דברים מיד וכמו שכתב רבינו בעל הטור, דוק בדברי אשר"י ותמצא. וכן כתב מהרש"ל ממש: (ג)² וכן כתב הרבינו יונה בפירוש הלכות הרי"ף יד ע"א, ועיין לקמן סימן פ"ד, כתבתי דלפסוק דין בלא נתינת טעם הוי כהרהור. וכתב עוד האגור: מי שרוצה ללמוד בהשכמה,

לכתחילה יש לו ליטול ידיו. אבל אם אין לו מים יכול ללמוד כן, עד כאן לשונו:

סימן מח - (אומרים פרשת התמיד ו) פסוקי קרבן שבת אומרים אצל פרשת התמיד.

(א) כתב הרב אבודרהם, דנהגו ישראל להתנועע בשעה שקורין, כמו בנתינת התורה שהיתה ברתת וכו'. גם על שם "כל עצמותי תאמרנה" וגו', כי כל עצמותיו היו מתנועעים בשעת שבח הבורא יתברך, עד כאן לשונו. והרקנט פרשת "וישמע יתרו" כתב הטעם על פי הקבלה בתנועות אלו שמנענעים ישראל בשעת התפילה, וכן הוא בזהר: (ב) אמנם מנהגינו כמנהג אשכנז, וכן כתב הטור לקמן סימן תכ"א:

סימן מט - שיכול לומר קריאת שמע בעל פה

(א) מצאתי בהגהת אלפס דמגילה שכתב, דהא דאסור לאמרו על פה, דוקא יחיד, אבל ציבור ביחד שרי, ולכן עונים "מי כמוכה" וכו'. (ב) וכתב באור זרוע הלכות תפילין: אם אינו שגור בפי כל, אף על גב דשגור בפיו, אסור לאמרו בעל פה. (ג) ועיין ביו"ד סימן רפ"ג אי מותר לכתוב אלו הפרשיות בפני עצמן.

סימן נ - טעם למה אומרים משנת איזהו מקומן

(א) וביורה דעה הלכות תלמוד תורה נתבאר דין זה, עיין שם.

סימן נא - דיני תפלה מן ברוך שאמר עד ישתבח

(א) משמע שיש לומר "האל אב הרחמן", וכן כתב הרמב"ם בנוסח ברוך שאמר. אבל באבודרהם כתב שאין לומר "האל אב הרחמן" אלא "אב הרחמן", שכבר אמר "אלהינו מלך העולם", וכיוצא בזה כתב הטור לקמן סימן תרצ"ב לעניין ברכה אחרונה של מגילה. וכן הוא במרדכי ריש הקורא את המגילה, דאף בברכת הטוב והמיטיב בברכת המזון אין לומר "האל אבינו". ומהר"א מפראג הקשה לקמן סימן תרצ"ב על דברי הטור מ"האל הגדול" הנאמר בברכה ראשונה של שמונה עשרה. ואין בדבריו קושיא כלל, כי שם איכא הפסק גדול בין "אלהינו" ל"האל", אבל כשהם סמוכים זו לזו אפשר שלא לאומרו. אך המנהג לאומרו כדברי הרמב"ם והטור, בין בברוך שאמר בין בברכת המזון. (ב) וכן הוא במרדכי ריש שלשה שאכלו. (ג) ועיין לקמן סימן ס"א אי יכול להפסיק בפסוקי דזמרה כדי לקרות עם הציבור פסוק ראשון של קריאת שמע. (ד) וכן כתב אבודרהם. (ה) וכן משמע באשר"י ריש ברכות. (ו) וכן כתב הכלבו. (ז) ואנו מנהגנו לומר כל אלו המזמורים לאחר ברוך שאמר, ובית יוסף הוא מן הספרדים, וכתב שהם אומרים קודם ברוך שאמר, וכתב עוד מנהגים אחרים, ולא ראיתי לכותבן, מאחר שלא נהגו בהן במדינות אלו. (ח) מהרי"ל לא היה עומד בשעה שאמר הפסוקים של "לך ה' הגדולה" כו'. אבל המנהג עכשיו לעמוד מ"ויברך דוד" עד "תפארתך". (ט) כתב ה"ר יונה פרק אין עומדין, שאלו השוחין כשמגיעין ב"ויברך דוד" ל"מודים אנחנו לך" וכו' טועים הם, וכן כתב ר' ירוחם שאין לשחות ב"וכל קומה" וכו' (הביאו הבית יוסף בסימן קי"ג), ובמהרי"ל שהוא היה שוחה, ואינו נכון, עד כאן. (י) ובמהרי"ל כתב בשם מחזור ויטרי דיש לכופלו, שהשם של "ביום ההוא יהיה ה' אחד" אינו מן המניין, שאינו רק מפרש מה שיהיה לעתיד. (יא) וכן כתב הכלבו.

סימן נב - דין מי ששהה לבוא לבית הכנסת עד

ישתבח

(א) כתב בהגהות מיימוניות פרק ז דתפילה, דמי שיש לו עוד שהות יותר, יאמר "ברוך שאמר" ו"הודו לה' קראו" עד "והוא רחום", וידלג עד "והוא רחום" שקודם "אשרי", כי כל הפסוקים שבינתיים אינם אלא ליקוטי מקראות. ואומרים "ברוך ה' לעולם אמן ואמן" אחר "הללו אל בקדשו" ו"כל הנשמה", עד כאן לשונו. (ב) וכן כתב הכלבו. (ג) ועיין להלן סימן רלה מי שבא לבית הכנסת ומצא ציבור מתפללים י"ח, אם יתפלל עמהם בלא קריאת שמע.

סימן נג - דין מי הראוי לירד לפני התבה

(א) ולי נראה דאף הכלבו מודה דאין לו להפסיק, אם לא שלא היה לו טלית תחילה. אבל מה שכתב: "ומתעטף ויורד" כו', לאו למימרא דתכף זו לזו יעשה שתיהן, אלא תני התם מה שיעשה החזן, ואומר שמברך על הציצית בבית הכנסת, כמו שכתבתי לעיל סימן ו, דכן הוא המנהג דזקן אחד מברך בקול רם. ובמקומות הכלבו היה אפשר המנהג שהחזן היה מברך, ואמר שאחר כך יורד לפני התיבה וכו', אבל ברכת הציצית היה קודם "ברוך שאמר". אבל במקום דלא היה לו טלית והביאו לו, נראה לי דיכול להפסיק ולברך על הציצית. ודווקא החזן, דאין לו לחזור ולירד מן התיבה לאחר שהתחיל "ישתבח"; אבל יחיד ימתין עד לאחר "ישתבח", ואז יתעטף בציצית ויברך עליהם, דאז עדיף טפי להפסיק כדלעיל ריש סימן נ"א. במהרי"ל: לפעמים סיימו פסוקי דזמרה ולא היה שם מניין י, וציווה לש"ץ לשהות לפעמים חצי שעה, ולא ישיח שיחה בטלה; ואחר כך כשבאו מניין התחילו "ישתבח", עד כאן לשונו. ואף על גב דלא בעינן י לעניין ברכת "ישתבח", מכל מקום עשה כן משום הקדיש שאחריו, דאין לאמרו בלא עשרה: (ב) וזה משמע שלא כדברי בית יוסף¹. ואפשר דמיירי בדלא הגיע לכלל עשרים: (ג) ואין בינינו מנהג זה. וגדולה מזו כתב

מהרי"ל: מי שנעשה בן י"ג שנים בשבת אינו יכול להיות ש"ץ בערבית בליל שבת, לפי שאנו מוסיפין מחול על הקודש בערב שבת, והוספה לא שייכא בשנות הנער; ומאחר דמתפללין מבעוד יום, לא יתפלל. ושמעתי שבמדינת זקסין, שהנערים קטנים נעשים ש"ץ ד' שבועות קודם הבר מצוה, ולא נהיגין הכי, עד כאן לשונו: כתב באור זרוע: בעת צרה או בראש השנה ויום כיפור, צריך להיות אדם מופלג ש"ץ: (ד) כתב המרדכי סוף פרק קמא דחולין, תשובת הגאונים: עם הארץ ש"ץ, וקולו ערב והעם חפיצים בו, ויש שם תלמיד חכם ואין קולו ערב, איזה מהן קודם? והשיבו דת"ח קודם, כי יודע מה מתפלל, עכ"ל. גם באור זרוע איתא תשובה זו, ומסיים שם: אפילו בן ק' שנים ואינו מבין מה שמדבר, ויש שם בן י"ג שנה ויום אחד, המבין יורד לפני התיבה, עכ"ל: (ה) וכתב עוד לקמן (סימן קצ"ט) דהכי נקטינן: כתב המרדכי סוף פרק קמא דחולין בשם רבינו שמחה, דשונא לא יתמנה ש"ץ, והאריך בתשובה, עכ"ל: (ו) וכן כתב מהר"ם פדו"א, דאם נעשה אחד שונא לש"ץ לאחר שנתמנה ש"ץ, לא יוכל למחות. ובתשובת מחרי"ל סימן י"ז האריך בדבר. והרי"ו כתב בפסקיו וזה לשונו: מהר"ם א"ז שמע על הנוהגים שהיחיד מוחה בש"ץ אפילו בלא טעם, וכעס הרבה לפסוק כך שיחיד כל דהו יוכל למחות בש"ץ בלי טעם; אך יציע טעמו ודבריו לפני טובי העיר, אם יראו שדבריו נכונים ושמפני זו ראוי למחות יעשו. וכן כתב מוהר"ר חיים שבת. גם בעיני לא טוב להחזיק במנהג זה לתת יד לכל יחיד למחות בלי טעם טוב, עכ"ל: כתב באור זרוע, דש"ץ צריך להחניף לציבור ולהעביר על מדותיו, אבל במילי דשמיא צריך להוכיח. ועיין באור זרוע שהאריך בתשובה בדינים אלו, וכתב בשם הרב יהודה חסיד, דש"ץ צריך להיות אהוב להקהל, שאם לא כן, כשקורא התוכחה, סכנה היא למי שאינו אוהבו. ואמר שאם אדם יודע שהחזן אינו אוהבו, אם יקרא אותו לתוכחה אל יעמוד, כי יכשל אם יעמוד: (ז) ועיין בחושן המשפט סימן נ'. וכתב הרשב"א בתשובה: ש"ץ שהזקין ורוצה למנות בנו לסייעו לפרקים, ורוב הקהל רוצים בו ומיעוט מוחים, הדין עם הש"ץ, אף על פי שאין קול בנו ערב כקול הזקן, אם ממלא מקום אבותיו בשאר דברים הוא קודם לכל אדם, שנאמר: "והכהן המשיח מבניו" וגומר. והאריך שם בתשובה: (ח) וכן כתב באור זרוע תשובה ארוכה על זו, שראוי לשכור חזן ולהשתדל לו סיפוקו חלף עבודתו, כרי שלא יבא לידי התרשלות, כמו שהכהנים והלויים במקדש היו לוקחים תרומות ומעשרות חלף עבודתן: (ט) ופרק קמא דבבא בתרא ובמרדכי עבודה זרה דף רמ"ד תשובת מהר"ם על שכירות החזן בימים נוראים, שמחשבין לפי ממון. ונותן טעם בדבר

שתלוי בממון, כי מחמת עשרם לא יוכלו לצאת מבתיהם לעיר אחרת ולהניח ביתם ריקם. ומשמע ששכירות החזן שלכל השנה כמו שנוהגים לשכור חזנים שלנו, דלא נוכל לומר טעם זו, אין מחשבין לפי ממון לבד. ובהגהות מיימוני פרק י"א דתפילה איתא גם כן תשובת מהר"מ, וכתב דלבסוף כתב שגובין חציו לפי ממון וחציו לפי נפשות; וכן הוא בהגהת מררכי דבבא בתרא. ובתשובת מהר"ל סימן מ"ו פסק דגובין לפי הממון, ונוטלים שכר החזנים מקופה של ציבור שנוטלים משם שאר העולים. ופסק בית יוסף סימן נ"ה דהכי נקטינן להלכתא, חציו לפי ממון וחציו לפי נפשות, וכן כתב מוהר"ם פד"ו בתשובה סימן מ"ב דמנהג שלהם בכל הקהילות שגובין חציו לפי ממון וחציו לפי נפשות. ומנהג מדינותינו שדל ועשיר נותנים לו שכירות בשוה, וגם יש לו איזה קצבה מכל נשואים, ואותו הקצבה היא לפי הממון: ועיין בח"מ סימן קס"ז, שם כתבתי שאין בני העיר כופין זה את זה לשכור להם מניין אלא בימים נוראים, אבל לא בשאר ימות השנה; אבל אם יש להם מניין, כופין זה את זה לשכור להם ש"ץ. ובית יוסף כתב מקצת דינים אלו בסימן נ"ה: (י) כתב עוד שם בכלבו: ש"ץ שמרננין אחריו שנתפס עם אשה אינה יהודית או שמסר אדם מישראל או גיזם למסור, אין מעבירין אותו משום רינון בעלמא; אבל אם יש עליו עדים, מעבירין אותו. וש"ץ שאינו רוצה להתעטף בציצית, ואומר שנאמר: "וראיתם אותו וזכרתם ועשיתם את כל מצות ה'", ומי שאינו עושה כל המצוות לא יתעטף בציצית, מודיעים אותו שטעה בפירוש המקרא; ואם לא חזר, כיון שמעיז לגלות פנים בתורה שלא כהלכה, מעבירים אותו. וש"ץ ששוחט ובודק, ולאחר הבדיקה אינו רוחץ ידיו וזרועו מלכלוך הבהמה ומסריחין בגדיו, אם רוחץ ידיו ומחליף בגדיו קודם התפילה להתפלל בנקיות - אין אתם זקוקים לו אלא להוכיחו שלא יהא מכלל המשניאים, שנאמר "מְשַׁנְּאֵי אֶהְבּוּ מָוֶת" (משלי ח לו). ואם אינו רוחץ ידיו ואינו מחליף בגדיו הצואים קודם התפילה כדי להתפלל בנקיות, ראוי להעבירו, אכן כל מעשיו יהיו לשם שמים ולא יהיו תלויין בדבר אחר, לא מחמת שנאה ולא מחמת קנאה. ש"ץ שעושה דברים שאינם הגונים, כגון שמוצא מפיו נבלות וביוצא בזה, בגון שמרנן בשירי ערב, ממחין בידו שלא לעשות כן, ואם אינו שומע מעבירין אותו: תשובת רב האי, על אחד שנחשד מאשת איש והוחזק שעשה תשובה, אין ממנין אותו ש"ץ ביום תענית, שאין זה פרקו נאה, עכ"ל. ונראה דמה שחילק בין ביום התענית לשאר ימים לא סבירא לן הכי, דהא כל הפוסקים כתבו דבעינן פרקו נאה אף בשאר ימים. מצאתי במהר"ל שכתב בשם הרוקח: ש"ץ יתפלל מתוך סידור המיוחד לציבור, שמא שאר

ספרים לא נכתבו לשמן, אבל סתם זה נכתב לשמו, עכ"ל: כתוב בתשובת אור זרוע במסכת ברכות, על אחד שהרג את הנפש בשוגג, אם עשה תשובה מותר להיות ש"צ, ולא אמרינן דלא הוי פרקו נאה אלא דוקא שהיזד ומועד לעשות דברים שאינם מהוגנין, אבל אדם שבא לידו שגגת מעשה ומתחרט הרי זה צדיק גמור לכל התורה. ועיין שם אימת הוי תשובתו: (יא) מצאתי בבנימין זאב סימן קס"ג וזה לשונו: מצאתי באגודה בברכות פרק כיצד מברכין שכתב, שאין להתקוטט בעבור שום מצוה, כגון גלילות ספר תורה וכיוצא בו, דהרי שנינו (יומא לט ב): הצנועים מושכין ידיחם והגרגרים חוטפים. וכל המתפלל שלא ברשות מחמת אלמות וגיאות, אין עונין אמן אחר ברכתיו, שנאמר: "בוצע ברך ניאץ ה"י", עכ"ל:

סימן נד - דינים השיכים לישתבח

(א) ונהגו האידנא שמברכין חולה בין ישתבח ליוצר. גם לפעמים שאחד צועק לעשות דין, אז מפסיקין בין ישתבח ליוצר. ונראה שטעם הדבר שנהגו כן, לפי שסבירא להו שזה הוי כצורך מצוה שמפסיקין. אך תמיהני טובא, שנהגו בכל מקום להפסיק בין ישתבח לקדיש, וכשחוזרין להתפלל מתחילין בקדיש. וקשה לי, דהרי קדיש זה לא קאי רק על פסוקי דזמרה, כמו שאכתוב אם ירצה השם בסימן נ"ה; ואם כן, למה מפסיקין קודם קדיש? גם כשחוזרין ומתחילין בקדיש הוי לבטלה, דקדיש זו על מה קאי? וראיתי בספר הכלבו שכתב וזה לשונו: ואחר ישתבח פותח החזן קדיש, שכן דרך קדיש לבוא אחר קריאת פסוקים; ואם איחר והפסיק בין פסוקי דזמרה לקדיש, יאמר ברכו בלא קדיש. וראיה לדבר, ברכו של ערבית שאומר בלא קדיש. אך טוב שיאמר פסוקים דתהלים או שאר פסוקים עד שלשה או יותר, ואחר כך יאמר קדיש, שלא לשנות מנהג התפילה. וכן פורס על שמע לא יאמר קדיש אם לא יאמר פסוקים, שלעולם לא תמצאנו בלא פסוקים לפניו, אם לא אחר גמר התפילה, עכ"ל. נראה מכאן, דאף על גב דאם הפסיק איכא תקנה לומר קדיש על ידי שיחזרו ויאמרו מקצת פסוקי דזמרה, מכל מקום לכתחילה עדיף טפי להפסיק בין קדיש לברכו ולא בין קדיש לישתבח. ועל פי הכלבו ביטלתי

המנהג הקדום בעירי להפסיק בין ישתבח לקדיש, והנהגתי בהסכמת חבירי להפסיק אחר הקדיש, ואחר ההפסקה יתחילו ברכו בלא קדיש. אך נחמתי כי עשיתי, כי מצאתי כתוב באור זרוע מסכת ברכות פרק תפילת השחר וזה לשונו: ובתשובת הגאונים כתוב, ושאלתם: מי שנזדמנה לו טליתו לאחר שעמד להתפלל תפלת יוצר קודם שיקרא קריאת שמע, מהו לפסוק ולברך להתעטף בציצית? כך ראינו, שמפסיק ומברך בין ישתבח לקדיש, כיון שגומר "מלך אל חי העולמים", ומפסיק ומברך בין ישתבח לקדיש "להתעטף בציצית" ומתעטף ומתחיל לומר קדיש. אבל אם נזדמנה לו לאחר שהתחיל קדיש, אינו מפסיק כלל כו'. שמע מינה דיותר טוב להפסיק בין ישתבח לקדיש מלהפסיק בין קדיש לברכו, גם על פי ספרי הקבלה אין להפסיק בין קדיש לברכו כמו שכתוב בסוף ספר מערכת אלהות. ולכן אין לבטל מנהג הקדום, והנח לישראל שאם אינם נביאים, בני נביאים הם. אך עדיף טפי לנהוג שלא להפסיק כלל, ושמעתי שכך תיקן הגאון מהר"א מפראג שלא להפסיק שם כלל וכן ראוי לעשות. ובמקום שהמנהג להפסיק, יזהר החזן שיאמר מקצת פסוקי דזמרה קודם שיחזור ויתחיל בקדיש, כמו שכתב הכלבו:

סימן נה - דיני קדיש

(א) וכתב המרדכי שם דאם נשתיירו יו"ד מותר לצאת. (ב) ומהר"ם חולק על תרומת הדשן וכתב דכל התפילה מ"ישתבח" עד לאחר סדר הקדושה מחשיב תפילה אחת, ואם התחיל "ברכו" ויוצר ב"י, יגמור הכל. והר"ן פרק הקורא את המגילה כתב בשם הירושלמי כדעת תרומת הדשן, וכתב בית יוסף דכן פסק בשיבולי לקט. ובאבודרהם משמע בשם הרמב"ם, דאף אם התחילו בתפילה אין לומר הקדיש שאחריו, וכן משמע קצת דברי הטור שכתב: **גומר הקדיש והקדושה**, משמע דוקא אותו הקדיש או אותה הקדושה ותו לא. (ג) ואפשר דבשעת הדחק מודים דשרי, דהא הראב"ד מן המחמירים והורה בשעת הדחק להתיר, וכן הגהות מיימוני. ולקמן בסימן קצט בבית יוסף, דאם הביא שתי שערות בעודו קטן, מצרפין אותו למניין י'. מיהו כתב שם דבעינן שערות גדולות, כדי לכופ ראשן לעיקרן. אבל מדברי הטור שכתב: **וגדולים שהביאו ב' שערות**,

משמע דווקא שהביאו ב' שערות בגדלותן, אבל בלאו בכי לא. וכן כתב מהרי"ק שורש מ"ט שם, שזהו דעת הרא"ש והטור, וכתב שכן דעת ר"י והסמ"ג ולכן אין להקל בדבר, וכן כתב בית יוסף בשם תשובת הרשב"א. ומשמע מדברי הטור, דאף אם הוא גדול, אם לא הביא שתי שערות אינו מצטרף עד שנודע שהוא סריס, כדרך שיתבאר באבן עזר סימן קעב. אבל מהרי"ק בשורש מ"ט כתב בשם ספר המחכים דסוגיא דעלמא אינו כן, אלא כשיגיע להיות בן י"ג שנה ויום א' - מצטרפין אף שלא הביא שתי שערות. וכן המנהג, שאין מדקדקים בשערות, אלא כשהוא בן י"ג שנה מצטרפין ל"י. (ד) ובתשובת מהר"י מינץ סימן ט': מי שנעשה בר מצוה באדר, ואותו שנה עיבור, אינו נעשה בר מצוה עד אדר השני. (ה) ועיקר דינים אלו כתבתי ביורה דעה סימן של"ד.

סימן נו - דין ענית הקדיש על ידי הקהל

(א) ובחידושי אגודה, דלפי פירוש זו יש לומר "שמיה" בלא מפיק ה"א, דלא לישתמע "שם י"ה". ובהגהת אשר"י בשם אור זרוע: ולא יפסיק בין "שמיה" ל"רבא", אבל בין "רבא" ל"מברך" לית לן בה, עד כאן לשונו. ולי נראה דלפירוש ר"י אין להפסיק בין "רבא" ל"מברך", דעיקר השבח הוא "מברך", לאפוקי לפירוש הראשון עיקר השבח הוא "רבא". (ב) וכתב הרקנ"ט: הא דאמרינן כל העונה "אמן יהא שמיה רבא" בכל כחו - על השם קאי, רוצה לומר שמכוין כל כח השם, דמי ימלל גבורות ה' וגוי. מכל מקום יכוין בכל מה שיוכל. (ג) כתוב באור זרוע בעניין הקדיש: יש לומר "דקודשא" ולנוח שם באתנחתא, ואחר כך יאמר: "ברוך הוא לעילא מכל ברכתא" כו'. אבל המפסיק אצל "ברוך הוא" ואחר כך מתחילין "לעילא" - טעות הוא בידם, עכ"ל. (ד) מצאתי כתוב בהגהת אלפסי החדשים, במרדכי דברכות דף נ"ב ע"ב וזה לשונו: מאן דעייל בבי כנישתא ואשכח ש"צ ב"יהא שמיה רבא מברך", דלא שמע קדיש דמעיקרא כלל, עני בהדי ציבורא, אף על גב ד"יהא שמיה" כו' - על מאי דקאמר ש"צ אמרינן ליה, מכל מקום מילתא דשבח באפי נפשה היא, ואכתי לא סליק להו לציבורא נמי מילתא דקדיש, הילכך לא דמי לענייתא אמן יתומה, וכן קיבלתי מרבותיי. תוספת חידושים, עד כאן לשונו.

וקיבלתי מרבתיי שיענה "יהא שמיה רבא" וכו' בלא "אמן". וכן קיבלתי מרבתיי שעונים אמן ויהש"ר אחר כל קדיש, גם אם אין הדין נותן לומר אותו הקדיש, שאין דין קדיש לבטלה כדין ברכה לבטלה שאין עונים אמן אחריה. ויקיעורך. (ה) ועיין להלן סימן נט מי שמתפלל ביחיד מה יאמר במקום קדיש וברכו ואמן. ובמהרי"ל שהוא לא היה עומד בשעת קדיש וברכו, אך כל קדיש שתפסו מעומד - נשאר עומד עד שסיים. ובאמירת "אמן יהא שמיה רבא" המנהג לעמוד, וכן מצאתי בהגהת מרדכי בדפוס החדש פרק תפילת השחר בירושלמי: "קום כי ה' דבר אליך", מכאן אמר רבי אליעזר: כד עני אמן יהא כו' וכל דבר שבקדושה בעי למיקם ארגלוהי, עד כאן לשונו.

סימן נז - דין ברכו ועניתו

הלכות קריאת שמע

סימן נח - הלכות קריאת שמע וברכותיה

(א) וכן כתבו התוספות פרק קמא דברכות והרא"ש, והוא דעת הר"ר יונה והרשב"א, דמצוה מן המובחר כוותיקין, אבל התחלת זמנה קודם לכן. ובית יוסף דקדק מלשון הרמב"ם והרי"ף, שסבירא להו שהתחלת זמנה כוותיקין. ואין בדקדוקו הכרח, כי יש ליישב דברי הרי"ף והרמב"ם דאין חולקין בזו. (ב) ואיני מבין דבריהם כלל, כי מה שהקשה מהר"י אבוהב

אינו כלום, דהרב הטור לא קאמר אלא מעט קודם הנץ החמה, וזהו קאי על אימת יתחיל לקרוא קריאת שמע; ושיעור הרמב"ם הוא להודיע לנו זמן הנץ החמה אימת הוא קודם עליית השמש על הארץ. והאמת הוא כמו שפירש מהר"י אבוהב"ב, אבל קושייתו אינו כלום. ומה שכתב בית יוסף שמצא נוסח אחד כולי, אותה נוסחא שמצא הוא טעות, דכל היודע מעט בחכמת התכונה יודע שהאמת הוא כן, ששיעור הנץ החמה, דהיינו תחילת זריחת השמש על הארץ עד שיעלה כל גוף השמש, הוא כשיעור שעה אחת, וכן בשקיעת גוף השמש שוקע בשעה אחת, על כן אותה נוסחא היתה מוטעת, והעשור שבה היה [ראוין] להיות שיעור אלא שהחליף לו שיי"ן

בעי"ן:

סימן נט - דין ברכה ראשונה ביוצר

(א) פשט דברי רבינו כן הוא, דבעינן שיתחיל כדין ויחתום כדין, ואם חיסר א' מהן לא יצא. ולכן אמר דאם טעה והתחיל לומר "מעריב ערבים", מאחר שזכר מיד ואמר "יוצר אור" וגם סיים כדין, יצא, אף על פי שהזכיר תחילה "מעריב ערבים". אבל אם לא אמר תחילה "יוצר אור", אף על פי שסיים כדין, או לא סיים כדין, כגון שחתם "מעריב ערבים", לא יצא, אף על פי שזכר בפתיחה "יוצר אור". ואפילו התחיל תחילה ב"יוצר אור", מאחר שסיים "מעריב ערבים", לא יצא. וזה אומרו: **או שאמר ברוך אתה יוצר אור** כו'. ונראה דהוא הדין אם לא הזכיר בפתיחה כלל "מעריב ערבים" אלא "יוצר אור" בלבד, אם חתם "מעריב ערבים" לא יצא, ולא נקט רבינו בדרך זה אלא לאשמועינן דאפילו הכי אם חתם ב"יוצר המאורות" יצא, ושאין חילוק בין אמרו "יוצר אור" ו"מעריב ערבים" או "מעריב ערבים" ו"יוצר אור", אם חתם כדין יצא, ואם לאו לא יצא. כן נראה לי דברי רבינו וכן משמע באשרכ"י. ובית יוסף פירש פירושים אחרים, והם זרים לדעתי, לכן לא כתבתים: (ב) וכן הוא מסודר בסידורים שלנו: (ג) ולי נראה דאין לשנות מן המנהג, ולומר אותה, מאחר דהרמב"ם חזר מדבריו הלכה למעשה והסכים לדברי הרא"ש והר"י, ועל פיהם נתפשט המנהג. ומה שכתב: "מאחר שאין הדבר מפורש בתלמוד", נראה מאחר שמפורש במסכת סופרים, אין

לנו לחוש לסודי הזוהר נגדו, מאחר שכבר נתפשט המנהג על פיו. (ד) ובהגהות מיימוניות בנוסח התפילות כתב בשם ראבי"ה סמך מן הירושלמי, לומר קדושה זו בקול רם: (ה) כתב הרב רבינו יונה פרק מי שמתו (דף טו.) (צ"ל יג: ד"ה ויש שמקשים), דאין מועיל עניית אמן לפטור עצמו מקריאת שמע או מברכות כאלו בפחות מעשרה. (מד"מ הארוך) (ו) ואין המנהג בינינו כדבריו, רק עונים אמן אחר ברכת קריאת שמע כדברי הרא"ש. (ז) ולי נראה, דאסור להתחיל מראש לבטלה, מאחר שהפוסקים האחרונים הסכימו לסמוך אירושלמי, ואין הדבר תולה בדעת הרוצה כדמשמע מדברי הב"י.

סימן ס - דין ברכות לקריאת שמע ואם צריכים כונה

סימן סא - דין כמה צריך לדקדק ולכון בקריאת שמע

(א) ולי נראה הטעם דט"ו ווי"ן בעניין יותר נאות, וזה, כי ט"ו ווי"ן עולה למניין צ', והקריאה היא נחשבת לא', הרי צ"א כמניין "אמן", וכמניין שם בן ד' אותיות בכתיבתו וקריאתו, והנה הוא "ידוד אדני אמן", והם בעצמו הגי' מלות של "ה' אלהיכם אמת" כמבואר ליודעי טעם השמות, כן נראה לי וכן כתבתי ביסודי ספרי הקבלה שלי בעזרת האל. (ב) וכתב בתולדות אדם וחווה נתיב גי' חלק ב', דיחיד שאומר בלחש "ה' אלהיכם אמת" לא יחזור שנית לומר "אמת" עם החזן, דהוי כאילו אמר ב' פעמים "שמע" דמשתקים אותו, עכ"ל. ואפשר דאם חוזר כל הגי' תיבות לית לן בה, וכן ראיתי רבים נוהגים. (ג) ונראה לי דאם אדם קורא קריאת שמע עם הציבור, לא יאמר "אל מלך נאמן", רק יענה "אמן" אברכה שקודם קריאת שמע ויכוין בה אלו הגי' מלות, דהיינו אמ"נאל מלך נאמן, ויסמוך עצמו על מה שהש"ץ חוזר ואומר "ה' אלהיכם אמת", שבזו ישלים מניין

רמ"ח. אבל אם קורא קריאת שמע ביחיד, דלא ישלים המניין, ואף על גב דיכוין בט"ו ווי"ן מכל מקום קורא לו בזוהר "מעוות לא יוכל לתקון" וגוי, על כן יאמר בתחילה "אל מלך נאמן" כמו שכתב מהרי"ק, וכתב האגור דכן נהגו באשכנז וצרפת, כן נראה לי למעשה. (ד) ומצאתי כתוב בשם ספר "על הכל" שחיבר תלמיד מוהר"מ כתב בשם מוהר"מ, שצריך להפסיק ג' הפסקות במקרא זה: א' בין "ישראל" ל"ה", שלא ישתמע שישראל הוא השם; והתוספת פרק "מקום שנהגו" פירשו טעם אחר, ע"ש. ועוד צריך להפסיק בין "ה' אלהינו" ל"ה' אחד", כי היכי דלישתמע: ה' שהוא אלהינו הוא ה' אחד; אם כן הפסוק נחלק לג' חלקים, והם ג' הפסקות. וכן מורה על זה טעם הניקוד בפסוק "שמע", שיש פסיק בין "ישראל" ל"ה" ובין "אלהינו" ל"ה", עכ"ל. (ה) משמע מדברי רבינו שכל זה יחשוב בחי"ת. אבל בסמ"ק כתב: צריך לכוין באל"ף שהוא אחד, ובחי"ת שהוא יחיד בשבעה רקיעים ובארץ הרי ח', והדל"ת רמז לד' רוחות, ולעתיד יאמרו כל העולם שהוא אחד, עכ"ל. ובמגדל עוז כתב פרק ב' דהלכות קריאת שמע, שקיבל איש מפי איש מפי הגאון, שכמעט יחטוף באל"ף, ובחי"ת יאריך שליש, ובד' שני שלישים, עכ"ל. (ו) ואבודרהם כתב כדברי הרוקח. (ז) והמגדל עוז כתב פרק ב' דקריאת שמע, דל' ד"על" ו"כל" וכדומה לזה מקרי נח, ואי ינידס מחזי כב' מלות. ואולי גם הראב"ד מודה בזה, ולא השיג אהרמב"ם אלא למה שכתב סתמא. (ח) ולי נראה דקשה לשנות המנהג בזה, כי הקריאה בטעמיהם היא מפסיד הכוונה, כי אי אפשר למי שלא הרגיל עצמו בזה מעודו לכוין בנגון ובפירוש המלות כראוי. לכן הקורא כמנהגו לא הפסיד. אבל הרוצה להחמיר על עצמו ויודע שיוכל לכוין בשתייהן - יחמיר, ותבא עליו ברכה. (ט) ומנהג שלנו לקוראו כולו בחשאי, מלבד פסוק ראשון שהוא "שמע ישראל" אומרים בקול רם. וכן כתב הכלבו, שש"ץ יאמר "שמע ישראל" בקול רם, כדי שישמעו הקהל וימליכו שם שמים ביחד.

סימן סב - מי שלא דקדק בקריאת שמע או לא
השמיע לאזנו

(א) עיין בבית יוסף בסימן פה מה שכתב בשם הרב רבינו יונה ומה שתמה עליו.

סימן סג - לישוב בשעת קריאת שמע ושלא יישן

(א) ובהגהת מיימוני פרק ב' משמע דטוב יותר מיושב ממעומד:

סימן סד - דין הטועה בקריאת שמע

סימן סה - הנכנס לבית הכנסת ומצא צבור קוראין קריאת שמע או שהפסיק בשעת הקריאה,

(א) ולא נראה לי לדחות דברי התוספות והאחרונים הפוסקים, אלא נקטינן כוותייהו, שלא חילקו בין תפילה לקריאת שמע, אלא חילקו בין היכא דאנוס להיכא דלא אנוס, כן נראה לי:

סימן סו - באיזה מקום יכול להפסיק ובאיזה מקום לא יפסיק

(א) ועיין לעיל סימן נ"ד דאין להפסיק עם הטלית בברכות ראשונות שלפני קריאת שמע, וכן כתב מוהר"ר אברהם מפראג בהגהותיו: (ב) ונראה לי שהוא הדין בברכו לא יאמר רק "ברוך ה' המבורך לעולם ועד", ולא יאמר שום דבר שנוהגים לומר בשעה שהחזן אומר ברכו. ועיין לקמן בסימן זה (דרכי משה אות ה) אם יכול להפסיק בהנחת טלית ותפילין בין הפרקים. כתב הרשב"א בתשובה סימן (תתמ"ז) [תת"ז]: מי שאומר תחנונים, מפסיק לקדיש ולקדושה, דלא עדיפא תחנונים מקריאת שמע וברכותיה: (ג) ונראה לי דמכל מקום קיימא לן כדברי הסמ"ק להפסיק באמנים אלו, כמו שיתבאר סימן ק"ט, דדין אמנים אלו הוא כדין קדושה וכדין מודים: (ד) ונראה לי, מאחר שהמנהג שלנו שעונין אמן אחר הש"צ כשמסיים גאל ישראל, אם כן אין אנו חוששין להפסיק בזה, אם כן גם יחיד יאמר אמן אחר ברכת עצמו כמו בישתבח וכמו שנתבאר לעיל סימן נ"א: (ה) ותמיהני על פסק זה, חדא, דהמעייין בדברי התוס' והגהות ימצא דאף הר"ם מקוצי לא אמרו אלא דרך דחייה בעלמא, אבל לא לעניין הלכתא, ואיך נניח דברי הפוסקים שכתבו בהדיא לברך אתפילין ונתפוס דחיית הר"ם? ועוד, דאף אם נודה שר"מ מקוצי חולק ודעתו שלא לברך אתפילין, למה לא נפסוק כדברי הגהות מיימונית והמרדכי והתוספות ודברי רבינו הטור שכתבו לברך אתפילין? ואף הרא"ש והר"י והרשב"א כתבו שתמא, ולמה נדחוק לומר דמיירי בלא ברכה, ודווקא אחר גאל ישראל, כמו שדחק ב"י? ולכן אין נ"ל דבריו בזה, אלא יניח תפילין ויברך עליהם, אבל הטלית יניח בלא ברכה. ודווקא קודם שיגיע לגאל ישראל, אבל לאחר שאמר גאל ישראל אין לו להפסיק בברכת התפילין, שהרי כתבו התוספות והמרדכי ריש היה קורא דאין לענות קדיש וקדושה בין גאולה לתפילה, וכן כתב בתרומת הדשן סימן י"ב, וכן כתב מהרי"ק שורש מ"ב בשם ר"ת. ופסק ב"י דיש לנהוג הלכה למעשה דלא כרוקח שכתב להפסיק. וכתבו התוספות בשם ר"ת דהיה ממתין בשירה חדשה כדי לענות קדיש וברכו ולא היה רוצה לסיים, עכ"ל: (ו) רוצה לומר שברכת אמת ויציב יאמר כשירצה להתפלל כדי לסמוך גאולה לתפילה:

סימן סז - דין ספק אם קרא קריאת שמע

סימן סח - שלא להפסיק בפיוטין

(א) כתוב במהרי"ל שהיה נזהר לומר קרוב"ץ, והיה כועס על הבחורים שהיו לומדים בבית הכנסת בשעה שאומרים הציבור קרוב"ץ, והם לא שמו לבם לומר אותם, עכ"ל. ולי נראה דמטעם הפסק היה לו לכעוס, דגרע טפי ממה שלא שמו לבם אל הקרוב"ץ. דבמה שלא אמרו קרוב"ץ לא עבדו איסורא, כמו שכתב הרמ"ה שהוא היה עושה כן. אבל מה שלמדו - הוה הפסקה ואסור, ולכן כתב הרמ"ה שלא היה מדבר בדברי תורה וכו'. ואפשר שהם לא דברו בדברי תורה, רק למדו בהרהור ובעיון בעלמא, וזה לא מיקרי הפסק, דהרהור לאו כדיבור דמי כדלעיל סימן ס"ב; ולכן לא כעס אלא על מה שלא שמו ליבם. וכן נראה, דאסור לדבר בדברי תורה בשעת קריאת שמע וברכותיה כמו שאסור להפסיק בשיחה בטילה, דזמן תורה לחוד כו'. אבל להרהר ולעיין בדברי תורה בלא דיבור בשעה שהעם אומרים הקרוב"ץ, אין נראה לי לאסור, אבל מכל מקום יש לחוש להמון, שאל יראו מן הלומד בספר ויפסיקו גם כן בדברים אחרים:

סימן סט - דין פורס על שמע

(א) ואיני יודע טעם לדבריו, שיהיו נראים ככופרים, אף בלא ברכת יוצר אור, שהרי כבר ענו על "ברכו" - "ברוך ה' המבורך לעולם ועד", והרי שעשו מה שאמר להם. וראייה דסגי בהכי, מברכת התורה, שהעולה אומר "ברכו את ה' המבורך", והעם עונין אחריו מה שעונין אחר ברכו וסגי בהכי. וכן המנהג בינינו, שאין הפורס על שמע אומר רק קדיש ו"ברכו", ועונין אחריו "ברוך ה' המבורך לעולם ועד", ואחר כך כל יחיד

מברך הברכות וקריאת שמע לעצמו. ומה שהם אומרים ברכת "יוצר אור", נראה לי טעמא כמו שכתב הר"י פרק מי שמתו דף י' ע"ב, דאף על גב דש"צ מוציא שאינו בקי, מכל מקום מקריאת שמע אינם נפטרים אלא באמירה ובעניית אמן, ולכן אין פורסין על שמע כדי לפטור את השומעים בעניית אמן אלא ב"י, שאם לא כן אין העניית אמן כלום, עכ"ל. ואם כן נראה שהטעם הוא להוציא את שאינו בקי; ואם כן, בזמן הזה שכולם בקיאים לקרוא הברכות, ואין פורסין רק לענות קדיש וברכו, או במקום שכבר ברכו קריאת שמע וברכותיה ואינם פורסים רק לשמוע קדיש וברכו, אין צריכים לומר ברכה ראשונה. ואין להקשות לפי דברי ר"י, שהיא כדי להוציא את שאינו בקי, אם כן היה להם לברך גם כן שאר ברכות להוציאן? נראה דאפשר דרבינו יונה סבר דאין לענות "אמן" אחר "הבוחר בעמו", משום הפסק, ואם כן לא הועיל להם הפריסה על זה: כתב הכלבו בשם ר"ן, דפורסים בקריאת שמע של ערבית כמו בשחרית. וכתב בית יוסף בשם הר"ן, דגם בפריסה של ערבית אין לפרוס פחות מ"י, אף על גב שאין שם קדושה כמו בשל יוצר. ותמהני, שלא ראיתי לנהוג לפרוס בערבית כמו בשחרית. ואפשר דהקילו בו, משום דאין לפרוס בערבית רק משום ברכו לחוד, דאין שם קדיש, מה שאין כן בשחרית דאית ביה גם כן קדיש: (ב) וצריך עיון, דלפי זה יהא זה שלא שמע עדיין אסור לפרוס, דהא אין אחד מן הנשארים מחוייב לברך על שמע שיוכל לומר אליו "ברכו". ולא משמע כן מדברי תלמידי רש"י, שכתבו: ואפילו אותו שכבר שמע כו', משמע כל שכן אותו שלא שמע שיוכל לפרוס. ואם רוצה לומר שצריכים ליזהר שיהא בכל עשרה אחד שרוצה לברך, היינו שלא שמע עדיין ברכו, אם כן לא היה לו לתלות טעמא במה שנראה חס ושלוש שאינם רוצים לענות, אלא משום דהוי ברכה לבטלה. ולכן דבריו צריכים עיון: (ג) בתשובת מהר"י מינץ סימן ט"ו כתב, דאם התפללו כבר בבית הכנסת ובאו אחר כך י' שלא התפללו, יכולין לחזור ולהתפלל ולהעמיד חזן עליהם כמו שעשו הראשונים, אף על פי שהראשונים עדיין בבית הכנסת; אבל לא יעמוד החזן במקום שהיה עומד החזן הראשון, כי זה נראה גנאי להראשונים, כאילו לא יצאו ידי חובתן. וכן ראיתי מעשה, והיה אז מהרי"ק בבית הכנסת, עכ"ל. ומשמע שם מדבריו דלא יכולים לחזור ולהתפלל אלא אם כן היו שם י' שלא התפללו; ודווקא בפריסת שמע פליגי הגאונים אי בעינן י'. אבל מדברי בית יוסף ומה שכתבתי לעיל, משמע דאין לחלק בין תפילה לפריסת שמע, וכן נראה, דהכל הוא דבר שבקדושה ואין לחלק ביניהם. ועיין בבית יוסף סימן קל"ג מה שכתב בשם תשובת הריב"ש. ועיין להלן

סימן תקצ"ד אי יחיד יכול להוציא חבירו שאינו בקי ידי קריאת שמע:

סימן ע - מי הם הפטורים מקריאת שמע

(א) ותמיהני על התירוץ האחרון, דהא אמרינן טעמא דבתולה נשאת ליום ד' כדי שישכים ביום ה' ויבא לבית דין אם היה לו טענת בתולים, כדאיתא ריש כתובות. ואי היה דרכן לכנוס בליל ד' אחר תפילת ערבית, אם כן נתבטל טעם זה. ועוד, דאף אם היה כדבריו, מכל מקום הוה חסר לילה אחת מאחר שכבר התפללו ערבית של ליל ד', אם כן לא נשאר רק ד' ימים וגי' לילות. ומיהו בזה איכא למימר דליל מוצאי שבת בכלל והוי ד' לילות: (ב) ודברי התוספות כתב המרדכי סוף פרק ב דברכות והגהות מיימוני סוף פרק ב דקריאת שמע. והמגדל עוז כתב דאם רוצה יכול לקראה כקורא בתורה, ולא אמרו שהוא פטור אלא לקראה בברכות כדרך חובה. ועיין לקמן סימן ק"ו אי פוסק מתלמוד תורה לקריאת שמע: (ג) ועיין בסימן רל"ב כתבתי אם התחיל במלאכה או לאכול קודם קריאת שמע אם צריך להפסיק. ועיין לקמן סימן צ"ט דשיכור אסור לקרות קריאת שמע:

סימן עא - אבל והעוסקים במת פטורים מקריאת שמע

(א) עיין לעיל סימן ל"ח אימת אמרינן העוסק במצוה פטור מן המצוה. ושאר דינים אלו עיין ביורה דעה סימן שס"ה:

סימן עב - דין נושאי המטה והמנחמים והמלוין

סימן עג - הישן עם אשתו ובניו איך יתנהג

(א) והמדקדק שם בפירוש רבינו יונה דף י"ט ע"א ימצא שמשמע להיתר יותר מלאיסור:

סימן עד - שלא לברך כשאיבריו רואין את הערוה

(א) ונראה לדקדק דאם לבו חוץ למים דהוי שרי:

סימן עה - להזהר מגלוי שער וקול אשה בשעת קריאת שמע וכן שלא לקרותה כנגד הערוה,

(א) כתב בהגהת מיימוני דפרק ג' דהלכות קריאת שמע: הא דבעינן טפח, דווקא באשתו, אבל באשה אחרת אפילו בפחות מטפח: (ב) ולי נראה דאף בלא זהירות יש לחוש משום איסורא, מאחר דרבים אוסרים. ועיין לקמן סימן ש"ג כתבתי דשערות תלושות שלובשים נשים שתהיה נראה בעלת שיער אינן ערוה, וע"ש: (ג) ומוהר"ר אברהם מפראג פסק, דכל זמן שאינו ראוי לביאה לא מחשב ערוה. וכן נראה לי, מאחר דרוב הפוסקים להיתר, למה לא נפסוק כדבריהם?: (ד) אבל במרדכי משמע שם דלא

סימן עו - להזהר מצואה בשעת קריאת שמע

(א) ואין דבריו נראין לפרש דברי הרמב"ם כך, דהרי לשון כנגדן משמע שהצואה לפניו. והא דהטור כתב שתמא בכאן, אפשר דלא נראין לו דברי הרמב"ם בזה, ולכך סמך על מה שכתב לקמן, אבל בדברי הרמב"ם נראים דברי מהר"י אבוהב: (ב) כתב מהרי"ל הלכות יום הכיפורים דשכבת זרע על בשרו דינו כצואה על בשרו:

סימן עז - שלא לקרות כנגד מי רגלים

סימן עח - מי שנצטרך להטיל מים בשעת קריאה

(א) כתב הר"י פרק קמא דברכות דף ט"ו, דצריך להרחיק די אמות ממקום ששתתו שם מי רגלים, או צריך להמתין עד שיבלעו בקרקע: (ב) וכן מדברי הטור, והם דברי הרא"ש, נראה דלא כהגהה זו, דהרי התיר אפילו יש בבגדיו טופח על מנת להטפוח ולא הצריכו כיסוי כלל, וכן כתב באור זרוע דאין צריך לקנחן:

סימן עט - מי שנזדמן לו צואה בשעת קריאה

(א) ומצאתי כתוב בהגהת מרדכי החדשים פרק תפילת השחר : ומה שאנו משתיקין החזן כשיש צואה בבית הכנסת, אפילו גדולה, היינו טעמא הואיל והחזן שליח ציבור, אי אפשר שלא יהא א' מהקהל סמוך לה בדי אמותיו, ובעינין דעת שומע ומשמיע, והקרוב בדי אמותיו של צואה אינו יכול לכוין : (ב) ובסוף אשיר"י, דגם ד' אמות ממקום שכלה הריח צריך להרחיק, כשאר אדם שאינו תותרן, וכן משמע מדברי הרא"ש : (ג) ורוצה לומר, שפירש דברי הרמב"ם, דכל בהמה שיש לצואתה ריח רע אסור לקרות כנגדה, ואם כן אין לחלק בין אדומים לאחרים, דכל דבר שיש לו ריח רע אסור, ושאין לו ריח רע שרי :

סימן פ - מי שאינו יכול להשמר מהפיח

סימן פא - דין צואת קטן

סימן פב - דין צואה יבשה

(א) ולא נ"ל, מאחר שמדרבנן הוא, דהא מדאורייתא אינו אסור במי רגלים אלא כנגד העמוד בלבד, אם כן יש לילך אחר המיקל. כל שכן דהרא"ש כתב בשם גאון כדברי רבינו, והם בתראי, והכי נקטינן: (ב) ותמיהני על פסק זה, דמה שייך לפסוק הילכתא בדבר שאין בו נפקותא? דהרי אם נפרכת על ידי זריקה, אם כן כל שכן שנפרכת על ידי גלילה לדעת הרמב"ם והר"ר יונה, אם כן לכולי עלמא שרי. ואפשר למיבדק בעלמא קאמר, דלהרמב"ם והר"ר יונה אי אנו רואים שנפרכת בזריקה, אין צריך לראות אם נפרכת בגלילה; ולפירוש רש"י והרא"ש שפירשו כדברי הטור, צריך למיבדק אי נפרך בגלילה. וכן איפכא, אי אנו רואים שנפרך בגלילה, אין צריך למבדקה בזריקה לדעת רש"י ורא"ש ורבינו; ולדברי הרמב"ם והר"ר יונה צריך בדיקה. ולי נראה דנקטינן כפירוש רש"י, שהסכימו עמו הרא"ש ורבינו הטור שהם בתראי. ותו, דאף מדברי הרמב"ם אינו מוכח כלל שפירש כדברי הר"ר יונה, אלא שכתב דאם תתפרך בזריקה הרי היא כעפר; ואפשר דפוסק כמאן דאמר בגמרא דסגי בזריקה בלא גלילה. ולכן נראה דאין לזוז מדברי הטור, כן נראה לי:

סימן פג - דיני בית הכסא בקריאת שמע

(א) ולעיל סוף סימן ע"ט משמע ממרדכי שכתבתי דאין להתיר אלא היכא שהצואה בעומק, כבתי כסאות שלנו, אבל לא בעניין אחר:

סימן פד - אם מתר לקרות במרחץ

סימן פה - באיזה מקומות אסור לקרות קריאת שמע

(א) והראב"ד השיג עליו, ואסר להזכיר הכינויים. והר"ר יונה פרק מי שמתו דף י"ט ע"ב הסכים לדברי הרמב"ם. כתב הר"ן פרק קמא דשבת דף ק"ב ע"א ופרק כל הצלמים דף שס"ג ע"ב, דבבית הפנימי אסור להרהר בדברי תורה, אבל באמצעי שרי, וכל מקום שמותר להרהר, מותר להורות היתר או איסור, אך לא יאמר טעמו של דבר. כתב הר"ן פרק כירה דף קי"ח דאסור לענות אמן בבית הכסא ומרחץ: (ב) וכן כתב הר"ן:

סימן פו - צריך להרחיק מן מים סרוחים

סימן פז - כמה צריך להרחיק בשעת קריאת שמע מן גרף של רעי

סימן פח - בעל קרי מתר בקריאת שמע

(א) ודין נדה אם מותרת בקריאת שמע ותפילה, עיין ביורה דעה הלכות נדה:

הלכות תפילה

סימן פט - הלכות תפלה וזמנה

(א) ובזוהר פרשת פקודי דף ק"נ ע"א משמע כדברי ר"י, דאינו אסור, [אלא] רק כשמזכיר השם: (ב) ובגמרא והרי"ף לא משמע לחלק בין אם התחיל בברכות או לא, דהרי מביא לשם ראייה ממאי דשואל בק"ש מפני היראה ומפני הכבוד וכו': (ג) ומדברי א"ח שכתבתי לעיל משמע שאין לחוש כל כד:

סימן צ - מקום הראוי להתפלל. ולהתפלל עם הצבור ודין ההולך בדרך

(א) ונראה דאף במערב שרי אם מחזיר אפיה לבי כנישתא, בין לרש"י בין לר"י; ולא נקט צפון ודרום אלא לרבותא, וכל שכן מערב אם מהדר אפיה לבי כנישתא. ודלא כמו שנמצאו בהגהות סמ"ק שכתב וזה לשונו: אותן העומדים חוץ לבית הכנסת למזרח או למערב, בשמתפללין לא יחזיר פניו למזרח או למערב, דאם כן לא הוה מהדר אפיה לגבי ציבורא לאחד מן הפירושים, אלא יהפוך פניו לצד צפון או לצד דרום. ולא ידענא כשעומד במערב ומתפלל למזרח אמאי אסור, לכן נראה מה שכתבתי: (ב) ובסמ"ג דמהאי טעמא בני הישובים יתפללו שחרית וערבית בזמן שהציבור מתפללין: (ג) ומצאתי כתוב בהגהות אלפסי החדשים, דאותן תלמידי חכמים שעוסקים בתורה בבית הכנסת ביום כיפור בשעה שהציבור מתפללין, ומשמיטין עצמן מלהתפלל אותן תחינות ובקשות וסליחות,

לאו שפיר עבדי: (ד) ובמרדכי ריש כל הצלמים ע"ד וא' תשובת ר' אפרים לרבי יואל על צורות עופות וסוסים המצוייירים בבית הכנסת, אם מותר להתפלל שם. והשיב דאין כאן בית מיחוש. ור' אליקים צוה להסירם בעיר קלוניא. ור"מ כתב: אלו המצוייירין צורות במחזורים לא יפה עושין, שמתוך כך שמסתכלים בהם אינם מכוונים לבם; אבל משום לא תעשה לך פסל ליכא כו'. ובתשובת הרא"ש כלל ה' סימן ב' כתב: בגדים המצוייירים עליהם דבר עבודה זרה או איזה דבר תפלות, אסור לישב עליהן בבית הכנסת, וכל שכן להניחן בצדי בית הכנסת, עכ"ל: (ה) ומדברי הטור לא משמע כן, אלא כל רחוק ד' אמות כרשות בפני עצמו הוא ובכל ענין שרי:

סימן צא - שיאזר מתניו ויכסה ראשו בשעת תפלה

(א) וכן כתב הרא"ש פרק הרואה, דלבו רואה את הערוה אסור בכל הברכות: (ב) עיין לעיל סימן ב' כתבתי אם יש איסור לילך כל היום בגילוי הראש:

סימן צב - הנצרך לנקביו ודין רחיצה לתפלה ושאר הכנות לתפלה

(א) וצ"ע בתרומת הדשן בתשובה (טז) שכתב למטה סימן ק"ג, דמשמע שם דאסור להעמיד עצמו בין לגדולים בין לקטנים וצריך להפסיק. ואפשר דכאן מיירי שאינו מתאוה כל כך שיהא בו בל תשקצו, אלא שמתאוה שאינו יכול לעמוד עצמו עד פרסה. כתב בהגהות מיימוני פרק ד דתפילה, דאם נצרך לנקביו אסור בכל דברי תורה כל זמן שגופו משוקץ מן הנקבים: (ב) ולפי כללינו נקטינן כדברי התוספות והאחרונים שהסכימו עמהן, דבתראי אינהו: (ג) כתב הר"ן פרק ערבי פסחים דף

רנ"א ע"א, דאם נגע בידיו בערוה אסור להתפלל או לברך שום ברכה עד
שינקה ידיו: (ד) כתב מהרי"ל דצואת האוזן והאף אסור ליגע בהן
בתפילתו אלא ע"י בגד:

סימן צג - קדם שיתפלל צריך לשהות

(א) כתב הר"י פרק אין עומדין דף כ"ד ע"א, שתהא בלא מחלוקת, וגם
לא תהא חמורה הצריכה עיון שלא יהרהר בה, עכ"ל. וכן משמע מפירוש
רש"י פרק אין עומדין:

סימן צד - צריך לכוון נגד ארץ ישראל, ודין הרוכב או יושב בספינה

(א) כתב בהגהת אלפסי החדשים סוף תפילת השחר, וזה לשון ר"י א"ז:
יש מגדולי החכמים שהיו מתפללים לכל רוח לכוין נגד ארץ ישראל, חוץ
מרוח מזרחית שהיה נזהר מלהתפלל כנגדו, לפי שהאפיקורסים עובדים
ומתפללים באותו רוח, כמבואר בפרק לא יחפור. ונראה שלזה נתכוונו
קדמונינו שאין מתפללים בכנסיות נגד זריחת השמש ממש. ובכנסיות
שלנו מקום תפלה מכוון נגד אמצע היום, ואף הוא כנגד ארץ ישראל,
עכ"ל: (ב) ועדיף היה לומר דין זה בז' ברכות של מוסף ראש חודש וחול
המועד. ומכל מקום נראה, דבמקום שהשיירא הולכת ויש סכנה בדבר,
יכול להתפלל כך בהליכה, דלא עדיף מברכת אבות, ואפילו הכי אמרינן
דבכהאי גוונא אפילו באבות לא יעכב: (ג) ובהג"ה אלפסי החדשים סוף
פרק תפילת השחר: הרוכב על הבהמה, נראה בעיני שיש לו לחזור בהמתו
או מחזיר עצמו לאחוריו על גבי בהמתו, כדרך שהיה נוהג כשנפטר מלפני
המלך עכ"ל: (ד) וכן הוא במרדכי פרק קמא דברכות ע"ב:

סימן צה - כוון איבריו בשעת תפלה

(א) כתב מהרי"ל שהיה נוהג לעמוד בשחרית לתפלת י"ח מתי שהתחיל הש"ץ תהלות לאל עליון ובמנחה כשירד הש"ץ לפני התיבה ובערבית כשהתחיל ש"ץ קדיש עכ"ל וכן הוא המנהג. וכתב הרוקח וכשיחפוץ להתפלל ילך לפניו ג' פסיעות דכתיב ג' הגשות לתפלה ויגש אברהם, ויגש יהודה, ויגש אליהו עכ"ל: (ב) ובפי' אין עומדין דף כ"ח ש"א פי' הר"י הא דאמרינן המתפלל צריך שיהיו עיניו למטה ולבו למעלה ר"ל שיחשוב בלבו כאילו עומד בשמים ויסיר מעליו כל תענוגי העולם הזה וכל הנאות דגוף כמו שאמרו הקדמונים כשתרצה לכוין פשוט נשמתך מעל גופך. ולאחר שיגיע לזה יחשוב ג"כ כאילו עומד למטה בב"ה מפני שע"י זו תפלתו רצויה עכ"ל: (ג) ועל דרך האמת הוא רמז להגביר מדת הרחמים על מדת הדין והמשכיל יבין: (ד) ובבל פנים יזהר לבל ישים יד השמאלית על יד הימנית בתפלתו לסוד הנרמז:

סימן צו - שימנע כל הטרדות כדי שיכון

סימן צז - שלא יגהק ושלא יפהק בשעת התפלה

(א) ול"נ מאחר שאסור לרוק בתפלתו אם לא לאיסטניס לא רצו להורות ברקיקה שהשכינה נגדו כי אדרבה ע"י רקיקתו שכינה מסתלקת ממנו ולכן לא ירוק לשמאלו כי אין השם לנגד עיניו. אבל כשפוסע לאחוריו ג' פסיעות כתלמיד הנפטר מרבו ונוטל רשות ממנו. א"כ משום השכינה

לנגד עיניו ולכן חולק כבוד לשמאלו לימין השכינה שהיא לנגדו כנ"ל: (ב)
כתב בא"ז שאף שלא בשעת התפלה אסור לרוק לפניו או לימינו רק
לאחוריו או לשמאלו: (ג) כתב בא"ז דאסור להסיר בידו כינה העוקצו
בשעת התפלה אבל שלא בשעת התפלה מותר ליטלה ולזורקה בב"ה מידי
דהוי ארקיקה דאסירא בתפלה ושרי בב"ה שלא בשעת התפלה:

סימן צח - צריך שיהיה לו כונה בתפלתו

(א) וע"ל סימן ה' כתבתי איך יכוין במלות שמוציא מפיו כתב הרמב"ם
בס"ס המורה בענין התפלה וז"ל אם כשתתפלל בתנועות שפתיך ואתה
מסיב פניך אל הקיר ומחשב במקחך ובממכרך לא תחשוב שהתפללת
אבל תהיה אז קרוב ממי שנאמר בו קרוב אתה בפיהם ורחוק מכליותיהם
עכ"ל: (ב) כתב ר"י ריש אין עומדין דיחשוב קודם התפלה רוממות האל
יתעלה ושפלות האדם נגדו ויבטל מלבו תענוגי העולם ואז תהיה תפלהו
רצויה וע"ז נאמר תכין לבס וגו': (ג) באגודה פרק כיצד מברכין בשם
הכלבו כתב דאסור לנשק בניו בב"ה להודיע שאין אהבה וחיבה כאהבת
הקב"ה כ"כ בנימין זאב סימן קס"ג:

סימן צט - דין שתוי ושכור לתפלה

(א) ול"נ דבניו של ר"ג לא היו שכורים ושתויים כלל ולכן היו כמזידיים
וזה שפירש הרא"ש שכתב שלא היו אנוסים רק נמשך לבס אחד המשתה
ר"ל שע"י תאות לבס למשתה ולשמחה בטלו אבל לא שתו תמיד והיה
להם פנאי לקרות ולכן היו כמזידין וכ"כ בב"י סי' רל"ה בשם הרשב"א
כי בניו של רשב"ג פושעים היו ולא שוגגין ולכן נסתלק קושיית ב"י
מעיקרא: (ב) (והעלה שם דאעפ"כ שיכור ושתוי אל יתפלל ולקרות ק"ש
נמי אסור אבל שאר ברכות יכול לברך וכ"ה בירושלמי וכ"כ הג"מ): (ג)

ואי לא דמסתפינא אמינא דאם מתפלל מתוך סידור ורואה לפניו כל מה שאומר אע"ג דהוא שתוי מותר לו להתפלל מאחר שיכול לדבר לפני המלך ואף אם הוא שכור מעט ולא יוכל לדבר בפני המלך בלא סידור אשר לפניו מ"מ אם הוא יודע בעצמו שיוכל להעיר ע"י הסידור המראה לו מה שיאמר נראה דאין לחוש בדבר אבל אין לסמוך על דעתי בזה מאחר שלא מצאתי בשום פוסק ולא כתבתי זה אלא ליישב המנהג שמתפללים בזמן הזה אחר השתיה אע"פ שהם שכורים מעט:

סימן ק - תפלת המועד צריך לסדר

(א) ואני לא ראיתי בזמן הזה לנהוג לסדר התפלה תחלה ולכן נראה שסמכו על דברי הר"ר מנוח דמסתבר הוא:

סימן קא - שצריך לכון בכל הברכות, ושיכול להתפלל בכל לשון

(א) ובדרשות מהרי"ו כתב ומ"מ לא יגביה קולו דהוה מנביאי הבעל. וכ"ה בזוהר פרשת לך לך:

סימן קב - שלא להפסיק כנגד המתפלל

סימן קג - מי שנזדמן לו רוח בתפלתו או עטוש

(א) ונראה דמיירי שלא שהא כדי לגמור את כולה כמבואר לעיל סימן ס"ה : (ב) כנ"ל כדלעיל סימן מ' ודיינינן צדדים לחומרא : ונ"ל דאם עומד בתפלה וקראוהו לס"ת דאינו מפסיק וראייה ממה שנתבאר לעיל סימן ס"ו דאף בק"ש אין לו להפסיק ואף למ"ד דמפסיק בק"ש כמבואר שם היינו דוקא בקריאת שמע דמפסיק גם כן לקדיש ולקדושה אבל בתפלה לא :

סימן קד - שלא להפסיק בתפלה

(א) והמרדכי כתב ר"פ מי שמתו דהמנהג כרש"י וכ"כ שם התוספות וכן הוא בהגהות מרדכי פרק לולב הגזול וכן הוא שם בהר"ן דף שמ"א ע"ב ובהר"י פרק מי שמתו דף ט"ו ע"א פסק דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד ובב"י פסק והילכתא כדברי רש"י ור"ת שישתוק ובאגור כתב דקיבל מרבתינו דחכמי אשכנז נוהגים שלא לשתוק :

סימן קה - דין המתפלל ב' תפלות

סימן קו - מי הם הפטורים מתפלה

(א) ועיין לעיל סימן ע"ב:

סימן קז - המספק אם התפלל, ודין תפלת נדבה

(א) ומשמע מדבריו דאף אם מחדש בה דבר אינו מתפלל מוסף נדבה או בשבת וי"ט וכן ציבור אסורים להתפלל נדבה אף ע"י חידוש דאי מיירי בלא חידוש הרי פסק תחלה דאין להתפלל נדבה כלל אלא ודאי ע"י חידוש קאמר וכן משמע מדברי הרמב"ם פ"א מהל' תפלה דאף ע"י חידוש אין לציבור להתפלל נדבה וכן ליחיד במוסף או בשבת וי"ט ונראה מדברי הטור דכל זה לא מיירי אלא אם יודע שהתפלל כבר אבל בספק אם התפלל או לא יכול להתפלל בלא חידוש דאין לך חידוש גדול מזה וכ"כ הרר"י והרא"ש אבל הרמב"ם פ"י דתפלה כתב מי שנסתפק לו אם התפלל או לא התפלל אינו חוזר ומתפלל א"כ התפלל תפלה זו על דעת שהיא נדבה שאם רצה יחיד להתפלל כל היום תפלת נדבה יתפלל עכ"ל. ומבואר בדבריו פ"א מהלכות תפלה שיחיד אינו מתפלל נדבה כל היום אלא ע"י חידוש א"כ משמע דאף ספק התפלל צריך לחדש בה דבר ונראה דנקטינן כדברי הרא"ש והרר"י וכן משמע דעת מהרא"י בפסקיו סימן רמ"ו והרשב"א כתב דיתנה אם לא התפלל תחילה תהא זו לחובתו ואם התפלל תהא לנדבתו:

סימן קח - מי שלא התפלל לסבת טעות, או אנס או

במזיד

(א) ומשמע דאם היה בדעתו שהראשונה תהא לתשלומין לא יצא: (ב) וכ"כ בתשובת בר ששת סימן ק"מ שצ"ל אשרי קודם התפלה השנייה.

ובפסקי מהרא"י סימן נ"ט וז"ל פשיטא שאצ"ל אשרי וקדיש הואיל וכבר עבר זמן המנחה א"כ היום כלה והולך לו שלא אמרו אשרי ג"פ ולא מצינו שיש תשלומין לזה וכיון שלא אמרו אשרי על מה יאמרו קדיש עכ"ל ולכאורה נראה דדברי מהרא"י חולקים על דברי הסמ"ק ואפשר לומר דלא פליגי ומהרא"י מדבר שאינו אומר אשרי קודם תפלת ברכו כמו בשחרית אבל לאחר התפלה קודם תפלה השנייה אפשר שמודה לדברי הסמ"ק כדי להפסיק בין תפלה לתפלה: (ג) וכתב בא"ז במסכת ברכות אי טעה והתפלל בחול של שבת או של יום טוב פוסק אפילו באמצע הברכה דדמיה לחובה:

סימן קט - דין איך יתנהג היחיד לכון בתפלתו עם הצבור

(א) ובמהרי"ל שהוא היה נוהג להתחיל אע"פ שלא היה יכול לסיים קודם מודים ואפשר דשעה עוברת היה ובא"ז כתב דאף אם יגיע עם הש"ץ למודים אסור להתחיל משום דלא יכול לומר מודים דרבנן: (ב) וכ"כ הא"ז: (ג) וס"ל לב"י דהרשב"א חולק על הגאון דפסק דיאמר עמהם ואינו נ"ל אלא נראה דלא אמר הרשב"א אלא בקדושה דסידרא שהיא אינה אלא סיפור איך שהמלאכים מקדישין אותו אבל בבי' הקדושות מעניין אחר כגון של יוצר ושל מוסף אפשר דמודה לדברי הגאון ולכן אין לדחות דברי הגאון: (ד) ומשמע מדבריו דיותר טוב שלא להתחיל עד אחר קדושה אלא דאם התחיל יאמר עמו מלה במלה וכן מצאתי לקמן סימן קכ"ה:

סימן קי - היוצא לדרך, ופועלים מה יתפללו, וסדר תפלת הדרך ובית המדרש

(א) ומשמע מדבריו דאע"ג דהתפלל תפלה קצרה אם לא יתפלל אחר כך כל י"ח מתפלל בתפלה שאחריה שתיים: (ב) כ"ה בהגהות סמ"ק

סימן קיא - דין סמיכות גאלה לתפלה

(א) אבל בכלבו כתב כדברי א"ז וכן משמע במהרי"ל הלכות י"ט וכתב שם ובי"ט צריך למסמך לכ"ע ונראה הטעם הואיל ואותו היום של י"ט בשאר פעמים הוא יום צרה סומכין אף בי"ט לאפוקי שבת דלעולם אינו יום צרה ולענין מעשה נ"ל דודאי להפסיק בשבת בדברים בטלים או כדומה לזו אסור כדברי ב"י אבל בדברים הצריכים יש לסמוך אדברי א"ז: (ב) כתב הרשב"א בתשובה סימן רצ"ג מה שנוהגים בליל ר"ח שמכריז ש"ץ בין קדיש לתפלת ערבית ר"ח אין בו משום הפסק וכדאמרינן (ברכות מ:): טול ברוך לא הוי הפסק בסעודה וכ"ש זה שהוא צורך תפלה ממש שלא יטעו ולא יזכירו מעין המאורע בתפלה. ופוק חזי מאי עמא דבר וכן נוהגין בכ"מ ולא מיחה אדם בדבר עכ"ל ולפ"ז נראה דאף בתפלת שחרית יכול להפסיק באלה מאחר שהוא צורך תפלה אמנם ב"י כתב לקמן סימן קי"ד דאסור לש"ץ להכריז משיב הרוח בתפלת יוצר אור משום הפסק ולכן אין מתחילין עד מוסף דיוכל ש"ץ להכריז כדלקמן סימן קי"ד:

סימן קיב - שלא להפסיק לא בשלשה ראשונות ולא בשלשה אחרונות

(א) אבל אין המנהג כדבריו:

סימן קיג - דיני הכריעות בי"ח ברכות

(א) ואין להקשות מהא דכתב לעיל ס"י ק"ט שלא התחיל להתפלל א"כ יגיע למקום ששוחין שם כשיגיע ש"ץ למודים משמע הא באמצע הברכה אסור לשחות עם הציבור די"ל דאע"ג דמותר לשחות באמצע הברכה מ"מ הואיל ואינו מחוייב שם לשחות ישכח בתפלתו ולא ישחה עמהן. אבל כשמגיע למקום שמחוייב לשחות ישחה עמהן מצד חיוב תפלתו. ומהרי"א וב"י תירצו קושיא זו בדברים אחרים ונ"ל דחוקים ולא כתבתים. כתוב במהרי"ל כשהיה אומר ולירושלים וכן בונה ירושלים היה משתחוה למזרח ואינו נכון שהרי אסור לכרוע בסוף הברכה רק באבות והודאה: (ב) ואע"ג דבסוף אבות צריך לשחות מ"מ צריך לזקוף תחילה כדי שיהא נראה כשחוזר ושוחה דמשום החיוב הוא שוחה משא"כ אם לא זקף תחילה רק היה שחוי כמו באמצע ברכה אז לא היה יוצא ידי הכריעה שבסוף כן נ"ל: (ג) וכ"כ באגור שנהגו כדברי ר"י וע"ז סמכו לומר תחינת עננו ה' עננו המסודר באל"ף בי"ת וכל אות תואר בפני עצמו והרבה תפלות כדומה לאלו:

סימן קיד - דין הזכרת הרוח וגשם וטל

(א) וכן אנו נוהגים: (ב) ויש להקשות היכן למד הר"ם דצ' פעמים יועיל כמו ל' יום שאמר בירוש' דהרי בל' יום איכא יותר מצ' תפלות דבשבתות שיש ביניהם מתפללים מוספים ואם נאמר דבירוש' לאו דוקא לענין הזכרה קאי אלא קאי לענין שאלה א"כ ל' יום אינן עולין צ"פ דהא בשבתות אינן מתפללין רק שבע ואפשר ליישב ולומר דבירושלמי קאי אשתיהן ולכך למד הר"ם דל' יום ל"ד קאמר דא"כ בהזכרה הוה יותר מצ' ובשאלה הוי פחות מצ' ולכן סובר הר"ם ז"ל דנקט ל' יום להורות על מנין התפלות שמתפללים כל יום שאין בהם מוסף דהיינו צ' תפלות בשתיהן וכן נראה לי:

סימן קטו - טעם ברכת אתה חונן

סימן קטז - פרוש ברכת רפאנו

סימן קיז - דיני ברכת השנים

(א) ואף כי דברי ב"י אמתיים מ"מ נ"ל שכיון הטור למה שנהגו שבמוסף יו"ט הראשון של פסח מתפללין הטל ונראה טעם המנהג מאחר שפוסקים מלשאול עוד טל ומטר ואנו מבקשים טל בלבד אנו מתפללים ומבקשים טל כמו שמנהג בני ספרד לשאול טל כל ימות החמה ומאחר שאין אנו מתפללין תפלת הטל עד מוסף א"כ השאלה נמשכת עד אותה תפלה שאז אנו פוסקים מלשאול טל ומטר ולכן אמר רבינו ששואלים עד תפלת מוסף כו' : (ב) ול"נ דאין לספק בדבר כלל אלא דברי מהר"י אבוהב נכונים בטעמים דאין להחזירו וכדאי הם הרא"ש והרמב"ן והר"ן לסמוך עליהם בדיעבד וכבר כתבתי לעיל דהם הסכימו לדברי הרא"ש וע"ל סי' תע"ב לענין הסיבה בזמן הזה דסומכין אדברי ראב"ה בדיעבד אע"ג דמנהגא דלא כוותיה וה"ה כאן כן נ"ל דהמיקל בדבר לא הפסיד : (ג) כתב אבודרהם דאם שכח טל ומטר בברכת השנים וצריך לאומרה בשומע תפלה ואותו היום תענית שצריך לומר עננו יאמר השאלה תחילה קודם עננו :

סימן קיח - חתימת ברכת השיבה

סימן קיט - דין הרוצה להוסיף בברכות

(א) וע"ל סימן תקס"ו דאם מאריך ומוסיף בברכות י"ט צריך להתחיל מעין הברכה ואח"כ להוסיף אבל לא יוסיף שלא מעין הברכה תתלה ואחר כך יאמר הברכה: (ב) ומיהו נראה מדברי ב"י שאומרו בשומע תפלה וכ"כ במנהיג:

סימן קכ - שראוי לומר רצה בכל תפלה

סימן קכא - דיני מודים

סימן קכב - דינים השיכין בין י"ח ליהיו לרצון

(א) וכ"כ לעיל סי' קי"ט משם הרר"י ונ"ל דהכי נקטינן דלא כתשובת הרשב"א שהביא ב"י שכתב דאין להפסיק עד שאומר יהיו לרצון אמרי פי וגוי' דס"ל דהמקרא זה הוא סיוס התפלה. ומיהו נ"ל דאם יכול לקצר כדי לומר ג"כ אותו פסוק קודם שיפסיק עדיף טפי ואפשר דאף הרשב"א לא קאמר דאין להפסיק אלא משום דס"ל דמיד אחר י"ח קודם אלהי נצור צ"ל יהיו לרצון וכמו שאכתוב למטה ולכן כתב שאין להפסיק קודם זו דהרי יכול לאומרו מיד ועוד דהרי אין מפסיקין בינו לבין התפלה באלהי נצור ולכן פסק שאין להפסיק ג"כ לענות קדיש וברכו אבל לדידן דאומרים אלהי נצור קודם יהיו לרצון פשוט דמפסיקין ג"כ לקדיש ולקדושה וברכו: (ב) והמנהג לומר יהיו לרצון אחר תחנונים ולא לאומרו מיד אחר י"ח ברכות וכ"כ הר"י בפ' תפלת השחר (ד' כב ע"ב) ונראה שאפי' אם יאמר אדם יהיו לרצון אחר תחנונים אין בזה איסור ומ"מ משמע שטוב יותר לאומרו מיד אבל אין המנהג כן:

סימן קכג - דיני הכריעות בסיוס י"ח ברכות

(א) וכן הש"ץ כשיאמר קדיש וכן נוהגין: (ב) והרשב"א כתב בתשובה סי' שפ"א ששאלת אם יש שיעור לג' פסיעות לא ידעתי שיעור לפסיעות שלאחר תפלה שאינן אלא משום נטילת רשות כנפטר מלפני המלך ואע"פ שפסיעות בינונית היא אמה לשיעור פסיעות אלו לא שמענו שיעור ופוק חזי מה עמא דבר שברוב המקומות אין להם מקום פנוי של ג' אמות עכ"ל. ונ"ל דטוב לנהוג בדברי א"ח דהיינו לפסוע עקב בצד גודל ככהנים שהרי כתב ב"י בשם רב האי גאון דטעם ג' פסיעות אלו הם כנגד הכהן כשיורד מעשיית תמיד היה בין כבש למזבח ג' רובדין של אבן ויורדין בהן ג' פסיעות אלו ותפלה כנגד תמידין תקנום. א"כ יש לנו ג"כ לעשות ככהן בזו להיות הפסיעה עקב בצד גודל. ואע"ג דכתב ב"י טעמים אחרים על ג' הפסיעות מ"מ טוב לחוש לדברי רבינו האי גאון ותו דהוא דרך כבוד לילך לאחריו מן התפלה בכובד ובמתון מלפסוע פסיעות גסות מלאחריו שאז נראה שהתפלה עליו כמשא ורץ ממנה כנ"ל: (ג) וכ"כ הכלבו: (ד) וכן

המנהג: (ה) אבל אין נוהגין לומר יהיו לרצון אחר תפלת ש"ץ בקול רם אע"ג דנוהגין לומר תחלה ה' שפתי תפתח: (ו) וכתב אבודרהם דכן נוהגים: (ז) ונוהגין לומר אחר עושה שלום יהי רצון שיבנה בית המקדש כו' ונ"ל הטעם משום שאמרו והשב את העבודה לדביר ביתך כו' וע"כ אנו מבקשים אח"כ על בנין בהמ"ק גם אמרו ברכנו כולנו באור פניך כו' והיא התורה כדלקמן ס"י קכ"ו ע"כ אומרים ג"כ ותן חלקנו בתורתך:

סימן קכד - דין הנהגת שליח צבור בי"ח הברכות ודין ענית אמן

(א) מצאתי כתוב בהגהות מנהגים שכל העם יעמדו כשחוזר הש"ץ התפלה והביא קצת ראייה לדבריו וכ' הרב בנימין זאב ס"י קס"ח וז"ל מצאתי כתוב בשם ר' שמשון בן הר"ר יוסף בשסיימו הציבור להתפלל תפלת י"ח והחזן היה ממתין מלהתחיל התפלה בקול רם בשביל אי' שבציבור או ב' או ג' היה גוער בו ואומר אינך רשאי להמתין על ב' או ג' מאחר שהציבור סיימו ואין ראוי להטריח עליהן וכן גער ר' נתנאל בש"ץ כשהיה ממתין לב' או לג' טובי העיר שלא סיימו עדיין תפלתן (ונ"ל לומר מה"ט דהיכא דחשוב מהקהל אינו בב"ה אין להמתין עליו אם יש שם מנין מפני כבוד ציבור ועוד דמענישים אותו על שמטריח הציבור עכ"ל): (ב) מיהו משמע שם מדבריו שנקטינן כדברי רב שרירא ורב האי גאון דכיון שרוצה לצאת בשמיעה זו ולא התפלל תחילה צריך לכיון אל הש"ץ ושלא להפסיק ולפסוע ג' פסיעות: (ג) אבל אנו אין נוהגין כן אלא לעולם הש"ץ מתפלל תחילה בלחש מלבד היכא שהדבר נחוץ שחיישינן שיעבור זמן מנחה אז מתחיל מיד להתפלל בקול רם קדושה כדי שיענו קדושה בשעתה וכן הוא במהרי"ל רק שצוה לכל הפחות שיהיה חד מהן שלא יתפלל כדי שיענה אמן לאחר הש"ץ וע"ל ס"י רל"ג שרב האי לא סבר הכי: (ד) ובמרדכי פרק מי שמתו דיש ליזהר יותר באמן דהאל הקדוש ושומע תפלה: (ה) וכ"כ בתוס' פרק כל כתבי (ק"ט): (ו) גרסינן בחלק (ק"י): מאימתי תינוק זוכה לחיי עולם הבא משהתחיל לענות אמן שנא' פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים אל תקרי אמונים אלא אמנים וכתבו בכלבו דמשום זה יש לאדם להרגיל בניו הקטנים שיענו אמן: (ז) וכ"מ

סימן קכה - דיני קדשה

(א) וכן פשט המנהג: (ב) ובמהרי"ל שהוא לא היה מדבר מתחילת הקדושה עד אחר אמן דהאל הקדוש ושם דכשאמר ברוך כבוד הוה כורע וזוקף בשם וכן באומרו ימלוך היה כורע וזוקף בשם ולקמן בסימן קכ"ז כתבתי שאין לחוש לזקוף בשם רק בסוף ברכה גם הכריעות שכרע לא מצינו ראייה להן:

סימן קכו - דין שליח צבור שטעה

(א) משמע מדברי ב"י דאם נמצא מי שכיון לכל התפלה עם הש"ץ הוא ירד ויגמור התפלה ואם לא נמצא מי שכיון לכל התפלה ירד אחד שלא כיון ואפי"ה לא יתחיל אלא מתחילת הברכה שטעה בו הש"ץ: (ב) ולא נהירא לי האי פיסקא בתרא מאחר שהסמ"ק ורבינו הטור שהמה בתראי הסכימו שלא לחזור הכי נקטינן ותו דאין הכרע בדברי הרמב"ם שס"ל דלא אמרינן ה"ה דהרי דברי הטור כתב לשון הרמב"ם בעצמו וכתב לבסוף דה"ה שבת וי"ט וכן אפשר להכריע דעת הרמב"ם ולכן אין לחזור:

סימן קכז - דין מודים דרבנן

(א) המנהג הפשוט שראיתי לשחות מתחילה שאמר מודים עד שמסיימו הכל בשחייה אחת וכן משמע מדברי מהרא"י בפסקיו סי' ק' וז"ל במודים דרבנן אם יש שם הזכרת השם משום ה' זוקף כפופים נראה דיש בו הזכרת השם כמ"ש בגמ' ובפוסקים ואין להקפיד בזוקף כפופים אלא בסוף ברכה ותדע כו' משמע שצריך לאומרו כולו בשחייה: (ב) והמנהג הפשוט כמו שנהג הרא"ש לחתום: (ג) והמנהג במדינות אלו שלא לאומרו וכן הוא במנהג שלנו שיסד מוהר"ר אייזיק טירנא שאין אומרים אותו וכתב עוד שם שברכת כהנים יחיד אומר אותה בשחרית ובת"צ במנחה וכן הוא המנהג. ובמהרי"ל כתוב בהל' תענית שאף בתענית יחיד יאמר אותה במנחה וכן בת"צ אומרו כל יחיד אפילו לא התענה עמהם ואני תמה על המנהג ועל דבריהם דהרי משמע דלכ"ע דליחיד אין לאומרה אף כשמתפלל עם הציבור וכ"כ למעלה סי' קכ"א סתם דאין יחיד אומר ברכת כהנים אלא ש"ץ ולא חילקו בין בשחרית הראוי לנשיאת כפים לשאר תפלה וצ"ע: (ד) וכן המנהג לומר יהי רצון ולא אמן ובמהר"א שהוא לא אמר כלום: (ה) בהג"מ פט"ו דתפלה דבשחרית ובמוסף יאמר אלהינו כו' ובמנחה ובמעריב לא יאמר רק שלום רב ובת"צ יאמר אלהינו וכו' אך במנחה בשבת שקורין בתורה אומר שים שלום לפי שיש בו כי באור פניך נתת לנו תורת חיים ובמרדכי דיומא משמע דאף כשקורין בתורה כשאין אומרים אלהינו כו' אז מתחילין בשלום רב כו' והכי נהיגין להתחיל אף במנחה בשבת שלום רב וכו':

הלכות נשיאת כפים ונפילת אפים

סימן קכח - דיני נשיאת כפים ואיזה דברים
הפוסלים בכהן

(א) כתבו התוס' פרק כל כתבי (ק"ח): לא ידעתי מה איסור יש בזר העולה לדוכן אם לא משום ברכה לבטלה שלכהנים אמרה תורה לברך עכ"ל. ומצאתי כתוב ע"ז ולפ"ז יכול הישראל לעלות עם הכהנים והם יברכו לרוב עם הדרת מלך מה טוב אכן לא נהגו באולי אשר אף בלא כהנים יעלו עכ"ל ועל דברי התוס' קשה לי דהא איתא בהדיא בכתובות פרק שני (כד): דזר הנושא את כפיו עובר בעשה ואפשר דר"י לא קאמר אלא כשעולה עם כהנים אחרים אכל לבד הוא עובר בעשה וצ"ע: (ב) ובחידושי אגודה פרק הקורא את המגילה דאסור לעלות בבתי שוקיים: (ג) ונוהגין להקל בקצת מקומות: (ד) ובחידושי אגודה פרק היה קורא יש מהגאונים שמצריכים לברך ענט"י ולא ראיתי נוהגין כן עכ"ל. ונראה דטוב שלא לברך שהרי הרמב"ם ס"ל דלא צריך נטילה כלל אם נטל ידיו שחרית ולכן יטול בלא ברכה: (ה) אבל המנהג אינו כן אלא הלויים שופכים על ידי כהנים בלא נטילה: (ו) גם במדינותינו אין המנהג כן לרחוץ הרגלים: (ז) ובכל מדינות אלו נוהגין כדברי הר"ן ורבינו בעל הטור (ח) וכתב בחידושי אגודה פרק היה קורא לאחר הדוכן כהנים נועלים מנעליהם ונוגעים ברגליהן ובמנעליהם וטוב בעיני ליטול ידיהם טרם שיתפללו וכן הורגלתי לעשות או ילכו יחף עד אחר כל התפלה עכ"ל: (ט) וכ"כ בתשובת מהרי"ל סימן מ': (י) וכ"ה לשון הסמ"ק אין הכהנים רשאים להתחיל עד שיכלה הדיבור מפי המקרא: (יא) וכן תירץ מהר"א מפראג על הטור וכדבריו משמע ברש"י ותוס' פ' אלו נאמרין (י.) ול"נ לתרץ כמ"ש הב"י דקאי על רבון העולמים אבל הלשון דבברכה אחרת דחוק קצת: (יב) וכך הם דברי רבינו דהא דקאמר דאם מובטח ונשא כפיו אאם אין שם כהן אחר קאמר: (יג) וטעמו משום הא דכתב לקמן דבעינן שהמקרא יהא ישראל. וכן הוא בהגהות מיימון ובמרדכי פ' הקורא עומד בשם מוהר"ם דאם הכהן ש"ץ יעמוד ישראל אצלו ויקרא לכהנים והש"ץ ישתוק עד שים שלום: (יד) ונהגו הכהנים להאריך בניגונים שלהם בששה מקומות דהיינו בתיבת יברכ"ך ובתיבת וישמר"ך ובאלי"ך ובויחנ"ך ובאלי"ך ובשלו"ם ובאלו ו' מקומות מאריכין יותר מבשאר תיבות. ושמעתי טעם הדבר משום דבכל אחד מאלו המקומות סלוק ברכה בפ"ע כי אלו ג' פסוקים הם ו' ברכות לכן בכל סיום ברכה מאריכין קצת ובב"י בשם הרוקח שבאלו התיבות הופכין הכהנים לדרום ולצפון ואפשר שהוא ג"כ מטעם זה (ועיין בב"י ס"ס דחשיב יותר מששה דחשיב ג"כ תיבת לך ובזה לא שייך טעם זה). ונהגו לומר עוד רבון העולם כשהכהנים מאריבים בסוף תיבות וישמר"ך ויחונ"ך ושלו"ם כתב מהרי"ל סימן קמ"ח המקרא לא יאמר רבון כו' מפני טירוף: (טו) ובארצות האלו נוהגים העם שעושין

כן כדי שלא יוכלו להסתכל בידי הכהנים והכהנים משלשלין טליתותיהם על פניהם אבל ידיהם חוץ לטליתותיהם שגם הם לא יסתכלו בידיהם ואמרינן בירושלמי דאסור להסתכל בכהנים משום היסח הדעת: (טז) ונהגו העולם עכשיו לומר פסוקים ואפשר דסמכו אהא דכתב הרא"ש והביאו הטור לעיל ס"י נ"ז לענין ברכו דנהגו לומר יתברך. ולכן מאריך החזן כו' וכן עכשיו דהכהנים מאריכים הרבה בברכותיהם אפשר דשפיר דמי ומוטב שלא לאמרו אלא דנהגו כן: (יז) ונראה דה"ה בכהן שהרג ועשה תשובה נקטינן דנושא כפיו דלא גרע מכהן שהמיר. וכן משמע בהגהות מיימוני וע"ל ס"י קל"ה בדין כהן שהמירה בתו: (יח) ובהג"מ דה"ה מי שנתאבל על שאר קרוביו כל זמן שמשנה מקומו לא ישא את כפיו: (יט) ונראה דה"ה אם אין שם כהנים אלא הוא לא ישא את כפיו רק שא"צ לצאת מב"ה שאין קורין כהנים וגם הנוטל ידים לא יבא אליו ואז אינו עובר כמבואר ריש הסימן: (כ) ואין להקשות על דברי המרדכי דלמה אמרו קטן לא ישא כפיו דהא כל קטן אינו נשוי וא"כ מאי איריא קטן אפי' גדול נמי די"ל דנקט קטן אע"פ שאינו מצטער בסיבת מניעת לו אשה כי עדיין א"צ לכך ואפ"ה אסור וה"ה גדול הפנוי ששרוי בלא שמחה. ונראה דגם המרדכי אינו אוסר אלא לישא כפיו בפני עצמו אבל עם אחרות שרי דלא גרע מקטן וכן נוהגים בכל מקום שנושאים ידיהם עם אחרים: (כא) ואני אומר כי הטעם שחשבו הם לבטל הוא עיקר כי מחמת ביטול מלאכה לעם שבאלו הארצות שהכהנים והעם טרודין במחייתן בגלותן ואין להם לפרנס בני ביתם כי אם הלחם אשר ילקטו בזיעות אפס דבר יום ביומו והם טרודין למחייתן ואינם שרוים בשמחה ולכן איך נושאים כפיהם ביום שיש בו ביטול מלאכה לעם ואף בשבת אינן נושאים כפיהם מפני שטרודים במחשבתם והרהורים על מעשה ידיהם שעברו ושעתידים להיות וינוח גופם קצת מעמלם ואינם שרוים כל כך בשמחה כמו ביי"ט שנאמר בו ושמחת בחגך ולכן נשתרבב המנהג שלא לישא כפים כי אם ביי"ט כן נראה לי:

סימן קכט - באיזה תפלות נושאים כפים

סימן קל - רבנו של עולם שאומרים בשעת נשיאת כפים

(א) כתב הר"י פי הרואה דף מ"ז ע"א דאם אין נשיאת כפים מאן דחזי חלמא יכוין שיאמר וישלים הרבון וכו' עם הש"ץ כשאומר שים שלום ויסיים עמו ויענו העם אמן. ומשמע מתשובת מהרי"ל דהמקרא לפני הכהנים לא יאמר רבון כו' אע"פ שמובטח שיחזור למקומו להקרות להם:

הלכות נפילת אפים

סימן קלא - דיני נפילת אפים

(א) וכן פי' הבחיי פרשת קרח דעל צד הקבלה יש ליפול על השמאל. וכן דעת הרקנטי שם ובמנהגים שלנו שחיבר הגאון מהר"א טירנא דבשחרית שאדם מלובש בתפילין יש לו ליפול על ימינו משום כבוד התפילין וכשאינן לו תפילין בשמאל יפול על שמאלו עכ"ל וכן אני נוהג ליפול בשחרית שיש תפילין בזרוע על הימין ובמנחה על השמאל ויש לזה טעם בדרך הקבלה כמו שמבואר למטה: (ב) וכן הוא במהרי"ל שנפל מעומד אם קרה שסיים תפלתו בשעה שמתחילין הציבור תחינה עמד על מקומו ולא חזר מיד למקום תפלתו ונפל על פניו מעומד: (ג) ובמהרי"ל כתוב בחצר ב"ה אם ב"ה פתוח הוי כלפני הארון ומכסה פניו בתחנה כאילו היה לפני הארון אבל אם היה ב"ה סגור מתפלל תחינה בגלוי כאילו היה בביתו עכ"ל. וכן

המנהג כשמתפללין במקום דליכא ס"ת אומרים תחינה בלא כיסוי פנים ובאגור בשם מהר"י מולין דאפי"י יחיד שהוא חוץ לב"ה יכול ליפול תחנון עם הצבור דמחיצה של ברזל אינה מפסקת ונראה דגם לענין כיסוי פנים קאמר דאל"כ למה לא יפול על פניו בפני עצמו: (ד) וכן הוא ברקנטי פ' קרח ומטעם זה אין ליפול על השמאל כשתפילין של יד בזרוע שהוא בעצמו הרמז למדת הלילה ויש לחוש לקצוץ ח"ו בידוע למבינים: (ה) וכן האריך בתשובת בר ששת ס"י תי"ב דנפילת אפים הוא רשות ולכן כל דיניו במנהגא תליא מילתא: (ו) ע"ל כתבתי בשם הרי"ף והרמב"ם תירוץ אחר למה נוהגים ליפול אע"פ שאינם חשובים כיהושע: (ז) וכל אלו הדברים במנהגים מהר"א טירנא. ומוסיף שם דאין נופלין בניסן וכ"כ הטור לקמן סימן תכ"ט וכן נוהגין ומ"ש דאין נופלים בשבוע ששבועות בתוכה אין נוהגין כן אלא המנהג שלא ליפול מר"ח סיון עד אחר א"ח וכן הוא בהגהות מיימון הלכות תפלה אבל אח"כ נופלים ומ"ש ליפול במנחה של ט"ב אין נוהגין כן בער"ה אין נופלין בשחרית ומ"ש שלא ליפול בב"ה ששם החתן וכן בב"ה שיש שם מילה כן הוא בהגהות מיימון פרק ה' וכ"כ מהרא"י בפסקיו ס"י פ"א וכתב דאם אין המילה בב"ה י"ל תחינה וכן הוא המנהג בעירנו שאם יש מילה בב"ה אחד אומרים תחינה בב"ה שניה ודלא כמנהג דור"א שמצאתי שאם יש מילה בעיר אין אומרים תחינה בכל העיר הואיל ואליהו בא לעיר ומשמע בהג"מ פ"ה דתפלה ביום המילה א"א תחינה דוקא בתפלת יוצר אבל אם מתפללים מנחה אפילו אצל התינוק שנימול אומרים תחינה אבל אצל החתן אין אומרים כל היום וכתב עוד מהר"א דאם החתן ביום ו' בב"ה א"א תחינה. ובריינוס נוהגים שאף ביום ה' יוצא החתן מב"ה קודם רצה כדי להתפלל תחינה ועוד יש במנהגים שלא לומר תחינה בלי"ג בעומר וכן נוהגין ואף בימים שא"א בהן תחינה מ"מ למנצח אומרים מלבד בר"ח חנוכה ופורים וע"פ ועי"כ שא"א שכל אלו הימים הם י"ט ולא שייך למימר בהו יענך ה' ביום צרה:

סימן קלב - דיני קדשת ובא לציון

סימן קלג - דין ברכו בשבת

(א) ובכלבו צריך למימר מעומד דעלינו בגימטריא ומעומד. וכתב אבודרהם די"ל אבל אנחנו כורעין כו' אבל אין לומר ואנחנו שלא יהא כחוזר למעלה ח"ו עכ"ל. ואנו נוהגין לומר ואנחנו ויש להפסיק שם כמ"ש הטור: (ב) משמע דאין לומר אחר עלינו קדיש וכן למטה במה שקאמר שבספרד נוהגים לומר מזמור וקדיש ואח"כ עלינו ולא כתב שאומרים קדיש אחר זה. אמנם אין המנהג כן אלא אומרים קדיש אחריו והוא נקרא קדיש יתום. משום דהיתומים רגילין למימריה. וכן הוא באגור וכתב בשם מהר"ם אע"פ שזה הקדיש נתקן בשביל המתים כמו שמצינו במעשה דר"ע מ"מ אע"פ שאין שם אבל בב"ה אין לבטלו מאחר שהוא נתקן אחר הפסוקים ואפילו מי שיש לו אב ואם יוכל לומר אותו מאחר שכבר נתקן עכ"ל. ובתשובת מהרי"ל סי' ס"ד תמצא דברי מהר"ם אלו וכתב שם דאם אב ואם מקפידין אין לבן לומר קדיש בחייהם וכן הוא בתשב"ץ וכל שאר דיני קדיש יתום כתבתי בעז"ה בי"ד סי' שע"ו: (ג) כמ"ש הטור הנוסחא כן המנהג לאומרה ואמנם הכלבו ואבודרהם כתבו שינויים בנוסחאות ז"ל והוסיפו עוד דברים ופירשו כל זו הנוסחא ועיי"ש: (ד) והמנהג באלו המדינות כדברי מהרי"א שלא לאומרו בחול משום שטרודים למלאכתן ויש לחוש שידלגו בה ובשבת ויו"ט אומרים אותו. כתב בכלבו כשיוצאים מב"ה יאמר ה' נחני כו' וכן נוהגין ובמהרי"ל בשעת יציאתו מב"ה היה משתחוה מול הארון כתלמיד הנפטר מרבו וזו ההשתחואה עשה בעמדו בפתח ב"ה. גם השתחוה כן כשהלך ממקומו שישב שם וע"ל סימן ס"ט במקום שנהגו לומר ברכו בצאתם מב"ה אי מנהג יפה הוא כמהרי"ל רש"י גרס השיר שהלויים היו אומרים בבה"מ והרוקח גורס במקדש וכן הגיה מהרי"ל בסדורו ולא ידעתי מאי נפקותא בדבר:

סימן קלד - סדר והוא רחום, והגבהת התורה

(א) ובמהרי"ל וצריך להחזיקו בימינו שנאמר וימינו תחבקני עכ"ל. ובמסכת סופרים פרק י"ג כשמוציאים ס"ת אומרים על הכל יתגדל וכו'. וכן נוהגין בשבת ויו"ט אכל בחול אומרים אב הרחמים הוא ירחם עם עמוסים כו' :

הלכות קריאת ספר תורה

סימן קלה - סדר קריאת התורה ביום ב' וה'

(א) כתב בספר הכלבו דנהגו לומר אחר עלותו של כהן או ישראל שעולה במקום כהן ברוך שנתן תורה כו' עד מגן הוא לכל החוסים בו כי יש בו מ' תיבוי כנגד מ' יום שעמד משה בהר ועיין בי"ד ס"י ב"ח אם קראו ראובן לס"ת ועלה שמעון מה דינו. [ועי"ל ס"י רפ"ב אי קטן עולה למנין הקרואים ואי קורין עבד כנעני לס"ת ולקמן ס"י קמ"א יתבאר אי סומא עולה לקרות בס"ת ועיין בא"ע ס"י ג' אי מאמינים לאדם שאומר שהוא כהן לקרותו ראשון לס"ת]: (ב) כתוב בא"ז ואם עבר שבת ולא קראו הפרשה הראויה לאותו שבת יקראוהו לאותו שבת הבאה עם הפרשה הראויה לאותו שבת ואל יבטלוהו. וא"א בזה עבר זמנו בטל קרבנו עכ"ל: (ג) וכתבו התוס' פ' הניזקין ובמרדכי דף תרי"א ע"ד בשם ר"ת דבזמן הזה דאין אנו עוסקים במלאכה גם בב' ובה' שכיחי רבים ואסור לו למחול וכן הוא בא"ז (וכתב עוד שם במרדכי בשם תשובת מהר"ם דבב"ה אין לו למחול ע"כ אבל בסעודה יכול למחול לפתוח אחר בפניו. וכתב במרדכי פרק בני העיר דבסעודה חכם יכול לברך קודם כהן הפחות ממנו אע"פ שהכהן נמי הוא ת"ח אבל אם רוצה לכבדו מעליותא הוא כיון שאין הכהן ע"ה ומשי"כ עוד שם אם הכהן ע"ה מה דינו מבואר בב"י ס"י ר"א): (ד) וכן הוא בתשובת בר ששת ס"י ר"ד ובאבודרהם כתב בשם רבינו סעדיה כו' ע"ש עד לא יעלה עכ"ל. ובמהרי"ל דנוהגים לקרות ע"ה לס"ת אע"פ

שאינו יודע לקרות כלל עם ש"ץ ולקמן ס"י קמ"א יתבאר לך דלא נראין דברי מהרי"ל: (ה) משמע עוד מדבריו דבעינן שכל הכהנים אף שמחוץ לעיר הם כפופים לו: (ו) וכ"כ באגור דבאשכנז נוהגים שלא לקרות לוי כלל ומשמע מדברי הרמב"ם דדוקא אחר ישראל לא יקרא הלוי כדי שלא יאמרו הישראל שקרא לפניו הוא כהן אבל לראשון יכול הלוי לקרות דלא גרע משאר ישראל. וכן משמע בהר"ן פרק אחרון דמגילה דף שס"ג ע"ב וכ"כ מהרי"ל דלוי יכול לקרות לראשון אף לפירוש הראשון של רש"י והא ואמר לא יקרא ללוי כלל היינו במקום לוי דהיינו לשני וכ"כ ב"י דמצא כתוב דלכל הפירושים יכול לוי לקרות ראשון וכן הוא בתא"ו נ"ב ח"ג דדוקא לשני לא יקרא אבל לשלישי ורביעי יקרא אך צ"ע בהגהות מרדכי דגיטין דף תרי"ז ע"ב לא משמע כן דמשמע שם דאף ללשון אחרון לא יקרא לשני מכלל דללשון ראשון אף לראשון ולשלישי לא יקרא וכ"מ במרדכי ס"פ הניזקין ע"א דף תרי"ב וראיתי מעשה בחתן שהיה לוי ולא היה כהן בב"ה וקרא ראשון ואפשר דחתן שאני וכמ"ש ב"י בשם שבולי לקט ששאלו מרב יהודה גאון מהו שיקרא לוי חתן ג' בין במקום שיש שם כהן בין במקום שאין שם כהן והשיב כיון דחזינן דכל יומי לא קרא שלישי והשתא קרי מינכרא מילתא דמשום חתנות הוא ומותר עכ"ל: (ז) וכ"כ הכלבו וכ"כ בנימין זאב ס"י קס"ח בשם התניא כשקורא לוי במקום ישראל יאמר יעמוד פלוני הלוי ובאגור כתב בשם מהר"י ווייל דלא יקרא כהן ולוי להיות ממנין ז' אבל לאחר ז' חוזר וקורא כהן אחר וכן הוא במרדכי פ' הניזקין ד' תרי"ב ע"א דכהן או לוי רשאים לקנות חתן תורה או חתן בראשית משום דכבר קראו ה' כמשפט היום. וכ"כ ב"י בשם ר"י: (ח) ובמרדכי שם כ' עוד דאין לקבוע חובה לקרות פלוני להכהן אלא שנהגו כן לקרות בשם הקרואים משום דילמא אתי לאינצויי מ"מ אינו חובה להזכירו אפי' שמו א"צ להזכיר אלא מרמז לו שיעלה עכ"ל וכ"כ א"ז דאינו אלא מנהג מה שקורין פלוני כהן ובימי תלמוד לא היו נוהגין כן: (ט) בהגהות דגיטין דף תרי"ג ע"ב מי שמשתמש בכהן אפי' בזמן הזה מעל חוץ מאם מחל הכהן על כבודו והביא שם מעשה בזו. עוד במרדכי פ' נגמר הדין כהן שיש לו בת שהמירה או זינתה שוב א"צ לקדשו אבל רשות הוא עכ"ל: (י) ובהגהות אשר"י פ"ק דברכות משם א"ז כתב ז"ל וחולי שיכול לכוין יבואו עשרה ויתפללו עמו ואם הוא אדם חשוב בעירו מביאים לו תורה בביתו ויקראו אותו י' שמתפללין עמו עכ"ל הג"ה ראיתי בפ"ק דברכות ובא"ז עצמו ומשמע דלאדם חשוב אע"פ שאינו חולה וכן לחולה בלא אדם חשוב שרי גם במרדכי דאוסר משמע קצת דבאדם חשוב יש להתיר וכתב מהר"ם פדווא בתשובה ס"י פ"ה הא

דאסור היינו להביאה בשעת הקריאה לבד אבל להכין לו יום או יומים
ארון או תיבה בביתו שפיר דמי:

סימן קלו - מי הם הנקראים לספר תורה בשבת

סימן קלז - כמה פסוקים צריכים לקרא לכל אחד

סימן קלח - שלא לשיר בפרשה פחות מג' פסוקים

(א) בת"ה ס"י כ"ב דאין חילוק בין פ' פתוחה לפ' סתומה והיכא שהוא
סיום פ' אע"ג דאין ג' פסוקים עד פ' אחרת אין קפידא. ובא"ז כ' הא דאין
מתחילין בפרשה פחות מג' פסוקים דוקא עם השני או העולים אחריו.
אבל עם הכהן שרי וכן נוהגין להתחיל ויחל שהוא ב' פסוקים בפי' וכתב
עוד כל הקורא בתורה יפתח בדבר טוב ויסיים בדבר טוב וכ"כ הרמב"ם
פ"ג מה"ת:

סימן קלט - סדר קריאת התורה וברכותיה

(א) ומנהגא דידן שאין שום אחד מן העולים עולה אלא מי שקורא אותו ש"ץ לעלות והש"ץ אינו קורא לו לעלות אלא מי שמצוה לו הקונה סגן כמנהג הארץ וכשרוצה הסגן שיעלה הש"ץ אומר הוא לש"ץ לעלות וא"כ גם הש"ץ אינו עולה בלא רשות. כתב מהרי"ל דבקריאת תוכחה של משנה תורה שנאמרה בלשון יחיד יש לחוש לקרות בהן ולכן נוהגים לקרות בהן מי שירצה. אבל בתוכחה דאם בחוקותי אין לחוש והמנהג לקרות ג"כ שם מי שירצה. ע"ל סי' קל"ה כתבתי דא"צ לקרות לעולה בשמו אלא ברמז בעלמא סגי מיהו המנהג הפשוט בכ"מ לקרות יעמוד פב"פ: (ב) ונ"ל דיש להפך הפנים לצד שמאל כמו בעושה שלום דמהפך פניו לצד שמאל תחילה: (ג) כתב במהרי"ל בשם מהרא"ק צריך הש"ץ ליטול ס"ת השניה אשר לא קרא בה עדיין טרם שנוטלין מלפניו הראשונה ולגוללה כדי שלא יהא ידיו פנויות מן המצוה וכן פסק במרדכי הגדול שלא ירד הקורא כבר עד שיעמוד שם אצל התורה הנקרא לעלות אחריו עכ"ל וכתבתי כן בשם א"ז לקמן סי' קמ"ז:

סימן קמ - דיני הפסק בברכת התורה

סימן קמא - דיני קורא והמקרא

(א) ובמהרי"ל כתב דנוהגין לקרות סומא לס"ת ול"נ דברי ב"י: (ב) ול"נ שאין הכרח בדברי הזוהר כלל יותר ממה שמוזכר במגילה דבתורה לא יקראו שנים שפ"י הפוסקים דמיירי בקול רם משום דתרי קלי לא מישתמעו וה"ה דדברי הזוהר מיירי בכה"ג ותדע שהרי בימי הזוהר לא נהגו מנהגא דידן שהש"ץ היה קורא את הכל אלא העולה היה קורא כדין התלמוד ולכך כתב שם דלא יקרא אחר עמו ומ"ש דליחוי חד קאים עליה ושתיק וכתב נמי חד קרי וחד לשתוק דמשמע קצת שהיו נוהגים מנהגא

דידן אינו כן אלא ר"ל כמו שהוא בחזן דבעינן אחד שמחזן על הקורא
והוא בעי לשתוק ואין לזוז מדברי הפוסקים ואף אם היו דברי הזוהר
חולק עליהם כנ"ל ודלא כב"י שכתב דלא שבקינן דברי הזוהר מפני דברי
הפוסקים והוצרך לעשות פשרה ביניהם ובתוס' פ' ראוהו ב"ד כתבו
בהדיא דהמנהג בזמן הזה ששנים קורין : (ג) ובמהרי"ל כ' דיש לחוש אפי'
אם אחד עולה לשביעי והשני למפטיר וכתב מהר"א מפראג בהגהות
דממזר מותר לעלות לס"ת :

סימן קמב - דין מי שקרא וטעה, ובמקום שאין שם מי שיודע לקרות בדיוק

(א) אמנם אם יש מי שיודע לקרות בדקדוקים ואין מקפידין להשיאו כדי
שילמוד לקרות כה"ג לא יקרא בלא דקדוק :

סימן קמג - דין אם נמצאת ספר תורה מטעה, ויתר דיני הספר

(א) מיהו ראיתי מעשה אם היה להם ס"ת ולא היה שם מי שהוא בקי
בקריאה בעל פה היה הש"ץ קורא מן החומש והעולה היה קורא אחריו
מן הס"ת : (ב) ובהגהת מרדכי דגיטין דף תרי"ו ע"ג דס"ת שנקרע יריעה
אחת דאסור לקרות בה דהיינו דוקא באותה יריעה אבל ביריעות
האחרות שרי וכ"כ הרשב"א עכ"ל :

סימן קמד - שלא לדלג בתורה מענין לענין, ודיני ההפטר

(א) ועכשיו מנהגא שגוללים הספרים בשעה שאומרים פסוקי דזמרה וכשצריכים לגול בשעת הקריאה גוללין בציבור כדברי המרדכי: (ב) וה"ה תרי גברי בתרי ספרי אלא נקט ל' הגמי פ' בא לו (ע.) ופי' אלו נאמרין (מא:):

סימן קמה - דיני המתרגמין

(א) ובהג"מ פי"ב דתפלה דאין המתרגם רשאי לסמוך על שום דבר כקורא עצמו:

סימן קמו - שלא לדבר בשעת הקריאה

(א) ובתא"ו נ"ב ח"ג דלהורות דבר הלכה או לפרוש מדבר איסור לפי שעה ש"ד:

סימן קמז - דיני גלילת ספר תורה

(א) וכ"כ התוס' דשבת (יד:) בלא אותה מצוה אם אחזה ללמוד בה אין לו שכר של אותו לימוד ואם בשביל לגוללה אינו מקבל שכר על הגלילה: (ב) ואני מבני בניהם ולא ראיתי מנהג זה ביניהם אלא אדרבה נזהרים בו

שלא ליגע בס"ת ערום אבל בשאר כתבי הקדש אין נזהרין כלל ולא ראיתי מימי מי שחשש לזה בשאר ספרים: (ג) וכ"כ בא"ז דיש לקנות הוצאה ליתן הס"ת לחזן והוא כבוד לתורה: (ד) ובמרדכי הלכות תפילין דף צח ע"ב דמוהר"ם היה נוהג להגביה להראותו לעם וכ"כ הכלבו וז"ל במס' סופרים כשהיה החזן על המגדל פותח הספר ומראה לעם הכתב לאנשים ולנשים ואז היו אומרים וזאת התורה כו' מכאן סמך לנשים שדוחקות עצמן לראות ואינן יודעות על מה עכ"ל. ובמס' סופרים פי"ד הם דברים אלו ומשמע שם שמיד בשעת הוצאה היו מראים לעם אבל אין המנהג כן אלא בשעה שחוזרין וגוללין. ובמהרי"ל שהיא היה נוהג בשעת הגבהת התורה להשתחוות נגד הכתב ולומר וזאת התורה כו' וכשמכניסים אותו הלך ממקומו שהיה בדרום המנורה ללוותה עד לפני ארון הקודש עכ"ל: (ה) ובא"ז כתוב בשם דירושלמי כשמוציאין ב' ס"ת אין להוציא השניה עד שמחזיר הראשונה למקומה ואנו אין מנהגינו כן אלא מוציאין שניהם בבת אחת ותופסין האחת עד אחר שקראו בראשון ואז לוקחין השניה ונותנין להם הראשונה אבל לא יתנו הראשונה ואח"כ יקחו השנייה עכ"ל. כתב מהרי"ל דאסור לגלול ס"ת במפה הקרועה. כתוב בא"ז המנהג שכל התינוקות באים ונושקים לס"ת כדי לזרזם במצות:

סימן קמח - שלא יפשיט שליח צבור התבה

סימן קמט - שהצבור לא יצאו מבית הכנסת עד

שיצניע ספר תורה

(א) וכתב בהג"מ פי"ב דתפלה ונוהגין שהגולל הולך אחר הס"ת ועומד לפני ארון הקודש עד שתחזור הס"ת למקומה עכ"ל:

הלכות בית הכנסת

סימן קנ - בנין בית הכנסת, ושיהיה גבוה

(א) עיין בת"ה סימן קס"ג ולעיל ס"ה נ"ה כתבתי אי כופין זא"ז לשכור להם מנין וע"ל ס"ס נ"ג ואם יש קטטה בין הקהל ואינן יכולין להשוות דעתן לברור ראשים בהסכמות כולן ומחמת זה נתבטל התמיד כתבתי דינו בעזה"י בח"מ ס"י קס"ג בדיני בני העיר שהולכים בו אחר רוב הקהל והוא מתשובת מוהר"ם בהג"ה פ"א דה"ת במיימוני (ב) ודין איספלידא יתבאר בח"מ בדין חזקת חלונות ע"ש: (ג) בח"ה בדיני חזקה נתבאר שם כל דיני ישיבת ב"ה וכתבתי שם כל החידושים השייכים לדינים אלו וע"ל ס"י צ' אין תולין בגדים וצורות המצויירות בב"ה:

סימן קנא - דיני קדשת בית הכנסת

(א) במרדכי דיש השותפין ונראה דשיעור הישיבה כדי הילוך ב' פתחים: (ב) וכתב מהרי"ו בפסקיו מי שיחד חדר לב"ה אם מותר לישן ולשכב עליו והשבתי דשרי דאפילו למאן דאסר אינו אוסר אלא דוקא ב"ה הבנוי מתחלה לכך דומיא דהיכל דמייתי מיניה ראייה במרדכי פ"ק דשבת:

סימן קנב - שלא לסתר שום בית הכנסת

(א) כתב בתא"ו נ"ג ח"ג דאף להרחיבו הוי כסתירה: (ב) ובהגהות אשיר"י פרק בני העיר דה"ה דאסור ליקח אבנים מב"ה ישנה כדי לבנות חדשה:

סימן קנג - דיני בנין בית הכנסת

(א) ועיין ביו"ד סימן רנ"ב אם מוכרין בית הכנסת לצורך צדקה: (ב) וכ"נ בסמוך מדברי א"ז ונראה דבדין זה כ"ע מודים בו אף הרא"ש והרמב"ם ורבינו וכ"ש הוא דהרי מחמיר טפי לענין מכירה ממה דמחמרי הגהת אשיר"י: (ג) וכתוב בא"ז דיחיד שבנה בית הכנסת בכפר או בכרך ונתנו לבני העיר להתפלל ונתנו לגמרי להקהל אפילו לחזק בדק הבית או להוסיף על הבנין ואין הוא או יורשיו יכולין למחות הרי היא לגמרי של הקהל ודינו כבהכ"נ של בני העיר למוכרה ע"י ז' טובי העיר אבל אם נתנו להם רק להתפלל ושייר לעצמו שאין רשאים לחזק או להוסיף עליו כי אם ברשותו או ברשות יורשיו אין לה מכר כי אם ע"פ הקהל ועל פיו או ע"פ יורשיו עכ"ל: (ד) בתא"ו נ"ג ח"ג דה"ח דזריעה נמי אסורה כמו ד' דברים אלו: (ה) ונ"ל דהכי נקטינן כתב הר"ן ר"פ בני העיר מכירת ב"ה לא בעי הכרזה ואין בו דין אונאה ואפי' היו יתומים קטנים בעיר יכולין בני העיר למכרה וכל צרכי העיר בכיוצא בזה ובתשובת הרשב"א ס"י תרי"ז משמע דכל הקדש שביד הקהל לשנותו מוכרים ג"כ שלא בהכרזה אבל במקום דאסור לקהל לשנותו בעי הכרזה וע"ש שהאריך: (ו) וכן נהגו למכור ס"ת וספרים דלא כמהר"א והר"א מפראג שכתבו דלא מיירי כאן אלא בעבר ומכרו אבל לכתחילה אסור למוכרו וכבר הארכתי בזה ביו"ד ס"י ע"ר וסי' רפ"ב: (ז) וכ"כ בתא"ו נ"ג ח"ה: (ח) ובתשובת הרשב"א ס"י תרי"ז הביא מן הירושלמי דז' טובי העיר דוקא אבל לא פחות אם לא שבררו אותן למכירה זו וכן הוא בדברי הר"ן ר"פ בניהעיר: (ט) וכתב מהר"ם פדו"ה ס"י פ"ה ואפשר דוקא שהשאל לרבים אבל כ"ז שלא השאל בפירוש אלא הניחן סתם לבא לב"ה יכול למחות במי שירצה כ"ש אם התנה מתחילה שכ"ז שירצה שיוכל למחות שתנאו קיים: (י) וכתבתי דינים אלו

בח"ה בדיני חזקה בעז"ה ס"י קמ"ט כתב בתא"ו נתיב כ"ג ח"א אסור לעשות מאתנן זונה ומחיר כלב דבר של מצוה כגון ב"ה או ס"ת וכדומה לזה ולא מיקרי זונה אלא איסור ערוה ולא פנויה ואינו אסור אלא כשהביאה האתנן עצמו לדבר מצוה אבל נתן לה מעות מותר לקנות מהן ד"א לצורך מצוה ואפי' בהמה לגבי מזבח ואין אלו הקדשות בכלל זונה והארכתי בזה מפני הטועים האומרים שאלו הקדשות מה שנודרים לצדקה הוי בכלל אתנן זונה ושאר דיני אתנן זונה הם בפי' כל הפסולין בתמורה (כה:): עכ"ל וע"י בהרמב"ם כפר עבודה הלי' איסורי מזבח פ"ד כל דיני אתנן ולקמן בא"ע יתבאר איזה מיקרי זונה:

סימן קנד - דיני תשמיש קדושה ונרות בית הכנסת

(א) וכי בא"ז דמ"מ אין לבזותן ולכן אסור לדרוס על הושענות הנזרקין:
(ב) וכי הר"ן פ"ג דמ"ק דף שפ"א ומרדכי שם דף ש"ץ ודף שצ"א דאסור לרחוץ מטפחות במי דגלים מפני הכבוד: (ג) וכ"כ בהג"א שם: (ד) והמנהג ליטול מפה מספר לספר וטעם דמתחילה לב הנותנים מתנים על כך הואיל והמנהג כן כמ"ש לעיל: (ה) ולקמן סימן תרע"ד יתבאר דין מדליקין מנר לנר וכתב מהרי"ו בפסקיו ס"ד דאין מקבלין נר ממומר להדליקו בב"ה וכן שעוה לעשות ממנה נר אסור לקבל ממנו:

סימן קנה - לילך מבית הכנסת לבית המדרש

(א) וכתב הר"י פ"ק דברכות דף ה' ע"א ואף מי שאינו יודע כלל ללמוד ילך לבה"מ ושכר הליכה בידו ואף מי שאינו יודע רק מעט יקבע לו מקום וילמוד במה שיוודע ויחשוב בענייניו ויכניס בלבו יראת שמים:

הלכות משא ומתן

סימן קנו - סדר משא ומתן

(א) אבל לשאת ולתת עמהם שרי כן הוא בהגהות מיימון פ"ק דהלכות ע"ג:

הלכות נטילת ידים

סימן קנז - דיני זמן קביעות סעודה

סימן קנח - דיני נטילת ידים לסעודה

(א) וכי הכלבו דאם נפלו הפירות למים ואוכלן עם המים שעליהם בעינן נט"י: (ב) ואין דבריו בזה נכונים שהתו' שכתבו כן לא כתבו אלא לענין

סדר של פסח דשאני התם דהפסיק בין הנטילה הראשונה לסעודה ואמר
ההגדה והלל ולכן צריך לחזור וליטול וכן הוא בהדיא שם בגמרא ע"ב דף
קט"ו: (ג) ובהג"א בשם א"ז פ"ק דכל המצות אם לא בירך קודם
לעשייתם מברך אחריהם:

סימן קנט - באיזה כלי נוטלין הידים, וכיצד יבואו המים לידין

(א) וכך כתבו הגהות מיימונית פרק ו' דהלכות ברכות: (ב) וכתב בחידושי
אגודה פ' המוכר בית ונראה לר"י דאין ליטול ידיו מאותן אבנים שיש
להם בית קיבול ונקבעו בכותל ויש להם ברזא אבל אם היו כלי תחלה
וחבירו לכותל נוטלין ממנו: (ג) ולא נראה כלל לדחות דברי כל הני
רבוותא דקמאי ובתראי אלא נקטינן לחומרא אע"ג דלא הוי אלא איסור
דרבנן דאין זו ספק דרבנן לילך לקולא אלא הואיל ורבים ובתראי
מחמירין אנו נעביד כותייהו: (ד) ונ"ל דלא פסק לקולא אלא במעיין דהרי
אף הרמב"ם דמחמיר במקוה מיקל במעיין אבל במקוה אין להקל: (ה)
וכ"כ בתא"ו ח"ו נ"ו: (ו) ובאגור כתב שקיבל מאביו כדברי המרדכי
לברך על שטיפת ידים:

סימן קס - איזו מים כשרים ואיזו פסולים לנטילה

(א) ולקמן סימן קע"א משמע כדברי הרא"ש וכ"כ בתא"ו: (ב) ובכלבו
אוסר ליטול משום משקה רק מים וכ"כ התוספות פ' ג' שאכלו (נ.): (ג)
ול"נ דהג"ה איירי במשקה העשוי מדבש שקורין מע"ד והוא משקה
כשכר:

סימן קסא - דיני חציצה בנטילה

(א) כתב הר"י פרק אלו דברים דף מ"ה ע"א וכ"כ הר"פ דנכון ליזהר לנקר הצפרניים בשעת הנטילה אע"פ שאינו מקפיד: (ב) וכן הוא בהגהות אשיר"י פרק אלו דברים דצואה שתחת הצפורן כדרך כל אדם לא חייצי: (ג) ואפשר דמשום זה נהגו להקל האידנא בצואה שתחת הצפורן: (ד) עיין בי"ד סי' קצ"ח כתבתי מדינים אלו: (ה) וכ"כ המרדכי: (ו) וכ"כ האגור:

סימן קסב - הגבהה ושפשוף הידים בנטילה

(א) וכ"ה בהג"א: (ב) ואע"ג דבית יוסף כתב דלא נראין לו דברי ר"י בן חביב בפירוש דברי ר' יונה מכל מקום וראה לי שדברי מהרי"ן חביב הוא אמת שצריך שיהיו מוגבהים כך עד סוף הנטילה או שישפילם מתחילה ועד סוף בענין שלא יצאו המים חוץ לפרק אע"ג דעדיף טפי היה שיגביהם קצת כדי לקיים וינטלם וינשאם אבל לא שיגביהם כ"כ שהמים יצאו חוץ לפרק כלל וכ"כ ב"י שכן דעת ה"ר יונה שיגביהם קצתן מ"מ א"א לכל אדם לצמצם ויבואו לידי טמוי ידים לכן נכון לנהוג באחד משני דרכים הראשונים: (ג) כתב המרדכי פ' אלו דברים ע"ד בנטילת שחרית בעינן ג"פ ולפני הסעודה ב' פעמים ולאחר סעודה פעם אחת וסימנך לחשף מים מגב"א עכ"ל: (ד) ואני מצאתי בתוס' ישנים ממסכת סוטה שכתבו וז"ל ועל המנהג העולם שזורקין מן הכלי ליד אחת ואח"כ משפשף בחבירתה ש"ד כיון דמתחלה נטל ידיו מן הכלי והכי תניא בתוספתא והא דתנן במס' ידים נטל ידו א' ושפשפה בחבירתה טמאה מיירי באינו מתכוין תחלה אלא ליטול ידו א' ולהכי מטמאה חבירתה ולהכי מסיים בה שפה בראש או בכותל טהורה עכ"ל ואין נראה כן דעת הפוסקים וכמ"ש לעיל סי' קנ"ט: (ה) כתב המרדכי פרק אלו דברים ע"א ושמעתי שרבי שמשון משני"ץ היה מנגב בין שטיפה לשטיפה שהיה חושש שמא היה נשאר דבר על ידיו וכתב עוד שם ואסור לרחוץ ממים שרחץ בהן חבירו כבר ושלא

תגע ידו שכבר שכך עליה מים ב' פעמים על יד שניה שלא שפך עליה רק פעם אחת עכ"ל וע"ל סימן ק"ס דדבר שברייתו מן המים לא חשיב הפסק ועולה
לנטילה:

סימן קסג - דין מי שאין לו מים, והמאכיל לאחרים

סימן קסד - שיכול להתנות על הנטילה

(א) מיהו נ"ל דהיכא דשכיחי מיא טובא וליכא טירחא יש להחמיר כדעת סמ"ק והר"פ שבתראי טובא נינהו ובתרייהו נהיגין בכל מקום: (ב) וכן הוא במרדכי פרק אלו דברים דדוקא שחרית וכ"כ המרדכי פרק ע"פ דף קס"א ע"א שכן כתבו התוס': (ג) וכן פסק המרדכי פרק אלו דברים ע"א: (ד) וכ"כ בהגהות מיימוניות פ"ק דברכות:

סימן קסה - דין העושה צרכיו ורוצה לאכל

(א) ונראה דלכתחלה יעשה כהכרעה זו ואם שכח יעשה כדברי מוהר"ם שכתבו הגהות מיימונית וכמ"ש בכלבו דהכי נהיגין:

הלכות בציעת הפת

סימן קסו - דין הפסקה בין בציעה לנטילה

(א) וצ"ע מאי אולמיה דברי ירושלמי שהביאו ראייה ממנו מדברי התלמוד שלנו פרק אלו דברים שאמרו שם (נב:) תיכף לנטילה סעודה ובירושלמי שם אין נט"י אלא סמוך לברכה וכן הוא לקמן סי' ער"ה דאין להפסיק וכתבו התוס' פרק ואלו נאמרין דאם שהה כדי מהלך כ"ב אמות שוב לא מיקרי תכיפה וע"ל סי' קפ"א איזה מיקרי תיכף:

סימן קסז - מקום וזמן הבציעה, ומי הוא הבוצע

(א) וז"ל א"י שמעתי מפרשים דהיינו כנגד המתבקע כי מחמת שבזה הצד התחיל לאפות ונדחקה העיסה עד שמתבקע כנגדו ומה שהקפידו לבצוע במקום שנאפה תחלה משום דיש גורסין כן בגמרא פ' חלק מהיכא דקדים בישולא ויש מפרשים שנאפה יפה והוא דעת רבינו: (ב) וכן אנו נוהגין מיהו אם חתכו קודם אף בשבת כתב המרדכי בעירובין ס"פ חלון דהוי לחם משנה: (ג) ונראה הא דלא יבצע יותר מכביצה היינו אם אינו אוכל מן הפרוסה שבצע רק הבוצע אבל לדידן שנוהגים שהבוצע נותן מן הפרוסה לכל המסובים יש לבצוע יותר כדי שיגיע כזית או מעט פחות לכל המסובים וכן נוהגים: (ד) ונראה לי שאין חילוק בין יין לשאר משקים ולא אמר אין מסברין אלא על היין רק למעוטי פת ומיהו י"ל דנקט יין דוקא שקובע ברכה לעצמו תוך הסעודה. ובא"י כתוב כשבא לבצוע אומר ברשות מורי מדת ענוה היא אע"פ שהוא חשוב יותר מכולן שלא יהא נראה כמראה בעצמו שהוא החשוב והם עונים ברשות שמים וא"צ כ"א ליטול רשות וכשבא לברך על היין אם מברך תיכף ומיד אחר

הביצוע קודם שהתחילו לאכול א"צ לומר סברי דהא בלאו הכי סוברים ומצפין אלא היכא שהתחילו לאכול שאין בית הבליעה פנוי צ"ל סברי מורי שימנעו מלאכול ויכוונו לבם לשמוע הברכה ויענו אמן אחריו שאם לא יענו לא יצאו שניהם י"ח בההיא דירושלמי פ' ג' שאכלו ר' אבא בר זימנא הוה משמש קומי ר' זירא מזג ליה כסא א"ל סב ובריך א"ל הב דעתך דאת משתי אחרינא דתניא השמש מברך על כל בוס וכוס א"ל כמה דאנא יהיב דעתא מפקי יתך ידי חובתך בברכתך כן הב דעתך מפקי יתי ידי חובתי באמן עכ"ל וצ"ע במאי דאמר אם לא יענה אמן לא יצאו שניהם י"ח כי לא נמצא זה בפוסקים אחרים וכן בתלמוד שלנו ליתא וצ"ע כתב שם לדבריו משום דעניית אמן מכלל הברכה הוא ולכן אסור לאכול מן הפרוסה עד שיכלה אמן מפי המסובין ולכן אין יוצאים עד שישמעו אמן: (ה) ובא"ז כתוב פת שיפון או פת שעורין שאינו יפה וגם מי שאינו רגיל בו ואינו יכול לאוכלו בלא ליפתן מסתברא דבעי מלח אבל פת חטין ויפה אפי' מי שאינו יכול לאוכלו בלא ליפתן בטלה דעתו ובכולהו נראה שאם רוצה להמתין על המלח הרשות בידו או שמא אינו רשאי כי היכי דליהוי תיכף לנטילה ברכה: (ו) ול"נ דברי הרוקח דמאחד שטעם אחד מן פרוסת הבציעה יצאו כולם מידי דהוי אטעימת כוס של ברכה וכמו שמבואר לקמן ס"ס רע"א וכמו שאכתוב בסמוך בשם א"ז: (ז) וכ"כ בתא"ו נ"א ח"א: (ח) וכ"פ הרא"ש והמרדכי ר"פ ג' שאכלו דלא כר' שמחה דס"ל דשנים מצוה לחלק כ"כ הכלבו בשמו וב"י בשם שיבולי לקט כתב א"ז שאין כל אחד וא' צריך לטעום המוציא כמו בטעימת כוס של ברכה דאם יטעום אחד מן המסובין סגי והא דאמרינן בעל הבית בוצע כדי שיבצע בעין יפה דמשמע שהיו נוהגים כ"א וא' לטעום מן המוציא כמו שנוהגים עכשיו לאו משום דחובה הוא כך אלא משום דאתעבדא ביה מצוה מחמת חיבוב מצוה הורגלו כ"א וא' לטעום מן המוציא עכ"ל: (ט) ובהגהות אלפסי החדשים פ' ג' שאכלו דב"ה בוצע אע"פ שיש שם כהן וכן איתא בירושלמי: (י) ומשמע מדברי התו' והמרדכי דהבוצע יכול ליתן לפני האחרים קודם שיאכל הוא אבל הרמב"ם כתב בפ"ז וז"ל הבוצע נותן פרוסה לפני כ"א ואחד והאחר נוטל בידו ואין הבוצע נותן ביד האוכל אא"כ היה אוכל הוא עכ"ל. ומשמע דאסור אבל מדברי ב"י ואבודרהם משמע שטעות נפל בספרים וכן ראוי להיות הגי' האמיתית בדברי הרמב"ם ואין הבוצע נותן ביד האוכל אא"כ היה אבל ופירש אבודרהם הטעם משום שנאמר פרשה ציון בידיה והוא רמז לפרוסת המוציא וכ"כ הרשב"א בתשובה בשם בעל ה"ג כתב הרר"י שם דף ל"ז ע"ב ומותר ליתן רשות לגדול ממנו לטעום תחילה וכתב דוקא לגדול ממנו

אבל לדומה לו אסור ליתן רשות עד שיטעום המברך עכ"ל אבל מדברי רבינו אינו נראה כן וכן דברי תוספות והמרדכי לא משמע הכי דשרי לגדול לאכול קודם שיאכל הבוצע ולפי דעת השר מקוצי דמתיר אם נתן לכל אחד חלקו אי"כ אין חילוק בין גדול לקטן אבל כבר נתבאר דקי"ל כדעת האוסרים:

סימן קסח - על איזה מיני פת מברכין

הלכות דברים הנוהגים בסעודה

סימן קסט - דין שמש הסעודה

סימן קע - דברי מוסר שינהג אדם בסעודה

(א) מיהו מפירש"י בפי' אמר להם הממונה דף ל' משמע קצת דלא בעינן נטילה לשתייה אע"פ שנותן פרוסה לתוך פיו אלא דוקא בשתייה שאחר הסעודה קודם ברה"מ וע"ש וע"ל סי' קנ"ח: (ב) כתב הר"י פ"ג שאכלו

דף ל"ז דמיירי בשעה ששונה האחד או חותך לחם או ממתין עד שיתנו לו מן הפרוסה של המוציא ובכאן לא דברו אלא מפני ד"א אבל להניח חלקו כשמפסיק בדברים אחרים ששונה הרבה לא דברו בכאן עכ"ל: (ג) כתבו התוספות ריש פרק כיצד מעברין בפרק בן עזאי קתני משיירין פיאה במעשה קדירה ואין משיירין במעשה אלפס היינו דמעשה קדירה נראה כרעבתן אם אוכל הכל אבל אין משיירין כאלפס דהיינו מעשה אלפס דאז לא נראה כרעבתן אם אינו משייר: (ד) וצ"ע לפי פירושו מאי לשון הופכין דקאמר ועוד דלפי דבריו הטור טעה במ"ש ובירושלים הופכין ולכן נ"ל לפרש דעת הטור כן דר"ל דאינו אסור אלא כשאמר בא ואכול עמי מה שהאכלתני דהוי מיחזי כפרעון מה שאכל עמו יאסור משום הלוואת סאה בסאה דאית ביה משום ריבית אבל בירושלים היו הופכין ר"ל כשאחד מפציר בחבירו לאכול עמו והיה מתיירא שלא יסרב בו היה אומר לו אכול עמי ואאכול עמך גם כן פעם אחרת וזה שרי שאינו מדבר כן אלא מדרך מוסר אבל אין דעתו שיבא לידי פירעון לעולם ר"ל שיחזור ויאכל עמו ולכן אמר בברייתא שבירושלים היו מהפכין מאכסניא לנישואין ר"ל אע"פ שהיה חוזר ואוכל עמו סעודת נישואין לא מיחזי כפירעון ושרי לומר כן מתחלה ולכן כתב רבינו סתמא שבירושלים היו מהפכין להורות שכדרך שבני ירושלים עשו שרי כנ"ל לפרש דברי הטור והברייתא: א עד כאן ממסכת דרך ארץ, כמצויין בבית יוסף.

סימן קעא - שלא לנהג בזיון באכלין

סימן קעב - מי שהכניס אכלין ומשקין לפיו בלא
ברכה

(א) ואין דברים אלו נראין דהרי הרשב"א כתב בשם הראב"ד כדברי הרא"ש כמ"ש ב"י וא"כ נקטינן כדברי הרא"ש מאחר שגם דברי הרמב"ם נראה יותר לפרש כדברי הרא"ש מכדברי ר"ח:

סימן קעג - דין מים אמצעיים

(א) עיין בי"ד ס"י קט"ז כיצד נוהגין: (ב) וכ"כ הר"ן וכתב עוד די"א שאין לברך עליהם כלל דאין? באין אלא להמנע מעבירה וכ"כ הגה"מ פרק ד' דברכות:

סימן קעד - דין ברכת היין בסעדה

(א) מ"כ בהגהות חדשות פרק כיצד מברכין דאם היה בדעתו לפטור יין שלאחר המזון אז יין שלפני המזון פוטר שלאחר המזון: (ב) כתב הר"ן פ' כיצד מברכין דף ל"ג ע"ב דיום הקזה וסעודה שאוכל מיד אחר המרחץ דינו כשבת וי"ט דעיקר הסעודה הוא יין וכן הוא שם בגמ' פ' כיצד מברכין וכתב בתא"ו נ"ו ח"א אבל יין שבתוך המזון אף בחול פוטר שכל אדם רגיל לשתות יין: (ג) ומ"כ בהגהות אלפסי החדשות פ' כיצד מברכין דאם היה בדעתו איין שלאחר המזון אז יין שבתוך המזון פוטר שלאחר המזון: (ד) וכ"כ בתא"ו נ"ו: (ה) וכן המנהג: (ו) וכ"כ המרדכי ס"פ כיצד מברכין בשם הר"ם דאם המשקים לפניו בשעה שמברך על היין פוטרן בין ברכה ראשונה בין ברכה אחרונה אבל אם אין המשקים לפניו אין היין פוטרן כלל בזמן הזה שאין אנו קובעים על היין כמ"ש בספר המצות וכתב הר"ר אברהם מפראג אמנם לפי דברי הטור אין חילוק בין זמן הזה לזמנם עכ"ל וע"ל סימן רי"ג כיצד נקטינן הלכתא בהא: (ז) וכן הוא בהגהות מיימון פ"ז דברכות וכן המנהג וענין סברי ע"ל סימן קס"ז:

סימן קעה - דיני ברכת הטוב והמטיב על היין

(א) ומיהו יש ליישב דרבינו לא קאמר אלא כשלא היו ביחד בשבירך בפה"ג אבל כשהיו ביחד מודה לדברי המרדכי (ב) ונ"ל קצת טעם לדבריו אבל לא מטעמיה אלא הואיל ותקנו הטוב והמטיב בשביל הרוגי ביתר כדאמרינן בירושלמי בפ"ד דתענית אין חילוק קודם לעשייה או לאחריה דזכרון עולה לכאן ולכאן:

סימן קעו - שהפת פוטר את הפרפרת

(א) ומשמע בגמ' פ' כיצד מברכין דאם בירך על הפרפרת פוטר מעשה קדירה שהוא דייסא וכיוצא בו וכ"ש אם בירך על מעשה קדירה שפוטר פרפרת וכן פירש הרמב"ם בפירוש המשנה אע"ג דהרר"י כ' פ' כיצד מברכין ד' ל"ג ע"א דבירך על הפרפרת אינו פוטר מעשה קדירה נ"ל דהיינו דוקא לדעת ב"ש אבל ת"ק חולק עליו ולדבריו פוטר כדמשמע בגמ':

סימן קעז - דברים הבאים בתוך הסעדה ואחר הסעדה מה דינם

(א) כתב הכלבו וז"ל אחד מתלמידי רבני צרפת כתב ראיתי מורי הרב כמה פעמים כשמביאים לפניו על השלחן בשר של חדוי או איזה דבר החביב עליו יותר מן הפת נטל אותו דבר ובירך עליו קודם שבירך על הפת המוציא ואמר זה חביב עלי ונוח לי לברך עליו תחלה לשבח בו את קוני

באשר אני אוהבו עכ"ל וע"ל סימן רי"א בזה יתבאר דרוב הפוסקים חולקים בזה: (ב) ונראה שדברי הרא"ש הם כשבאין לאחר שבירך המוציא:

סימן קעח - איזה דברים קרויים הפסק בסעדה

(א) וע"ל סימן תפ"ד דמשמע קצת כדברי הכלבו: (ב) ובסימן קפ"ד כתב דהרשב"א ס"ל דא"צ ברכה במקומו אלא אחר פת בלבד: (ג) ותמיהני בדבריו אלו דהא אף למאן דס"ל דצריך לברך היינו דוקא ברכה ראשונה על מה שחוזר ואוכל אבל על מה שכבר אכל לא צריך דהא שינוי מקום לא גרע מהיסח הדעת ומבואר לקמן ס"י קע"ט דנקטינן דהיסח הדעת לא מצריך ברכה לאחריו רק לפניו וכ"כ ב"י בעצמו סימן קע"ח בשם התוספות והאשר"י וצ"ע: (ד) וכ"כ הא"ז:

סימן קעט - איזה דברים קרויין הסח הדעת בסעדה שצריך לחזר ולברך

(א) ואפשר דאף רש"י ורשב"ם דכתבו לענין הב לן ונברך צריך ברכה אחרונה מודים לענין היסח הדעת ובדעת הרמב"ם: (ב) ולי"נ ליישב המנהג שלא נהגו באכילת מלח ובשתיית מים אחר הסעודה משום דבימיהם לא היה מלח בפת שלהם כמ"ש לעיל סימן קס"ז ולכן היו נוהגין באכילת המלח לבסוף כי אפשר דגם בשאר מאכלות שלהם לא היו רגילין ליתן מלח אבל בזמן הזה דבכל פת יש מלח כמבואר לעיל סימן קס"ז א"צ לאכול מלח וכן הוא לענין שתיית המים כי כל המשקין שלנו רובם מים כשכר או דבש וכדומה ע"כ אין אנו צריכין לשתות מים לבסוף כנ"ל:

סימן קפ - דיני פרורי הפת

(א) וכתב מהרי"ו בפסקיו סימן א' דיש להסיר פת שלם מן השלחן בשעת בה"מ משום דאין ברכה מצוייה בדבר המנוי ודבר שלם הוי כדבר המנוי וכן משמע בגמרא בפרק חלק דאין להניח לחם שלם על השלחן לאחר הסעודה וע"ש: (ב) וכ"ה בשולחן ארבע:

הלכות מים אחרונים

סימן קפא - דיני מים אחרונים

(א) מיהו המנהג כדברי התוספות: (ב) ובמרדכי פרק אלו דברים דיחיד אינו מברך עליהם אבל ג' שאכלו שמזמנים צריכים לברך:

הלכות ברכת המזון

סימן קפב - דין כוס ברכת המזון, ושלא יהא פגום

(א) כתב הר"ן פרק ע"פ ע"א דף רמ"ח דנהגו לשפוך מכוס של ברכה לכוסות האחרות ולא משום חיובא אלא משום יקרא דכוס בלבד ובהגהות מיי"פ דברכות דא"צ אא"כ היו שאר כוסות פגומות דאז נכון לשפוך עליהם מכוס של ברכה כדי שישתו גם הם מכוס שאיגו פגום עכ"ל וכ"כ ב"י סי' ק"ץ בשם התוס' והרא"ש ולקמן סי' רע"א דלא בדברי הרא"ה שכתב ב"י דס"ל דאיו להקפיד בכוס שאינו פגום אלא למברך בלבד:

סימן קפג - המברך איך יתנהג בכוס של ברכת המזון

(א) ואמנם לא ראיתי באלו הארצות לנהוג כן: (ב) ודברי רבינו למטה כדברי רבינו ירוחם ומה שהקשה ב"י מאי רבותא דבה"מ וי"ל דאפי' אותן שאינן מברכין לא ישבו בגילוי הראש הא בשאר ברכות כה"ג שרי: (ג) וכ"כ הכלבו בשמו: (ד) וכ"מ באבודרהם דלענין הפסק חמור מק"ש ודינו בתפלה: (ה) כתב ר' אברהם מפראג בהגהותיו ויש מדקדקים שאין לוקחים לברך המזון אלא כוס רחב ולא כוס שפיהו צר שאנו קורין בל"א גלו"ק גלא"ז ואפשר שסמכו במאי דאמרו רבא אכסא דברכתא מגמע גמועי ופירש"י לגימות גסות דרך חשיבות ושביעה כמו דאמרינן צורבא מרבנן דלא נפיש חמריה לגמע גמועי כו' ולי"נ הטעם שצריך ליתן עיניו בכוס וזה לא יוכל לעשות היטב בכלי שפיו צר:

סימן קפד - לקבע ברכה במקום סעדה, ועד כמה יכול לברך מי ששכח ולא ברך

(א) ובאבודרהם דשיעור עיכול מזון הוא ד' מילין באכילה מועטת:

סימן קפה - לברך ברכת המזון בקול רם, ויתר פרטים בברכת המזון

סימן קפו - אם נשים וקטנים חייבים בברכת המזון

סימן קפז - דיוקים בנסח ברכת המזון

(א) והמנהג שאין לאמרו כלל כדברי רבינו: (ב) אבל המנהג כדבריו ובהגה"ת סמ"ג מצאתי דאין לומר לכל בריותיו אשר ברא דמשמע מינה דאיכא נמי בריות שלא ברא ואיכא כפירה אלא י"ל לכל הבריות ואין המנהג כן אלא אומרים לכל בריותיו אשר ברא: (ג) שמעתי רבים שחששו לומר בנוסח זה ואומרים כי עת ושעה הוא דבר אחד וא"א רק בכל עת וטעות הוא בידם כי עת קאי על עתי השנה כגון קור וחום קיץ וחורף ושעה הם שעות היום וכן אמרינן בתפלה וטוב בעיניך לברך את עמך ישראל בכל עת ובכל שעה ולכן אין לשנות: , עיין בסימן קצ"א נוסחא בבהמ"ז
קצרה:

סימן קפח - נסח ברכה ג', ודיני ברכת המזון בשבת,

והטועה בברכת המזון

(א) והמנהג כדברי מוהר"ם כי מ"ש במשפט תפדה אינו ר"ל אלא אם ישפטו ישראל דין אמת בין איש לחבירו אז תפדה ציון וכמ"ש ושביה בצדקה: (ב) יש לתמוה על המנהג שלנו שנוהגים לאומרו בקול רם ואף אם נאמר דקי"ל כאביי דאמרינן בגמ' דעני ליה בקול רם כי היכי דלישמעו פועלים ויקומו ה"מ לדידהו דהוו להו פועלים אבל לדידן דלית לן פועלים אף אביי מודה לדברי רב אשי דאמר דיש לענות בלחש כי היכי דלא ליזלזלו ביה וכ"כ בא"ז בהדיא ובהג"ה סמ"ק וכ"כ התוספות והג"מ פ"א ונ"ל לתת טעם למנהג דליכא למיחש דאתו לזלזולי ביה אלא בזמן דאיכא פועלים שהולכין למלאכתן ואיכא זילזול אבל בזמן הזה אף שעונין אמן מ"מ כולן שומעין ג"כ ברכת הטוב והמטיב ליכא למיחש לזלזולי לכן עונין בקול רם כנ"ל לתת טעם למנהג אע"פ שאינו כדעת הפוסקים הנזכרים מ"מ סברא נכונה היא א"נ דלא חלקו בגמרא אלא כשמברך בפני עצמו ואינו מזמן לאחרים ולא עונין על ברכות הראשונות אבל כשעונין אמן גם על ברכות הראשונות ליכא למיחש ולכן יש לענותו בקול רם: (ג) ובאבודרהם כתב בשם ראבי"ה ובן בר"ה וי"ט שאומר יעלה ויבא א"ל מלך חנון וכו' אלא יאמר אל חנון כו': (ד) ובא"ז כתב כדברי שיבולי לקט וז"ל ואומר הרחמן בשבת כדרך שאומרו בחול ואין בזה משום שואל צרכיו בשבת עכ"ל: (ה) ולא ידענא מאי קאמר דהא אדרבא העיד שלא היה נוהג כדברי הרי"ף בחתימה ותו דענין עדות זו לא קאי כלל לענין לחתום עמו ישראל או מנחם ציון אלא אדלעיל קאי דפליגי ר"י דרב אלפס אי צ"ל בפתיחה רחם או נחם וכן בחתימה אי יכול לומר בונה ירושלים כמו בחול או אם צריך לשנות ולומר נחם עמו ישראל בבנין ירושלים ואמר שה"ר אפרים הקשה על רב אלפס לענין החתימה ועל זה העיד רבינו שגם הרא"ש לא הסכים עמו לענין החתימה ואע"פ שבפתיחה היה נוהג כדברי רב אלפס מאחר שאין חילוק בין נחם לרחם היה רוצה לצאת ג"ב לדברי רב אלפס אבל בחתימה לא היה רוצה לעשות כדבריו שלא יהא כחותם בשתים ולכן לא היה חותם אלא בבונה ירושלים כמו בחול כדברי ר"י והוא דעת רש"י ג"כ וכ"כ הר"ר"י שיחתום בשבת בונה ירושלים וכ"כ הרמב"ם ולכן לא הבנתי דעת ב"י בזה ואפשר שהיה לו גירסא אחרת בדברי רבינו: (ו) וז"ל הא"ז ואינו אומר רוענו

אלא רענו רי"ש בחטף בלשון בקשה ויש אומרים רוענו ע"ש ה' רועי לא אחסר ואומר זוננו בשורק עכ"ל: (ז) וני"ל דבריו מטעם אחר דמאחר דספק ברכות הוא נקטינן לקולא כי אין הברכות מעכבות: (ח) וני"ל דוקא בסעודה ג' איכא למימר כה"ג מאחר דאיכא למ"ד דחובה לאכול פת דומיא דתפלת ערבית דאיכא למ"ד דחובה להתפלל ולכן אמרינן מאחר שמתחיל שוויה עליו חובה אבל בר"ח ליכא למ"ד שהוא חובה ולכן לא שייך לומר שהוא חובה: (ט) וכן המנהג פשוט להזכירו: ^ לשון זה אינו בגמרא. ופירש בביאור הגר"א דכוונתו על נעילה, שרב היה מתפלל אותה בלילה, וכשחל בשבת, מזכיר בה של שבת, יומא פז ב-פח א עיי"ש ובביאור הגר"א לדין דידן בשו"ע סימן זה.

סימן קפט - נסח ברכה רביעית ודיניה

(א) בהגהות אלפסי החדשים במרדכי דברכות מצאתי שאין לומר שבכל יום מטיב לנו אלא בכל יום ונכון הוא דלא יהא נתינת טעם למה שלמעלה ממנו שאמר המלך הטוב כו' במרדכי סוף ברכות כשמסיים לא יאמר ונאמר אמן אלא ואמרו אמן עכ"ל וכתב אבודרהם קבלתי מרבתי שבשבת י"ל מגדול ישועות מלכו בוי"ו ובחול מגדיל ביו"ד וני"ל הטעם כי בשבת הוא מלך גדול נגד החול ומגדול מלא בוי"ו או החולם נקרא מלך גדול ומגדיל חסר יו"ד וחירק הוא מלך קטן ועוד מגדיל הוא בתהילים ועדיין לא מלך דוד ומגדול היא בנביאים וכבר היה מלך עד כאן לשונו:

סימן קצ - שתית היין אחר הברכה ודיניו

סימן קצא - אם הפועלים מחיבים לברך

(א) מ"כ בספר הכלבו נוסח ברה"מ קצר וזה נוסחו בא"י אמ"ה הזן את העולם כולו ברוב גדלו המכין לכל בריותיו מאכלו ושולחנו ערוך לכל בא"י הזן את הכל נודה לאל גואלנו המעדיף מטובו עלינו לא חסר כלום ממאכלינו ברית ותורה וחיים ומזון בא"י על הארץ ועל המזון רחם על עם עני ואביון הנתונים ללעג ולבזיון ודוד עבדך מהרה תמלוך בציון ותכין בתוכה עם עמוסי יריכים בא"י בונה ירושלים אמן בחיי יהודה ואפרים תמלוך מלך בירושלים ותבט עניי עמך ותפן בא"י אמ"ה בפה"ג עכ"ל כל זה מצאתי אך לא ידעתי מי תקנה ואימת יש לאומרה כי לא מצאתי בשום פוסק אחר וכבר נתבאר לעיל ס"ס קפ"ז דכל המשנה ממטבע שטבעו חכמים לא יצא י"ח ואפשר דאף הכלבו לא כתבה לצאת בו אלא שהוא כדמות תפלה קצרה שמתפלל מי שהולך במקום גדודי חיה ולסטים ולכשיבא לביתו חוזר ומתפלל כנתבאר לעיל סימן ק"י ואפשר שה"ה בברכה קצרה כזו יברכה במקום אונס ואח"כ יברך ברכת המזון כתיקונה לצאת בו וצ"ע: (ב) ברמב"ם פ"ה אינו מוזכר שאומר ב"ה וב"ש וגם הרבה מן המדקדקים שא"א אותן אלא מתחילין מיד בא"י כו' ואפשר שטעם רבינו בזה כדי להפסיק בין ברכת הזן לברכת הזימון אבל לא ידעתי מנין לרבינו זה כי אינו מוזכר בגמרא ורי"ף ורא"ש לא הזכירו ג"כ ואף שנראה דבר יתר ואינו שייך לברה"מ יותר מלשאר ברכות דאחר כל ברכה יכול לומר ב"ה ב"ש כו': (ג) ואין דבריו נכונים דאדרבה כשאומר נברך לאלהינו למי שאכלנו וכו' משמע דלא סגי ליה במה שאמר אלהינו אלא צריך לפרש יותר למי שאכלנו משלו כו' וזה הוא בור ודאי דמשמע מדבריו דאלהינו סתם שאמר לא האכילו ולכן מברך למי שהאכילו ואין לך בורות גדול מזה ולכן לא אמרו בגמרא ופוסקים אלא שיכול לומר על המזון אבל לענין לומר למי שאכלנו אין לחלק ולא דמי לעל המזון דמשמע היטיב שבשביל הטובה זו שזן אותנו אנו מחוייבים לברכו בכל עת משא"כ כשאומר למי שאכלנו שיש בו חשש גדול:

סימן קצב - ברכת זמון בג' או בעשרה

סימן קצג - אם מצטרפין לזמון אם לאו

(א) וכן בסמ"ג דחה דברי רש"י כתב ולכן טוב שהנשים יברכו לעצמן ומיהו המנהג בזמן הזה כדברי רש"י ולא ראיתי מעולם מי שמיחה בדבר :
(ב) ונ"ל הא דכ' נחלקים היינו אם ירצו אבל עדיף טפי שלא לחלק משום דברוב עם הדרת מלך ודין ברה"מ כדין בה"כ כדאיתא בפ' ג' שאכלו (מט:) וכן משמע מפירש"י שם דכתב גבי כ' דיחלוקו פירוש אם ירצו אבל עדיף טפי שלא יחלוקו וכן הוא המנהג: (ג) ואין דבריו מוכרחים די"ל דשאני התם דאע"ג דמברך בלחש מ"מ שומע ג"כ המברך ועונה אחריו אמן על כל ברכה וברכה משא"כ כשמברך לעצמו לגמרי ואינו שומע המברך ואע"ג דאמרינן עד היכן ברכת הזימון עד הזן כו' היינו לשום צורך כמו שיתבאר לקמן סי' ר' אבל בלא צורך צריך לשמוע כל הברכות מפי המברך ולענות אמן אע"ג שאמרו בלחש כמו שנתבאר לעיל סימן נ"ט לענין ברכת ק"ש כנ"ל:

סימן קצד - שלשה שאכלו כאחד ונפרדו, לענין הזמון מה דינם

סימן קצה - חבורות שאוכלים בהרבה מקומות מה דינם

(א) וכ"כ בא"ז בהדיא דבבית אחד לא בעינן שנכנסו תחלה לשם כך: (ב) וכבר כתבתי לעיל סי' קצ"ג מה שנראה בזה:

סימן קצו - מי שאכל דבר אסור אם מצטרף לזמון

(א) ומוהר"א מפראג בהגהותיו כתב דדוקא בסוף יש לברך שהיא דאורייתא אבל בתחלה אין לברך וראייה מפרק במה מדליקין הדמאי מברכין עליו משמע הא טבל ודאי לא עכ"ל אמנם מדברי הרא"ש פרק ג' שאכלו משמע דאין לחלק בין ברכה ראשונה לאחרונה וס"ל לרא"ש דשניהם יברך אבל ב"י הביא ראיות לרברי הרמב"ם וכתב שכן דעת רש"י והרשב"א והר"י וכן הלכה עכ"ל: (ב) כתוב בא"ז הא דג' המודרים הנאה זה מזה אין מצטרפין היינו שאוכלין כל אחד מכברו ולכן לא מצטרפין מאחר שאין אחד יכול לאכול עם חבירו אבל אם היו אצל בעה"ב ונתן ככר לפניהם על השלחן דהשתא כולם אכלי מחד ככר מצטרפין: (ג) אבל במרדכי ריש פרק שלשה שאכלו בשם מוהר"ם כתב דאין מצטרפין וכן הוא בהגהות מיימון פ"ה דברכות ולכן דברי האגור שהביא דברי שבולי לקט בלא מחלוקת בטילין וכ"כ ב"י:

סימן קצז - דין צרוף לזמון שלשה או עשרה

(א) ובמרדכי ע"א פ' ג' שאכלו דה"ה אם נטלו ידיהם למים אחרונים וכן מבואר לעיל סימן קע"ט דזה חשיב היסח הדעת: (ב) וכ"כ לעיל סימן קצ"ג וכ"כ בהגמ"י פ"ה דברכות: (ג) וכ"כ המרדכי: (ד) ותמיהני עליו מאחר שפסק הלכה כדבדי הרי"ף איך כתב שדבר נכון לזמן על השותה

כדברי התוספות ול"נ לענין הלכתא לנהוג כמו שנהג הר"מ כדברי הגמ"י ומשמע ממנהג מוהר"ם דלדעת רי"ף בעינן כזית דגן הצריך נט"י וכן משמע מדברי הרמב"ם דאינו מצטרף עמהם עד שיאכל פת דלא כספר הכלבו דכתב דאפשר דאם אכל דייסא או שאר מעשה קדירה יהא נחשב ככזית דגן ודברי האשר"י הם כדבדי הכלבו וכן הם דברי רבינו כמ"ש מיהו כזית דגן מהני אע"פ שלא עשאו פת כו' : (ה) וע"ל בהלכות פסח דכזית הוא כחצי ביצה : (ו) ומ"מ נראה דטוב ליזהר אם אחרים שאכלו ושתו יכולים לברך דיברכו הם :

סימן קצח - אחד נכנס אצל שלשה שאכלו

סימן קצט - על מי מזמנים ועל מי אין מזמנים

(א) ועיין בסימן קצ"ג מה שכתבתי בזה : (ב) והמרדכי כתב ריש פרק שלשה שאכלו דבנות של ר"א מאורלייני"ש זימנו לעצמן ור' שמחה כתב שאשה מצטרפת לזימון : (ג) וכן המנהג : (ד) והמנהג שלא כדבריו אלא נוהגים כדברי הרא"ש דאין מצטרפין קטן אלא עד שנעשה בן י"ג שנה ואז אין מדקדקין בשערות אלא מוקמינן אחזקתיה דאית ליה שערות אבל קודם לזה אין מצרפין אותו גם המרדכי ע"א פרק ג' שאכלו כתב בשם ראבי"ה כדברי הרא"ש דכיון דפליגי בזה גאוני עולם אין לצרפו לתפלה ולבהמ"ז עד שיביא ב' שערות ואין לשנות המנהג וכ"כ מהרי"ל ע"ל סימן נ"ה מי שנידוהו אי מזמנין עמו ואימתי הוי י"ג שנים לנער וכיצד מונין אותן כתב מהרי"ל על ב' בני אדם האחד חרש ושוטה ואידך הוא חרש מצטרפין לזימון אם מבינים ומכוונים לזה ואין לחוש אם אינן שומעין הברכה :

סימן ר - דין המפסיק כדי לברך

(א) ולא נ"ל דהרי התוס' והרא"ש כתבו דהלכתא כרב ששת וגם הר"י כתב שכן דעת בה"ג: (ב) ובאגור כתב בשם הר"ר ישעיה דלא מיקרי חזר ואכל אלא כשאוכל פת אבל אכל פרפרת חוזר למקום שפסק: (ג) ובאגור כתוב שכן הורה הר"מ הלכה למעשה:

סימן רא - מי הוא המברך

(א) ובא"ז כתב היכא דליכא אורח מי שבצע יברך ולפי דבריו אע"ג דלענין בציעה נמי דינא הכי שהגדול בוצע מ"מ אם נתן הגדול רשות לא לבצוע יברך ג"כ ברכת המזון:

הלכות ברכת הפירות ושאר ברכות

סימן רב - דיני ברכת פרות האילן

(א) ולא ידעתי למה תלה הדבר ברשב"א הלא בה"ג כתבו כמ"ש הטור בשמו ובאמת שיש לתמוה על דברי רבינו בעל הטור על מ"ש כיון שנהנה למה לא יברך כו' דזה לא קאמרי החולקים עליו אלא אמרו שאינו מברך

על השמן מטעם שהאניגרון הוא עיקר ולכן נראה לענין הלכתא כדעת בה"ג והר"ם: (ב) ונ"ל לברך בפה"א דקיי"ל בירך על פרי אילן בפה"א יצא: (ג) במרדכי ר"פ כיצד מברכין שהוא בושם הנקרא בל"א נעגליך עכ"ל וקניל"א הוא הבושם הנקרא בל"א צימרינ"ד וכתב בהגמיי"י פ"ה דה"ה גלגלן וכרכום וכל פירות יבישים שאין דרכן לאוכלן בלא תערובות אינו מברך עליהן ולא כלום:

סימן רג - דיני ברכת פרות הארץ

סימן רד - דיני הברכות ליתר מאכלים

(א) ורש"י פירש בגמרא שהם תמרים שבשלוש ושרפוס החום אבל רבי ירוחם כתב כלשון רבינו בעל הטור וב"י הביא דבריו ר"ס ר"ב וכתב עליו שלא דק ולא ידעתי למה כ"כ שאע"פ שרש"י פירש בלשון אחר מ"מ רבינו ירוחם כתב כלשון רבינו וה"ל לכתוב ג"כ אדברי הטור שלא דק: (ב) וכ"כ הר"ן פרק ע"פ דף רמ"ט ע"א אלא שכתב דדנין בו לפי טעמו וריחו: (ג) נראה דמ"מ בעינן דזהו הנותן טעם הוא עיקר המרקחת בלא הדבש כמו הומלתא שמשמע בגמי' שהוא זנגביל מרוקח שעושין המרקחת לאכול הזנגביל"ל כמו שמביאין היום זנגביל מרוקח בדבש אלא שהומלתא הוא זנגביל שחוק ומעורב בדבש לכן כתב רבינו אע"פ ששחק מ"מ מאחר דלטעמא עבידא והוא עיקר המרקחת ג"כ מברכין עליו וכן יש לפרש ג"כ דברי הרמב"ם פ"ג שכתב שאם עירב דבר כדי ליתן טעם בתערובות הרי הוא עיקר דמיירי נמי בכה"ג אבל כשעיקר הדבר אינו הדבר הניתן לטעמא כמו שהאידנא עושין מרקחת במיני פירות ונותנין שם בשמים לטעמא ודאי אין לברך על הבשמים אע"ג שנותנים שם טעמא כי לא באו שם אלא למתק הקדירה והעיקר הוא הפרי ופשוט הוא לדעתי וכן

המנהג: (ד) כתב אבודרהם וז"ל ולדברי הכל במורבא של אתרוג שחותכים חתיכות גדולות מברכין בפה"ע ומשמע כדברי ב"י שלא נחלקו אלא כשמרוסק לגמרי ואינו ניכר ובתשובת מהרי"ק שורש מ"ג נמי משמע כדברי ב"י דאף כשנימוח לגמרי הם דברי הטור:

סימן רה - ברכת ירקות

(א) דלא כהראב"ד שכתב הרשב"א בשמו שאם נשתנו מברך עליו שהכל: (ב) ובתשובת הרא"ש כלל ד' סימן ט"ו פירש טעם אחר וכן במרדכי פרק כיצד מברכין ע"ג כתב עוד טעם אחר דלא דמי למי פירות ומדברי הרמב"ם פ"ח משמע דאין מברכין על מי ירקות כמו ירקות אלא כששלקן לשתותן דדרך לשתותן ולכן הווי כירקות עצמן אבל מדברי הרא"ש בתשובה והמרדכי משמע דאין לחלק: (ג) ובמרדכי פ' כיצד מברכין ע"ג כתב כדברי הר"ר יחיאל וכתב הטעם משום דמי סחיטה עיקרון לטבל קאי וחשיב מאכל כמקודם דהא אמרינן פרק חבית משקה הבא לאוכל כאוכל דמי אבל משקה היוצא מן הפירות עיקרו לשתיה לכן מברך עליו שהכל

סימן רו - דיני הפסק וטעות בברכת הפרות

(א) וכ"כ הכלבו: (ב) ובמרדכי פרק כיצד מברכין ע"ב דכל מצוה יאחז בימינו: (ג) וכתב עוד בסימן קע"ז ובס"ס קע"ט דיש חולקים ואומרים הא דא"צ לברך כשמביאים לו פירות אחרות היינו שדעתו עליהו מתחלה או שסומך על שלחן של אחרים שדעתו על כל מה שיביאו לו אבל אי לא היה דעתיה עליהו מתחלה צריך לחזור ולברך וע"ל סי' קע"ז במ"ש שם ובי"ד סימן י"ט לענין שחיטה שכתב הטור שם חילוקים אלו וה"ה לכאן אבל ב"י ר"ס זה כתב בשם הרשב"א דאם אכל תפוחים כו' עד נתכוון

להם בתחלה ע"ש: (ד) ונראה לי שזו התשובה ס"ל כדעת ר"ת והראב"ד
אבל לדעת הרא"ש והרמב"ם וה"ר יונה צריך לחזור ולברך וע"ל סימן
ר"ט כתבתי בזה:

סימן רז - דין ברכה אחרונה על הפרות

סימן רח - דין ברכה מעין ג' אחרי (ה' מיני) פרות וה' מיני דגן

(א) ואין דבריו נראין בזה דאע"ג דכתב רבינו סתמא מ"מ לא כיון אלא הראוי לאכילה וכן בגמרא אמרו הכוסס את החיטים מברך בפה"א משמע דוקא חטים הראוי לכוס אבל לא שעורים ובאבודרהם כתב דהכוסס שעורים לא יברך כלום דהוי מאכל בהמה וכתב ב"י ולא נהירא כיון שנהנה למה לא יברך לכן נ"ל כדברי הכלבו וכן משמע מדברי הרשב"א שכתב ב"י בסמוך: (ב) מכלל דלענין ברכה ראשונה הם חלוקים כדברי הכלבו שכתבתי לעיל: (ג) ואפשר דאף המרדכי לא קאמר אלא במקום שאין הפרי שחייב לברך עליו בני"ר נכלל בברכה א' מעין ג' כגון שאכל א' מה' המינין ואכל פרי אבל בענין כזה שאכל אחד מז' מינים ואכל ג"כ תפוחים אפשר דאף המרדכי מודה בדבר כדעת הרא"ש: (ד) וכן הוא במרדכי ס"פ כיצד מברכין דברכת היין פוטר כל מיני משקין מברכה אחרונה והכי נקטי': (ה) כתב האגור די"א דברכה א' מעין ג' טעונה כוס וישתה אז פחות מכשיעור דשוב פטור מברכה אחרונה דאל"כ אין לדבר סוף דעל אותה ברכה אחרונה שהיא על הכוס יצטרך כוס אחר עד עולם וה"ר אביגדור כתב שא"צ וכ"נ שהוא דעת הפוסקים שהרי לא הזכירו כוס בברכה אחרונה ועוד דהרי נתבאר לעיל סימן ק"צ דכל דבר הטעון כוס צריך מלא לוגמא דהוא רביעית שחייב בברכה אחרונה וא"כ

אין לדבר סוף : (ו) וע"ל סיי ר"ב אם רוצה לאוכלו בלא סעודה כיצד יעשה
עם ברכה אחרונה :

סימן רט - דיני טעות וספק בברכת היין

(א) ובתשובת מהרי"ל סימן צ"ב אם בירך אדם על היין וכששותה הוא מים א"צ לחזור ולברך בפה"ג פעם שנית מאחר שהיה דעתו לשתות יין וגם האחרים שהיה דעתו להוציא יש להן יין לפניהם או הם טועמים יין אח"כ עכ"ל ונראה דוקא בכה"ג שהוציא ג"כ אחרים שאז ברכתו ברכה דהא הוציא בה אחרים אבל אי לא הוו אחרים צריך לחזור ולברך דהא לעיל סימן ר"ו כתב דאם בירך על פרי ונפל מידו צריך לחזור ולברך א"כ מ"ש דהא דנמצא מים דגרע מאילו נשפך היין שבכוס כנ"ל וצ"ע ואפשר דמהרי"ל לא קאמר אלא בהיה דעתו מתחילה על יין אחר ג"כ ואז יצא בברכה זו כמבואר לעיל סימן ר"ה ע"ל סימן ר"ו כתבתי דין זה :

סימן רי - האוכל פחות מכזית מה דינו

(א) ואם אכל זית עם הגרעין הוי בריה אע"פ שאין דרך לאוכלו עם הגרעין ואפשר דאף הרר"י מודה בזו אלא שאין דרך לאכול עם הגרעין אלא דבר שדרכו בכך לכך כתב דההוא דוקא הוי בריה או אפשר דס"ל דבדבר שאין דרך לאוכלו בגרעין בטלה דעת האוכל לגבי כל אדם וטוב להסתלק מן הספק :

סימן ריא - דיני קדימה בברכת הפרות

(א) ול"נ דמשמע בהדיא מדברי הרמב"ם כדברי המרדכי שהרי כתב פ"ח שאם היו לפניו ב' מינים שאין ברכותיהן שוות מקדים מין ז' והיינו כדברי המרדכי אבל ב"י פירש דברי הרמב"ם כפירוש אחר שאינו נ"ל גם בסמ"ק כתב כדברי המרדכי והוסיף דאפילו השני חביב יותר אפ"ה מין ז' קודם: (ב) וכ"כ האגור בשם שיבולי לקט דברכת המוציא קודם לברכת במ"מ בהזדמן שניהם לפניו וברכת במ"מ קודם לברכת בפה"ע כו' ולעיל סימן קע"ז כתבתי בשם הכלבו דאין ברכת המוציא קודם לדבר החביב לו אבל בהגהת מ"י פ"ח כתב שאם היה לפניו תבשיל שיש בו קמח כוסמין או שיפון ושבולת שועל וגפן ותאנה ורימון נ"ל כיון דמברך על התבשיל במ"מ דברכתו קודמת אע"ג דהני ממין ז' ואיהו לאו ממין ז' מ"מ כיון דחשיבי דעבדי מינייהו פת ומברכים עלייהו המוציא ובמ"מ נראה דברכתו קודמת אע"ג דלא עבדינהו פת עכ"ל וכ"כ ב"י בשם הרמב"ם מזה נראה כדברי האגור דיש להקדים במ"מ וכ"ש ברכת המוציא לשאר ברכות וכ"נ מדברי הסמ"ק שהביא רבינו שיש להקדים אלו אף כשהשני חביב לו ודלא כדברי הכלבו:

סימן ריב - שהעקר פוטר הטפל

(א) וכן נ"ל דמשמע מס"ס ר"ח דכל הפוטר מברכה ראשונה פוטר ג"כ מברכה אחרונה: (ב) ואני תמה על דבריו אלו כי למה לא תשתנה ברכתו מאחר שהוא טפל לד"א ואין עיקר ההנאה מאותו דבר שיברך עליו כברכתו הראוי לו אלא שצריך לברך שלא יהנה מן העולם בלא ברכה וכשמברך עליו שהכל הרי בירך אבל פחות מכשיעור שהוא נהנה מהפרי או מהדבר שאוכל ראוי לברך עליו ברכתו ולכן אין לסור מדברי ת"ה וא"ז:

סימן ריג - מי שיצא (אם) מוציא אחרים

(א) ולענין פירות נוהגין שכל אחד מברך אבל לענין יין אין נוהגין כדברי הסמ"ג אלא כדברי הטור שאחד מברך לכולם ונראה דנהגו כן משום דס"ל כלישנא דאיתא בגמרא דבשאר דברים חוץ מפת ויין לא מהני בהו הסיבה וכן הוא דעת הראב"ד כמ"ש לעיל סי' קע"ז: (ב) וע"ל סימן תקפ"ט: (ג) וע"ל סימן קע"ז איזה מיקרי אחר הסעודה:

סימן ריד - בכל ברכה צריך להיות שם ומלכות

סימן רטו - ענית אמן אחר הברכות

הלכות ברכת הבשמים

סימן רטז - דיני ברכת הריח

(א) ובתוסי' פ' מקום שנהגו (נה:) ובמרדכי פ' אלו דברים דאין מברכין אלא על דברים שגופו נהנה ממנו ולכן אין מברכין אמאורות בכל יום רק במ"ש שנברא בו האש ועל אור השמש המתחדש בכל יום עכ"ל ונראה שזהו הטעם שאין מברכין אקול: (ב) ומשמע מדברי ב"י דנקטינן כדעת רב עמרם מידי דהוי אשאר ברכות פירות אף על גב דאם בירך על כולן בפה"ע יצא מ"מ לכתחלה מברך על כל אחת ואחת כמ"ש לעיל סימן רי"א: (ג) אבל הרא"ש חולק וס"ל דיכול לברך תחילה על איזה שירצה כמו שנתבאר לעיל וה"ה כאן וע"ל יא:

סימן ריז - ברכת הבשמים והמגמר

(א) כתב מהר"א מפראג וצ"ע דהא לעיל סימן רי"ו כתב וי"א שאינו מברך כלל הואיל והוי כריח שאין לו עיקר עכ"ל כו' וכתב כאן ולא הבנתי דבריו וכן ב"י הניח הדבר בתימה ול"נ דלק"מ דודאי לעיל שהוציאו הבושם מן השמן ולא נשאר בשמן רק קליטת הריח בזה מודה רבינו בעל הטור דריח שאין לו עיקר כה"ג דאין מברכין עליו אבל הכא שהבשמים נשרפו ונתהפכו ונעשה ריח ואותו הריח הוא כעיקר הבושם ולכן ס"ל דמברכין עליו כן נ"ל דעת בעל הטור והוא סברא נכונה לדעתי:

הלכות ברכת הניסים

סימן ריח - ברכות הנעשים על הניסים

(א) ובמרדכי ר"פ הרואה וה"ה מקום שנפל בו מחנה סנחריב דלא גרע חזקיה מאדם מסויים ושוב נראה לר"י כיון שאין הנס ידוע ע"ש המקום כהנך אין מברכין עליו אלא אותן שנעשה להם הנס וכן כל אדם מברך על ניסו אע"פ שאין ניכר מתוך המקום וכתב אבודרהם דה"ה אם רואה רבים שנעשה להם נס אע"פ שאינו רואה המקום מברך:

הלכות ברכות ההודאות

סימן ר"ט - ברכת הודאות היחיד

(א) ובהגהות חדשים פרק הרואה כתב לשון ר"י א"ז ונראה בעיני שאם רצה אדם לברך הגומל על אוהבו ועל קרובו שהוא כואב עליו הרשות בידו עכ"ל:

סימן רכ - הטבת חלום ותעניתו

סימן רכא - ברכת הודאת הגשמים

סימן רכב - ברכת הודאת הטוב והרע

(א) וצ"ע בתשובת הרשב"א סי' רמ"ה דכתב שם דנולד לו בן מברך שהחיינו וכתב עו"ש דלא ראה גדולים שנהגו כן ומסתברא דכל אלו הברכות אינן אלא רשות אבל לא חובה וצ"ע דהא אמרינן בגמ' דנולד לו בן מברך הטוב והמטיב משום דאיכא אשתו בהדיה ואפשר דהרשב"א לא קאמר אלא היכא שמתה אשתו בשעת לידה דליכא הטבה אלא לדידיה או אפשר לומר דהרשב"א ס"ל דוקא ששמע שילדה אשתו זכר הוא דמברכין הטוב והמטיב וכן אמרינן בגמרא א"ל ילדה אשתך מברך הטוב והמטיב כו' אבל היה בעצמו אצל הלידה מברך שהחיינו וכן איתא חילוק זה בגמרא (נט:) לענין גשמים ומ"מ דבריו צ"ע ואפשר דס"ל לרשב"א דצריך לבדך הטוב והמטיב וגם שהחיינו כמ"ש למטה בשם סמ"ק בכיוצא בזה ותמיהני על ב"י שכתב דברי הרשב"א ולא פי' עליהם דבר: (ב) ונ"ל דהיינו דוקא לדעת הרמב"ם והרי"ף דס"ל דלא מברך הטוב והמטיב אלא בדאית ליה שותפות בההוא דבר עצמו כמ"ש לעיל סימן רכ"א אבל לדעת הרא"ש דס"ל לעיל דאפילו לית ליה בהאי שדה שותפות מברך הטוב והמטיב הואיל ויש להם ג"כ שדות בפני עצמם וה"ה כאן אע"פ שאין משתמשים בחד כלי אלא שקנה להם ג"כ כלים כאילו מברך הטוב והמטיב: (ג) כתב מהרי"ו בפסקיו כשאדם לובש פליצא חדשה או מנעלים חדשים אין לומר תבלה ותחדש כי היו צריכים להמית בהמה קודם לבישה אחרת ורחמיו על כל מעשיו כתיב עכ"ל ובאמת שהטעם הוא חלש מאוד אבל שמעתי שרבים מקפידים על זה: (ד) ונ"ל דאע"ג דמתשובת הרשב"א שכתבתי לעיל משמע בדברי רב שרירא דברכות אלו אינן חובה מ"מ יש לנהוג לברך עליהן כדברי הפוסקים דס"ל שהן חובה ומ"מ המיקל בברכות במקום שהוא מחלוקת לא הפסיד:

סימן רכג - מי שילדה אשתו, ומת מורישו, ובנה בית חדש, וקנה כלים חדשים מה מברך,

הלכות ברכות

סימן רכד - דיני ברכות פרטיות

(א) כתב המרדכי דאף כשנעקרה בא"י א"א ברוך שעקר דמות גילולים של עו"ג מארצנו אלא דוקא כשנעקר מכל א"י אבל ממקום אחד לבד יברך ברוך שעקר דמות גילולים של עו"ג ממקום הזה:

סימן רכה - דיני ברכת שהחינו

(א) כתב מהרי"ל בשם המרדכי דאדם שנעשה בנו בר מצוה חייב לברך בא"י אמ"ה אשר פטרני מעונשו של זה וכן נהג מהרי"ל ולא מצאתי ברכה זו בגמרא וקשה עלי שיברכו ברכה שלא הוזכרה בגמרא ובפוסקים ובב"ר ריש תולדות יצחק הזכיר דין זה בשם ר' אליעזר (וטוב לברכה בלא שם ומלכות): (ב) ומהרי"ו כתב דאין מברכין שהחינו על ירק חדש משום דעומד על הקרקע כל השנה ואין ניכר בין חדש לישן: (ג) וכ"ב בא"ז דכל אלו הברכות אינן אלא רשות ולא חובה:

סימן רכו - הרואה פרחי האילן מה מברך

סימן רכז - ברכת הזקים

(א) וכן כתב ה"ר יונה פרק הרואה:

סימן רכח - ברכת ימים ונהרות הרים וגבעות

סימן רכט - ברכת הקשת וחמה בתקופתה

סימן רל - דין קצת ברכות פרטיות

סימן רלא - שכל כונותיו יהיו לשם שמים

הלכות תפילת המנחה

סימן רלב - דברים האסורים לעשות בשעת המנחה

(א) וכתב במהרי"ל שהיה נוהג להתפלל בשעת הדחק מנחה סמוך לצאת הכוכבים כי אמר אע"פ שנראה בלילה בעיר מ"מ עדיין יום הוא כמו שאמר ר' יוסי (שבת קיח:) יהא חלקי עם מכניסי שבת בטבריא כו' וכתב שכן קיבל ממהר"ש: (ב) ע"ש סימן קכ"ד כיצד נוהגין: (ג) וכתב בחידושי אגודה פ"ק דשבת רוב העולם אינן נזהרין בכך ואפילו מסעודה גדולה סמוך למנחה גדולה ואולי סמכו על קריאת שמש לב"ה ולא חיישינן דילמא אתי למפשע ובימיהם לא היה כן אמנם יש בו פלוגתא דרבוותא עכ"ל וע"ל ס"י פ"ט מוזכר דפלוגתא דרבוותא הוא רשיי ור"י ועוד נ"ל לומד דנשתרבב המנהג להקל ע"פ דעת בעל המאור דכתב פ"ק דשבת דאליבא דהלכתא אפילו סעודה גדולה סמוך למנחה גדולה שרי וכ"כ בהגהות מרדכי פ"ק דשבת בשם ר"ש בר ברוך ועל ככה נהגו להקל:

סימן רלג - זמן תפלת המנחה

(א) מצאתי במנהגים אפילו עומד מלימודו יטול ידיו לתפלה אם יש לו מים :

סימן רלד - הרוצה להתפלל מנחה גדולה ומנחה קטנה

(א) וכתב הכלבו דאין לומר אשרי של תפלת המנחה עד שנשלמו לבא מניין לב"ה כדי שיאמרו עליו קדיש של תפלת המנחה וכן הוא בסמ"ק בהגה"ה :

הלכות קריאת שמע ותפילה של ערבית

סימן רלה - זמן קריאת שמע של ערבית

(א) האגור קורא תגר על מנהג שלנו שלפעמים קורין בימי הקיץ ב' או ג' שעות קודם צאת הכוכבים וכתב וז"ל וכבר נשאל שאלה זו למהרי"ק ומהרא"י וכתבו דלא מצאו טעם וסמך למנהג ומהרי"ק והרבה בעלי נפש לא היו מתפללין ערבית עם הציבור אלא בלילה וכן אני הקטן נוהג בזמן הקיץ עכ"ל האגור ובת"ה סי"א כתב טעם למנהג שמקדימין ב' שעות כי חושבין היום לשנים עשר שעות כמ"ש הרמב"ם בפירוש המשנה פרק

קמא דברכות דכל מקום ששיערו חכמים שיערו בשעות שכל יום הוא י"ב שעות בין ארוך ובין קצר וא"כ משעה ורביעית שהוא לאחר פלג המנחה תוכל לעשות ב' שעות פחות שמינית השעה וכתב מהרא"י עוד באותה תשובה דיש מקומות שמקדימין להתפלל ג' או ד' שעות קודם הלילה והמנהג נשתרבו ע"י תשות כח ותאביס וצמאים לאכול בעוד היום גדול ומשום כך הקדימו להתפלל לאכול מיד אח"כ ואפילו ת"ח לא יפרוש עצמו מן הציבור אם לא יוכל למחות בהן שלא להקדים כ"כ אלא א"כ הורגל בשאר פרישות אז יתפלל ג"כ בלילה עכ"ל וכ"כ המרדכי ריש ברכות:

סימן רלו - דין ברכות קריאת שמע של ערבית

(א) ומטעם זה נוהגים רבים לעמוד כשאומרים פסוקים אלו כדרך שעומדים בתפלת י"ח ומנהג יפה הוא: (ב) ע"ל סימן קי"א אי מותר לש"ץ להכריז יעלה ויבא או שאר דברים שהם לצורך תפלה: (ג) וכתב הרשב"א בתשובה סימן רל"ו דדוקא בתפלת ערבית שהיא רשות אמר הגאון אבל בשל שחרית מיסמך גאולה לתפלה עדיף ואם לא קרא ק"ש ובא לב"ה ומצא ציבור מתפללין לא יתפלל עמהן כלל לשחרית עכ"ל: (ד) ע"ל סימן נ"א מדין זה.

סימן רלז - סדר תפלת ערבית

(א) בהג"מ בהלכות תפלה וסידרה כתב דמהר"ם לא היה אומר תמיד ימלוך כו' בכאן כי אין אומרים תפלה בחתימות ברכות וכתב שם דכ"כ רש"י בספר הפרדס אמנם מנהגנו לאומרו וכן משמע שם מדברי הרמב"ם אך צ"ע בהגה"ה שם: (ב) והמנהג אינו כן וכ"כ האגור ויש בו טעם ע"פ

הקבלה:

סימן רלח - לקבע עתים לתורה בלילה

סימן רלט - דין קריאת שמע על מטתו

(א) וכ"נ דברי הרמב"ם שם:

הלכות צניעות

סימן רמ - איך יתנהג האדם בתשמיש מטתו

סימן רמא - שלא להשתין ערם בפני מטתו

(א) כתב אבודרהם הנוטל צפרני ידיו לא יטול בסדר אלא בדרך זה יד ימין אגהב"ד ויד שמאל דבהג"א ומצאתי סימן לזה בע"א קשיא בלא תירוץ פירוש ק"מיצה ש"מאל י"מין א"צבע ב"אזהרה ל"ך א"תה ת"קוץ י"ום ר"ביעי ו"הלאה צ"פרניך כי עד יום רביעי הוי משבת שעברה ולכן יקוץ אותם מיום רביעי ואילך לכבוד שבת וטעם נטילתן בדרך זה היא קשיא בלא תירוץ ושמעתי בשם חכמי צרפת ופרובינציא שהנוטל צפרניו כסדר קשה לעניות ולשכחה ולקבור בנים אלא יטלם כסדר שאמרנו עכ"ל. ^ כוונת רבינו שבוזה מסתיימים ההלכות מהשכמת הבוקר ועד הלכות שינת הלילה. מעתה עובר רבינו להלכות שבת ומועד.

הלכות שבת

סימן רמב - להזהר בכבוד שבת

(א) וע"ל ס"י תר"ב אי צריך ללוש פת בבית לכבוד שבת. כתב מהרי"ל טעמא דאוכלים מולייתא בליל שבת זכר למן שהיה מונח טל למעלה וטל למטה ה"נ הבשר מונח בין העיסה: (ב) ובא"ז כתב דהוסיף בירושלמי אף הוצאות ר"ח וכן הוא בפסיקתא וכן הוא לקמן סימן תי"ט

סימן רמג - דין המשכיר שדה ומרחץ לעכו"ם

(א) וכ"כ הר"ן ספ"ק דע"ז וס"פ כל כתבי דבזה הכל כמנהג המדינה. וכ"כ המרדכי ס"פ כל כתבי שאם המרחץ ביד עכו"ם ויודעים ומכירים בו ששכרו מישראל שרי. (ב) וכ"כ בא"ז דבכה"ג שרי:

סימן רמד - איזה מלאכות יכול העכו"ם לעשות בעד הישראל

(א) ובתוס' פ"ק דע"ז משמע דר"ת לא החמיר אלא על עצמו וע"ש (ב) וכתב הכלבו דאם אינו מפורסם שהוא של ישראל שרי: (ג) והטור הביא דברי הרמב"ם משמע דהכי ס"ל: (ד) וכן משמע מדברי הטור דכתב (לקמן סי' תקמ"ג) שתמא להיתירא.

סימן רמה - ישראל ועכו"ם שתפין, איך יתנהגו בשבת

סימן רמו - דיני השאלה והשכרה לעכו"ם בשבת

(א) ואין דבריו נראים לדחות כל הני רבוותא קמאי ובתראי מקמי רי"ף ורמב"ם: (ב) (וע"ל סימן ש"ה דאין אדם מצווה על שביתת בהמתו ביי"ט): (ג) וכ"כ בא"ז דאף אם אומר בהמתי קנויה לך אין להתיר בזמן הזה וגם אין להתיר ע"י הפקר ולפי דבריו ע"י הפקר בגי' אין לעשות כן לכתחילה כנ"ל: (ד) וכן משמע מתשובת הריב"ש דלעיל דמתיר בכה"ג

בשאלה: (ה) ותשובת רשב"א כדעת המתירים:

סימן רמז - דין אינם יהודי המביאים כתבים בשבת

(א) וע"ל סימן רנ"ב.

סימן רמח - דין המפליג בספינה וההולך בשירא בשבת

(א) לפי מה שיתבאר לקמן דמותר לילך ג' ימים קודם שבת אע"פ שיודע שיתחלל שבת נ"ל דכ"ש הא וכדברי מהרי"ק. (ב) ול"נ דלפי דעת התוס' והרא"ש דס"ל דטעם ה"ג שמצריך ליכנס בע"ש משום איסור תחומין ואפ"ה בנכנס לה בע"ש שרי א"כ מוברחין דברי מהרי"א ולכן הקשו התוס' והרא"ש אסברת ה"ג וכתבו דלא מהני כניסה זו וכמו שיתבאר לך בסמוך מדבריהם אבל לפי הטעם שכתב הר"ן בדברי ה"ג נוכל ליישב דבריהם כמ"ש ב"י והר"ן פרק קמא דשבת דף ק"ה אחר דברי בה"ג כתב ולפיכך נוהגיי עכשיו שמתכנסים לתוך הספינה מע"ש ומסדרין שם שלחן ומדליקין שם נרות לקנות שם שביתה ואח"כ חוזרי ונכנסים לה בשבת ועושים כך מפני שהספינה עתידה לצאת חוץ לתחום בשבת ויהא אסור לטלטל בתוכה חוץ לד"א לפי שלא שבת באויר מחיצות מבע"י אבל כשנכנס לה מע"ש נעשה כמערב ברגליו ואמר כאן תהא שביתתי וכיון דקנה שם שביתה מהלך את כולה דכד"א היא אצלו עכ"ל. וכתב ריב"ש בתשובה סי' י"ז י"ח ק"א קני"ג דדברים אלו עיקר: (ג) וכ"כ מהרי"ק שורש מ"ד מ"ה. וכתב ואי הולך ג' ימים קודם השבת שרי אפילו ספינה שמושכים אותה ע"י בהמות כגון בנהרות שסוסים מושכים הספינה על שפת הנהר ול"ד לקרון וע"ש הטעם.

סימן רמט - דינים השיכים לערב שבת

(א) ונראה דמתחלת שקיעת החמה קאמר וע"ל ס"י רס"א : (ב) והיה נ"ל דמ"ש הטור לעיל מתענה ומשלים אם ירצה דהיינו בדברי ר"י אבל ב"י פירש דבא לאפוקי דאינו מחויב להשלים לאפוקי מדברי ראבי"ה ורוקח דס"ל דמחויב להשלים וכמ"ש ומ"ש שר"י אכל ב"י בטבת הר"ן ספ"ב דתענית כתב דצריך להשלים ב"י בטבת שחל להיות בע"ש וכן הוא בתא"ו נ"י ח"א. ומהר"ל כתב דת"צ ישלימו עד הלילה אבל תענית יחיד לא ישלים אלא אוכל מיד בצאתו מב"ה : (ג) והמנהג כדברי הטור ולפי דברי הג"א אפי' בחול א"צ להמתין כמו שמבואר שם : (ד) כתב בא"ז וז"ל כתב רא"ם דמצוה על כל ישראל לאכול סעודת שבת לתיאבון ומאחר דעיקר סעודה הוא לחם צריך למיכלי לתיאבון לכן כל בן ברית אסור לאכול גרימז"ל בשבת קודם הסעודה משום דלא יאכל עיקר סעודת שבת לתיאבון והעושהו לא ניתן להשבון עכ"ל. והוא אזיל לטעמיה דס"ל דאסור להתחיל אחר מנחה בע"ש אבל לדין דק"ל מותר לאכול אחר המנחה ש"מ דא"צ לאכול סעודת שבת לתיאבון, ולכן מותר לאכול אלו הגרימז"ל מבע"י. וכ"כ בתשובה דע"ש לאחר קידוש היו מביאים גרימז"ל לפני ר' קלונימוס ושאר הזקנים והיו מברכין עליהם בורא מ"מ ואח"כ ברכה א' מעין ג' כדי להרבות ולהשלים ק' ברכות ואח"כ היו אוכלים לחם לצורך הסעודה :

סימן רנ - הכנת הסעודות לשבת

(א) כתב בא"ז מצוה להכין מיום א' בשבת לשבת כמו שעשה שמאי (ביצה טז.) שאכל כל ימיו לכבוד שבת ואע"פ שאמרו שם בגמ' אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה בו שכל מעשיו לשי"ש כו' ה"פ שאע"פ שכל מעשיו לשי"ש היתה בו מדה זאת אבל גם הלל מודה שמדת שמאי עדיפא טפי וכן משמע במעשה דהאי קצב (שבת קיט) דיש לעשות כשמאי עכ"ל והרמב"ן

כתב בפירוש החומש בפר' יתרו וב"ה חולקים על ב"ש ולית הלכתא כב"ש
ולעיל סימן רמ"ב משמע כדברי א"ז:

סימן רנא - שלא לעשות מלאכה בערב שבת מן המנחה ולמעלה

(א) כתב בהגהת אלפסי ובירושלמי פ"ק דתענית שאסור לארס אשה בע"ש. וכן לר"ת נראה שממעטין בד"ת כדי שיתעסקו בצורכי שבת עכ"ל ובאיסור אירוסין אין נוהגין בדבריו אלא מנהג פשוט לארוס בע"ש: (ב) ובא"ז כתב דאינו אסור אלא במלאכה קבוע שאסור לקבוע עצמו במלאכה כדי להשתכר מפני שצריך לעסוק בצורכי שבת אבל מלאכה בעלמא שהיא לשעה ואינו קובע עצמו עליה שרי עכ"ל: (ג) וצ"ע אם מותר לכתוב אגרת שלומים ונראה דשרי דלא עדיף מח"ה דשרי: (ד) ובמדרש פרשה כי תזריע משמע דאין קורין בכתבי קודש מן המנחה ולמעלה אבל שו"ת ודורשין בהן ואם צריך לו דבר לבדוק בודק אחריו ונ"ל הטעם משום שהוא ממשיך ויתבטל מלהבין צורכי שבת וכן אמרו בגמרא לענין קריאתו בשבת.

סימן רנב - מלאכות המתרים והאסורים להתחיל בערב שבת כדי שיהיו נגמרים בשבת,

(א) ובהגהות מרדכי בפ"ק דשבת בסוף ע"א דאפילו יחד לו העכו"ם מקום בבית ישראל אפ"ה אסור ליטלו ממנו בשבת ויש מתירין ויש להחמיר שלא להרגיל העכו"ם בכך עכ"ל וע"ל סי' שכ"ה מדין זה: (ב) ודברים אלו תמוהים דהא כתב לעיל דהסכמת הפוסקים דבעינן דוקא קצץ אבל בלא קצץ אסור. וכמ"ש רבינו בעל הטור ודלא כהגהות מרדכי ואיך פסק כאן דאף בחנם שרי ואף דיש ליישב דס"ל לב"י דלא אסור בלא

קצץ אלא כשעתיד לשלם לו אלא שלא קצץ עמו אבל בחנם לגמרי שרי דאי לאו דעביד ליה ניחא נפשיה לא עביד ליה בחנם וכמו שאכתוב בסמוך לדעתו מ"מ אינו נ"ל והוא נגד דעת כל הפוסקים דנקט ואף ההגהות מרדכי לא שרי אלא בסתמא דודאי יתן לו שכר אבל בחנם ודאי אסור דהיינו לא קצץ. ואע"ג דלעיל סימן רמ"ז כתב בשם מהרי"א דאף בחנם שרי נ"ל היינו דוקא כשהעכו"ם אומר מעצמו לעשות בחנם דאי לאו דעביד ליה הישראל טובה לא הוה עביד ליה והוי כקצץ וכמ"ש שם. אבל בלאו הכי לא דודאי בחנם גרע טפי מאילו לא קצץ לו שכר ומשלם לו אחר כך וכמו שנתבאר מדברי הגה"מ דלעיל והירושלמי שכתבתי דבחנם אסור וצריך למחות בו אפילו עוסק בביתו וכן נראה לי: (ג) ובמהרי"ל פסק לאסור: (ד) וכ"ה בא"ז דיש הלכות שבת וכתב דאם עשה בו העכו"ם מלאכה בשבת אסור למ"ש בכדי שיעשו וכ"ה בהגהות מיימוני פ"ב מהלכות י"ט ובהגהת אשר"י פרק אין צדין משמע הא אם נגמרו מלאכתן ביי"ט אסור אע"פ ששגרם לביתו וכ"כ ב"י בשם הרוקח לאסור אם לא שידוע שנגמר מע"ש ואני מצאתי הגה"ת אלפסי דאם הוא ספק אם נגמר מע"ש שרי: (ה) ומדברי הרמב"ם אין ראיה דאפשר דההוא מיירי בדלא נתן לו כלום: (ו) לעיל כתבתי בשם א"ז כדברי הרוקח. ואית ביה ג"כ טעם לדבריו כדי שלא יהנה ממלאכת שבת. והיא דעת רבינו בענין המתנה בכדי שיעשו כמו שיתבאר בסימן שכ"ה וסימן תקט"ו: (ז) ול"נ דמסתמא יש לנהוג איסור כדעת התוספות שדחו דברי ר"ח מאחר שהסכימו עמהן כל בתראי דלעיל מיהו במקום שנהגו היתר אין למחות בידם וכ"נ מדברי מהרי"ו בתשובה סימן ק"ל דנקט לחומרא שכתב על כלי המשקולות שקורים זייגע"ר העשוי להשמיע קול בשבת אסור להעמידו מע"ש דאמרינן אין נותנין חיטין לתוך הריחיים משום השמעת קול עכ"ל וגם באגור כתב לאסור נתינת חיטים לתוך הריחיים וכתב דמ"מ מותר בכלי המשקולות דל"ד לקול הריחיים כי לשם יסברו שנתנו החיטים לתוך הריחיים בשבת אבל בכלי המשקולות הכל יודעים שרגילים לתקנו בכל יום על יום שלאחריו וביום שהיא מקשקש ומשמיע אין מתקנין אותו וכן יש לפסוק הלכה למעשה וכן עמא דבר עכ"ל ובהגהת מיימוניות פ"ו כתב בשם הר"ם מקורבייל על ישראל הממונה על המטבע של מלך ליתן כסף לתקנו בשבת כיון שאין כאן שמיעת קול שהוא של ישראל אין לחוש כיון שהעכו"ם עביד בשכרו עד כאן לשונו ובא"ז כתב דאסור להכותה בשבת משום איסור השמעת קול ואפשר דמיירי ביודעים שהישראל ממונה עליה ולכן אסור דומיא דנתינת חיטים לתוך הריחיים: (ח) ובכלבו ויתיר חגורו להתיר מה שתלוי בה: (ט) ומ"מ צ"ע דהכא משמע דאסור להסיח

דעתו מן התפילין כלל ולעיל סימן מ"ד משמע דלא מיקרי היסח הדעת
אלא קלות ראש ונראה לומר דה"ק הואיל ואסור להסיח דעתו מהם
בקלות ראש לכך זוכרין תמיד ומסלקן בשבת:

סימן רנג - דין כירה ותנור לתן עליה הקדרות בערב

שבת

(א) וע"ל סימן רנ"ז דין דבר הנאכל כמו שהוא חי: (ב) וכן הוא בהגמ"י
פ"ד דאומרים לעכו"ם להסירן ובאגור כתב לאסור ולקמן סוף סימן
שי"א משמע דאף ישראל מותר לסלקו: (ג) וצ"ע דהא לא מיקרי הטמנה
אלא כשמכסה למעלה כמ"ש לקמן סימן רנ"ז אבל בכה"ג לא מיקרי
הטמנה לכן נ"ל דמשום זה אין לדחות דברי א"י וע"ל סימן רנ"ז דיני
הטמנה: (ד) עיין בהגהות מרדכי קע"ט ע"א: (ה) ובהגהות מרדכי דף
קע"ט ע"ב בשם מוהר"ם כתב דאסור לסמוך קדירה בתוך התנור סמוך
לחשיכה או סמוך לברכו אפי' גרוף וקטום ואפי' נתבשל כל צרכו וה"ה
לסמוך לדופן התנור או עליו אסור אבל אם אין היד סולדת בו שרי עכ"ל
ונראה דאף הרמב"ם לא כתב אין סומכין בשבת אלא לטעמיה דס"ל
דחזרה מותרת סמוך לחשיכה ולכי נקט דוקא שבת כ"ש לסמוך אבל
שאר פוסקים דאסרי חזרה מבע"י ה"ה לסמוך אצל תנור כדברי מוהר"ם
מיהו כבר נתבאר לעיל שנהגו מבע"י להקל אף בחזרה: (ו) וכבר כתבתי
לעיל דנוהגין להקל בנתינה ע"ג קרקע: (ז) ובא"י כתוב ראיתי בבית מורי
שירל"אן שפעמים מתקררים השאלינט שלהם ובשבת קודם האוכל
מדליקין העבדים אש סמוך לקדירות כדי שיתחממו בטוב, ויש שמסלקין
אותם ונותנים אותם סמוך לאש ומפרשים להתיר מפני שאין לחוש
לאוסרן דמסתמא חמין הן קצת קרוב שהיד סולדת בו וכשמוסיפין להם
חום מותר שהרי גם בישול אין בהן ואפילו יתקררו הרבה אין לאוסרן
שגם כוונתן בעבורן הן ואפי' מתכוונים בעבור ישראל אין לחוש דמסתמא
אין הישראל רוצה בכך שאילו ידעו שהקדירות נתקררו לגמרי לא היו
מניחים לחמם אותם כלל וכשהעבדים עושים לאו כל כמינייהו לאסור
לנו התבשיל בעל כרחנו ובחופות רגילים לעשות כן עבדיהן ואין איש נמנע
לאוכלו. ונס ר"ת ז"ל ושאר גדולי הדור כולם מתירים מיהו ראוי ונכון

שלא לעשות כן משום דאושא מילתא ואיכא זילותא דשבתא. וכל מידי דלא שכיח בה רבנן ראוי לאסור עליהן דבר זה עכ"ל: (ח) ונראה דבדבר שעדיין הם אין לחוש כ"כ. ודברי ב"י אינו אלא בדבר צונן וכן הוא המנהג בינינו דחוששין בדברים צוננים ונוהגין היתר בדברים שהוציאו מן התנור ועדיין המין כדברי הר"ן ומה שחלק בין נתינה על הכירה או לתוכה זה לא נזכר בדברי הר"ן. אלא שהב"י חילק מעצמו בכך ואפשר דלא ס"ל לחלק בהא ופוק חזי מה עמא דבר. וע"ל מ"ש בזו ס"ס דנ"ז ובהג"מ פ"ד דשבת דמוהר"ם היה מוחה להושיב החמין לאחר שהוציאן תוך כרים וכסתות. ונראה דזו גרע מלהחזיר לתנור דזהו בתחלת הטמנה הואיל ולא היו שם מבע"י:

סימן רנד - דיני תבשילין המוכנים מערב שבת כדי להגמר בשבת

(א) ובהג"מ דף קע"ה ע"ד דטלאים שלנו אע"פ שצולין אותו בלא ראשו וכרעיו אפ"ה לא מיקרי מנותח כיון דחלל הגוף שלם לא מיקרי מנותח דלא שליט ביה אורא כולי האי דצלעות מגינות עליו מבפנים. (ב) וכדבריו משמע בהג"מ פרק כל כתבי דף ק"פ ע"ד שכתב בשם רא"ם דפלי"א בל"ז מותר לטלטלו להוציא בו את הפת שקרמו פניה מע"ש קודם חשיכה דאין זה מרדה שבימיהם עכ"ל.

סימן רנה - הכנת האש קדם הכנסת שבת

סימן רנו - ששה תקיעות שהיו תוקעין בערב שבת

סימן רנז - דיני הטמנת חמין

(א) בהגהת מרדכי דף קע"ט ע"ב אם עבר והטמין אסור: (ב) ובא"ז כתב דהטמנות שאנו עושים שמטמינים בתנור וטוחין פי התנור בטיט לכ"ע שרי ותימה על בני צרפת וריינוס שמטמינין בגחלים. מיהו ר' יוסף דאורלייני"ש קיים המנהג דלא אסור להשהות או להטמין בדבר המוסיף הבל אלא בקדירה שלא נתבשלה כל צורכה אבל קדירה חייתא לגמרי או שנתבשל כמב"ד שרי אפי' בגחלים. וכ"כ רבינו לקמן בשם רשב"ם ובתוספות ריש במה טומנין שר"ת דחה סברא זו וכ"כ שם הרא"ש אלא שאין למחות ביד הנוהגים היתר על פיו ובסמוך יתבאר דרוב הפוסקים ס"ל דאין לחלק ואסור בכל עניין: (ג) נראה דעת הטור כדעת הרמב"ם דאפילו לחין מחמת עצמן וכ"ש לחין מחמת דבר אחר ולכן לא חילק ביניהם כנ"ל: (ד) כתב מהרי"א בהגה"ה דל"ד אלא ה"ה כל נוצה וכתב המרדכי ר"פ לא יחפור דמותר להטמין בסלעים דאף אם מוסיפין הבל מילתא דלא שכיחי הוא ולא גזרו ביה רבנן וכ"כ התוספות שם מן הירושלמי: (ה) ומוכח מדברי התוספות והרא"ש דמותר ליטול הקדרה הטמונה ולהחזירה בשבת וע"ל סימן רנ"ט שכתבו הטור. (ו) וע"ל סימן רנ"ג: (ז) והטמנה שעושים במקומינו שמטמינים בתנור וסותמים אותו וטוחין אותו בטיט שרי לכ"ע בכל ענין בין גרוף בין אינו גרוף כמו שנתבאר לעיל סימן רנ"ד דבתנור טוח ליכא למיחש לחיתוי ובהגמ"ר דף קע"ח ע"ב בשם ראב"ן הזכיר הטמנה זו וכ"כ האגור ות"ה סימן ש"ה וכ"כ א"ז כמ"ש לעיל:

סימן רנח - שמתר להשים ערב שבת דבר קר על קדרה חמה

(א) וכדברי מהר"י בן חביב משמע לקמן בסימן ש"יח מדברי רבינו בעל הטור: (ב) ולפ"ז דברי הטור דתלי טעמא משום שמוליך חום בכל ענין אסור וע"ל סי' ש"יח עיקר דינים אלו: א צ"ל מוליד.

סימן רנט - כמה דיני הטמנה וטלטולם

(א) ובמרדכי סוף כל הכלים משמע דאסורים לטלטלן בשבת אם לא שתקנן לכך ומדברי הטור משמע כדברי האגור דביחוד סגי: (ב) וכן הוא באגור והמרדכי ס"פ כל הכלים כתב להתיר: כתב הכלבו בשם הר"ז תקנת חכמים הוא לענג בשבת בחמין וכל שאינו מאמין ואוסר החמין חיישינן שמא מין הוא עכ"ל. והם דברי בעל המאור פרק במה טומנין: (ג) ובת"ה סימן נ"ט משמע דשרי לסגור פי התנור וע"ל סימן רנ"ג הארכתי בדינים אלו:

סימן רס - דיני הכנסת שבת

(א) כתב בא"ז דמצוה לרחוץ ולחוף ראשו בע"ש ומקבל עליה שכר אם מקיימה אבל לא נענש עליה אם לא מקיימה ובהגהות מרדכי החדשים כתב דמצוה לרחוץ בע"ש וללבוש בגדי שבת מיד וכן ב"ט אבל ביום ה' לא הוה יקריה דשבת א"כ א"א לחוף בע"ש. כתב בא"ז פרק אלו מגלחין דמצוה על האדם שהוא מגודל שער לגלח עצמו לשבת או ל"ט. דהא אסרו לגלח במועד כדי שלא יבא מנוול במועד: (ב) וכ"כ בס"ח וע"ל סימן רמ"א:

סימן רסא זמן הדלקת נרות לשבת

(א) באגור כתב בשם מהר"י מולין לפי דעת התוס' בפ' תפלת השחר (כז.) יכול לקבל עליו שבת מפלג המנחה ולמעלה ולדעת מוהר"י ב' שעות קודם הלילה שהוא חלק שנים עשר מכל יום השבת שהוא כ"ד שעות דומיא דתוספת שביעית דהוי לי יום חלק י"ב בשנה : (ב) ובמדינות אלו אין נוהגין לומר מזמור בכניסת השבת לכן עניית ברכו הוי קבלת שבת :

סימן רסב - לקדש השבת בשלחן ערוך ובכסות נקיה

(א) במרדכי ס"פ כל כתבי וגם יהא שלחנו מתוקן כל השבת כולו וכן המנהג שכל השבת השלחן מכוסה במטפחת וכן הוא לקמן ס"ס רפ"ט ובהג"מ פב"ט דשבת כתב מהר"י בפסקים דמותר לזרוק דבר מחוץ לשלחן ואין לחוש לאותן האומרים שזורקין המלאך עכ"ל ולא ראיתי ולא שמעתי מימי שום אדם שחשש בדבר זה גם חשש של הבל הוא דבאיזה מקום מצינו לחשש בזה אם לא שדבריהם דרך משל שאם יזרוק דברים חוץ לשלחן ולא יכול לכבד הבית בשבת א"כ יהא הבית מנוול ואינו כבוד שבת ובזה פוגעין וזורקין המלאך הטוב המלוה האדם שדרשו רז"ל שכשמוצא נר דלוק ושלחן ערוך כו' ואם כווננו לזה הדבר נכון לעשותו אבל לא ראיתי חוששין לזה אלא מכבדין אחר כך חבית בדרך שאין בו חשש איסור כיבוד כדלקמן בסימן שלי"ז.

סימן רסג - מי ומי המדליקין, ואם טעו ביום המענן

(א) כתב מהרי"ל אשה ששכחה ולא הדליקה נר בשבת שצריכה כל ימיה להוסיף על נר של מצוה יותר ממה שהיתה רגילה להדליק עד עתה וצריכה תענית ווידוי כו' וכל זה אינן אלא חומרות דחוקות ואדרבה נראה דכל המוסיף על הנרות גורע ומפסיד הכוונה של זכור ושמור אבל הנשים נוהגות בדברי מהרי"ל שכל ששכחה פעם א' מדלקת כל ימיה ג' נרות ונראה דסמכו אדברי מרדכי דכתב במס' ר"ה ר"פ י"ט דיכולין להוסיף על דבר המכוון, וכ"כ שם האשיר"י וע"ש. (ב) כתב המרדכי סוף ב"מ ע"ג דמברך קודם הדלקה והמנהג לברך אחר הדלקה וכתב מהרי"ו וכדי שיהא הברכה עובר לעשייתן משימות היד לפני הנרות עד אחר הברכה דזה מיקרי עובר לעשייתן דהרי עדיין לא נהנה מן האור עכ"ל וכן הוא המנהג: (ג) ובמנהגים שלנו כתב דיש לנהוג כדעת מהר"ם: (ד) ובא"ז הדלקה הוי קבלת שבת ונראה שעיקר הנר של שבת הן אותן שמדליקין על השלחן כי הם באים לכבוד ע"כ ידליק אותן הנרות באחרונה עכ"ל. (ה) כתב המרדכי פרק ב"מ ע"ד דצריך להניח הנרות במקום הדלקה ולא להדליק במקום זה ולהניח במקום אחר. (ו) ובא"ז כתב אע"ג דבגמרא נראה דציבור שקבלו שבת בטעות לא הוי קבלה מ"מ כן הורו הגאונים ואין לחלוק עליהן: (ז) והיה נראה לומר אליבא דמרדכי ושבולי לקט דס"ל להגאונים דעדיף קב"ש ע"י הדלקה מע"י תפלה דאמרינן אם קבלו הציבור בטעות לא הוי קבלה: (ח) וצ"ע מ"ש ממי שקבל עליו ב' ימים יום כפור שאחרים אסורים לעשות לו מלאכה כמ"ש לקמן סימן תרכ"ד ואפשר לחלק דשאני התם דראוי לעשות ב' ימים י"ב משום ספיקא דיומא משא"כ בתוספת שבת ונראה לומר דאף לדברי הר"ן דאוסר היינו דוקא בתוספת של הכנסת שבת דא"א לעשות לו בעצמו אבל בתוס' של מוצאי שבת דאפשר לו לעשות בעצמו שיתפלל ויבדיל שרי. וע"ש בהר"ן דכן נראה מדבריו ולזה נראה גם כן דמותר ליהנות באותה מלאכה שעשו לו אחרים אף על גב דהוא עצמו עדיין אסור במלאכה מידי דהוי אמי שלא הניח ע"ת דמותר ליהנות ולאכול מה שאחרים אופין ומבשלין לו או לעצמן ואע"ג דהתם צריך לאקנויי קמחו לאחרים וכמ"ש לקמן סימן תקכ"ז דשאני התם דא"א לעשות בעצמו אבל כאן דאפשר לו להתפלל נ"ל דשרי לעשות מלאכה וליהנות ממנו. מיהו בתוס' הכנסת שבת צ"ע אם שרי ליהנות מן המלאכה שאחרים עושין לו דהא בע"ת אסור אם אינו מקנה קמחו לאחרים והן עושים לעצמן. אבל בלא"ה אסור דאין לחלק בין ע"ת שלא עשה כתקנת חכמים ולכן אסור ליהנות ממה שאחרים עושין לו אבל כאן דלא עבר אתקנתא דרבנן שרי דהא התוס' כתבו פ"ב דביצה (יז.) דכל דבר דאסור לעשות לעצמו גם אחרים אכודין

לעשות לו ואע"ג דמדברי רש"י משמע דשרי מ"מ לפי המסקנא דהתם דצריך לאקנויי קמחו לאחרים גבי ע"ת א"כ ה"ה כאן מיהו נראה דאף לדברי הר"ן והתוספות אם אחרים עברו ועשו לו או עשו לעצמן ודאי מותר ליהנות בו. דאף בע"ת לא קמיבעיא להו בגמ' אלא אם עבר ואפה בעצמו אבל אם אחרים עשו לעצמן או עברו ועשו לו ודאי שרי ליהנות דאף ע"ת דהתם אסור לומר לאחרים לעשות מלאכתו ואפשר דגם הר"ן מודה לדברי הרשב"א דשרי לענין דינא אלא שדחה ראיות הרשב"א וכ"נ מדברי מהרי"ו שאכתוב בסמוך דשרי דלא הוה דין תוספת כדין שבת גמור וכ"ש לדברי הרשב"א דמתיר לומר לו לעשות מלאכה כ"ש דמותר ליהנות ממנה דהא לא שנא וכתב מהרי"ו בתשובה סי' קי"ו דאם קיבל עליו שבת שעה או ב' קודם הלילה יכול לומר לעכו"ם להדליק נר דהרי מקצת ישראל עדיין עושין מלאכה כ"ש דלדידיה אמירה שריא: (ט) ואין זה המנהג נהוג בינינו:

סימן רסד - דיני הפתילה והשמן

(א) ובהג"מ פ"ה דפשתן עדיף להדליק בו מבכל דבר: (ב) וכן נוהגין שמדליקין בנר של חלב.

סימן רסה - דין כלים הנתנים תחת הנר

(א) כן הוא בסמ"ג וכתב טעמא משום דהוה גורם כיבוי מאחר שאין המים בעין תחת הנר אבל בא"ז כתב הא דאסור ליתן כלי תחת הנר היינו לאחר שהודלק הנר דאיכא האש שם אבל קודם שהדליקו הנר מותר ליתן כלי של מים תחתיו ולכן נותנים מים בעששית שהרי עדיין לא הדליקו הנר עכ"ל: (ב) כתב א"ז אם היו חתיכות חלב בנר מותר ליקח חתיכה אחת הרחוקה מן הפתילה דלא הוי אפילו גרם כיבוי אבל ריב"א אוסרו

וכן אסור לחתוך מן הנר של שעה בשעה שהוא דולק עכ"ל. ונראה דאף ביי"ט דאין אסור משום מוקצה מ"מ אסור משום מכבה אבל בשבת פשיטא שאסור משום מוקצה וע"ל סימן תקי"ד הארכתי בזה: כתוב בא"י ראיתי כתוב בשם ר"ת שהתיר ליגע בנר תלוי בשעה שהוא דולק דמאחר שאין מכוין להבעיר הוי דבר שאין מתכוין ומשום מוקצה ליכא דהא טלטול מן הצד היא ולא שמיה טלטול ובמלכותינו בארץ כנען נזהרים שלא ליגע בנר תלוי ונשים מתענות על כך ובי"ש בנר של שמן שכולו נמשך אחר הפתילה ובקרוב מתנדנד ומחייב משום מכבה ומבעיר. ואפשר דאף ר"ת לא קאמר להיתר מעשה אלא להיתר פילפול בעלמא נתכוין וכן מצינו באמוראים שהיו עושים כן ולכן איני סומך על הוראה זו עכ"ל: (ג) כ"כ המ"מ פכ"א בשם רשב"א: (ד) וכל דברי הגה"ה זו הם דברי א"י וכתב עוד דאף אם לא ניער האיסור משם אם נטלו עכו"ם משם או שנפל משם חזר להתירו הראשון ודין הצלה שאינה מצויה עיין בתוס' ס"פ כירה:

סימן רסו - דין מי שהחשיך לו בדרך

(א) וכ"כ הר"ן דף קס"ח ע"א: , אבל לקמן סימן שמ"ה משמע דעמידה מפסקת. ובהלכות רשויות כתב הכלבו דכל שעומד לפוש הוי כשיבה וכל שעומד לתקן המשוי הוי כהליכה: (ב) כתוב בכלבו דוקא מי שהחשיך לו בדרך אבל אם שכח כיסו עליו מתיר חגורו והכיס נופל ואפילו היה שם כתבי הקודש ולא יאמר לעכו"ם להצניע דאמירה לעכו"ם שבות הוא עכ"ל וזהו בדעת רבינו ירוחם וע"ל סימן ש"ט אם שכח מעות בבגדו מה דינו:

סימן רסז - דיני התפלה בערב שבת

סימן רסח - דין הטועה בתפלת השבת

(א) עיין סימן רפ"ו מדין מוסף שהתפלל בו תפלה של חול: (ב) כתב א"ז מותר להתפלל אלהי נצור בשבת אע"פ שהיא בקשה. (ג) וכתב אבודרהם דאם היחיד רוצה לאומרה אומרה בלא פתיחה וחתימה וכתב הכלבו דנהגו לומר עם הש"ץ מגן אבות עד מעשה בראשית: (ד) וכן פסק באבודרהם דאינו יוצא בברכה אחת מעין שבע וכתב שם דצריך להפסיק בין תכלית לשמך שלא יהא נראה כחוזר למעלה חלילה וחס. ודעת ב"י יראה דיוצא אם שמע מש"ץ:

סימן רסט - דין הקדוש בבית הכנסת

(א) וכ"כ המרדכי: (ב) ולקמן סימן שכ"ח יתבאר דין נתינת יין ע"ג עין בשבת כתב הכלבו דנהגו לעמוד בשעה שמקדשין בב"ה וארז"ל ברכות (מג:): דמעלי לברכי פי עייפות הרגלים:

סימן ער - לומר משנת במה מדליקין

סימן רעא - דיני קדוש על היין

(א) וע"ל סימן רס"ז. (ב) וע"ל סימן רצ"ט. (ג) כתב בהגהות אלפסי בשם תשובת הגאונים אדם ששכח לקדש או להבדיל ונטל ידיו לאכילה ובירך ברכת המוציא ולאחר הברכה נזכר שלא קידש יקדש על הפת קודם שיאכל פרוסת המוציא אבל בהבדלה שאינו על הפת יאכל כדי שלא יהא ברכה לבטלה דהא לא יוכל להבדיל על הפת ולכן אוכל תחלה ומבדיל אח"כ: (ד) אבל מדברי הרא"ש נראה דצריך לשתות מכוס של ברה"מ ולכן כתב שיקדש קודם שלא יטעום קודם קידוש כמבואר בדבריו פרק ע"פ: (ה) ונ"ל דבכה"ג צריך לברך בפה"ג על הקידוש הואיל ובירך ברה"מ: (ו) וע"ל סימן קפ"ח בסופו כתבתי מחלוקת וכיצד נוהגים: (ז) ובמרדכי ר"פ ע"פ ע"ב שמעתי ממהר"ר אברהם שאם היה הפת מגולה היה מצריך לברך עליו: (ח) וראיתי מהמדקדקים שעומדים מעט כשמתחילים לקדש לכבוד השם בן ד' אותיות הנרמז בראשי תיבות תחילת הקידוש שהם י"ום ה"ששי ו"יכולו ה"שמים: כתב מהרי"ל בשעת הקידוש יתן עיניו בנרות ויראה בהן כי ב' פעמים נר עולה ת"ק והוא רפואה לפסיעה גסה (ברכות מג: שבת קיג.) שנוטל אחד מה' מאות ממאור עיניו של אדם כ"כ בספר שכל טוב וכתב טעם אחר על זה. וצ"ע דנראה דצריך ליתן עיניו בכוס כמו בכוס של ברה"מ כמו שיתבאר למטה דדינו בכוס של ברכה ונראה דכשאומר ויכולו יתן עיניו בנרות ובשעת הקידוש בכוס דאז יוצא ידי שניהם: (ט) וכבר כתבתי דמנהגנו להתחיל יום הששי ולעמוד בו קצת: (י) וכן הוא בהגהת מיימוני פכ"ט שכן המנהג וכן הוא במרדכי פ' ע"פ דף רס"א ע"א וכתב ער"ש ע"ב דה"ה בהבדלה נוטל ידיו ומבדיל אח"כ דאין חילוק בין הבדלה לקידוש: (יא) מימי לא ראיתי מי שקידש קודם נטילה חוץ מליל פסחים שנהגו לקדש קודם נטילה וכ"כ הרשב"א בתשובה והמרדכי ריש ע"פ וכתב שאפילו למ"ד מקדש ואח"כ נוטל ידיו היינו דוקא המקדש אבל שאר המסובים נוטלים ידיהם קודם וע"ל סימן רפ"ט מדינים אלו: ^ בדפוסים הנדפסים הרגילים: הרמב"ם. וכבר העירו שהוא ט"ס וצ"ל רמב"ן

סימן ערב - על איזה יין מקדשים

(א) ובהג"מ ר"פ המוכר פירות כתב דאין לקדש עליו: (ב) וכ"כ הגהות מרדכי פרק המוכר פירות: (ג) ובא"ז כתב בהדיא דמי שאינו שותה יין לא יקדש אלא על הפת וכן הוא בתשובת המיימוני ס"ס הפלאה ס"י ד' שיקדש על הפת או שישמע קידוש והבדלה מאחרים ואפשר דאף ב"י לא קאמר דרגילין לחזר על היין אלא דוקא כשאוכל עם בני ביתו או עם אחרים דאע"ג דהוא אינו שותה אחרים שותים ממנו ולכן מקדשין איין וכן נהגו אבל כשמקדש לעצמו אין לקדש רק אפת כדברי הפוסקים כנ"ל:

סימן רעג - שיהיה הקדוש במקום סעדה

(א) ובמרדכי פ' ע"פ דמבית לסוכה הוה כמפינה לפינה וז"ל הרר"י מולין דאפי' באותו מקום שקידש אם אין דעתו לאכול שם לאלתר מיקרי שלא במקום סעודה ואין חילוק בין זמן קצר לזמן ארוך. אבל אם היה דעתו לאכול שם מיד אפי' שהה בדרך זמן גדול עד שמגיע לשם חשוב במקום סעודה ואפי' בטרקלין גדולים חשובים מפינה לפינה במקום סעודה עכ"ל: (ב) וע"ל סימן קס"ז דלבני ביתו בכל ענין שרי: (ג) והאגור כתב בשם מהר"י מולין דכולהו רבוותא שרו לאכול שלא במקום הדלקה אלא שבעל ספר האגודה הצריך לעשות נרות ארוכות שלא יכבו קודם הלילה דאל"כ הוי ברכה לבטלה דשרגא בטיהרא מאי מהני ונ"ל דסגי בנרות שבחדרים וגדולי צרפת נמשכין בסעודתן עד הלילה ובאשכנז מקדימין בזמן הקיץ ועל שניהם אני קורא ועמך כולם צדיקים עכ"ל:

סימן רעד - דיני בציעת הפת בשבת

(א) וכעניין סדר של פסח פשוט הוא שלוקחין העליונה לברכת המוציא והשלישית התחתונה לכריכה וזה מבואר מדברי הפוסקים והמסדרים אחרונים שסדרו סידורו של פסח ואפשר שמה שכתב ב"י שראה גדולים

לבצוע התחתונה היינו דוקא בליל שבת אבל ביום השבת או בליל י"ט יש
לבצוע על העליונה וזהו נכון לעשות ע"פ הקבלה בטעם של לחם משנה
בליל שבת ויומו כן נ"ל:

סימן ערה - דברים האסורים לעשות לאור הנר בשבת

סימן רעו - דיני נר שהדליק עכו"ם בשבת

(א) וכתב המרדכי פ"ק דשבת דף קע"א ?ע"ב דה"ה אם הדליקו בשביל
תינוק דינו כחולה שאין בו סכנה: (ב) וסוף כתב ויהא חלקי עם
המתחממים ולא מן הפורשים והמתחממים יתענגו על רוב שלום עכ"ל:
(ג) ודברי מוהר"מ הם בתשובת רשב"א סימן תתנ"ז:

סימן רעז - שלא לגרם כבוי הנר

(א) אם מותר ליגע בעוד שהנר דולק עליו עיין בב"י סימן ש"ח:

סימן רעח - שיכול לכבות הנר בשביל החולה

סימן רעט - דיני טלטול הנר בשבת

(א) ואני לא ראיתי נוהגין כן:

סימן רפ - תשמיש המטה בשבת

סימן רפא - שלא יכרע ב'ולך אנחנו מודים',

(א) והמנהג שלא לאומרו וכתב המרדכי פרק כל כתבי ע"ד ז"ל ומה שנוהגים שכל ימות השבוע מתעוררים בבוקר לב"ה להתפלל או ללמוד ובשבת ישינים יותר בשחרית טעמן שבכל ימי השבוע נאמר בתמיד של שחר בבוקר ובתמיד של שחר של שבת נאמר וביום ולשון זה משמע איחור כך פירש רב האי עכ"ל המרדכי וכתוב בהגהות מרדכי פ"ק דשבת דף קע"ז ע"א דנוהגים לומר יקום פורקן בשבת וכן המנהג כתוב בא"ז נוהגים לקרות מזמורים לכבוד שבת כגון השמים מספרים כבוד אל וגוי לדוד בשנותו את טעמו וגוי תפלה למשה וגוי יושב בסתר עליון וגוי הללויה כי טוב ה' הלל הגדול הודו לה' בכנור מזמור שיר ליום השבת נכון כסאך מאז ומכאן ואילך מסיימין כשאר הימים ועוד תיקנו לומר נשמת ובמקהלות. ונראה דבכל זה אם לא אמר אין מחזירין אותו (אבל לאל

אשר שבת אם לא אמר מחזירין אותו) ויש לאומרו בקול נעים וכתב עוד מצוה להאריך ולהנעים וזמירות של שחרית אסור לומר לקצר בהן אע"פ שמכוין המוחה בשביל ביטול תורה ומ"מ בשבת וי"ט צריך למהר קצת כדי שיאכל קודם שעה ו' וכתב עוד ונוהגים לומר לפני הוצאת ס"ת אין כמוך בקול רם והקהל חוזרים ואומרים אותו וכן מלכותך ואב הרחמים וכשמוציאים החזן אומר שמע ישראל והקהל עונין אחריו ואח"כ אומרים אחד (הוא) אלהינו וגדלו לה' אתי וכו' על הכל יתגדל כו' הכל הבו גודל וכו' ומגביהים הספר כשאומר שמע ישראל וכן גדלו ויש לאומרו בנעימה עכ"ל:

סימן רפב - קריאת התורה והמפטיר בשבת

(א) ואין אנו נוהגין כן דא"כ אין לנו טעם שהמפטיר הוא ממנין הקרואים בחול ואינו ממנין הקרואים בשבת וי"ט אבל אי יכולים להוסיף אי"ש כמו שמפרש רבינו לקמן בסמוך אבל מימי לא ראיתי להוסיף ביי"כ או ביי"ט כי אם בשמחת תורה: (ב) ואין אנו נוהגין כן אלא בשמחת תורה: (ג) בא"ז ואסור לקטן לקרות בראש מגולה וכ"ש גדול דלא כמנהג צרפת דקורין בראש מגולה כתב בא"ז דאין אסור לקרות ישראל ע"ה נכבד עשיר וגדול הדור לפני ת"ח בי אין זה בזיון לת"ח רק הוא כבוד לתורת ומתכבדו באנשים גדולים עכ"ל וע"ל סימן קל"ו: (ד) וכתב הר"ן פרק אחרון דמגילה דף שפ"ד ע"א דהמפטיר קורא במוסף היום וכ"כ המרדכי שם דף שס"ה ע"א דקטן קורא בפרשת המוספין ויש נהגו דשביעי קורא הפרשה והמפטיר חוזר וקורא כמו בשבתות השנה והמנהג כדברי הר"ן והמרדכי דהז' קורין פרשת היום והמפטיר אפי' הוא קטן קורא במוסף היום: (ה) ולענין מ"ש דאם נמצא טעות מוציאין ספר אחר עיין ביי"ד סי' רע"ט אם נוהגין כן כתב בא"ז אם קורא הש"ץ ז' ובעודו קורא עם השביעי זוכר שאין כאן מי שיפטיר אל יאמר קדיש אחריו אלא יפטיר זה השביעי ואל יקרא עמו שנית ואם כבר אמר קדיש זה השביעי חוזר וקורא ומפטיר ואם החזן יודע להפטיר מאחר שלא קרא עדיין מוטב שיפטיר זה שעדיין לא קרא ואל יפטיר זה שכבר קרא עכ"ל: (ו) ונראה דמיירי בדלא אמר קדיש עדיין: (ז) וכן המנהג בדבריו אך שמניחין הספר ג"כ על

סימן רפג - למה אין מוציאין שני ספרי תורות בשבת

סימן רפד - דיני הפטרה וברכותיה

(א) כתב מוהר"ם פדו"א הא דצריכים להפטיר כ"א פסוקים דהיינו דוקא בשבת שקורין ז' בתורה אבל ב"ט שקורין ה' סגי בט"ו פסוקים והביא ראיה לדבריו וכ"כ הרמב"ם פ"ג מהלכות תפלה: (ב) ואין אנו נוהגין כן אלא כהן או לוי עולין למפטיר ונראה שצ"ל יעמוד פלוני כהן או לוי משום פגמו וכ"כ נ"י מיהו נראה דאין לחוש אלא דוקא כשקוראים אותו בשמו אבל כשקוראים אותו מפטיר כתם אין לחוש וכן המנהג: (ג) כתב הריב"ש בתשובה ס"ל דשנים לא יאמרו הפטרה כאחד אלא אחד קורא ואחד מתרגם: (ד) עיין לקמן סימן תכ"ח כל דיני הפטרה באיזה הפטרה מפטירים:

סימן רפה - לקרא הפרשה שנים מקרא, ואחד

תרגום

(א) ומשמע במרדכי בפ"ק דברכות ופ"ק דחולין דאף משעה שהתחילו לקרות הפרשה במנחה בשבת וכן הוא בהגהות מיימון פ"ג דתפלה ובכלבו כתב דלא יצא אז מאחר שקראו אותו היום פרשה שעברה: (ב)

ובא"ז כתוב דנוהגים להשלים קודם כניסה לבי"ה שחרית בשבת: (ג)
ובאבודרהם כתב דטוב להשלימה ב' מקרא וא' תרגום בי' ימי תשובה:
(ד) ובפסקי מהרי"א סימן ק"א מ"מ נהגו לקרות ג"כ ההפטורה ואם חל
נישואין בשבת יקרא הפטורה של שבת ולא שוש אשיש השייכות
לנישואים:

סימן רפו - דיני תפלת מוסף בשבת

(א) כתב בא"ז במוסף אומרים בקדושה נעריצך כו' ובשחרית אומרים
נקדש כו' ואומרים בקדושת מוסף פעמים בכל יום שמע ישראל כו' מפני
שהיתה שעת השמד שלא יקראו ישראל ק"ש והתקינו לומר שמע ישראל
בקדושה ואומרים ג"כ אני ה' אלהיכם ובספר המקצעות כמנהגינו
שמפסיקים בין להיות לכם לאלהים והחזן חוזר ואומר ויש שאומרים
אותו בלא הפסקה: (ב) וכ"כ בא"ז:

סימן רפז - נחום אבליים ובקור חולים בשבת

סימן רפח - דין (תענית ודין) תענית חלום בשבת

(א) ובנימין זאב כתב בשם רב האי דעל ב' הנזכרים בראשונה יש
להתענות: (ב) כתב המרדכי רפ"ב דביצה אסור להתענות בי"ט ומר בריה
דרבינא דיתביב כולא שתא בתעניתא ס"ל כר"א דאמר כולו לכם ואנן לא

סי'ל הכי עכ"ל: (ג) וכ"מ מדברי המרדכי שכי בסמוך וכתב א"ז בהל' תענית המתענה בשבת אומר אחר תפלתו רבון כל העולמים גלוי וידוע כו' כמו שאומר בחול מ"כ בשם מהרי"ח שאם אדם ישן בצהרים וחלם לו חלום רע שצריך להתענות מעת לעת וכ"כ מהרי"ש בשם מהרי"ש כשישן בשבת שינת צהרים וחלם לו חלום רע שמתענין עליו אז היה מתענה מאותו חצי יום שבת ואילך עד חצי הלילה ואז הבדיל ואמר שזה עולה ליום שלם ואח"כ ביום א' היה מיתב תענית לתעניתו ע"כ מצאתי: (ד) ומשמע מכאן דמותר לברך החולה המסוכן בשבת וכן ראיתי כתוב בקובץ א' ישן שהיה בו ליקוטים ממהר"ר ישראל ברין אבל מהרי"ו כתב דאין מברכין החולה בשבת ואפשר דאף מהרי"ו לא קאמר אלא אם אינו מסוכן ביומו: (ה) ועיי' לקמן סי' תקכ"ט מדין תענית בשבת וי"ט ועוד לקמן סי' תקס"ח מדין תענית חלום:

סימן רפט - סדר סעדת שחרית של שבת

סימן רצ - בשבת ישלים מאה ברכות בפרות

סימן רצא - דין שלש סעדות

(א) וכתב הרא"ש פרק ע"פ דמי שלא אכל בליל שבת יכול לאכול ג' סעודות ביום השבת: (ב) וכ"כ המרדכי פרק ע"פ בשם ר"י: (ג) וכ"ה

בהגהות מרדכי דשבת דף ק"פ ע"ד ובהג"מ פ"ל וכתב האגור וכן המנהג באשכז וצרפת: (ד) וכ"כ אבודרהם: (ה) וכתב מהר"י בהל' פסח דבע"פ שחל להיות בשבת יש לסמוך עמ"ש דיוצאין בפירות ועושין אותה בפירות:

סימן רצב - דין תפלת מנחה בשבת

(א) וכ"ה במרדכי דף ר"ס ע"ד ובמנהגים שלנו בכל יום שאם אירע בחול לא היה בו תחנון אם אירע בשבת א"א צ"צ וה"ה אם אירע ביום א' וכן הוא בהג"מ פ"ב דתפלה: (ב) ובמרדכי ה"ק דף צ"ב ובפרק ע"פ דף ר"ס ע"ד האריך בדבר וכתב שם דנהגו דאין עוסקין בתורה רק בפרקי אבות:

סימן רצג - דיני ערבית במוצאי שבת

(א) וכ"ה בהג"מ פ"ו בשם הירושלמי: (ב) ונ"ל דלדין דמתפללים ק"ש של ערבית קודם הלילה בשאר ימות החול א"כ גם כאן א"צ להמתין וקורא קודם הלילה כמו בשאר ימות החול כנ"ל כתוב בא"ז במ"ש אומרים והוא רחום וברכו במשך גדול וכ"כ רב עמרם ור"א מווירמייזא:

סימן רצד - דיני הבדלה בתפלה

(א) ומיהו משמע דלכ"ע אין לומר תרווייהו וכן מצאתי בהגהות מנהגים בשם מוהר"ר מנחם שטעות לומר אתה חוננתנו ואתה חונן ואין לומר

אתה חונן כלל אך מתחיל אתה חוננתנו או מתחיל אתה חונן ואומר אתה
הבדלת כדרך שכתב הרמב"ם אבל יש נוהגים להוסיף בברכות האמצעים
כמ"ש לעיל סי' קי"ט: (ב) וכ"כ הר"ן ר"פ הקורא ודלא כמרדכי שכתב
בשם ראבי"ה כהר"ר אלחנן: כתוב בא"ז אמרינן בירושלמי הני נשי
דנהיגי דלא למעבד עבידתא עד דתתפניא סדרא מנהגא א"כ צריכים
ליזהר שלא לעשות מלאכה עד אחר סדר קדושה אע"פ שכבר הבדיל מיהו
חזן בית הכנסת מדליק הנרות בב"ה כשהבדיל בתפלה אפילו קודם סדר
קדושה: ובספר הזוהר פרשת בראשית כתב דיש ליזהר שלא להדליק נר
עד אחר שהבדיל על הכוס דאמר המבדיל בין קודש לחול וכתב דיש עונש
גדול בדבר ולא ראיתי מי שחשש לזה אלא המנהג פשוט להדליק נרות
אחר הבדלת התפלה. וכן הוא לקמן סימן תרפ"א דאין לחוש וע"ל סימן
רצ"ט נתבאר מחלוקת זו:

סימן רצה - הבדלה שעושה שליח צבור

(א) כתב הכלבו יש נוהגים כשא"א ויהי נועם א"א ויתן לך ומנהג טעות
דויתן לך אומרים לעולם שהוא סימן טוב:

סימן רצו - דיני הבדלה על היין

(א) ונהגו עכשיו לומר הנה אל ישועתי וגו' כוס ישועות אשא וגו' ליהודים
היתה אורה וגו' והכל לסי' טוב ואין חובה בדבר: (ב) ומשמע מדברי
אבודרהם דטוב יותר להבדיל על כוס פגום של יין מלהבדיל על שכר
עכ"ל: (ג) וכתב בתשובת מוהר"ם סי"ח דיבדיל בלא כוס דומיא דברה"מ
כשאין לו כוס מברך בלא כוס וה"ה בהבדלה וצ"ע דגבי הבדלה כבר
הבדיל בתפלה וע"ש: (ד) ומיהו מדת חסידות הוא שלא לאכול כדאמרינן

באמימר דלן בתענית: (ה) והמנהג שעומדים:

סימן רצז - דיני בשמים להבדלה

(א) דלא כהגהת מוהר"ר אברהם מפראג דכתב דכל הדס בעולם קורא כאן הדס שוטה הואיל ואין בה לחלוחית לברך עליו וגם בב"י הביא דברי מהרי"ק ולא חלק עליהם: (ב) ובזוהר פרשת ויקהל האריך בזה רצ"ד ע"ד והמנהג באלו המדינות כהר"ר אפרים שלא לברך על הדס כלל וזהו כדברי מוהר"ר אברהם מפראג ומיהו נראה דטוב להניח הדס באותו כלי של בשמים ואז יוצאים ידי כולן:

סימן רחצ - דיני נר הבדלה

(א) במרדכי פרק ע"פ דף ע"ד ע"א דהיכא דלית ליה נר מצוה להדר אחר האבוקה אבל אי איכא נר אחר א"צ להדר אחר אבוקה אפילו למצוה עכ"ל ובכלבו כתב דמוהר"ם היה נוטל אבוקה אף כשהיה לו נר אחר וכ"כ ב"י בשם א"ח: (ב) ואני אומר כי מנהגן של ישראל תורה היא שנוהגין לכפוף האצבעות ולראות בצפרנים ולא לפשוט האצבעות ולראות פני האצבעות רק אחורי אצבעות במקום הצפרנים ויש לו סוד נקשר במרכבה העליונה וכמו שהאריך בזה הזוהר פ' ויקהל ופ' בראשית ושם דיש להסתכל ביד ימין:

סימן רצט - שלא לאכל ולא לעשות שום מלאכה קדם שיבדיל

(א) בהר"ן פרק ע"פ ד' רע"ז ע"א דבאתה חוננתנו א"צ לאומרו ומיהו המנהג לאומרו עכ"ל וכ"ה שם במרדכי ד' ר"ח וע"ש נוסח הבדלות: (ב) וע"ל ס"י רע"א אם שכח להבדיל עד לאחר שבירך המוציא: (ג) וכן משמע שם במרדכי: (ד) וע"ל סימן רצ"ה מדין זה וכתב הכלבו הני נשי דידן דאין מבדילין בתפלה צ"ל המבדיל בין קודש לחול קודם שיעשו מלאכה וכן צריך ללמדן עכ"ל וכ"כ המרדכי פרק השואל דאף אם שמע ברכו והתפלל י"ח אם לא הבדיל בתפלה אסור בהדלקת הנר עד שיבדיל על הכוס: (ה) וכן מדברי המרדכי משמע שלא כדברי מהר"י:

סימן ש - שיסדר שלחנו במוצאי שבת

סימן שא - באיזה כלים מתר לצאת בשבת ואיזה מהם אסורים

(א) ובהג"א פרק מי שהוציא והו דאסור לפסוע בשבת יותר מאמה בפסיעה אחת אם אפשר לו בפחות וכן הוא בא"ז: (ב) והמ"מ כתב דמוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידין ולכן נהגו להקל וכ"כ הרמב"ם והרשב"א עכ"ל וכ"כ התוס' (סד.) והרא"ש דמטעם מוטב כו' נהיגי עכשיו לצאת בתכשיטים ולא מוחין בהן ובהגהות אלפסי פרק במה אשה יוצאה דהשתא נהיגי לצאת בהן בין איש בין אשה ולא נאסרו אלא בימיהם דלא היו רגילין לצאת בתכשיטים אלא בשבת ולכן הוי למיחש דילמא שלפי ומחוי והתוס' פרק כל כתבי כתבו ג"כ סברא זו: (ג) ובא"ז כתב דבל דבר שאסור לצאת בו אינו מועיל שיעשה בו מחט לסגור חגורו או כדומה שלא

מהני אא"כ יחברו לבסוף עכ"ל ומשמע דבמחובר בחגורה מיהא שרי וע"ל מדין זה: (ד) וכתב האגור דמנהג באשכנז כדעת הרא"ש: (ה) וע"ל בסיי זה מדינים אלו: (ו) במרדכי פרק במה אשה ובהג"מ פי"ט דשבת תשובת מוהר"ם דלא מועיל חיבור לכסות אלא בדבר שדרכו להיות מחובר לכסות וכגון זגים הארוגים שבימיהם היה המנהג לצאת כן ולעשות כן לכל הבגדים לנוי אבל שאר דברים שאין דרכן בכך אסור ואע"פ שיש בני אדם שנוהגים בהיתר לא נודע מאין הרגלים לדבר כו' וכ"כ ב"י בשם תשובת הרשב"א ומטעם זה אסרו מפתח הקבוע באזור כדלעיל אבל לפי תשובה דלעיל דכתבה דנהגו היתר לקבוע באזור א"כ אפשר דגם שאר דברים המחברים שרי ומיהו נראה דאף לדברי תשובה דלעיל לא התיר אלא מפתח באזור משום הדחק דצריך להוליך המפתח עמו שלא יגנבו לו כשיניח המפתח בביתו וכן משמע בסמ"ג דמשום זה לוקחים המפתח עמו אבל שאר דברים שא"צ ודאי אסור לכ"ע וכתב בא"ז דאותן עגולים הירוקים שנושאים על הבגדים לסימן שהם יהודים כמו שגזר עליהם המלך דמותרים לצאת בהן בשבת אפילו אינו תפור בכסותו ובהגהות אלפסי מצאתי הא דמותר לצאת עם זגין הארוגים בכסות היינו שאין בזגין ענבל להשמיע קול ואינן עשוין אלא לנוי אבל אם הם עשויים להשמיע קול אסורים וכן מבואר בתוספתא שאין מקרקשין לא את הזוג ולא את הקרקש לתינוק בשבת וכתב עו"ש דנהגו לילך עם המטפחת שמקנח בו האף ונקרא פאטשיילע אם היא מחובר לכסות: (ז) ובהג"א משמע כפירש"י: (ח) וכן משמע בתוס' דלא תלינן באתמחי קמיע אם באה מאדם שכבד מומחה דתלינן בהמחאת אדם מאחר שכבר אתמחי גברא ולא מצינו אתמחי גברא וקמיע אלא כשבא ביחד וכ"נ מדברי הביאור שכתב ב"י: (ט) כתב בהג"א דכל קמיע שאסור ליכנס בה לבית הכסא אסור לצאת בה בשבת דכי עייל לבית הכסא שרי ליה ואתי לאתויי ד' אמות בר"ה ואם הוא מכוסה בעור מותר ליכנס בה לבית הכסא אע"ג דכתוב בה שמות עכ"ל וכתב עוד אם יש בו חולה שיש בו סכנה א"צ להסיר אע"פ שאינו מחופה עור וכן הוא בגמ' (שם מא:): (י) ומנהג בזה להקל וראיה שהביא מוהר"ם מיירי בר"ה גמור אבל לדידן דלית לן ר"ה גמור המיקל במקום פסידא וסומך עצמו על דברי המתירין לא הפסיד וכ"כ באו"ח דבמקום דלא יוכל להפקיד מעותיו כגון שהוא בין העכו"ם מותר לתופרם בבגדיו ולצאת בהן שמא ירגישו העכו"ם במעותיו ויסתכן ואם הוא בין הישראלים במקום דלא יוכל להפקידן יתפרם בבגד וישב בבית אבל לא יצא בהן עכ"ל. ובמהרי"ל התיר לישא אצלו זהובים מנוקבים בשעת הסכנה אבל לא יצא בהן חוץ לעירוב: (יא)

ומשמע דוקא דומיא דלבדים שרי אבל לקופלו ולהניחו צד הימין על צד השמאל כדרך שמתעטפים בטליתות אסור משום טלית המקופלת על כתיפו מיהו נראה דהואיל ודרך לבישתו בכך בכל ענין שרי והוי כמו סודר שנתבאר לעיל דמותר לצאת בו מקופל הואיל ודרך לבישתו בכך וכ"ש לדברי הכלבו דמתיר בכה"ג אפי' בטלית כמו שנתבאר לעיל וא"כ א"צ להביא ראיה מההיא דלבדים דאין הנדון דומה לראיה: (יב) ואין דבריו נראים דהא רש"י והתוס' והרא"ש וכל הפוסקים כתבו בהדיא לאסור ואיך נדחה כולם מפני השמטת הרי"ף והרמב"ם ומשמע מדברי התוס' דאף ב' חגורות אינו אסור אלא כששתיהן זו ע"ג זו דמה הנאה יש בהן הא אין דרך לחגור כך והוי משוי אבל כשיש בגד מפסיק ביניהם שרי וכ"כ המרדכי פרק במה אשה בהדיא דשרי וכ"ה בא"ז: (יג) והא דכתב דרבים מתירים נראה דלא כיון על הפוסקים דמתירין הוצאות ב' סרבליים דאפשר דהם לא מיירי כשהוציאן לצורך חבירו אלא כשלו בשן לצורכו מפני הצינה אלא כיון לדברי הכלבו שכתב דמותר להוציא שני מלבושים כדי להביא א' לחבירו. וכ"כ הרוקח אמנם בשבולי לקט אוסר: (יד) ול"נ דאין ראייה מדברי התוספות להתיר שני חלוקים משום דאף הם לא התירו אלא בדבר שדרכו ללבשו משא"כ בשני חלוקין דאין דרך ללבשו מיהו אם שני מקטורין שרי והם שני סרבליים אע"ג דאין דרך העולם ללבוש שתיים ה"ה שני חלוקים והר"ן כתב פרק כל כתבי (דף קמה:) דכל בגדים שאין דרך ב"א ללבשו כאחד אסור להוציא ובא"ז כתב דמותר לצאת בשני כובעים שכן דרכו בחול לשום כובע גדול על כובע קטן וכך המנהג עכ"ל: (טו) כתוב בתא"ו נ"ב ח"ג דמותר להתיר איזורו בר"ה בשבת ולא חיישינן שמא יוליכנו ד' אמות בר"ה ופשוט הוא וכן הוא לקמן סי' ש"ג: (טז) כתוב בתא"ו נ"ב ח"ג דאסור לילך בשבת במקום שיוכל להחליק במים שמא יפול וישרו בגדיו במים: (יז) ועיין בהגהות אלפסי סוף פרק במה אשה שהאריך בדינים האלו: (יח) וכתב הרשב"א בתשובה סימן תר"ז דמותר לצאת בפלטיני"ש לר"ה בשבת אע"ג דמשתלפי מהרה וממילא וכן נהגו וכתב האגור כי מנהג אשכנז שלא לצאת בהן ובאיטליא נוהגין היתר ומהרי"ק היה אוסר עכ"ל:

סימן שב - דיני נקוי וקפול הבגדים בשבת

(א) ובמרדכי סוף חבית (סי' תמד) דאנן לא מקפידין ושרי לנערו מפני טל או מפני אבק. ואור זרוע (ח"ב סי' פא) כתב דיש לחוש לדברי רש"י במקום שמקפיד עליו ובגד שיש עליו נוצים מותר להסירו בשבת עכ"ל. וע"ל סי' ש"א אם מותר לנער טלית מן המים וע"ל סי' של"ז אם מותר לכבס בגדיו מן האבק שעליהם: (ב) וכתב האגוד דהמנהג להקל:

סימן שג - דיני תכשיטי אשה

(א) וכתב בא"ז וטעמא דלא תגליא ראשה להסירה אבל בתולה דראשה מגולה אפילו מחובר לשבכה אסור: (ב) כתב בא"ז ובמלכות כנען שהנשים מוליכות טבעותיהן באזניהם ואזניהם נקובות ומכנסת בהן טבעות בריוח ומוציאה כשתרצה ואין אזניהם מכוסים לאו שפיר עבדי עכ"ל אבל במקום שאזניהם מכוסים שרי דלא מגלי אזנייהו: (ג) ובמרדכי פרק במה אשה כתב הטעם משום דאינו אלא להראות עושר אבל אם היא סוגרת בו מפתחי חלוקה או תקוע בשלשלת של זהב או של כסף שרי וכתב עוד ור"ת פי' רדיד ואם היא תחת הצעיף שרי דלא מגלה ראשה: (ד) בכלבו אבל בבגד חדש שרי דליכא למיחש דילמא שלפא וכ"כ הר"ן דליכא למיחש אלא בתכשיטין קטנים שאין בני אדם מרגישין בהן אבל תכשיטים גדולים כגון חגורה וכדומה לזה שרי: (ה) וכתב הכלבו צ"ע אם הותר ליתן קש במנעל לכתחלה בשבת: (ו) מצאתי כתוב בהגהות אלפסי החדשים ומותר לאשה נשואה לגלות פאה נכרית שלה ל"ש אם היא עשויה משערותיה או משער חבירתה דאין שער באשה ערוה אלא דוקא שערותיה המדובקים בבשרה אבל בתלושין עשויות לכסות שערותיה האחרות אע"ג דעבדה לקישוט שתהא נראית בעלת שיער: (ז) ונשי דידן נזהרין בהני ולכן אם אחת רצתה להקל מוחין בידה: (ח) וכ"כ בא"ז דאסור לחלוק שערותיהן שקורין בוטי"ץ בלי כנען ובל"א שייטי"ל:

סימן דש - על איזה עבד מצוה על שביתתו

(א) וכתב המ"מ פי"ט דשבת די"א אפילו בשל טיט אל יצא א"כ עשאו לו רבו אבל עשאו לעצמו אסור וכן יש להחמיר עכ"ל: (ב) והאריך שם בזו מתשובת רא"ם:

סימן שה - במה בהמה יוצאה בשבת

(א) במרדכי פ' במה בהמה מסתפק בדבר אבל מהסוגיא בגמ' (נג:): ובפירש"י שם נראה דנתינת אוכף אפי' על החמור אסור ולא שרי אלא מרדעת על החמור וכדברי הסמ"ג: (ב) וכ"כ במרדכי וכ"מ בגמרא וכתב א"ז דשור דינו כפרה: (ג) במרדכי פ' במה בהמה דאסור לצאת אף בחצר בזוג במו בהמה: (ד) וכ"ה במרדכי פי"ק דשבת ע"ג והאריך בזו בתשובה בהגהת עירובין דף רנ"ז ע"ב: (ה) אע"פ שיודעים שיוציאנה חוץ לתחום דכל דבר שהוא מדרבנן מותר להניח בהמתו לעשות עכ"ל ומשמע למ"ד דתחומין דאורייתא אסור (תימה דבהדיא כתב שם דאפילו למ"ד דתחומין מדאורייתא מותר כיון דאין בו סקילה ע"ש): (ו) וע"ל סימן של"ב ושכ"ד שאר דיני בהמה בשבת ודין קירוד בהמה ע"ל סימן תקכ"ד בדיני י"ט וכתב המרדכי פי"ב דביצה דשבת דינו כמו ביי"ט:

סימן שו - באיזה חפצים מתר לדבר בשבת

(א) וכן משמע ממ"ש בסמוך הטור בשם מוהר"ם כדברי הר"ן: (ב) ופשוט דחזנים שלנו ששוכרים אותן לשנה אין איסור בדבר כתב הר"ן סי"פ אע"פ אם שכרו לחדש אם התנה עמו שישלם לו לפי חשבון הימים מיקרי שכיר יום והוה שכר שבת שהרי יוכל לחזור באמצע החודש ולכן לא מיקרי שכר חודש: (ג) וכתב בא"ז במקום שנוהגין שנותנין לקורא מי שבירך ונודר

דבר מה לצדקה או לחזן ראבי"ה אוסר דה"ל כאילו מקדיש בשבת אבל ל"נ דשרי דהואיל ואינו אומר בפירוש מה שנודר רק אומר תברכני לא מיקרי כנודר אע"ג דמהרהר מה שירצה ליתן והמנהג להקל בכל ענין דהא מותר לפסוק צדקה: (ד) וע"ל סימן שכ"ה דהמרדכי אומר אם לא במקום הדחק או ע"י עכו"ם: (ה) וכתב א"ז דלא שרי אלא כשכותבים בכתובה של עכו"ם דאינה אסורה אלא מדרבנן אבל בכתובה שלנו שהוא דאורייתא אסור: (ו) וכתב מהרי"ל דף ל"ה ע"ב וכן אסור להכריז יין בשבת דהוי כמקח וממכר עכ"ל: (ז) כתב בא"ז כשם שאסור אמירה לעכו"ם כך אסור רמיזה לעכו"ם ודוקא לענין שיעשה לו מלאכה בשבת אבל שיעשה לו מלאכה לאחר שבת מותר ע"י רמיזה:

סימן שז - דיני שבת התלויים בדבור

(א) וכל זה לדברי הסמ"ק אבל לדברי סמ"ג שמתירו אפ"י בע"ש אם אינו אומר לו לקנות ולמכור בשבת אפ"י אם קצץ לא מהני אם אמר לו לילך בשבת וע"ל סימן רמ"ז ג"כ אין חילוק בין ע"ש לדי' וה': (ב) ולא משמע כן לקמן ס"ס שכ"ה גם במרדכי סוף דברי ראבי"ה כתב וז"ל והיכא דאיכא למימר דילמא אתי לאחלופי בר"ה אסור אמירה לעכו"ם אפילו באיסור דרבנן ואפילו לדבר מצוה עכ"ל ודברים אלו סותרין לדבריו הראשונים דהתיר אמירה לעכו"ם בר"ה מאחר דאפשר ע"י ישראל וכן הקשה ב"י והניח הדבר בצ"ע ואפשר ליישב דברי ראבי"ה דה"ק דבמקום דאיכא למיחש משום הרואים דמתירין אמירה לשבות בר"ה ואתו גם להתיר שאר אמירה לעכו"ם אסור דבכה"ג אסור אפ"י אמירה דרבנן אפילו במקום מצוה דחיישינן דילמא אתי לאחלופי בשאר אמירות כן נ"ל: (ג) ואפשר דעל פי זה נהגו להקל בדבר ובסימן זה יתבאר דיש חולקים בדבר: (ד) ובהג"א פ"ק דעכו"ם מותר לומר לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב אבל לא לעכו"ם עכ"ל: (ה) וכתב בתשובת בר ששת סימן קט"ו כשם שאין לזון בשבת כך אין פורעין: (ו) וכ"כ הר"ן: (ז) ומ"כ בהגהת אלפסי מיהו נראה דאם היה בו פסקים ודינים ופירושי התורה דמותר לקרות בהן לכ"ע אפילו אם הובאו מע"ש: (ח) ויש לדקדק מדבריהם דלא נאסר לקרות בשטרי הדיוטות אלא כשכתובים בלשון לעז

אבל אם כתובים בלשון הקודש מותר לקרות בהן דהלשון בעצמו יש בו קדושה ולומד ממנו דברי תורה אבל לא נראה כן ממה שאכתוב בסמוך לדעת מקצת רבוותא דאסרו לקרות בספרי חכמות חיצונות אע"ג דמסתמא הם כתובים בלשון הקודש מיהו נראה מאחר דאינו אלא איסור דרבנן די לסמוך אדקדוק דברי התוס' לקרות בהן כשהן כתובים בלשון הקודש ולכן נוהגין ג"כ לקרות בספרי החכמות בשבת ואפשר דאף הר"ן והרמב"ם והמ"מ לא אסרו אלא בימים הראשונים שהיו כותבין כל הפירושים והחכמות בלשונות אחרות כמו שידוע מספרי הרמב"ם שהוצרכו להעתיק אח"כ אבל בלשון הקודש נראה דשרי ואע"ג דכתב הסמ"ג והביאו המרדכי ר"פ הזורק דגט בזמן הזה מותר לטלטלו שאדם יכול ללמוד ממנו כמה הלכות גט וכמ"ש בא"ע סימן קל"ו ע"ש דמשמע הא בלא"ה אסור י"ל נמי דשאני גט דנכתב בכל לשון כמו שיתבאר בא"ע סי' קכ"ו ולהכי נקט דיכול ללמוד ממנו הלכות גט אבל בלא"ה אסור אבל בלשון הקודש הכל שרי כדיוק התו' דנקטו דוקא לשון לעז כן נ"ל: (ט) וכתב א"ז ומותר ללמוד בשבת אף בדברים שאינם רגיל בהן וא"א שצער הוא לו^א: צ"ל: ס"א

סימן שח - דברים המתרים והאסורים לטלטל בשבת

(א) וכ"א בתא"ו נ"ב ח"ג דלא כמרדכי ס"פ כירה דמתיר: (ב) וכתב במהרי"ל דאפי' אם אותו סכין תחוב בנדון אצל שאר סכינים אסור לטלטלו עכ"ל (ג) וכ"כ המרדכי והג"א ריש ביצה: (ד) ואפשר לומר דהא דנקט נשברה בחול לאו דוקא אלא נקט משום דבעינן זרקה לאשפה מבע"י אבל אם לא זרקה עד שחשכה מאחר שבקידש היום הוי מוכן לא פקעה מיניה תו שם כלי כדאמרינן בגמ' לכן נקט נשברה בחול משום סיפא: (ה) וכ"ה בהגמ"ר דף קע"ט (ו) עיין סוף סימן ש"ג: (ז) נראה דהאי אפילו קאי אסולם של בית דלא מבעיא סולם של בית שהיא קטנה דשרי אלא אפילו סולם של עליה שהיא גדולה נמי שרי וכמו שכתבו התוספות והרא"ש ריש ביצה אבל אין לפרש דהאי אפילו קאי אסולם של שובך דהא סולם של שובך, יותר אסורה לטלטל בשבת מסולם של עליה

וע"ל סימן תקי"ח דביו"ט הוא בהיפך דסולם של שובך שהוא משום שמחת יו"ט אבל סולם של עליה אסור דחיישינן שמא יוציאן לר"ה משא"כ בשבת דלא שכיח להוציא לרה"ר וכ"כ התוספות והרא"ש ריש ביצה (ט.): (ח) וכתב שכן דעת הרי"ף והרא"ש אבל במרדכי פרק במה טומנין פסק בהדיא דאין חילוק בין אבנים לחריות ואדרבא כתב דר"א דוקא בחריות של דקל פליגי משום דמזיזן כשיושב עליהן אבל אבנים שרי דאין מזיזן ותמיהני שלא הביא ב"י דברי המרדכי וקצת משמע כן בהר"ן ס"פ כל כתבי דמותר לישב על אבנים בשבת וגם המ"מ כתב פכ"ח דדעת הרי"ף שאין לחלק ביניהם וכן י"ל דעת הרא"ש דלא חילק ביניהם אלא שב"י עצמו דחק לפרש דעת הרא"ש והרי"ף כדעת הרמב"ם: (ט) ולפי מה שנתבאר לעיל דבמחשבה סגי ה"ה בכאן אם חישוב עליה מהני: (י) ואיני יודע מה קשה לו דודאי אין מטלטלין עצמות שנתפרקו מן הבשר מע"ש אם לא שיש לו כלבים כמו שאין מטלטלין הלויף אלא א"כ יש לו עורבים וכן נבילה שנתנבלה מע"ש לא שרי רבי יהודה אלא לחותכה לפני הכלבים כמ"ש פרק מי שהחשיך ולכן דברי הר"ן נכונים דדוקא עצמות שנתפרקו מן הבשר בשבת מותר להעבירן מן השלחן הואיל ועדיין ראויין לכלבים אע"פ שאין לו כלבים אבל שאר עצמות אסור לטלטלן ופשוט הוא בעיני ונ"ל דדעת ב"י לטעמיה דכתב למטה בשם הר"ן גבי הלויף דהרי"ף והרמב"ם ס"ל דאם עורבים מצויין אע"פ שאין לו שרי לטלטולי וא"כ עצמות הראויין לכלבים נמי אבל רבים חולקים בזה כמ"ש למטה. עוד הקשה על דברי הר"ן וז"ל ועוד מדכתב אע"פ שנתפרקו כו' משמע דכ"ש אם נתפרקו מע"ש דשרי וכלפי לייא ואפשר דיש להגיה כו' וכל זה אינו נכון דאע"פ דקאמר לאו אשבת קאי אלא אנתפרקו קאי כלומר אע"פ שנתפרקו מן הבשר וכ"ש אם יש עליו עדיין קצת בשר ולא נתפרק לגמרי דשרי כנ"ל: (יא) ופשוט הוא דאף למאן דשרי מ"מ אסור לשחוק בר"ה בשבת ואפילו בכרמלית דבקל הוא שנופל לחוץ מד' אמות ואתי לאתויי וכ"ש אם השחוק הוא בדרך שמוציאו דאסור אבל ביי"ט מותר לשחוק אפילו בר"ה וכ"כ התוספות פ"ק דביצה (יב:): (יב) עיין סימן שי"א מדין פירות הטמונים בחול אם העפר מוקצה: (יג) וכ"כ בהג"א סוף במה מדליקין ובא"ז:

סימן שט - טלטול על ידי דבר אחר אם מתר בשבת

(א) עיין סימן רס"ה מדין נייעור וטלטול כלים: (ב) כתב בא"ז אם אדם הניח דבר אסור על של חבירו לא אמרינן ביה דנעשה בסיס לדבר האסור דאין אדם אוסר על של חבירו שלא מדעתו: (ג) ע"ל סימן רס"ז נתבאר:

סימן שי - דיני מקצה בשבת

(א) ע"ל סוף סימן שי"א אי אמרינן באוכלים נעשה בסיס לדבר האיסור:

סימן שיא - דיני מת בשבת ושאר טלטול מן הצד

(א) וכ"ה במרדכי דמ"ק (דף שצד.): (ב) ובהגהת מרדכי שם דף קע"ט ע"ג הככר או ע"י תינוק דוקא אבל שאר כלי לא דלגבי כלי מיהא קי"ל דאין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל עכ"ל ודברי הגהות אלו אינן נכונים בטעם דהא קי"ל דכלי ניטל אף לדבר שאינו ניטל וכמש"ל סימן שי"ו ומ"מ אפשר שראוי לחוש לדבריהם דהא מבואר לעיל דאע"ג דניטל לדבר שאינו ניטל מ"מ צריך שלא יגע בה: (ג) אבל בהגהות שם דף קע"ט ע"ג משמע בשם ר"ב דאסור להזיז אבר ע"י ככר או תינוק: (ד) ובתשובת מהרי"ל סימן ס"ה משמע קצת דשרי וע"ש וכתבתי דבריו בי"ד סי' שע"ב. ומשמע שם דע"י נכרי שרי לטלטלו משום כבוד כהנים: (ה) כתב בהגהת אלפסי פרק כירה דשפיר דמי לזלף חומץ על בגדים שעל המת בשביל שלא יסריח למ"ש ויוכלו להתעסק בטהרתו דהא אין מטלטלין אותו אלא שנוגעים בו ואין איסור כנגיעת המוקצה אלא בטלטולו ובבגדים שעליו אין לגזור משום סחיטה עכ"ל: (ו) ע"ל סי' רע"ט: (ז) וכתב הר"ן בפרק שואל דף קפ"ז ע"א דטלטול במקצת שמיה טלטול ואפי' לא טלטל כל הכלי האסור לטלטל אלא הזיזו במקצת בראש אחד

אסור אע"פ שראש השני עדיין מונח במקומו : (ח) ובכלבו כתב ג"כ כן
אבל כותב דיש שחולקין וס"ל דאין אוכלין נעשין בסיס לדבר האסור :
(ט) ע"ל סימן ש"ח דה"ה חושב לשכב עליו וכ"כ הר"ן ס"פ במה טומנין :

סימן שיב - הנצרך לנקביו במה מקנח בשבת

(א) וכ"כ בתא"ו ני"ב חיי"ו :

סימן שיג - טלטול דלת וחלון והמנעול בשבת

(א) וע"ל ריש סימן ש"ח נתבאר החילוק שבין כלי שמלאכתו לאיסור או
להיתר : (ב) וע"ל סימן ש"ח רגל ספסל שנשבר אם מותר להחזירו בשבת :
(ג) מיהו נ"ל אם ישב עליה מבע"י מותר לישוב עליה בשבת דלא גרע
מחריות של דקל כמו שיתבאר בסמוך :

סימן שיד - דברים האסורים משום בנין וסתירה בשבת

(א) ועוד כתב בא"ז לדידן דקי"ל דדבר שאין מתכוין מותר שובר אדם
חבית כו' אע"פ שאין שבור מתחלה : (ב) אבל לדעת המתירים שם כמו
שיתבאר נראה דגם כאן שרי : (ג) וכן יתבאר בסמוך בדברי הטור : (ד)
ודין החותלים מוזכר בגמרא פרק חבית (קמו) : וכתבו הרמב"ם : (ה)
ודברי הרא"ש דבסמוך דאוסר בשל עץ ושל מתכות נראה כדברי הר"ף

וכ"כ המרדכי והתוספות פרק חבית : (ו) וכ"ה מסקנת א"ז דאפי' בשל עץ ושל מתכות שרי ואין להחמיר לכל הפחות ע"י נכרי : (ז) וכבר נתבאר דין סתירת פי התנור לעיל סימן רנ"ז : (ח) האריך שם בתשובה וכ"כ מהרי"ו בתשובה סימן ק"ל דבכותל אסור : (ט) ובאמת שיותר יש לתמוה על ב"י שכתב דברים אלו שהרי בת"ה מוכח בהדיא דטעם דבחבית אסור משום דאיכא למיחש שמתקן פתח משא"כ בשאר דברים תלושים ולכן דברי ה"ה נכונים בטעמן ואין לפקפק עליהו :

סימן שטו - דברים האסורים משום אהל בשבת

(א) וטעם זה הזכיר הטור למטה : (ב) ובא"ז פסק כדעת רש"י וריב"א שכל זה אינו אסור אלא לר"י אבל לר"ש דמתיר דבר שאין מתכוין קדירה ומדורתא וחביתא הכל שרי אף מלמעלה למטה אבל הטור כתב דאף לר"ש כל זה אסור וכ"כ ב"י דכן דעת הרי"ף והרמב"ם : (ג) ואין דבריו נראים דאף הרמב"ם כתב פכ"ב דכילת חתנים המתוקנת לכך מותר בדלית ביה חד מהני ולא בעי חוט או משיחה אלא בשאר כילות כמו טלית כפולה שיתבאר בסמוך וכ"כ הר"ן כדעת הרי"ף ודוקא כילת חתנים מותר לפרקה לפי שהיא מתוקנת לכך אבל שאר כילות לא אא"כ כרד עליה חוט או משיחה ואפ"ל דברי ב"י דה"ק לא שרי ע"י חוט או משיחה אי אית ביה חד מהני אלא בדלית ביה חד מהני ואז אין אנו צריכין לחוט או משיחה בכילת חתנים המתוקנת לכך וזהו נכון שכן דעת הרי"ף והרמב"ם : (ד) וצ"ע מהא דמשמע פ"ב דביצה דמותר לעשות מחיצה לפני אור הנר כדי לשמש מטתו ב"יט ואין נראה לחלק בין שבת ל"יט לעניין זה ואפשר דבגמרא נמי לא קאמר דאפשר לעשות מחיצה בפני אור הנר אלא כדרך שעשה מהר"ם וכן נ"ל דאין חילוק בין עשיית מחיצה לפני הנר או לפני הספרים : (ה) וכן משמע מדברי המרדכי דלעיל וכ"ה בכלבו בהדיא ובלבד שלא יעשה אוהל והם דברי הרמב"ם בפכ"ב : (ו) וכ"ה בא"ז דכל מחיצה שאינו בא להתיר מותר לעשותה בשבת ולכן בחג הסוכות מותר לתלות המפה על הכתלים וכנגד הפתח מפני הרוח שלא יכבה הנרות אבל למעלה תחת הסכך ודאי אסור :

סימן שטז - צידה האסורה ומתרת בשבת (ושלא ישפשף הרק)

(א) ובתא"ו? ניי"ב ח"י כתב ואף למלול באצבעותיו ולזורקו אסור גזירה שמא יהרגנו אלא נוטלה וזורקה: (ב) כ' הכלבו המשסה כלב אחר צבי בשבת הוה צידה וכ"כ א"ז וכתב דאסור לצוד עם כלב ואפי' בחול משום דהוה מושב לצים וכל העושהו אינו רואה בשמחת לויתן ובהגהת אלפסי אסר ליקח אווזים ותרנגולים וחיות שיש לאדם בתוך ביתו כגון צביים שמגדל בביתו אבל בהמות מותר כגון פרות ורחלים ושאר בהמות וחתול אסור ליקח בשב' וכ"ה בתו':

סימן שיז - דין קשירה ועניבה בשבת

(א) ובהגהות אלפסי פ' אלו קשרים וקשר אומן לא נתברר לי היטב היאך הוא מיהו נראה מלשון אלפסי הוא קשר שקושרים אותו הדק היטב ומכאן נ"ל שיצא האזהרה שכשקושרין ב' קשרים זה ע"ז שאין מתירין אותו בשבת ואע"פ שהוא קשר עשוי להתיר בו ביום אעפ"כ נזהרין בקשירתו ובהתרתו משום דהוה קשר אמיץ עכ"ל ובגמרא מוכח פ' כלל גדול (עו.) דאפי' בקשר אמיץ וחזק כל שקשרו ע"מ להתיר אין חייבין עליו דפריך התם והא ע"מ להתיר הוא כו' ומ"מ נראה דזהירי ביה משום דאע"ג דאין חייבין עליו מ"מ אסור מדרבנן מידי דהוי כעקירה בלא הנחה דאיתא רפ"ק דשבת דאסור מדרבנן וכן במוחק שלא ע"מ לכתוב כמ"ש המרדכי ס"פ כלל גדול וה"ה בכל שאר מלאכות כן נ"ל: (ב) ומ"ש בענין קשר העשוי להתיר באחד מידיהו הוא דעת הר"ם בריש אלו קשרים ואינו הלכה וצ"ע למה הביאו ב"י: (ג) והאגור כ' דהעולם נהגו לעשות עניבה ע"ג קשר: (ד) ועד האריך המרדכי בה' ציצית בענין עשיית עניבה ע"ש: אוחזר מתוך " https://he.wikisource.org/w/index.php?title=טור_אורח_חיים_שיז&oldid=945316 קטגוריה: ארבעה

טורים קטגוריה מוסתרת: ויקיטקסט - ערכים הדורשים בדיקה תפריט ניווט כלים אישיים לא בחשבון שיחה התרומות יצירת חשבון כניסה לחשבון מרחבי שם דף תוכן שיחה עברית צפיות קריאה שינויים ממתינים עריכה גרסאות קודמות עוד חיפוש ניווט עמוד ראשי ברכים הבאים שינויים אחרונים דף אקראית רומה לויקיטקסט קהילה שער הקהילה עזרה מזנון ארגון חולבקות מבעלי הרשאות כלים דפים המקושרים לכאן שינויים בדפים המקושרים דפים מיוחדים קישור קבוע מידע על הדף ציטוט הדף הזה הדפסה/ייצוא יצירת ספר גרסה להדפסה הורדת EPUB הורדת MOBI הורדת PDF תסדירים אחרים דף זה בשפות אחרות הוספת קישורים דף זה נערך לאחרונה ב-12 במרץ 2020, בשעה 09:34. הטקסט מוגש בכפוף לרישיון Creative Commons ייחוס-שיתוף זהה 3.0; ייתכן שישנם תנאים נוספים. ר' את תנאי השימוש לפרטים. מדיניות פרטיות אודות ויקיטקסט הבהרות משפטיות תצוגת מכשירים ניידים מפתחים סטטיסטיקות הצהרה על עוגיות push. RLQ||[)]. window. RLQ=function()mw. config. }set "wgPageParseReport": {"limitreport": {"cputime": "0. " "walltime": "0.056",

"ppvisitednodes": {"value": 428, "limit": 1000000}, "postexpandincludesize": {"value": 4621, "limit": 2097152}, "templateargumentsize": {"value": 507, "limit": 2097152}, "expansiondepth": {"value": 8, "limit": 100}, "expensivefunctioncount": {"value": 0, "limit": 500}, "unstripdepth": {"value": 0, "limit": 20}, "unstrip-size": {"value": 0, "limit": 5000000}, "entityaccesscount": {"value": 1, "limit": 400}, "timingprofile": [{"e": "טור", "limit": 400, "value": 0, "percentage": "0.00%"}, {"e": "תבנית", "limit": 400, "value": 90, "percentage": "22.50%"}, {"e": "טור/על_התורה", "limit": 400, "value": 46, "percentage": "11.50%"}, {"e": "תבנית", "limit": 400, "value": 657, "percentage": "164.25%"}, {"e": "טור/על_התורה", "limit": 400, "value": 1, "percentage": "0.25%"}, {"e": "תבנית", "limit": 400, "value": 351, "percentage": "87.75%"}, {"e": "גימטריה", "limit": 400, "value": 12, "percentage": "3.00%"}, {"e": "טור/על_התורה", "limit": 400, "value": 994, "percentage": "248.50%"}, {"e": "תבנית", "limit": 400, "value": 2, "percentage": "0.50%"}, {"e": "טור/ספריא", "limit": 400, "value": 1930, "percentage": "482.50%"}, {"e": "תבנית", "limit": 400, "value": 6, "percentage": "1.50%"}, {"e": "צבע_גופן", "limit": 400, "value": 571, "percentage": "142.75%"}, {"e": "תבנית", "limit": 400, "value": 3, "percentage": "0.75%"}, {"e": "מ", "limit": 400, "value": 689, "percentage": "172.25%"}, {"e": "עיצוב_גופן", "limit": 400, "value": 4, "percentage": "1.00%"}, {"e": "תבנית", "limit": 400, "value": 1556, "percentage": "389.00%"}, {"e": "שלם", "limit": 400, "value": 127, "percentage": "31.75%"}, {"e": "תבנית", "limit": 400, "value": 1, "percentage": "0.25%"}], "limitreport-timeusage": {"value": "0.004", "limit": "10.000"}, "limitreport-memusage": {"value": 664328, "limit": 52428800}, "cachereport": {"origin": "mw1451", "timestamp": "20220323202321", "ttl": 18}, "transientcontent": false

```
set({"wgBackendResponseTime": 194,"wgHostname": "mw14"; ({"41"}))
```

סימן שיח - דין המבשל בשבת

(א) ודין עכו"ם המבשל בשבת אי מותר לאכול משום בישולי עכו"ם עיין ב"ד סימן קי"ג ולקמן סימן שכ"ח: (ב) ובהגהות מרדכי דף קפ"ג ע"ג דדבר קשה שאין ראוי לאכול כי אם בשרייה אסור לשרותו בשבת דהוה גמר מלאכה: (ג) וצ"ע דהא לעיל כתב בשם הרמב"ם דאפילו לשרות אסור אלא כשנתבשל כל צרכו ואין לחלק לדעת הרמב"ם בין דבר לח לדבר יבש וכמ"ש לעיל וצ"ע: (ד) כתב המרדכי פרק כירה והר"ר דן אומר דמלת שלנו דמתקנים אותו ע"י בישול אין לחוש כדתניא כל שבא בחמין לפני השבת וכו' ומ"מ המחמיר תע"ב: (ה) וכ"נ דעת המ"מ: (ו) ולא משמע כדבריו בגמרא ובתוס' פרק כירה דף מ"ב ע"א דמשמע שם דבכלי ראשון לרחיצה בכל ענין אסור כר"ש בן מנסיא דס"ל הכי אליבא דמסקנא דשמעתא לפי פירוש התוספות שם ואף ע"ג דלדעת הרי"ף והרא"ש דפסקו דלא כר"ש שרי דעת הטור כדעת התוס' כר"ש ואז דברי הטור מבוארים כדמוכח התם מדברי התוס' והאריך הר"ן בדבריהם ע"ש: , ובפסקי מהרי"ו מחמיר דיש להקפיד אף בקדירה בכל ענין: אוחזר מתוך " https://he.wikisource.org/w/index.php?title=טור_אורח_חיים_שיח&oldid=1294338 קטגוריה: ארבעה טורים קטגוריה מוסתרת: ויקיטקסט - ערכים הדורשים בדיקה תפריט ניווט כלים אישיים לא בחשבון שיחה התרומות יצירת חשבון כניסה לחשבון מרחבי שם דף תוכן שיחה עברית צפיות קריאה העריכה גרסאות קודמות עוד חיפוש ניווט עמוד ראשי ברוכים הבאים שינויים אחרונים דף אקראית רומה לוויקיטקסט קהילה שער הקהילה עזרה מזנון ארגון חולבקות מבעלי הרשאות כלים דפים המקושרים לכאן שינויים בדפים המקושרים דפים מיוחדים קישור קבוע מידע על הדף ציטוט הדף הזה הדפסה/ייצוא יצירת ספר גרסה להדפסה הורדת EPUB הורדת MOBI הורדת PDF תסדירים אחרים דף זה בשפות אחרות Portuguese הוספת קישורים דף זה נערך לאחרונה ב־21 בדצמבר 2021, בשעה 11:08.

הטקסט מוגש בכפוף לרישיון Creative Commons ייחוס-שיתוף זהה 0.3; ייתכן שישנם תנאים נוספים. ר' את תנאי השימוש לפרטים. מדיניות פרטיות אודות ויקיטקסט הבהרות משפטיות תצוגת מכשירים ניידים מפתחים סטטיסטיקות הצהרה על עוגיות. (RLQ=window.
 mw.config.)(function)RLQ||[]). push
 set("wgPageParseReport":{"limitreport":{"cputime":"0.099","walltime":"0.138","ppvisitednodes":{"value":453,"limit":1000000},"postexpandincludesize":{"value":4787,"limit":2097152},"templateargumentsize":{"value":531,"limit":2097152},"expansiondepth":{"value":8,"limit":100},"expensivefunctioncount":{"value":0,"limit":500},"unstripdepth":{"value":0,"limit":20},"unstrip-size":{"value":0,"limit":5000000},"entityaccesscount":{"value":1952.87,"limit":100},"timingprofile":{"total":1.818,"e":0,"limit":400},"tbnit:טור, 90.02% 79.172 1.35 04% .30 818 12.31% .27 535 2 תבנית:גימטריה," 0.6 95% .6 111 6 תבנית:צבע_גופן," 0.6 46% .5 682 1 תבנית:עיצוב_גופן," 0.5 44% .4 789 1 תבנית:שלם," 0.5 38% .4 735 1 תבנית:ררר," 0.5 19% .4 563 1 תבנית:טור/ספריא"}}, {"limitreport-timeusage":{"value":"0.005","limit":"10.000"}}, {"limitreport-memusage":{"value":664329,"limit":52428800}}, {"cachereport":{"origin":"mw1332","timestamp":"20220317204844","ttl":18}}; mw.config. ; ({"transientcontent":false} set({"wgBackendResponseTime":129,"wgHostname":"mw14"; 41}))

(א) וכתב מהרי"ל דאם הקליפה הירוקה שהיא הקליפה החיצונה עדיין על הפרי אסור ליטלה משום דהוה מפרק ועיין לקמן בדין מוללין מלילות: (ב) אלא יקח אותו המין שרוצה לאכול וע"ל סימן תרי"א מדין קניבת ירק שלטי"ן בשבת וב"י כתב לקמן סימן שני"א דמותר לתקנן בשבת דמשום בורר ליכא כיון דאוכלין אותם לאלתר ומיהו יזהר לחתוך אותו לחתיכות גדולות קצת דאסור לחתוך הירק דק דק כדלקמן סי' שכ"א: (ג) ועיין בהרי"ן פרק מפנין דף קט"ו עוד חילוקים בדינים אלו: (ד) ובסמ"ג כתב דאע"פ שיש בו קסמין דקין אפ"ה שרי: כתב בא"ז דמותר לתת יין מע"ש לתוך המשמרת והיין זב ממנו בשבת: (ה) כתב מהרי"ל בשם א"ז דהרוקק ברוח בשבת והרוח מפזר הרוק חייב משום זורה:

סימן שכ - דיני סחיטה בשבת

(א) ולכן מתירין לשום פשטי"ד של שומן הנקרש אצל המדורה: (ב) וכ"כ בא"ז בשם רא"ם ובאגור כתב דאין לחוש לדברים אלו דכל זה אינו אלא דרך לכלוך ושרי ולא הוה ביה משום צובע ושמעתי מא"א ש"ן ששמע ממהור"ר אברהם מינץ דאסור ליתן יין אדום לתוך יין לבן בשבת משום צובע אבל לפי דברי בעל יריאים דאין צביעה באוכלין נראה דזה ג"כ שרי ונראה קצת ראייה לדבריו מהא דסוף סימן שי"ט דנותן ביצה לתוך החרדל אע"ג דעושה לו מראה וע"ל:

סימן שכא - דיני תולש בשבת ודין טוחן ודיני תקוני מאכל או מעבד ולש

(א) וכתב בשם הרי"ף כדברי האגור וכתב דוקא במלח הגס של ים אבל מלח שהיה דק מתחלה ובשלוהו ועשאו ממנו פתיתים גדולים מותר

לחתוך ממנו בסכין מידי דהוי אפת: (ב) וכתב הר"ן דף קל"א ע"א דמשי"ה מותר לפרר פירורי לחם לתרנגולים: (ג) כתב המרדכי ריש כלל גדול דמותר להחליק אוכל כגון מאכל שעושים מתפוחים דלא הוי ממחק הואיל ויכול לאוכלו בלא זה והמתע"ב וכ"כ הגהות דף קכ"ב ע"ד:

סימן שכב - דין נולד בשבת

(א) וכתב מהרי"ל דאסור להטיל גורלות בשבת אפילו ע"י עכו"ם כתב בא"ז זה שעושים הקצבים כשחולקין בשר משליכין סכין ואיזה צד קודם צד החדוד יהא שלי או שלך הא נמי פייס מיקרי ואסור לעשותו ב"ט:

סימן שכג - דיני השאלה וקנין צרכי שבת והדחת הכלים ותקונן וטבילתן בשבת

(א) ופירשו הגאונים דדוקא בחנוני ישראל אבל לא בחנוני עכו"ם עכ"ל א"ז וע"ל סימן תקי"ז אם נוהגין כן: (ב) ומשמע מדברי הר"ן פרק אין צדין דאסור לומר תן לי בכסף אבל מדברי הג"א משמע שם דכה"ג שרי בדבר שמקחו ידוע כבר ולא מיקרי מקח אלא כשאומר תן לי בכסף ויהיו לך בידי שתי כסף וז"ל א"ז כתב ראב"ן דאסור לומר תן לי בפשוט או בבי' פשיטים יין אבל ראבי"ה כתב דשרי דלא מיקרי סכום מקח דדוקא כשאומר לו תן לי בפשוט או בבי' פשיטים ואז אני חייב לך סך הכל כך וכך זהו אסור אבל בכה"ג שרי והא דאמרי"ן אין פוסקין דמים ב"ט היינו בדבר שאין שומתו ידוע אבל בדבר ששומתו ידוע שרי עכ"ל וכן נראין דברי הרי"ף פרק א"צ דמותר לומר תן לי בפשוט או בבי' פשיטים וכ"כ המרדכי בהגהות סוף שבת לעניין מנין דמותר לומר תן לי כך וכך דאינו מכוין למנין רק להודיע שכך וכך הוא צריך ונ"ל דה"ה לענין מדה נמי שרי בכה"ג דלא אסרו להזכיר שם מדה אלא בדבר שאין מדתו ידוע אבל

בדבר שמדתו ידוע רק שמודיע לחנוני כמה צריך שרי וכן פשוט המנהג כדברי ראבי"ה (וע"ל בסמוך אמר להקל להזכיר שם מדה): (ג) ול"נ דמדינא אסור כי יש לחוש לדברי האחרונים הרא"ש והרשב"א והמרדכי והה"מ דחק לפרש דעת הרמב"ם לאסור כדי להעמידה כהלכתא ואיך נוציא הדבר ממשמעו לדדות דבריהן ולכן אסור לטבול כלים בשבת וי"ט:

סימן שכד - דין הכנת מאכל לבהמה לשבת

(א) ול"נ מאחר שכתבתי לעיל סימן שכ"א פסק מהרא"י כדעת בעה"ת לענין שום וחרדל ה"ה דקי"ל ג"כ כדברי בעה"ת דחד טעמא הוא דדעת המתירים דכל מידי דלאו בר גיבול לא אמרי' ביה נתינת מים זהו גיבולו כמ"ש המ"מ פ"ה ולדעת האוסרים אמרינן דהוי גיבולו והוא אסור כתב המ"מ פ"ה שכן דעת האחרונים ומאחר שפסק לעיל להחמיר נראה דגם כאן נקטינן לחומרא: (ב) וכתב בהגהת אלפסי הא דמתירין קשר לפני הבהמה היינו בענין שאין הקשר של קיימא הא לאו הכי אסור (ג) כתב מהרי"ל אין אובסין תרנגולים או אווזים בשבת היינו כשרוצים לפטמם תוחבים להם המאכל בגרונם אסור לעשות כן בשבת ופשוט הוא דאם תוחב לשם שאין יכולין לחזור דהוא אסור כמו בעגלים ולא שרי בתרנגולים אלא דומיא דהלעטה בעגלים וכן פירש"י בגמרא: (ד) וכ"כ המרדכי פרק תולין:

סימן שכה - עכו"ם שעשה מלאכה בעד ישראל

(א) וכן בחידושי אגודה. וכתב לבסוף הורגלתי לומר לשואלים אם תרצה להתענות ממחרת השבת או י"ט תניח לעכו"ם ליטול משכוננו בעצמו והוא יניח המעות או משכון אחר שוה והישראל לא יטלטל א' מן

המשכונות גם לא יחשוב עמהן ולעיל סיי ש"ו כתבתי דמותר להחליף משכונות בשבת ולא מיקרי משא ומתן ועיין במרדכי פ"ק דיי"ט משכונות שאנו אוסרים כו' וע"ל סיי ש"ז עכו"ם המביאין בחובתן תבואה ושאר דברים בשבת אי מותר לקבלו: (ב) וכ"כ הרשב"א בתשובה סי' תשי"ט ותת"ח דאסור אפילו לצורך מצוה: (ג) ונ"ל דלדבריהם ה"ה בשאר י"ט במקום דאיכא למיחש לקציר דאסור ולא נקטו ב' ימים של ר"ה אלא משום דהתם אסור בב' הימים משום דכיומא אריכתא דמי אבל בשאר י"ט ביום השני שרי: (ד) ודעת הטור משמע למטה דפת הנאפה בשבת אסור וכ"כ ב"י בשם מהרי"א דכן דעת הטור: (ה) ובפרק שואל (דף קסו). (ו) ודין כלים שנגמרו ביד עכו"ם בשבת אם מותר ליהנות מהם ע"ל סימן רנ"ב: (ז) וכן הוא במרדכי פ' מי שהוציאוהו ע"ג ובהג"א שם ובתא"ו נתיב ב' ח"ח: (ז) וכתב הסמ"ג והביאו המרדכי ס"פ כל כתבי למאן דמצריך לערב בכדי שיעשו יש לספק אם הלילה מן החשבון לפי שאין דרך להביאם ממקום רחוק אלא צריך להמתין למחר ביום בכדי שיעשו: (ח) והכלבו כתב שנהגו להקל ע"פ ר"ת ועכשיו נהגו להקל לומר לעכו"ם ולתינוק להביא ולהוליך דרך ר"ה לפי שאין לנו ר"ה גמורה ע"כ נהגו להקל ונ"ל דנכון להחמיר בדבר דלא יהא אלא כרמלית כבר נתבאר לעיל סי' ש"ז דהרבה פוסקים אוסרים שם אמירה לעכו"ם וע"כ המחמיר תע"ב וכ"כ מהרי"ל בתשובה סי' ק"ט דאף ר"ת אינו מתיר אלא בדיעבד אבל לכתחילה אסור ע"ל סיי ש"ו יש מתירין אפילו בר"ה אמירה לעכו"ם במקום דאפשר למצוא היתר לישראל בלאו הכי וע"ל. לכן במקום צורך מצוה או דוחק גדול יש להקל: (ט) והאגור כתב בשם שבולי לקט דאם הביאו דבר ממקום רחוק א"צ להמתין רק שיעור מיל אחד:

סימן שכו - דיני רחיצה בשבת

(א) וכתב האגור בשם בעה"ת דאסור לרחוץ הידים במלח מפני שנימוח והוי נולד וכן כתבתי לעיל סימן שכ"ג ונראה מכאן דכ"ש דאסור לרחוץ בשבת עם בורית שקורין זייף בל"א וכ"ב בנימן זאב סימן רע"ח וכ"ה לקמן סימן שכ"ח דאסור לסוך בחלב וכ"כ המרדכי פרק במה בהמה

סימן שכז - דיני סיכה בשבת

סימן שכח - דין חולה בשבת

(א) בהגהות מרדכי פרק מפנין דף קפ"ב ע"ב האריך בדינים אלו וכתב דלא שיאמר שאם לא יעשו לו דברים אלו שימית אלא כל שיודע החולה שהוא שבת ואומר שצריך שאינו יכול לסבול מחמת החולי מחללין כו' וכן משמע לקמן סימן תרי"ח: (ב) וכ"כ באו"ה: (ג) וכן משמע מדברי הר"ן דף קל"ט ע"א אבל מדברי ראב"ה לא משמע כן כמו שאכתוב למטה והא"ז כתב בהדיא כדברי התוספות והר"ן מיהו כתב דאם ישראל יכול לעשות ע"י שינוי בלי דיחוי עושה: (ד) וכ"ה בהגהות דף קפ"ב ע"ג: (ה) וכ"מ במרדכי ר"פ אין מעמידין: (ו) וכתוב באו"ה הא דסתם בני אדם בקיאים במקצת היינו בסתם ישראל אבל לא בסתם א"י: (ז) וכתבו הגהות מרדכי פרק מפנין דף ק"פ ע"ב דאם הדבר בחול אין מדקדקין כ"כ: (ח) ואין דבריו מוכרחים לדחות על ידן פ"י המ"מ וכ"נ דעת הטור שפשט ספיקות הרא"ש מדברי הרמב"ם א"כ דעתו כדעת המ"מ להקל וכב"י וכן דעת הרשב"א דבחולי שאין בו סכנה מותר לישראל לעבור שבות דרבנן דלא כהר"ן פ' ח' שרצים שפסק להחמיר ולכן נ"ל דנקטינן לקולא מאחר דספיקא דרבנן היא כ"ש שנראה שרבו המתירין וכ"ש בסכנת אבר שמותר לחלל עליו שבות דרבנן כמ"ש הטור סתמא וכ"כ הרא"ש פ"ב דע"ג והר"ן פ' ח' שרצים: (ט) ובהר"ן פרק חבית דף קג ע"א משמע דיותר קיל שבות הנעשה ע"י ישראל בשינוי וכלאחר יד מאמירה לא"י וכתב המ"מ פ"ב דברי הרמב"ן וכתב דכ"כ הרשב"א אבל אינו נראה כן מדברי ההלכות והרמב"ם: (י) כל גופו כנפל למשכב דמי וכ"כ

לעיל המצטער בשינה מותר לומר לא"י להוציאו: (יא) וכתב בא"י ואם נמנם בלילה אע"פ שלא ישן לגמרי אם לא אכל לאחר שניעור מתרדימה הוי נמי רוק תפל וביום אי אכל שחרית אפילו ישן כל הלילה לא הוי רוק תפל ואם עבר עליו חצי הלילה בשינה וניער משנתו ולא אכל אם למד אח"כ הלכה אחת לא הוי רוק תפל: , וכ"כ במ"מ פכ"א והג"א ע"א ד' קע"א: (יב) ול"נ דקושייתו אינו כלום דעיקר החידוש באספלנית שפירשה מן האגד דמאחר שיש עליו אגד אסור להחזירה ולהתיר אגודו שעליה ולכן קאמר כשפירשה מקצת שנוכל להחזירה שם בלא התרת האגד שרי אבל אם פירשה לגמרי דא"א להחזירה בלא התרת האגד אסור להתיר האגד ולהחזירה משא"כ גבי רטייה שאין עליו אגד ולכן מותר להחזירה כשלא נפלה ע"ג קרקע כנ"ל: (יג) וכ"כ הר"י פרק כיצד מברכין (דף קיח) וכתב שם אבל לערער אפילו ע"י אניגרון אסור שכשחוזר ופולטו נראה שעושה משום רפואה: (יד) אע"ג דמחללין שבת ולא מאכילין אותו נבילה י"ל נבילה שהוא ג"כ איסור דאורייתא. א"נ מטעם דלעיל שיקוץ החולה באכילתו משא"כ לגבי י"נ ומ"מ דברי ראבי"ה צ"ע דהא כתבתי לעיל בשם התוס' והר"ן דאסור לעשות לו דבר ע"י א"י מיהו כמדומה לי שנוהגין כדברי ראבי"ה דכל היכא דאפשר לא"י בלא שיהוי עושין לו הכל ע"י א"י אבל ב"י כתב כו' עד והא דקאמר דמוטב כו' ר"ל שקרוב לנסך עכ"ל ב"י ואין דבריו נראין אלא כמ"ש וע"ל ריש סי' ש"ל מדין חילול שבת לחולה: (טו) ובאו"ה דמותר לעשות לו רטייה ע"י א"י על החתך או על שאר חבורה כתב המרדכי פרק ח' שרצים דאסור ליתן אפר מקלה על גבי המכה בשבת: (טז) והוא כדברי תשובת מוהר"ם בענין משמוש הברזא שכתב הטור בסי' ש"ב:

סימן שכט - על מי מחללין שבת

(א) וכתב עוד מיהו הכל לפי ראות העין והזמן לפי שיתקרב לביתו של ישראל ותן לחכם ויחכם עוד וכתב א"י עוד דאפילו לא באו עדיין אלא שומעים שרוצים לבוא מחללין עליו השבת:

סימן של - דיני יולדת בשבת

(א) וכן משמע ממ"ש הר"ן ס"פ מפנין בשם הרמב"ן אבל בתשובת הרשב"א שכתב דב"י משמע כדברי רב אחאי ז"ל כתב הרשב"א שנשאל על היולדת תוך ג' שאוכלת מאכל בני אדם וכו' עיין בב"י ומאחר שתלה הטעם במה שאינה מרגשת לשעתה נראה דאפי' רופא אומר שאינה צריכה מחללין עליה כדברי רב אחאי ז"ל וע"ל סי' שכ"ה אם מחללין במקום דאיכא עכו"ם ומ"ש בתשובה דשבת דחוייה היא ולא הותרה כ"כ הר"ן פ"ב דביצה והרמב"ם פ"ב דהלכות שבת: (ב) כתב באו"ה ומה שעכשיו אין נוהגין כן אפילו בחול שמא הטעם דאין אנו בקיאים כ"כ להכיר במיתת האם בעוד שהולד יכול להיות דשמה מעולפת היא עכ"ל:

סימן שלא - דין מילה בשבת

(א) ומהרא"י כתב בכתביו בסימן נ"ו דמותר לרחצו ביום ב' כמו בשלישי (ב) ואיני מבין דבריו דמה בין זמנינו לזמנם בדבר סכנה אבל נראה דיש להחם החמין ע"י א"י כמ"ש סימן שכ"ח גבי חולה: (ג) עיין ביורה דעה סימן רס"ו אימת נקרא בין השמשות לענין מילה

סימן שלב - שלא לילד הבהמה בשבת

סימן שלג - שלא לפנות אוצר בשבת

(א) וכי הר"ן פ' מפנין דף ק"ן ע"א והיינו ט"ו סאין וכ"כ אתבואה צבורה יכול לפנות ט"ו סאין וכ"כ הגהות דף ק"פ ע"ב: (ב) כתב בא"ז מעשה היה בבו"ן שהיו מביאין יין בעגלה מבע"י וכשקידש היום הורידוהו מעגלה כעס עליהם ר' יואל דאין מפנין אוצר בשבת אלא ט"ו סאין ובעגלה היה יותר ועוד דאין מפנין אלא לדבר מצוה וכתב עוד ומעשה שהביאו יין למקום שהיה דר שם אבי העזרי ז"ל בע"ש ולא הספיקו להורידו מעגלה עד שקידש היום והיו הרבה סוסים בעגלה והיה אומר להם העגלן או תורידו היין או תצטרכו לשלם כל הוצאת הסוסים ואעפ"כ לא רצה אבי העזרי לומר להורידו ולא לומר לעכו"ם להורידו עכ"ל וע"ל ר"ס של"ד מדין אמירה לעכו"ם במקום פסידא:

סימן שלד - דיני דלקה בשבת

(א) וכתב בהגהות אלפסי החדשים ויכול להציל ג' סעודות מכל מין ומין שאם הציל בשר ג' סעודות יכול אח"כ להציל דגים שיכול לומר בדגים אני חפץ עכ"ל ריא"ז (ב) ועוד האריך בזה: (ג) אמנם בתשובת הרשב"א סימן תתמ"ו משמע להתיר וכ"מ במרדכי ס"פ מי שהחשיך: (ד) וכתב ר"יו ח"ז דמינים הם האדוקים בע"ג וה"ה למומרים לע"ג: (ה) וכתב המרדכי ע"ד פרק כ"כ דגרם כיבוי לא שרי אלא במקום היזקא אבל בלא היזקא אפי' ביי"ט אסור: (ו) ועיין במרדכי בהגהות דף קע"ט ע"ב מה טעם לא התירו בדליקה לומר לעכו"ם לכבות משום פסידא: (ז) וכ"כ א"ז דאם כבו ורוצין לעשות תשובה על ככה אין מניחין אותן שלא להכשילם לפעם אחרת: (ח) וכתב עוד בסי' ה' בפסקיו דדוקא לכבות הדליקה שרי דהוי מלאכה שא"צ לגופה אבל אסור לחלל בשאר מלאכות כדי להציל ממונו והעושה צריך כפרה להתענות מ' יום בה"ב אכל לא רצופים ושלא לאכול בשר ולשתות יין וכ"כ מהר"ם לענין בא על הנדה וגם יתן צדקה כל מי שחלל שבת כשיעור חטאת בדנקא ושיער מהר"ם דהוא ח"י פשיטים ואם ירצה לפדות תעניתו יתן עבור כל יום י"ב

פשיטים כמ"ש מוהר"ם עכ"ל וכ"כ בכתביו סימן כ"ה והאריך שם בזה:

סימן שלה - דין חבית שנשברה

(א) ולפי מה שיתבאר לקמן סי' תקי"ג ובי"ד סי' ק"ב דמין בשאינו מינו בטיל אף דבר שיש לו מתירין אי"כ הוראה זו נכונה היא:

סימן שלו - אם מתר לילך על גבי העשבים, וכן באילן

(א) וכ"כ הכלבו: (ב) ובתא"ו נ"ב ח"ב כ' בשם תשובות הגאונים דחטים שנזרעו בארץ ועדיין לא נשרשו מותר ליטול מהם בשבת עכ"ל ונראה דלדעת התוס' שכתבתי אסור וכתב עוד שם דיחור של אילן שנפסח מע"ש מן האילן ובו פירות מותר לתלוש הפירות ממנו בשבת: (ג) כתב מהרי"ל מותר להעמיד במים בשבת ענפי אילנות רק שלא יהא בהם פרחים ושושנים דהם נפתחים מחמת לחלוחית המים וע"ל סימן תרנ"ד בדין זה:

סימן שלו - דין כבוד הבית ודבר שאינו מתכון

(א) והמנהג כדברי האגור ואף בכנפיים של אווזים נהגו לכבד ונ"ל טעמא דמאחר דדברים קלים הן אינן נוטלין רק האבק שלמעלה וליכא למיחש בהו לאשוויי גומות ובהגהת אלפסי פרק הזורק כתב ויש אוסרין לכבד מטעם ששובר את קסמי המכבדות בפסיק רישא ומטעם זה יהיה (מותר)

לבבד במכבדות שאינו נשבר גם מטעם זה יש ליזהר לכבד הבגדים באותן מכבדות של קסמים שנשברו הקסמים בפסיק רישא עכ"ל: (ב) כתב הר"ן פרק כירה דף קי"ו ע"א דמותר לעשות גומא תוך הקמח וכיוצא בו בשבת: (ג) וכ"כ הר"ן פ"ב דביצה: (ד) וכבר פשט המנהג לאסור אף במרוצף כדעת המחמיר ואין לשנות:

סימן שלח - דברים האסורים בשבת משום השמעת קול

(א) ובמרדכי פרק משילין דאפילו לומר לעכו"ם לתקן הכלי שיר שרי משום כבוד חתן וכלה ומשמע דבלאו הכי אסור כשאר אמירה לעכו"ם ולכן יש לתמוה על המנהג שפשט להקל וכתב מהרי"ו דאי איישר חילי אבטליניה אבל מצאתי בתוסי' דביצה שכתבו דבזמן הזה שאין אנו בקיאים לתקן כלי שיר ולכן מותר לרקד ולספק ולא גזרינן שמא יתקן כלי שיר ואפשר לכן אין לאסור אמירה לעכו"ם בזו מאחר דאיסור השמעת קול משום שמא יתקן כלי שיר ועיין בסימן שאחר זה: (ב) ולכן נוהגים בקצת מקומות להעיר לבית הכנסת ביד אבל לא בכלי המיוחד לכך: (ג) וכן המנהג כדברי האגור שלא לקשקש בו: (ד) וכתוב בהגהת אלפסי ואינו אסור אלא בזמר שע"י מעשה וא"כ אותן שכשרוצים לקרות חביריהם מצפצפים בפיהם ואע"פ שאותו צפצוף ג"כ לפעמים הם מנעימים בשיר מכל מקום כשמתכוין לקרות חבירו לא ינעים ושפיר דמי וגם לא עביד מעשה: (ה) ובהגהות אלפסי סוף מסכת עירובין ואסור לשחוק באותן עצמות שקורין טשי"ך על גבי טבלא לפי שמשמיעין קול ולפי מה שנתבאר לעיל דאין אסור רק בהשמעת קול של שיר פשיטא דשחוק זו שרי וכן המנהג: (ו) ובהג"א פרק משילין ואותן המים מסתפק מהן אם ראויים מידי דהוה אנהרות המושכין מחוץ לתחום:

סימן שלט - כמה דינים פרטיים הנוהגין בשבת

(א) לשחק בו לתינוק דלא מיקרי שיר בכה"ג: (ב) אבל לא משמע כן בסמ"ג סימן י"ט גם מ"ש דמשמע מדברי הר"ן דאף לדברי ר"ת קאמר אינו מוכרח כלל בדבריו וע"ש: (ג) וכ"כ בא"ע סימן קל"ו: (ד) כתב בת"ה סימן נ"ה דאיסור שנתערב בהיתר מותר לשער אם יש ס' דמותר לבטלו:

סימן שמ - כמה דינין מדברים האסורים בשבת כעין תולדות מאבות

(א) ובא"ז כתב דאסור לרשום וכ"כ בעל המראה מקום בשם פסקי תוס' ס"פ הבונה ופ"ב דגיטין: (ב) בהגהות מרדכי דף ק"פ ע"ב כתב וז"ל והרא"ש כתב דדוקא תפירה אסור שעיקר תיקונו לתפור בלי פירוד ועכשיו כשמותה החוט להתקיים ה"ל כתופר מעיקרא ולכן הנשים מותרים למתוה בחוט סביב זרועותיהן ואפי' קושרין אינו קשר של סיימא עכ"ל. וב"י כתב בשם שיבלי לקט כדברי הרי"ף אמנם נהגו להקל כדברי הגהות וכן כתבתי לעיל: (ג) וכ"ה בדברי הרא"ש וכ"כ מהר"א בהגהותיו:

סימן שמא - התר נדרים בשבת

סימן שמב - בין השמשות מתר לעשות דברים שאסרו חז"ל משום גזרה

סימן שמג - דיני קטן בשבת

(א) וכ"כ בפי' מי שהחשיך דף קס"ח ע"א וכתב עוד שם דאפי' אם הוא לצרכינו אי יש לחוש דאי לא שרית ליה אתי הגדול לעבירה דאורייתא חוץ מבדליקה כו': (ב) ועיין בי"ד ס"י רמ"א מדין קטן שעבר עבירה בקטנותו:

סימן שדמ - דין ההולך במדבר בשבת

סימן שמה - דין ארבע רשיות בשבת

(א) ובמ"מ פי"ז האריך בדינים אלו ע"ש: (ב) וכתב בהגהות דף קע"ז ע"ג דאילן העומד במקום אחד שדינן גופו בתר עיקרו (ג) וע"ל ס"י שני"ה דלפי סברא זו אין מקום פטור האידנא דאין לנו רק כרמלית: (ד) כתב בא"ז דמתירין פסי ביראות אפי' בח"ל ודוקא אם הלך ללמוד תורה וכיוצא בו לדבר מצוה וכגון שצריכין למי גשמים דאיכא דחק של מים דלא שכיחי מיא והאריך שם בדיני פסי ביראות:

סימן שמו - דיני עירובין מן התורה

(א) וכן משמע בסמוך מדברי רבינו הטור דמותר להוציא מכרמלית לכרמלית וכ"ה לקמן סימן שע"ב: (ב) וכ"ה בהגהות מרדכי פ"ק דשבת דאסקופה רחבה ד' הוי רה"י גמור אף כשפתח נעול דהא יש לה ג' מחיצות משמע דבלא מחיצות לאו כלום הוא אע"ג דיש תקרה עליה דבהכי מיירי התם א"כ גגין הבולטין לפני הבתים שלנו אינו מעלה ולא מוריד אלא תחת הגג יש לו דין הרשות שלפני הבתים בין אם הוא ברמלית או ר"ה: (ג) ואפשר דמיירי שאין לו משקוף כלל ולכן ליכא למיחש שקירוי ד' ולכן כתב סתמא דהאסקופה מקום פטור ואף לדברי הגהה דלעיל שרי או אפשר דפליג עלייהו וס"ל דאף האידנא מדקדקין בקירווי כדברי המרדכי עצמו שכתבתי ואע"ג דהמרדכי ס"ל דדין האסקופה כר"ה אפשר לומר דאיירי באסקופה שאינה גבוה ג' ולכן בטילה לגבי ד"ה אבל גבוה ג' אמרינן בהדיא פ"ק דשבת דהוי מקום פטור כל שאין עליה תקרה ד':

סימן שמוז - על איזה הוצאה חייב מן התורה

סימן שמח - דין המושיט מרשות לרשות

סימן שמט - דין ארבע אמות ברשות הרבים

סימן שנ - דין המוציא ראשו ורבו ברשות לרשות

סימן שנא - דין המושיט ידו לצנור ברשות הרבים
לשתות

סימן שנב - הקורא בספר ונתגלגל ברשות לרשות

סימן שנג - דיני זיזין ברשות הרבים

סימן שנד - דיני בור ואשפה ברשות הרבים

(א) ע"ל סי' שע"ו מדין בור שבין חצר לר"ה או שבין חצר לכרמלית:

סימן שנה - דיני גזוזטרא ובית הכסא

(א) מבואר לקמן בסימן שע"ו ובסימן זה דבעינן שהמחיצה עשויה בשביל זה כדי להתיר וכן הוא בהדיא בהר"ן פ' כיצד משתתפין דף רי"ו ע"א: (ב) נ"ל טעם היכר זה כדי להתיר להחליף ברשויות דרבנן דאסור בלא היכרא כמ"ש לעיל סי' שמ"ו ולכך סגי בהיתר כל שהוא כתב המרדכי ס"פ הזורק ב' ספינות זו אצל זו אסור לטלטל מאחד לחבירו אם אינן קשורות ואם הם גבוהים י' מן המים שרי דהרי מטלטל מרה"י לרה"י דרך מקום פטור וכתב הכלבו דצריכין עירוב אם הם של ב' ב"א וכ"ה בגמ' פ' הזורק (קא:) בהדיא וכתבו התוס' פ' כיצד משתתפין והגהות מרדכי דף רפ"ה הביאו בשבת דף ק"פ ע"ב דוקא גבי ספינה מהני זיז כל שהוא אבל גבי גזוזטרא לא גזרינן למעלה מי' אטו פחות מי': (ג) ומ"ש דצואה מיחשב ככרמלית המרדכי פ' הזורק פליג שכתב ס"פ הזורק ואותן בתי כסאות שהן של ב' שותפין היה נראה לאסור עד שיערבו ור"י מקינו"ן התיר משום וצואה חשיב מקום פטור וכן הורה ריב"א וכ"ה בהג"מ פט"ו דשבת בשם הר"ר שמשון וצ"ל דמיירי שב"ה זה עומד בר"ה או בכרמלית או בין ב' חצרות שאינן מעורבות דאסור בכרמלית והוא של ב' שותפים אבל אם עומד בין ב' בתים או בשאר רה"י לא שייך למימר בהו מקום פטור כמו שנתבאר לעיל סוף סי' שמ"ה אלא מיירי שעומד בכרמלית מאחר שאין לדידן ר"ה גמורה וא"כ פליג אדברי הגהות דלעיל וס"ל דצואה הוי מקום פטור וא"כ לדבריו אף בלא מחיצה ובלא קנה שרי כשיש שם צואה אבל לעיל סי' שמ"ה משמע דנקטינן כדברי הגהות דאין מקום פטור בכרמלית ונראה ג"כ דבתי כסאות שבין ב' חצירות או בתים צריך עירוב מאחר שאין מקום פטור ברה"י ולא דמי לכותל שבין

ב' חצירות דמותר להעלות עליה מכאן ומכאן אם אין בה רוחב ד' כדאיתא לקמן ס"י שע"ב וכמו שהביא ר"י מקינון מזה ראייה להתיר דאפשר לומר דכותל שאני דהואיל וחולקת הרשויות אינן בטלן לגבי החצירות ועוד דאין להתיר מה"ט כי אם בעומד בין ב' חצירות אבל לא בין ב' בתים ומ"מ בדיעבד נראה להתיר בלא עירוב מטעם גדול כבוד הבריות כמשי"ל בשם מוהר"ם:

סימן שנו - דין אמת המים העוברת בחצר

(א) ואני תמה שפשוט לו כ"כ והראב"ד השיג על הרמב"ם שם ועוד שמדמהו ללשון ים דבסמוך ששם המחיצה נפרצת ביותר מ"י אבל בדין אמת המים מיירי שהמחיצות החצר קיימות כמ"ש שם בהשגות גם המ"מ כתב שם דדעת האחרונים כדעת ההשגות וע"ש:

סימן שנו - דיני חצר פחות מד' אמות וביב

(א) וכתב הרמב"ם דגומא חצי אמה על חצי אמה ברום ג' חומשי אמה מחזיק סאתיים: (ב) ול"נ טעם הכיסוי משום דאסור לעשות תקלת בור ברה"ר: (ג) וכתב המרדכי שם ריש הזורק דאף בזמן הזה דלית לן רק כרמלית אפ"ה בעיר דשכיחי ר"ה אסור אף בכרמלית ונ"ל דדוקא בעיר אבל מחוץ לעיר שלא שכיחי ר"ה אפילו לדברי מהר"ם דהרי נתבאר לעיל גבי דיני ב"ה בשם מהר"י דאם יש שם קנה או דף דמותר מטעם דכחו בכרמלית לא גזרו ש"מ ואין לחלק בדברי הרמב"ם וא"כ דבריו סותרים אהדדי אלא ע"כ צריכים לחלק כמ"ש וכתב בת"ה סימן ע"ג וע"ד דעיר המוקפת חומה דינה כחצר שאינה מעורבת. ואם המים מקלחין לתוכה מותר לשפוך על הביב או לחצר אף שהוא פחות מד"א ומהרי"ל כתב דדינה ככרמלית אבל אם הצינור למעלה מ"י דאז הוא דרך מקום פטור

לכ"ע שרי עכ"ל מהרי"ל ובמדדכי ר"פ הדר כ"כ מהר"ם כדברי מהרא"י
וע"ל סימן שס"א דכתבתי דברי מהר"ם:

סימן שנח - דין איזה מקומות נקראים מקפים לדירה

(א) ע"ל סי' ת"א עיירות ומבצרים אי אמרינן שהם מוקפין לדירה: (ב)
וכתב בת"ה סי' ע"ה דה"ה אם רוצה יכול להניח מב' צידי הכותל יותר
מי' אמות סמוך לכותל ברוחב ח"ט לפחות ובגבוה פחות מי"ט מעט עפר
ואם אז אין מן העפר עד ראש הכותל י"ט אזי הכותל נחשבה כנפרצה נגד
כל אותו העפר שהרי ע"י העפר יש דריסת הרגל למעלה מן הכותל וכפרוץ
דמי ויניח שם העפר מע"ש ואח"כ יפנה העפר משם והמחיצה נעשה
מאיליו מיהו זה הביטול לא מהני אלא לרש"י ואשיר"י דס"ל דעפר מבטל
מחיצה אבל לר"ח ולראב"ה לא מהני: (ג) ובמרדכי פ"ב דעירובין כתב
כדברי האוסרין: (ד) ומדברי הטור נתבאר למטה שנחלק עליו בתרתי
שהרי אף בפחות מסאתים אוסר להוציא ממנו לבית ולא אמרינן דבטל
לגבי חצר ואם הוא בית סאתים כתב ג"כ שאינו אסור לטלטל אלא ממנו
לבית משמע אבל מן החצר שרי וזה שלא כדברי המרדכי: א' אולי צ"ל
אורו. א' אולי צ"ל "זו בזו". א' הכוונה "מייתר" אותו, כלומר הופך אותו
ליותר מבית סאתים.

סימן שנט - דין רחבה שאחורי הבתים

(א) ול"נ דסמכינן אדברי המרדכי דלעיל דכתב דבזמן הזה סתם קרפף
מוקף לדירה וכ"ש סתם חצר ולכן אפילו יתר מבית סאתים שרי:

סימן שס - דין הקף מחצות לשבת

סימן שסא - דין גג הסמוך לרשות הרבים

(א) ומשמע מדברי הרמב"ם כשאין שם סולם קבוע אסור לטלטל על הגג רק תוך ד' אמות אבל המ"מ כתב בשם הרשב"א כדברי הטור דדוקא מן הבית אסור לטלטל עליו: (ב) ואין אני מסכים לדבר לדחות דברי התוס' והרא"ש והסמ"ג והטור מדברי רש"י והרמב"ם: (ג) וצ"ע בדבריו דהא כתבתי לעיל סימן שני"ח בשם המ"מ דלהרמב"ם אמרינן ביה יורד וסותם אפי' מד' רוחות וה"ל לפרש כמ"ש המ"מ פי"ו דבכרמלית דהיינו בבקעה בעי ג' מחיצות אבל בקרפף שדינו כרה"י דבר תורה אמרינן פי תקרה יורד וסותם אפי' מד' רוחות לדעת הרמב"ם וחילוק המבואר לקמן בדברי רבינו בעל הטור לענין היתר צורת הפתח: ^א מקום הציוור השני.

סימן שסב - איזה מחצה קרויה מחצה לטלטל

(א) ובהג"א פ"ק דעירובין דה"ה לחי או קנים של צ"ה: (ב) וכ"ה בהג"א: (ג) מיהו בהגהות מרדכי פ"ק דעירובין ע"ג כתב דאם הרחיק ה' או ו' אמות לא יפה הם עושים: (ד) וכ"ה בהג"א פ"ק דעירובין:

סימן שסג - דיני מבוי ולחי

(א) משמע מדבריו דאינו מחלק בין פס הנשאר מן הכותל לפס הנעשה בידים ולכן כתב דטפח דקאמר רבי יהונתן ל"ד ולא נהירא לי דאם נשאר מן הכותל (בעינן) כעין טפח אע"ג דבעלמא סגי במשהו וכמ"ש למטה גבי לחי: (ב) וכ"ה לקמן בסמוך דאם הרחיק ג' פסול וכתב בא"ז דאם עבדי ליה צורת פתח לא אמרינן ביה דאורא דהאי גיסא ודהאי גיסא מבטלא ליה: (ג) בא"ז אם קשר אדם ללחי הוי לחי: (ד) ומשמע כן גם מדברי המ"מ פ"ז שכתב דלחי המתוקן לכך אפילו רחב ד' מהני ואפשר דרבינו בעל הטור ג"כ ס"ל הכי אלא דאמר לא תיקנו לשם כך וסמכו עליו נ"ל דלא מהני וכן נראה מדברי רש"י ותוס': (ה) ומשמע מדברי ב"י דאם אינן גבוהים זו מזו רק פחות מג' כשר לכ"ע: (ו) וז"ל המיימוני פ"ז והאמה שמודדים בו לענין עירוב ומחיצות וסוכה וכלאים לפעמים שוחקות ולפעמים דוחקות והכל להחמיר וכן הוא בגמרא פ"ק דעירובין (ד:): (ז) ונראה מדברי הרי"ף והר"ר יונתן ריש עירובין דאם היה בתחלה למעלה מכ' ובא למעטו יניח הקורה שיהא ג"כ מכלל העשרים אבל אם אינו גבוה למעלה מכ' רק הקורה א"צ למעטו בשביל זה כן דקדקתי שם מדבריהם: (ח) ובהג"א דה"ה אם יש סיווד או כיור בקורה עד שיהא הכל מסתכלים בו דמהני: (ט) ואין נ"ל דכדאי הם אלו המתירין לסמוך עליהם אפי' באיסור דאורייתא כ"ש באיסור דרבנן הקל כמו עירוב: (י) ודברי תשובה זו צ"ע דחשיב ממבוי שאין אורכו יותר על רחבו ואז דינו כחצר והביא ראייה ממבוי ותו דבודאי לא עדיף צ"ה שברוח שלישית ממחיצה גמורה דל"מ ברוח רביעית לחי או קורה וכנ"ל דבחצר מפולש בעינן מבי' הצדדים צ"ה או צ"ה מצד א' ופס ד' או ב' פסין ומשהו בצד השני וכ"ה מהר"י בתשובה: (יא) ולא נ"ל כמ"ש לעיל ומשמע עוד במרדכי דה"ה אם הבתים פתוחים זו לזו וכ"כ בא"ז דאין חילוק בין אם הבתים והחצירות פתוחים לו מצדו או בראשו הסתום נגד ראש הפתוח: (יב) וכן הוא בא"ז: (יג) ובת"ה ס"י ע"ד כ' דברוב המקומות נהגו לעשות הכשר כל המבואות רק בצ"ה ולא בלחי וקורה אפי' בפחות מ"י וכן נראה נכון וראוי דכל עיירות שלנו הם כחצירות של רבים וכו' ותמיהני על מה שנהגו האידנא שמערבין ע"י חבל הקשור בבי' צידי המבוי או החצר דלא אדע מה אדון ביה דאינו לא קורח דבעינן רחבו טפח וגם אינו צ"ה דהא בעינן קנה מכאן וקנה מכאן וקנה ע"ג וא"ל ג"כ מאחר שנקשר בבי' בתים הבתים עולים משום קנה מכאן וקנה מכאן והחבל שעל גביהן הוא הקנה שעל גביהן כמ"ש לעיל ס"י שס"ב דאפי' נמי על גביהן מהני וכעין זו כתב מהרא"י

בת"ה סיי ע"ד דאי כה"ג מחשיב צ"ה א"כ אין לך קורה שאין בו צ"ה וא"כ אמאי הצריכו בו רוחב טפח ולכן הדבר צ"ע מאין פשט המנהג כי נראה בעיני מנהג טעות אם לא יעמיד למטה תחת החבל קנה מכאן וקנה מכאן בגובה עשר ואז נידון משום צ"ה אע"פ שאינו מגיע בחבל כמ"ש לעיל ס"ס שס"ב ובוודאי הראשונים כך הנהיגו אלא שהרואים טעו ולא חששו אל קנים שבצדדים וא"ל ת"ל משום דהקנים שבצדדים הוי ב' לחיים וא"כ החבל ל"ל דהרי לחיים וקורה אינם מועילים רק במבוי סתום ולא במפולש וכן בהרבה מקומות דמועיל לכן הנהיג ג"כ בחבל אפילו במבוי סתום צ"ה ול"מ לחי וקורה ומקום דאית לחי או קורה או ב' לחיים וכמ"ש בשם מהרא"י מתה"ד דהנהיגו בתיקון צ"ה ולא בלחי וקורה כנ"ל: (יד) וכ"ה בהג"א פרק קמא דעירובין: (טו) ואף זה אינו נ"ל לדחות כל האחרונים מפני דברי הרי"ף ורמב"ם ואף בדעת הרי"ף אין הכרע דסבר לא חיישינן דהרי השמיט דין זה לגמרי: (טז) ול"נ דבריהם דודאי אין לו דין מבוי עקום לגמרי כדברי הריצב"א ולזה הצריכו כאן בעקמימות י"א אע"פ שא"צ כך בשאר מבוי עקום כנ"ל: ^ מקום זה היה בו ציור. ^ מקום הציור השני. ^ מקום הציור השלישי. ^ מקום הציור הרביעי. ^ מקום הציור החמישי. ^ אולי חסר כאן ציור. או צריך לומר "כמין גס".

סימן שסד - דין מבוי המפלש ועשוי כנדל

(א) ואינו נראה דכיון דהמ"מ ורבינו הטור כתבו דדברי הרמב"ם עיקר אין לזוז מדבריהם אך במדדכי ריש הדר כתב דר"י סובר דבעי נעילת דלתות אפ"י בזמן הזה דלית לן רשות הרבים גמורה ומהר"ם מרוטנבורג פליג וסובר דכיון דבזמן הזה דלית לן רק כרמלית לא בעי נעילה כו' עד וא"כ ה"ל הכרך כחצר של רבים כו' וכ"ה בהג"מ פ"ב דעירובין: (ב) דבזו דינו בסתום שם ותיקון הלחי שם אינו אלא כדי שיראהו ב' הצדדים התיקון מבי' צדדיו וכ"ה בהג"א פ"ק דעירובין. אבל בתשובת הרא"ש כלל כ"א ס"י א' פ"י דצריך שלא יהא רחב מ"י: ^ חסר הציור. ^ מקום הציור השני.

סימן שסה - דין מבוי שנפרץ

(א) ואע"ג דלגבי מחיצה שבין ב' חצירות שנפלה אמרינן לקמן סי' שע"ד דשבת כיון דהותרה הותרה פירשו התוספות והרא"ש דשאני התם דמחיצה החיצונית קיימת: (ב) וכ"כ האגור בשם מהרי"ו: ^ מקום הצורך. ^ מקום הצורך השני. ^ מקום הצורך השלישי. ^ מקום הצורך הרביעי. ^ מקום הצורך החמישי.

סימן שסו - דין ערוב לחצר שהרבה בני אדם דרים

בו

(א) וכתב הראב"ד בהשגות פ"א מהלכות עירובין במקומות הללו נוהגין שגובין מעט קמח מכל בית ובית ועושין מזה חלה אחת שלימה ומשמרין אותה כל השנה דקסברי דפת חלה לכולן ואם באו לערב בפרוסות אינו עירוב ומסתברא דבעינן כגרוגרת לכ"א באותה חלה עכ"ל. וכתב המ"מ אף במקומו נוהגים בעירוב וקיימו הגאונים והאחרונים מנהג זה ומשמע עוד מדבריו הא דבעינן כגרוגרת לכ"א היינו כשהן למטה מי"ח בני אדם אבל מרובים מי"ח די בשתי סעודות וכן יתבאר לקמן סימן שס"ח וכתב הכלבו דנהגו לערב בע"פ במצה מפני שמצה אינה מתעפשת כמו חמץ ואם נעשה בחמץ כשר כל זמן שקיים וכן המנהג במדינות אלו: ואני שמעתי ט"א שמערבין במצה משום דמשהינן העירוב כך כל השנה ואילו היה חמץ היו צריכין לבערו בפסח ולערב פעם אחרת ואולי ישכחו ויבואו לידי תקלה כתב בתא"ו ני"ב חי"ו דמערבין בלחמניות וע"ל סימן קס"ח מהו לחמניות וע"ל סימן שצ"ה אם טוב לערב כל שבת ושבת או אם מערבין פעם אחת על כל השנה: (ב) ובכל בו וא"צ להודיע שיזכה להם עד השבת: (ג) כתב בא"ז וצ"ע אם יכול לזכות עירובו ע"י בנו ובתו הקטנים כשיש להם בית באותה החצר אם זוכה לאחרים מיגו דזכי לנפשיה: (ד) וכ"כ בהג"א: (ה) ופשוט הוא דכאן דברי רבינו ללמוד ממנו לענין עירוב בפת

כמו שהוא הדין לענין שיתוף ביין ושמן: (ו) וליינ דעירובין שלנו יש להן דין שיתופי מבואות וכמ"ש לקמן סימן שפ"ז ע"כ אין צריכים להניחם בבית דירה וכמ"ש לקמן סימן שפ"ז זהו הטעם כן נ"ל:

סימן שסז - אם אשה יכולה לערב

(א) משמע הא אם מיחה בהם בני הבית אין יכולים לערב אע"ג דאשתו מערבת וצ"ע דמ"ש אשתו משאר בני הבית:

סימן שסח - דין אם אחר שערבו נתקלקל הערוב

סימן שסט - באיזה אופן מקנין הערוב

סימן שע - דיני שתוף בערוב

(א) וע"ל ר"ס ש"פ:

סימן שעא - כשאחד מבני חצר נפרד משם או מת

סימן שעב - דיני שתפי הדירות לערוב

(א) וכתב הרא"ש בתשובה ס"ו הא דאחד יכול לערב בשביל כולן דוקא שעירבו כולן תחלה ואח"כ הלך אי ועירב בשביל כולן אבל לאחר שעירבו החצירות ביחד בא לחצר ועירב עמהן ל"מ העירוב הראשון שעירבו החצירות דאין עירוב למפרע וכן בחצר ומבוי כו' וע"ל סימן ש"ע מדין יהודים הדרים בב' או בג' מקומות: (ב) נ"ל שזו הגירסא אינה נכונה (וכ"פ ב"י) דאם אין בכותל רחב ד' מותר להעלות עליו מן הבית ולהוריד מעליה תוך הבית וכן אמרינן בגמרא וכ"כ התוספות והרא"ש והמ"מ פ"ג דעירובין וכן פירש רבי יהונתן פרק חלון דף רי"ב ונ"ל הגירסא הנכונה ולא להוריד להכניסן לבית אא"כ אין בו רוחב ד' דבאין בו רוחב ד' שרי דמקום פטור הוא כל שאין בו רוחב ד' מיהו להחליף מבית לבית דרך מקום פטור אסור כמ"ש לעיל סימן שמ"ו: (ג) וכתב הר"ר יהונתן פרק חלון ע"ב דב' חצירות שביניהם כותל ואינו גבוה י' צריכים לערב אחד ולא שנים וכ"ה לקמן בסימן זה לגבי גדיש שבין החצירות:

סימן שעג - דין שתי גזזטראות בשתי עליות

(א) כתב המ"מ פט"ו דהלכות שבת אם היו ב' זיזין זו למעלה מזו והם של ב' ב"א אוסרים זו על זו וכ"מ שם מדברי הרמב"ם וב"י כתב לעיל סימן שני"ג בשם הריטב"א דה"ה אם ב' זיזין בולטין לר"ה אסור לעליון

להשתמש משום דכשהן ב' זיזין בני ר"ה זוכין בתחתון ואוסרים על העליון אבל כשהן רק א' מניחין אותו לבעל החלון עכ"ל. אבל מדברי המ"מ משמע דאינו אוסר אלא כשיש לתחתון בעלים ושלא כדברי הריטב"א א': מקום לציור.

סימן שעד - נסתם בשבת פתח או חלון במקום שערב

בו

סימן שעה - מה הם הדברים השרויים בחצר שאינם אוסרים

(א) וכתב בתשובת הרא"ש כלל כ"א סימן ה' על מרתף וחצר ובור ביניהם שדולין ממנו מים ונתבאר שם כל חילוקי דינים אלו:

סימן שעו - בור ובאר שבין שתי חצרות

(א) בהג"מ פט"ו פסק דבור שבין חצר לכרמלית או בין חצר לר"ה א"צ שום תיקון דהשתא בור בר"ה לא בעי כלום כשאינה רחוקה ד' מן הבית פי' כשהמחיצות תוך החצר ולא דמי לבור שבין ב' חצירות דבעי תיקון דהתם משום הדלי שהוא מאני דבתים וכן משמע פי' כל גגות דאמרינן חצירות וקרפיפות רשות אחד הן לכלים ששבתו בתוכן אבל לא לכלים ששבתו תוך הבית א"נ אין ממלאין דקאמר היינו להכניסן תוך הבית

עכ"ל ראבי"ה וכן הוא בהג"א פ' כיצד משתתפין: ^ כאן היה ציור. ^ כאן היה
היה הציור השני.

סימן שעז - דין ב' עליות זו כנגד זו הפתוחות לחצר

סימן שעח - דין חצרות הפתוחות זו לזו

(א) דהרי הוא רגל המותרת במקומה ואינה אוסרת שלא במקומה ולעיל
נתבאר ס"י ש"ע איזה רבים אין צריכין עירוב: ^ כאן היה ציור. ^ כאן היה
ציור שני.

סימן שעט - דין חצרות ובתים ביניהם

סימן שפ - דיני בטול רשות

(א) ולא ידעתי מניין לו שכן נראה דעת רבינו שהרי כתב סתמא ולא אמרו
שיהי כאורחים כו' דמשמע דבכל ענין לא מהני מהאי טעמא: (ב)

ובמהרי"ל כתב דיש אוסרין לבטל רשות בזמן הזה ויש שהתירו:

סימן שפא - דיני המבטל רשותו ועבר והוציא

(א) וכן כתב הר"י:

סימן שפב - אם דירת עכו"ם מעכבת בערובו

(א) וכתב בא"ז אם שכר בית מכותי אינו מועיל אותו שכירות לענין עירוב כתב המרדכי ריש הדר ע"א דמותר לשכור מהכותי בשבת ול"ד למקח וממכר: (ב) וצ"ע בגמרא פרק הדר דף ס"ו במעשה דלנו בפונדק כו' דמשמע שם דאורחין אוסרין זע"ז ונ"ל דאינן אוסרין אלא כשאין בעל הבית קבוע דאין שייך לומר דה"ל אורחי גבי אחד אלא כשאחד קבוע שם אבל בשהבעל הבית קבוע אפשר דאורחים בטלים לגביה ואפילו האורחין רבים וכמ"ש מהרא"י בת"ה סימן ע"ח בהדיא:

סימן שפג - כשאין העכו"ם בבית אינו מעכב

סימן שפד - עכו"ם אכסנאי אם מעכב

סימן שפה - דין צדוקי ומומר בערוב

(א) ועיין עוד סימן שפ"ט מדין זה וע"ל סימן שפ"א אימת נקרא מומר לחלל שבת:

סימן שפו - דיני שתוף בערוב

(א) וכ"כ המ"מ פ"א דעירובין דנהגו לשתף לכתחלה בפת וע"ל סימן שפ"ג כתבתי כל דיני עירוב הנוהג בזמן הזה וע"ל סימן ש"ע יהודים הדריס בבי' גי' מקומות אם שרי להשתתף ביחד: (ב) ונ"ל הא דלא כתב הטור דברים אלו משום דס"ל דאלו השיעורים כולם הם כשיעור ב' סעודות ולא נאמרו בגמ' שיעורין אלו אלא לפרש בו כמה הוי ב' סעודות מדברים אלו ולכך כתב הטור סתמא ב"ס מכל דבר: (ג) וכתבו בהג"א ר"פ בכל מערבין לחולה ולזקן כדי מזונותיו ולרעבתן כבינוני עכ"ל מא"ז:

סימן שפז - שתפין במבוי צריכין לערב בחצרות

(א) והמנהג פשוט שלא לעשות אלא שיתוף לחוד ומימי לא ראיתי שום עירוב בחצירות במקום שיתוף ונ"ל לומר טעם המנהג שלא פי' הפוסקים

הנ"ל דבעינן מיהא שיערב כל חצר בפ"ע אלא היינו כשמשותפין בדרך דין השיתוף כלומר שלא גבו השיתוף מכ"א מבני החצר רק שאחד מבני החצר נתן לשיתוף כי זה דין השיתוף המוזכר בתלמוד כמו שנתבאר לעיל ס"י שע"ו ולכן כל חצר צריכה לערב בפני עצמו כדי שלא ישתכח תורת העירוב מהתינוקות שאינן יודעין משיתוף המבוי והוא הטעם המוזכר בדבריהם על זה אבל בשיתוף הנהוג האידנא שבל אחד מבני החצר נותן לשיתוף ה"ז עירוב ושיתוף ביחד וא"צ עוד לערב כלל כדברי תשובת מוהר"ם דלעיל וכן הפוסקים שוים בדבר כן נ"ל:

סימן שפח - דין אם לא ערבו החצרות יחד וגם לא נשתתפו במבוי

סימן שפט - עכו"ם שיש לו חלון פתוח למבוי

סימן שצ - מבוי שצדו אחד עכו"ם וצדו אחד ישראל

סימן שצא - דין בטול רשות למי ששכחו לערב

סימן שצב - דיני ערובין לעיר

(א) ול"נ דהלכה בדברי המיקל בעירוב: (ב) ובהג"א פרק כיצד מעברין והיכא שהקהל רגילים לערב יחד אין רשאים ליחלק עכ"ל מא"ז:

סימן שצג - דין ערוב ביום טוב שחל בערב שבת ודין בין השמשות לערב

סימן שצד - ספק ערוב מה דינו

(א) ובהג"א שם דכן היה נוהג מהר"ם ובמנהגים של מהר"א טירנא דיש לאוכלו בשחרית בשבת וכן הוא בגמרא פרק כל כתבי (ק"ז):

סימן שצה - דיני ברכת ערוב

(א) בכלבו נוסח הברכה בא"י אמ"ה על מצות עירוב בדין יהא מותר לנו להוציא ולהכניס ולטלטל מבית לבית ומבית לעלייה ומעלייה לבית ומחצר לבית ומבית לחצר וכ"ב ב"י בשם שבולי לקט: (ב) וכ"כ האגור: (ג) וכ"ה בהג"א בשם מוהר"ם:

הלכות תחומין

סימן שצו - דין ארבע אמות שיש לכל אדם בשבת

(א) כתב בא"ז ומשמע מפירש"י שד"א שמודדין לאדם הן מלבד המקום שעומד עליו אבל הרמב"ם לא כ"כ: (ב) ול"נ דיש להקל בתחומין דרבנן מאחר דהרשב"א הסכים לדברי הר"ר זרחיה וכן נראה קצת דעת רבינו הטור:

סימן שצז - דין שביתת היחיד וכליו ומהלך אלפים

אמה

(א) וע"ל סימן ש"ח:

סימן שצח - דין היאך מודדין אלפים אמה

(א) משמע קצת דוקא תוך ע' אמה ושירים אפי' יש ביניהם יותר מד' אלפים אבל אם היו הרבה בתים באחד לחבירו תוך ע' אמה ושירים דאז החיצונה חוץ לעיבורה של עיר לא מודדין מן החוט שמותחין על פני החיצונים אם יש ביניהם יותר מד' אלפים וכ"כ הרא"ש בהדיא אבל נראה דהרא"ש לא קאמר אלא דאי איכא בכה"ג יותר מאלפים מהעיר אל בתים החיצונים אבל בפחות מאלפים לא גרע מהעיר העשויה כקשת דנתבאר לעיל דמודדין מן היתר אע"ג דאיכא יותר מד' אלפים בין ראשי הקשת: (ב) וכתב המרדכי ריש כיצד מעברין ובהגהות שם דבנין שעל הקבר א"צ להיות בית דירה: (ג) כתב בא"ז מעשה היה שהלכו בני אדם יותר מפרסה בשבת במשעול הכרמים והיו אומרים כי הכרמים והגדרים הן מן העיר וגערו עליהם רב שמואל בר נטרונאי ורשב"ם דאין מוסיפין על העיר רק בית: ^ כאן היה ציור שנשמט בדפוסים. ^ מקום הציור השני. ^ מקום הציור השלישי. ^ מקום הציור הרביעי. ^ אולי צ"ל שיכיל.

סימן שצט - במה מודדין התחומין ומקום המדידה

ומי הוא המודד

(א) מדברי הרא"ש נראה דקאי על אלכסון העיר כי אמרינן בשעה שמדד הראשון היתה העיר קטנה ולא היו כ"א בתים מועטים בקרן שמדד משם ואח"כ נתוספו דיורים בעיר ונעשית גדולה ומדר משם ונתוספה המדה וכ"כ התוספות ומדברי הרמב"ם נראה דקאי על אלכסון המדה שכתב דאם ריבה האחד יותר מחבירו אי עודף אלכסון של אלפים אמה תלינן שטעה ויותר לא תלינן. וכתב המ"מ ששיעור זה הוא תקפ"ה אמה ודעת רש"י כדעת הרמב"ם ודעת הרשב"א שתוספת האלכסון שהוא תקע"ב אמה וכ"כ רבי' למטה לא יהיה כנגד העיר רק אלף ותכ"ח דהיינו שחסרים תקע"ב אבל המ"מ כתב שם בראיות ומופתים שהחסרון הוא תקפ"ה: (ב) וכתב הכלבו בשם הר"מ אדם שמודד אלפים אמה לתחום שבת יש למדוד דרך הילוכו אם אין שם אלא אלפים בצימצום אין לסמוך על זו ולילך בכולן שמא יש יותר כי מן הדין אין לאמה כ"א ו"ט והגיה

עליו הר"ף מיהו לדעת ר"ת דפ"י ב' אלפים ואלכסונן אין לחוש:

**סימן ת - מי שישב לו בדרך לנוח ולא ידע אם הוא
בתחום אם לאו**

**סימן תא - מי שישן בדרך וחשכה לו, קונה אלפים
אמה לכל רוח**

(א) ובמרדכי ס"פ מי שהוציאוהו דאם ניעור אע"פ שאינו אומר שביתתי במקומי אפ"ה קונה עירוב ופשוט הוא לקמן סימן ת"ט: (ב) ובא"ז כתב דיש ליזהר ישראל שהשאיל כליו לעכו"ם והחזירם לו בשבת אין לטלטלם אלא בד"א משום דקנו שביתה אצל עכו"ם ולכן אינן כרגלי בעליהם

סימן תב - דין חריץ מים בין שני תחומין

סימן תג - דין בקעה שהקיפיה עכו"ם

סימן תד - דין אם יש תחומין למעלה מעשרה

טפחים

(א) שמעתי מאבא מורי ש"ן דפ"א היה ג"כ בא בספינה בשבת ויצא ע"י הערמה שהעמיד עצמו על ראש הספינה עד שהעכו"ם לא יכלו לצאת ודחפו אותו לחוץ ונ"ל דהערמה זו לא מהני אלא לענין יציאה מן הספינה אבל אח"כ אסור לצאת חוץ לד"א ולכן נראה דהמיקל לא הפסיד בכה"ג באיסור דרבנן שרבו ג"כ המתירין (וע"ל סימן ת"ו):

סימן תה - דין היוצא חוץ לתחום

(א) כתב בא"ז ספיגה שיש לה מחיצות באמצע גבוהים י' ובראשו אינן גבוהים י' אזלינן בתר אמצעות ואפ"י אין לו מחיצות גבוהות י' אלא יש לחקוק בו י' אמרי' דחוקקין להשלים י': (ב) וכ"כ בא"ז:

סימן תו - מי שיצא חוץ לתחום שלא לדעת

(א) וכ"כ הכלבו בשם תשובת הרמב"ם דמותר לצאת מן הספינה לצורך נקביו אבל לא נראה דהוי כאילו לא יצא וכן השיג ב"י אדברי הג"א וכתב דלא אמרינן דאם נכנס לתחום דהוי כאילו לא יצא אלא כשיצא מתחומו

ששבת שם וחזר לתחום ששבת שם אין לו אלא ד"א מיהו אם הוצרך
ליכנס לעיר כל העיר הוי לו כד"א וכ"כ בא"ז בשם רבינו יואל דאם נכנס
לעיר כל העיר לדידיה כד"א דלא כרבינו אפרים דס"ל דאף בעיר אינו
שרי רק בד"א וכתב עוד בא"ז דל"ד נצרך לנקביו אלא ה"ה אם הגשמים
יורדין עליו או שהחמה זורחת עליו ומצערתו דמותר לצאת מן הספינה
וכיון שעלה לעיר עלה כתוב בא"ו עוד שאם נכנס בשבת לספינה ויצאה
הספינה חוץ לתחום וחזרה לאחוריה לנמל שהפליג משם מותר לישראל
זה לשוב לעירו כבתחילה דהוה כהחזירוהו עכו"ם דהוי כאילו לא יצא
וע"ל סי' רס"ו בסופו מי שישב על הקרון או רוכב ע"ג סוס והוא למעלה
מי' אם יש בו איסור תחומין ומי שהחשיך לו בדרך והוא רוכב כיצד
יעשה:

סימן תז - מי הם שיכולין לילך חוץ לתחום

הלכות עירובי תחומין

סימן תח - דין הנחת הערוב וקניית השביתה

(א) וצ"ע מאי נ"מ דמאחר דממלאין הקרנות א"כ מותר לילך בכל מרחב
העיר דהוי כתוך תחום קרנות כמ"ש לעיל סי' שצ"ח. ואפשר לומר
דכשהעיר כד"א נותנין לו בתחום מלבד רוחב העיר:

סימן תט - דין מקום נתינת הערוב

(א) וכ"ה בהג"א ריש פ' בכל מערבין ובתא"ו נ"ב ח"ח:

סימן תי - דין המחזיק בדרך כדי לקנות שביתה

סימן תיא - מי שהיה ביתו במזרח ונתן הערוב
במערב

סימן תיב - דין החולק ערובו

סימן תיג - דין המערב לרבים

סימן תיד - שלא לערב אלא לדעתו

סימן תטו - שלא לערב ערובי תחומין אלא לדבר מצוה

סימן תטז - דין ערובי תחומין ביום טוב שחל להיות סמוך לשבת

הלכות ראש חודש

סימן תיז - הלכות ראש חדש

(א) ובא"ז כתב עוד טעם אחר וז"ל לפי שבכל חודש וחודש האשה מתחדשת וטובלת וחוזרת לבעלה והיא חביבה עליו כיום החופה כשם שהלבנה מתחדשת כך בכל חודש והם מתאווים לראותה כך האשה מתחדשת כל חודש לבעלה ומתאוה עליה וחביבה עליו כאלו היתה חדשה ולכך הוי ר"ח י"ט של נשים עכ"ל:

סימן תיח - דין תענית בראש חדש

(א) ובא"ז כתב דאסור להתענות בו אלא אף ע"ג דאמר"י אסור להתענות אינו חייב לאכול בר"ח פת המצריכו ברה"מ מ"מ המוסיף בסעודת ר"ח ואוכל ושותה בטוב ה"ז משובח עכ"ל ע"ל סימן רמ"ב:

סימן תיט - מצוה להרבות בסעדה בראש חדש

סימן תכ - אם הנשים רשאות לקונן בראש חדש

(א) כל דינים אלו כתבתי בי"ד ס"י ת"מ ושם כתבתי כיצד נוהגים:

סימן תכא - קריאת ובראשי חדשיכם בפסוקי

דזמרה

סימן תכב - סדר התפלה והלל בראש חדש

(א) ואין דבריו נראין דא"כ מאי איריא ספק אפילו ודאי לא אמרו אין מחזירין אותו כמ"ש לעיל סימן קפ"ח והירושלמי שאמר מתפלל ואינו יודע מה הזכיר כו' אין ראיה דאיכא למימר דלא מיידי אלא לענין הזכרה ושאלה דנתרגל בהן הרבה ולכן כל ל' יום אמרינן מה שהוא למוד הזכיר דלא מקרי הרגל בפחות מל' יום אבל לענין יעלה ויבא דלא מצינו לעולם שיעברו ל' יום שלא יזכיר יעלה ויבא לא מקרי הרגל ולא אמרינן ביה חזקה מה שלמוד מזכיר: (ב) ול"נ דשאני גבי הבדלה דלאחר שהבדיל בראשונה בתפלת חול הוא עומד ולכן אין להבדיל בשנייה אבל כאן גם בתפלה שנייה בר"ח הוא עומד ומחוייב להזכיר מעין המאורע בכל תפלותיו: (ג) והמנהג הוא כדברי ר"ת והרא"ש וכתב המרדכי פ' במה מדליקין ע"ב דמ"מ מצוה לחזור אחר שנים שיענו אחריו הודו ואנא וכ"כ האגור בשם מדרש שוחר טוב וכ"ה המנהג בהודו אבל לא באנא: (ד) משמע דלכתחלה יברך לקרות וכן המנהג וכ"כ מהרי"ל נהגו לברך לקרות כתב בהג"מ הלכות חנוכה פ"ב במ"ס איתא וצריך לקרות בקול נעים לקיים מה שנאמר (תהלים לד) ונרוממה שמו יחדיו ירושלמי וצריך להתיז כלי"ח: (ה) ונ"ל דלגבי ק"ש שהיא דאורייתא פסק כדברי הרא"ש דצריך לחזור לראש כמו שנתבאר סימן ס"ה אבל לגבי הלל ומגילה דהם דרבנן פסק כדברי הרי"ף והרמב"ם דא"צ לחזור לראש:

סימן תכג - סדר קריאת התורה בראש חודש

(א) כתב הכלבו זה הכלל כל יום שיש בו מוסף אומרים קדיש שלם ושאין בו מוסף אומרים קדיש זוטא: (ב) ע"ל ס"י רפ"א דא"א קדושת מוסף של שבת וי"ט בר"ח אלא אומרים קדושת שחרית. כתב הר"ן סוף ר"ה ע"ב דאם לא אמר פסוקי ר"ח כלל וגם לא אמר ככתוב בתורתך אפ"ה יצא דגרסינן בירושלמי אפילו אמר נעשה לפניך את קרבנותינו בתמידי יום ובקרבתן מוסף יצא:

סימן תכד - דין הזכרת יעלה ויבא בברכת המזון

סימן תכה - דיני ראש חודש שחל להיות בשבת

(א) וכן המנהג: (ב) ובמנהגים שלנו פסק לומר השמים כסאי אבל אם ר"ח ביום א' אין מפטירין ויאמר יהונתן שאין בה מנחמות ירושלים: (ג) ור"ח אב שחל להיות בשבת לפי דברי אבודרהם משמע דמפטירין שמעו ולא השמים כסאי וכ"פ המרדכי פ' בני העיר וכ"ה במנהגים שלנו אבל במנהגי מהרא"ק כתב שמפטירין השמים כסאי וכ"כ מהרא"י בת"ה ס"י י"ט דבמקום שאין מנהג יפטיר השמים כסאי ובמקום שיש מנהג ילך אחר המנהג ול"נ דיש לעשות כדברי ב"י להפטיר שמעו ופסוק א' מהשמים כסאי ופסוק מדי חודש בחדשו ובזה אנו יוצאים ידי כולם ודוקא במקום שנהגו להפטיר ב' הפטורת אבל במקום שלא נהגו כן אין להפטיר רק שמעו וע"ל ס"י תכ"ח כתב מהר"א טירנא במנהגיו ר"ח שחל להיות בשבת א"א אב הרחמים ולא מזכירין נשמות וכן בשבת שמברכין החדש או כשיש בו חתונה או י"ט ויש מקומות שאין אומרים אותו [אלא בין פסח לשבועות ואז אומרים אותו] אפ"י כשמברכין החדש עכ"ל ונראה

דאס יש מילה בשבת אין לאומרו דהא לא גרע מיום שמברכין החודש וכן המנהג שלא לאומרו וכן א"א אותו בכל יום שא"א בו צו"ץ: (ד) ואנו נוהגים להפטיר רק השמים כסאי ותו לא ואם חל ר"ח בד' פרשיות כתוב במנהגים שלנו שמפטירין בשל פרשה וב"ש כשחל ר"ח ביום א' עכ"ל:

סימן תכו - ברכת הלבנה וזמנה

(א) ואיני מבין דבריו דמ"ש שאנו רואים המולד האמיתי בליקוי הלבנה שהוא הניגוד או בליקוי החמה שהוא עת המולד ודברי הרמב"ם לא יספיקו לזה כי הרמב"ם על הרוב ידבר שע"י הדחיות יבא החשבון שלנו בשוה אבל לפעמים מ"מ יקדים האמיתי או יאחר כמבואר בדברי הרמב"ם בהלכות קידוש החודש ועוד שהמפרש שם הוכיח בראיות לדחות דברי הרמב"ם ואפשר ליישב דברי מהרי"ל דבענין לקות לבנה אנו רואין ניגוד האמיתי כי הוא שינוי בכל העולם אבל ליקוי החמה משתנה לפי ישוב ולפי הרואים כמבואר ליודעים בענין הלקות ולכן אין להתבונן מולד אמיתי מלקות החמה הנראה לנו ולא הביא דברי הרמב"ם לראייה אלא שעל הרוב מולד שלנו הוא באמיתי ולכן אין לחשוב אלא ממנו א"כ יודעים בבירור שקדם האמיתי וזה א"א לנו לדעת כ"א ע"י העד כנ"ל דבריו: (ב) וכתב עו"ש בהג"מ פ"ז דברכות דמוהר"ם כשהיה מקדש בחול היה לובש סרביל מכובד שה"י לו עכ"ל במהרי"ל ה"י ט"ב מהרי"ל לא היה מקדש הלבנה במ"ש של חזון ישעיה אך המתין עד מ"ש נחמו כי אין מקבלין הלבנה אלא מתוך שמחה עכ"ל ונראה דדוקא אם שבת נחמו סמוך לט"ב כגון ט"ב ביום ה' אבל ט"ב ביום ג' אז שבת נחמו י"ג בחודש אין ממתנין על מ"ש אלא מקדשין בחול אחר ט"ב דיש לחוש לימים המעוננין כנ"ל עוד כתב דמהרי"ל לא היה מקדש החודש בתשרי עד אחר י"כ כי אז נמי מאויימים מכח הדין ואין בהן שמחה עכ"ל וכן המנהג לקדש הלבנה במוצאי י"כ אם נראה בלילה ההיא ונראה דווקא במוצאי י"כ שהוא י"ט ואיכא שמחה מקדשין אבל בשאר מוצאי תענית אין לקדשה דאין שרויין אז בשמחה כי עוד במהרי"ל ח"י י"ט מהר"ש היה מקדש הלבנה במ"ש שחל להיות בו י"ט ומהרי"ל לא רצה לקדש לבנה ב"י"ט: (ג) מ"כ בהגהות אלפסי החדשות דמשיב כשואל ועוד כתב שם

דאין לקדש הלבנה תחת הגג ואיני יודע טעם לדבר עכ"ל כתב הבחיי פרשת וישב שנוהגין לומר אחר קידוש לבנה דוד מלך ישראל חי וקיים משום שמלכות בית דוד נמשל לירח ועוד יש לו טעם ע"פ הקבלה כמו שהאריך שם ודע כי כל ענינים אלו שצריכין להיות בשמחה בקידוש החודש וענין הרקודים יש לו סוד גדול בדבר הקבלה וכבר הארכתי כו ת"ל בפירוש הגדול שלי במסכת סנהדרין וכתבתי שכולם הם עניינים שמחת נישואין שהאשה חוזרת ומתקדשת לבעלה כמ"ש לעיל סי' תי"ז בשם א"ז והיא סוד קידוש החודש והמשכיל יבין:

סימן תכז - כשראש חדש ב' ימים היאך כותבין בשטרות

סימן תכח - סדר קביעת המועדים וקריאת הפרשיות

(א) ואין אנו נוהגין כן אלא בדברי המרדכי: (ב) והבחיי פירש בו ט"א שרומזים שהזיו והתפארת של תורה היא לישראל: (ג) בשם המרדכי והר"ן: (ד) ובמרדכי ה"ק דנ"ד ע"א י"מ דיחיד ר"ל ת"ח צריך לקרות דת"ח נקרא יחיד ע"ל סי' קל"ט שאין קורין לתוכחה שום אדם אלא מי שירצה: (ה) במרדכי פ' בני העיר ע"א וע"ב בשבת שיש בו פרשיות סמוכות לעולם המפטיר באחרונה וראבי"ה כתב מפטירין בפרשה ראשונה ובמנהגים כתוב כל פרשיות סמוכות מפטירין באחרונה חוץ מא"מ וקדושים שמפטירין הלא כבני כושיים שהיא הפטורת א"מ מפני שהפטרה שניה מדברת בתועבות ירושלים עכ"ל וכ"ה במנהגים שלנו ומשמע מדברי המרדכי שהפטרת אחרי מות היא הלא כבני כושיים וא"כ אף כשהם חלוקים אחרי וקדושים מפטירין הלא כבני לאחרי ותשפוט

שפוט לקדושים וב"ה במנהגים שלנו שכתוב בחומשים להיפך: (ו) וכ"כ אבודרהם המנהג זה עיקר אבל ב"י כתב דהמנהג השני עיקר דלעולם אמרינן שובה בשבת שבין ר"ה ל"ה וכן אנו נוהגין כתב המרדכי פ' בני העיר שאלתי לרבתי שבת של חתן שאירע בד' פרשיות במה מפטירין והשיבו דמפטירין בשל פ' וכן כשאירע חתונה בשבתות של ס' דש"ח נו"ע ארק"ש או בשבת של ר"ח או כשל מחרת החודש אין דוחין אותן משום חתונה כי אלו הפטורות מוזכרות בתלמוד והפטרת חתן אינה מוזכרת אלא היא לשמחה בעלמא עכ"ל וכ"ה במ"ק ה"ל ט"ב שאין דוחין הפטורות אלא מחמת שום דבר וכ"ב במנהגים שלנו שאנו נגררים בתרייהו וכתב עוד שאין הפטורת שוש אשיש דוחה שירה והפטורת חנוכה אבל מלבד אלו דוחה כל הפטורות וכתב בווי"ן נוהגים שאע"פ שאינו דוחה הפטורות אלו מ"מ קורין ג"כ שוש אשיש עד אלהיך ובת"ה ס"י כ"ו דאין לנהוג כן לדלג מנביא לנביא ולא מפטירין בשל חתן כלל מיהו אין למדות במקום שנהגו כך וכ"כ בפסקיו סימן צ"ד מיהו כתב שם דאם ב' הפטורות בספר אחד אין נוהגים כמנהג ווי"ן עכ"ל וע"ל ס"ס תכ"ה דאין לחוש לדילוג זה ור"ח שחל להיות בהפטורת של סימנים אלו ע"ל סימן תכ"ה:

הלכות פסח

סימן תכט - שאין נופלין על פניהם כל ניסן

(א) כתב א"ז מנהג הקהילות להשים מס על הקהל לצורך החיטים ליתן בפסח לעניים כדאמרינן פ"ק דב"ב בירוש' לחיטים דפסחא י"ב חדש בין לישא בין ליתן פ"י אם שהה בעיר והוא עשיר צריך ליתן ואם הוא עני נותנים לו עכ"ל: (ב) והמנהג פשוט דלא להתענות ולהספיד בכל ניסן. וכתב במנהגים שלנו: ואין אומרים צידוק הדין בכל ניסן, כי כל מקום

שאינן אומרים צו"ץ ותחינה אין אומרים צידוק הדין, ועיין ביורה דעה סימן ת"א. וכתב עוד שם: ובערב פסח אין אומרים מזמור לתודה, וכל שכן בחול המועד. אמרינן בפרק לולב וערבה (דף מה.): כל העושה איסור לחג באכילה ושתייה מעלה עליו הכתוב כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן, שנאמר: אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח. פירש רש"י: איסור לחג. אגודה לחג באכילה ושתייה, שקורא לחג עונג במאכל ומשתה. ויש אומרים יום שלאחר החג, עכ"ל: (ג) ואין המנהג כדבריו אלא אין מתעניין בו כלל אפילו יום שמת בו אב או אם אבל תענית חלום מתעניין דלא עדיף משבת וי"ט: (ד) וכתב מהרי"ו הנהגתי שלא להתענות בה"ב במרחשוון עד י"ז בו שהוא רביעה ראשונה ובן איתא בספר אבי"ה וכן ראיתי במהרי"ל עכ"ל. ונ"ל דראבי"ה אזיל לטעמיה דפירש דטעמא משום הגשמים אבל לטעם שכתב הטור אין לחוש מתי מתענה וכן נוהגין דאין אנו ממתנינים וע"ל סי' תקע"א. ברית מילה שחל באלו התעניות אין מתעניין:

סימן תל -

(א) במנהגים, במנחה בשבת אומרים "עבדים היינו" עד "לכפר על כל עוונותינו", אפילו חל בי"ד, ואין אומרים בו "ברכי נפשי".

סימן תלא - זמן בדיקת החמץ

סימן תלב - דין ברכת בדיקת חמץ

(א) ודברים אלו מבוארים בארוכה באבודרהם בח"ב ומשמע בגמרא ובאשר"י פ"ק דפסחים דאם בירך לבער חמץ דיצא וכ"ה בתא"ו נ"ה ח"א: (ב) ומהרי"ב כתב דצריך להניח פתיתין וכן נוהגין ומהרי"ל כתב דאם לא נמצא כלום שורפים הכלי שלקח לבער בו כדי לזכור מצות ביעור:

סימן תלג - בדיקת חמץ

(א) נ"ל דה"ק ל"מ אם בודק בליל י"ד סמוך לחשיכה דאז עדיין אור החמה קיים במקצת אלא אפילו בודק בעצם היום אפ"ה אסור לבדוק לאור החמה אבל ב"י כתב דלשון אפ"י דקאמר אינו מדוקדק ורצה ליישבו בשינויים דחוקים ולא נ"ל לכן לא כתבתי: (ב) ובמרדכי ריש פסחים ע"ש ירושלמי בית הכנסת אע"פ שאורה רב אפ"ה צריכה בדיקה לאור הנר שלא תחלק בין בדיקה לבדיקה מיהו בתלמוד שלנו קאמר אכסדרה לאורה נבדקת עכ"ל משמע דלפי תלמוד שלנו חדר שיש לו אור הרבה דינו כדין אכסדרה: (ג) וכתב מהרי"ל בשם האגודה אי הנר נעשה קליעות דינו כאבוקה וע"ל סי' רצ"ח: (ד) אמנם לקמן סימן תמ"ה כתבתי דשרי לזרוק לחצר חמץ קודם זמן איסורו א"כ כ"ש דא"צ לבדוקו: (ה) דלא מיבדק שפיר בלא כיבוד וכיבוד לחוד לא מהני ג"כ והביא ראיה לדבריו. כתב בתרומת הדשן סימן קל"ג אם הניח מקצת חמץ לשם ונמצא מה שהניח אפ"ה צריך לבדוק כל החדרים אע"פ שכבר כבדו הבית עכ"ל כתב מהרי"ו דצריך לבדוק בית יד שלו ושל תינוקות שלא ישאר שם חמץ עכ"ל. ונ"ל דמיירי באותן הרגילין לשום לפעמים חמץ לבתי ידיהם אבל מי שאינו רגיל בכך א"צ ליזהר בזו:

סימן תלד - דינים הנוהגים תכף אחר הבדיקה

(א) ול"נ דלפי מ"ש שלא יאמר בהדין ביתא כדי שיכלול בביטולו אף מה שבמקומות אחרים א"כ אף מה שגיררה חולדה נתבטל וא"צ ביטול אחר ובהג"מ פ"ג דחמץ ומצה כתב דמשום חששא זו נהג ר"י לשרוף החמץ מיד בלילה אחד הבדיקה וכ"כ הכלבו דאם רוצה לשורפו מיד הרשות בידו ובמהרי"ל כתב שלא ישרוף החמץ מיד בלילה משום דצריך לבטל שנית למחר בשעת שריפה עכ"ל ול"נ כדברי מהרי"ל ולא מטעמיה אלא משום דלמידים שריפת חמץ מנותר (פסחים כח.) ונותר אינו נשרף אלא ביום בדאיתא פ"ק דפסחים (ג.) : (ב) כתב הכלבו בכל לשון שיאמר הביטול מועיל ומוהר"ר ישראל מבר"ן כתב דעדיף טפי לומר בלשון שמבין ונ"ל ראייה לדבריו דהא בירושלמי פרק כל שעה איכא נוסח זה בלשון הקודש והפוסקים כתבו בלשון תרגום כי לקחוהו מדברי הגאונים שתקנו בבבל משום ע"ה וה"ה בכל לשון ולשון יאמר כל האדם בלשון שמבין (ג) וכתב מהרי"ו בתשובה דאין לבטל ביום עד אחר ששרף החמץ דאם יבטל קודם אז אינו מקיים מצות שריפה בחמץ שלו דכבר ביטל הכל והמנהג בדבריו : (ד) ונ"ל דאם אמרו בשאר לשון שיש לכל אחד שם בפני עצמו צריך שיזכיר שתיהן וכ"מ בנוסח הביטול שכתב מהרי"ל בלשון אשכנז : (ה) וכתב מהרי"ל כשמבטל ע"י שליח יעמוד אצלו ובתשובות מהרי"י ברי"ן דשליח צ"ל בהדיא חפצו של פלוני יהא בטל :

סימן תלה - דין מי שלא בדק בלילה י"ד

סימן תלו - דין המפרש בים והיוצא בשירא

(א) וכ"נ דעת הטור וש"פ: (ב) כתב בתשובת הרשב"א סי' ע' על אוצר חטים שהיח מונח בבור והיה ספק אם מקצת חטים שמונחים בקרקעית הבור נתחמצו וכתב דמאחר שעשה האוצר ל' יום קודם פסח אפ"י היה שם חמץ גמור אינו חייב לבערו אלא מבטלו בלבו מיהו אם פינה לאחר הפסח את האוצר אסור ליהנות מאותו חמץ שכבר ביטלו אבל אם אין חמץ ידוע בבור אלא ספק שמא מקצת חטים נתחמצו מותר למכור כך אחר הפסח וליכא למיחש למידי דאף אם ימצא חמוצים שמא לאחר הפסח נעשו חמץ ועוד דאין זה אלא עיפוש והפסד ואינו חמץ:

סימן תלז - המשכיר בית לחברו על מי חל חובת בעור

(א) ובה' ציצית סימן י"ד משמע כדעת המ"מ דלא אמרינן דניחא ליה למיעבד מצוה היכא דחסריה ממוניה:

סימן תלח - עכבר שנכנס למקום בדוק וככר בפיו

(א) ומהרי"ל כתב להיפך ולכן יש להחמיר ולבדוק בין בעכבר בין בתינוק: (ב) ולי נראה דדעת הטור אינו כן, אלא כפשט לשונו, כמו שכתב בבית יוסף תחילה. ומה שכתב לקמן סימן תמ"ב בשם בעל העיטור: ומבטל והוי ספיקא דרבנן ולקולא וכן כתב אדוני אבי ז"ל - לאו למימרא דסבירא ליה להרא"ש כל דברי בעל העיטור, אף במה שכתב דמבטלו לכתחילה, אלא בהא סבירא ליה כוותיה דא ביטלו הוי ספיקא דרבנן ולקולא, ולאפוקי מדעת אבי העזרי שסבירא ליה אף על גב דהוי ספיקא דרבנן אזלינן לחומרא, דסבירא ליה דכל תיקו דאיסורא לחומרא אף בשל דבריהם. וכן כתב הרא"ש בהדיא פרק אלו עוברין, וכתבתיו לקמן סימן תל"ט. ועל זה כתב הטור לקמן דדעת הרא"ש כדעת בעל העיטור, אבל לא נחית התם לפרש אם לא ביטל אם יכול לבטלו עדיין, כי סמך

אמה שכתב בסימן זה כאן. ומה שכתב כאן בסוף סימן זה: וכן כתב הרמב"ם, לא קאי אלא לאפוקי מדברי הראב"ד דסבירא ליה דהוה כמטמין בבורות אם מצאו קודם זמן איסורו אפילו לאחר שביטלו, ועל זה כתב דחולק עליו רבינו וכתב דלא נראין דבריו, ועל זה כתב "וכן כתב הרמב"ם", דלא הוי כמטמין בבורות. מכל מקום לעניין הדין חולק על דעת הרמב"ם, דלהרמב"ם סבירא ליה מבטלו עדיין, ודעתו אינו כן. כן נראה לי לדעת רבינו הטור, וכן הוא משמעות פשט דבריו:

סימן תלט - דין מי שבדק ולא מצא מספר ככרות

שהניח

(א) אין להקשות מ"ש דלגבי בעיות דלעיל בעכבר נכנס למה אין אנו מחלקין בין הככר קטן דהוה ב' ספיקות ולא יצטרך לבטל די"ל דלעיל לא מהני אם הככר קטן דכל ב' הספיקות אינן אלא ענין א' שמא אין כאן חמץ שהכניס העכבר די"ל שאכלה שם או שחזרה ויצאה וכה"ג לא מיקרי ס"ס כמ"ש בי"ד סי' נ"ז אי"ה לכן אין להתיר אלא במקום דאיכא לספוקי שמא אין כאן חמץ כלל דהוה ספק בע"א וב"י כתב דספק זה שמא אכלו עכבר כו' ע"ש עד דשמא אכלו כולו חשיב התם ספק עכ"ל. ותמהני מה יאמר הרב אצל ב' צבורים א' של חמץ וא' של מצה דשם אינו חידוש כלל וכן בבעיא דנכנס לחצר לפני הבית לכן נ"ל מ"ש: (ב) נראה הא דקאמר דא"צ לבדוק אם ביטלו הא אם לא ביטלו צריך בדיקה היינו כשאין שם אלא ספק א' אבל אם אין הככר גדול א"צ מיהו אם באו לשאול בב"א בכל ענין צריך בדיקה כנ"ל דלא כב"י שכתב דאפי' אין הככר גדול צריך בדיקה ואזיל לטעמיה שכתבתי למעלה. וכבר דחיתי דבריו ומיהו נראה כדברי ב"י ולא מטעמיה אלא מאחר שהוא איסור דאורייתא ולא נוכל לומר תרי ספיקי להתיר שניהן אלא להתיר הא' מהם לא אזלינן ביה לקולא וכ"כ בהגהות שערי דורא לענין ספק דרוסה וע"ל בי"ד בס"י ב"י בדיני ס"ס:

סימן תם - דין חמצו של עכו"ם שהפקד אצל ישראל

(א) כתוב בהגהות אלפסי פ"ק דפסחים מי שיש בידו פקדון מעכו"ם וקיבל עליו אחריות אע"פ שחזר והפקידו אצל עכו"ם אחר אפי"ה עובר עליו והוי כאילו הפקיד חמצו אצל עכו"ם: (ב) כתוב בתשובת בר ששת סימן ת"א דעכו"ם שהניח חמץ תוך רשות ישראל בלא רשותו כופה עליו כלי דלא אתי למיכל מיניה כמו בשלו עכ"ל:

סימן תמא - דיני מי שהלוה על חמץ

סימן תמב - דין תערבת חמץ

(א) וכ"כ הרא"מ בביאורו לסמ"ג: (ב) ע"ל סי' תמ"ז דכן ס"ל לטור דכל דבר שנתבטל לפני הפסח אינו חוזר וניעור אבל הרמב"ם ס"ל דחוזר וניעור וכ"כ המ"מ בשם הגאונים והרשב"א ז"ל וכ"כ ב"י בשם ר' ירוחם ומעתה נסתלקה תמיהת רבינו הטור ומ"מ לענין הלכתא נקטינן כדברי הטור כמו שיתבאר לקמן סימן תמ"ז: (ג) ובמרדכי ריש אלו עוברים ונהגו העם כרש"י דאוסר עכ"ל וכן המנהג: (ד) עיין בי"ד סימן צ"ח: (ה) ובתשובות הרשב"א סימן תפ"ה אפי' מאן דשרי היינו שאין החמץ ניכר בתערובות אבל חטים של חמץ אסור להשהותן עכ"ל ולדידן אין נפקותא דהא קי"ל בכל דצריך לבערו: (ו) ול"נ דלדידן דקי"ל חמץ שנתערב קודם הפסח אינו חוזר וניעור אפילו הם מבוקעות מותר לטחון ולהשהותן מאחר שיש בו סי' ואין זה כמבטל איסור לכתחלה עמ"ש לקמן סי' תנ"ג וכ"ש כאן דאין טוחנו אלא כדי לשהותו ולא לאכלו דשרי וכנ"ל ומ"ש

הטור לדברי רב אלפס מותר לערבו לכתחלה ע"מ להשהותם ע"ל סימן
תס"ז בסופו דיש חולקין בדבר וע"ש אי מותר להשהות צוק"ר או דבש
בפסח: (ז) ומהרי"ו כתב בדרשה שלו נייר הדבוק בחלונות בקמח צריך
להסירן הואיל ונראה החמץ בעין: (ח) ואע"ג דכתבו התוספות דאסור
לעשות דיו מיי"נ משום דלפעמים נותן הקולמוס בפיו בעוד שיש עליו דיו
וא"כ ה"ל לאסור ג"כ לענין חמץ דאע"ג שנפסל מאכילת כלב מ"מ אסור
לאוכלו בפסח י"ל הא דאסור לאובלו בפסח ה"ט מאחר שמכוין לאכלו
אחשביה ולא מיקרי לגבי דידיה מיפסל מאכילה: (ט) ומ"מ המנהג
כדברי ה"ר יחיאל ואין לשנות:

סימן תמג - דין חמץ בערב פסח לאחר שש

(א) כתב בתה"ד ס"י קכ"א דבשנת העיבור שהיום ארוך שבסוף ד' עדיין
כמו ג' שעות עד חצות מותר לאכול יותר מדי ולעולם אוכל עד ב' שעות
קודם חצות והרמב"ם כתב ריש ברכות בפ"י המשניות דכל שעות שהוזכר
בתלמוד כו' (ע"ל סימן תל"א) עד שליש היום וכ"כ מהרי"ל בשם
מהרא"ק דד' שעות ר"ל שליש היום ודלא כתשובת מהרי"ב דאסר לאכול
רק עד ד' שעות ביום אף בשנת העיבור: ובתשובת בר ששת ס"י ת' דאסור
ליהנות בפסח מחמצו של עכו"ם וכן הוא לקמן ס"י ת"נ:

סימן תמד - דין ערב פסח שחל להיות בשבת

(א) וכ"כ מהרי"ו בדרשות ואם בישל ולא אפשר לקנח בטוב מותר להדיח
מעט כדי להעביר החמץ:

סימן תמה - דין בעור חמץ

(א) וכ"כ הרא"ש בתשובה א"צ לשרוף החמץ אלא נותנו לעו"ג או זורקו לכלבים דאין חמץ טעון שריפה אלא לאחר שנאבד עכ"ל. כתוב בא"ז דמותר להפקיר חמצו קודם זמן איסורו ע"מ לזכות בו אחר הפסח ובלבד שבשעת הפקר יפקירו לגמרי בלא תנאי ולא חיישינן שמא אתי לאשהויי בלא הפקר ומשמע שם אע"ג דאין הפקר פחות מג' יכול להפקירו בפני אוהביו שבטוח בהן שלא יטלו מה שמפקיד או שיפקירו ויניחו בשוק בזמן שאין ב"א שם ונראה דאין לסמוך אהוראה זו וקולא גדולה הוא ואע"ג דבספר א"ז הביא ראיות לדבר מן הירושלמי מדלא כתבו שאר הפוסקים ש"מ דס"ל דלאו הלכתא היא ועוד שאף הא"ז בעצמו כתב לבסוף וז"ל ומותכינן אסברתן מהא דאמרינן חמצן של עוברי עבירה מותר מפני שהן מחליפין פירוש דלא שביק היתרא ואכיל איסורא ואי איתא דמהני הפקר הואיל ומהדרי אהיתרא היה להם להפקיר אע"ג שהיה בדעתן לחזור ולזכות בו אחר הפסח דהא כה"ג שרי עכ"ל ומהרי"ל כתב דאף קודם זמן איסורו יש לחוש לשורפו משום גזירה שמא יעשה כן לאחר זמן איסורו וכ"ה בתוספות עכ"ל וע"ל סימן תל"ב אם לא מצא חמץ כשבדק ישרף הכלי ובמרדכי ריש פסחים ושמעתי על ריב"א שהיה רגיל לשהות פרוסה א' עד תחלת שעה שביעית כדי לקיים ביעור כדברי רש"י דפירש דשעת ביעורו הוא בתחלת ז' ופליאה היא בעיני דמפני ברכה דביעור שאינו אלא מדרבנן היה סומך על השעות לעמוד בספק תשביתו עכ"ל ועיין במהרי"ק שורש קע"ה מאי ברכה שייכא לגבי ביעור: (ב) ואיני מחולק עליו לענין דינא אלא דעיקר הקושיא ליתא דלכך טוב דקאמר קאי אלעשות מדורה בפ"ע אע"פ שהיה אפשר לשורפו אצל מדורה שמבשל אצלה ואפ"ה היה יכול ליזהר שלא ליהנות מאפר של חמץ ולכך קאמר דטוב לעשות לו מדורה בפ"ע דאז יוכל להשמר מליהנות ממנו

סימן תמו - דין מי שמוצא חמץ בתוך המועד

(א) פי' וישרפנו אבל הוצאה ל"מ אחר זמן איסורו כמ"ש לעיל סימן תמ"ה ומ"ש בחול המועד יוציאנו משמע הא ב"ט אסור ולא כב"י שכתב בשם א"ח דב"ט שני שהוא מדרבנן מותר לטלטלו ולזורקו או לשורפו עכ"ל:

סימן תמז - דיני תערבת חמץ בתוך הפסח

(א) וכתב המרדכי פרק כל שעה דף רכ"ה ע"ד דבכל מקום שיש בלא זה צד להתיר אע"פ שאנו מחמירין ואסרי' במשהו מ"מ בכה"ג סומכין אדברי שאלתות דפוסק שהוא בטל וע"ל סימן זה מדין נט"ל בפסח ודין אם ריחא מילתא היא בפסח עיין ב"ד סי' ק"ח כתבתי דינו: (ב) וכ"ה במרדכי ספ"ג דמס' עבודה זרה וכ"כ הר"ן פ' השוכר במס' ע"ז דף שפ"א ע"ב דכל איסורי הנאה שאסורין תערובתן בהנאה בכל שהוא מוליך דמי האיסור לים המלח והשאר מותר בהנאה וכ"ה במהרי"ל בשם מהר"ש אבל במרדכי פרק כ"ש ע"ג נראה דמסקנתו דלא מהני ליה פדיון והכל אסור בהנאה וכ"פ בפסקי מהרא"י סימן קס"ד דחטה הנמצאת בתרנגולת שורפין הכל וכ"כ מהרי"ב בתשובה וכן המנהג וכ"כ המרדכי פ"ק דפסחים על התרנגולת שנמצאת בה חטה כו' ע"ש עד שלא בשעת ביעורו דוקא שריפה וכתב דאע"ג דהמנהג לאסור כולו בהנאה ולשרוף כל מאכל שנאסר במשהו מ"מ אין להחמיר בכלי שנשתמש בה להצריך שבירה בכלי חרס או להגעיל בשאר כלים אחר פסח להשתמש בהו אחר פסח וכן משמע בתו' פרק כל שעה גבי קדירות בפסח וכו' דאין חילוק בין שבלע החמץ בעודם היתר או איסור וע"ש דף ל"ו: (ג) וכן נוהגים להתיר קודם הפסח וע"ל ס"ס זה מדין נתינת טעמו לפגם בע"פ: (ד) וכן נוהגים דלא כיש גאונים שאוסרים כמ"ש לעיל סי' תמ"ב: (ה) כתב בפסקי מהרא"י ז"ל סי' קפ"ז ועל יין מבושל בכלי חמץ קדירות וכפות כך נוהגים פה שלא לשתותו בפסח רק ב"ט האחרון שהוא מדרבנן וכן אני נוהג אחריהם עכ"ל כתב מהרי"ל חומץ של יין שמסתפקים ממנו כל השנה אסור להסתפק ממנו בפסח משום דלפעמים שופכין לתוכו יין הנשאר בסעודה ואולי יש שם פירורי לחם בעין ונשארו שם בפסח ואין נוהגין כן במדינות אלו ואפשר הטעם דאין חוששין לחומרם בפרט במקומות הללו

שאינן היין וחומץ מצוי כתב בתשובת מהרי"ב מנהג פשוט בארץ הזאת שכל יין שממלאים אותו בכלי חמץ תוך ל' נוהגין ליזהר לכתחלה לשתות ממנו אבל אין איסור בדבר אבל בחומץ דבקל בולע ופליט יש ליזהר טפי וכן שמעתי בשם מהרי"ל על חומץ שמלאוהו בכלים של חמץ ואסר ליהנות ממנו בפסח. וגם דבר זה לא ראיתי שמחמירים כן כי אף שחומץ הוא דבר חריף מ"מ הוי נ"ט ותחלת תשמיש הכלים אינן אלא בצונן ואפשר דגם מהרי"ל ל"ק אלא אם מלאוהו תוך ל' ומשום חומרא בעלמא במקום שחומץ מצוי ועיין ב"ד סי' צ"ה מדין זה: (ו) ואין להקשות מ"ש דבבשר מליח מתיר אע"פ שהכלי שמלח בו הוא חמץ כמ"ש למטה וכאן גבי שומן אוסרים יש לומר שאני גבי מליחה דאין מליחה לכלים כמ"ש ב"ד סימן ק"ה וכן הוא לקמן סי' זה בשם הרא"ש אבל גבי שומן שהוא חם אסור וב"י האריך בדינים אלו וגמגם בהם ואין דבריו נראין לכן לא כתבתים: (ז) ור"י בתב בתא"ו דמרקחת שרי ואפשר דמיירי דאין לחוש לכלי שהיה בו חמץ אלא שלא נזהרו בעשיית המרקחת מן החמץ ולזה שרי דאף אם היה בהו דבר חמץ נתבטל קודם הפסח הואיל ואין חשש בכלי שעשאוהו בו אבל כל מקום שיש לחוש לכלי שהוא חמץ והוא חם אסור דאין שייך ביטול ששים נגד הכלי כנ"ל דלא כדברי ב"י שחילק בענין אחר: (ח) ונראה דאין לסמוך אזה דהא מדברי הגה"מ לא משמע כן וכן כתבתי משם מהרי"י ומהרי"ל לענין יין מבושל וחומץ וכן משמע מדברי הרא"ש לקמן לענין גבינות ודגים מלוחים ולכן אין לסמוך אזה: (ט) כתב מהרי"ל דאין נ"ל היתר גמור לקנות דגים שחותכים אותן העכו"ם בפסח בסכינין של חמץ שלהם עכ"ל ואע"פ שראיתי מקילין בדבר נ"ל שיש לחוש בדבר מאחר שחותכין אותו בפסח דמאחר שחמץ בפסח במשהו יש לחוש לחמץ הדבוק על הסכינים ושומר נפשו ירחק מהם ומ"מ בדיעבד אין להחמיר וכמ"ש לקמן בתשובת הרא"ש גבי בצל שחתכו בסבין דלא היה חושש שמא היה חמץ דבוק בסכין וא"כ בדגים שאין חריפים להפליט מה שבסכין ואין לחוש אלא שמא חמץ דבוק בו אין להחמיר בדיעבד עיין ב"ד מדינים אלו בסימן צ"ו. כתב עוד מהרי"ל מפה ששמו על שק של קמח אסר מהרי"ש לאכול עליה בלא כיבוס ולא די להם בניעור עכ"ל: (י) עמ"ש אות ו': (יא) משמע דוקא בגבינה ודגים יש לחוש שמא יאכלם בלא הדחה אבל גבי בשר לא חיישינן דאין דרכו לאכול בלא הדחה. וכן המנהג שלא לאכול שום מלח לא גבינה ולא דגים או בשר שלא נזהרין למלחו ליי"ט רק בשר שהדיחו אותו ג"פ בכל יום פ"א קודם פסח אותו אוכל ומיהו צריך להדיחו קודם פסח אבל תוך הפסח אסור להדיחו דחיישינן שמא יש עליו חמץ משהו וקיבל ממנו טעם

על ידי הדחה בפסח וכמו שאסר הרא"ש לקמן דגים השרויים במים בפסח מה"ט מיהו צ"ע דמחמיר בדבר שנתבשל קודם פסח בסתם כלים ולא נזהרים מחימוץ דהרי אף אם היו הכלים חמוצים מ"מ אינו אלא נ"ט בר נ"ט ועדיין היתר דשרי כדאיתא לקמן סימן תנ"א ותנ"ב והכי קי"ל כדאיתא בי"ד סימן צ"ה וע"ב נ"ל דאע"ג דנוהגים להחמיר בדברים אלו לכתחלה מ"מ אם נפל ונתערב משהו דבר אחד שאין בו חשש חמץ מעצמו אלא מכח שנתבשל בכלים חמוצים דאין לאוסרו בפסח חדא דהוי נ"ט בר נ"ט. ועוד דמאחר דאיכא לספוקי דלמא הכלי לא היה בן יומו אין מחזיקין איסור דספיקא דרבנן לקולא וראיה ממ"ש לעיל דיש להקל בי"ט האחרון בין מבושל בכלי חמץ מאחר שבאותו יום חמץ דרבנן ה"ה תוך הפסח לענין איסור משהו וכ"כ הרי"ף והביא דבריו לקמן סימן תס"ז לענין חטה שנמצא בתבשיל וכ"כ מהרי"ב דאסור לעשות כן בפסח אמנם ע"י אונס שאין לו בשר אחר מותר לעשות כן אף בפסח ואותן כרכשות היבשים שקורין טבחי"א אסור לשרותן אך כשהם יבשים עכ"ל מהרי"ב: (יב) משמע דלכ"ע בדבר צונן אין לחוש אם נשתמשו בכלי חמץ דאינו מפליט דלא כרב האי שכתב לקמן סי' תנ"א דאף בדבר צונן יש להחמיר מיהו צ"ע דאפשר דאם שהה תוך הכלי מעת לעת הוי ככבוש וכבוש כמבושל במ"ש לקמן בי"ד סימן ק"ה אי"ה ובהכי מתיישבים דברי רבינו האי דלקמן סי' תנ"א ואפשר דמאחר שחמץ קודם זמנו היתר גמור לא אמרינן ביה כבוש כמבושל וכ"כ ב"י דההיא דלקמן סי' תנ"א אתי דלא כהלכתא דצונן אינו מפליט וכן משמע מתשובת הרא"ש שכתב כאן לענין גבינות דאינו מפליט אע"ג שנשתהא בתוכו מסתמא יותר מעת לעת. ומיהו יש לדחות דלא אמרינן כבוש כמבושל רק בדבר לח אבל בדבר יבש קשה כגבינה לא וכ"נ בדבר לח שנשתהא בבלי מעת לעת אמרי' ביה כבוש כמבושל כמו בשאר איסורין ולקמן סי' תנ"א גבי חבית של שכר משמע דאין לחוש לזה: (יג) ונ"ל טעמו משום דחיישינן שמא נשארו פירורין תוך היין בפסח ונותנים בו טעם בפסח: (יד) וכתב מהרא"י ז"ל בפסקים סימן קמ"ט דאם היה כזית במקום אחד אפילו נתנו ב' חדשים לפני הפסח חייב לבערו אם לא טחאו בטיט אבל פחות מכזית אינו חייב לבערו מאחר שהוא במקום העשוי לחזק כמו שנתבאר לעיל סימן תמ"ב: (טו) וכ"כ באגור דבאשכנז נהגו להתיר נט"ל וכתב המרדכי פרק כ"ש ע"ד עיסה שנפלה לבאר ודאי יהבא טעמא ומסתברא דלפגם הוא ותו דכל כה"ג סומכין אשאלתות דפסק חמץ בפסח בסי' וא"כ היינו יכולין למימר דה"ה למאן דאוסר נט"ל מ"מ היכא שהיה ג"כ סי' יכולין לסמוך אשאלתות אבל מהרא"י כרב סי' קכ"ח דבמקום שנהגו איסור בנט"ל אין

חילוק אפילו במשהו אסור אבל במקום דליכא מנהג כלל המיקל לא הפסיד והמחמיר תעי"ב עכ"ל כן משמע בתשובת הרשב"א סימן תצ"ט וכבר ביארתי לעיל דקודם איסורו לכ"ע בנט"ל שרי ונ"ל דה"ה לאחר שש בע"פ אם הוא לפגם שרי דמאחר דבטל בסי' דינו כשאר איסורים ומותר ג"כ בנט"ל ודלא כדמשמע לקמן סימן תנ"ב בשם אבי העזרי אבל מדברי הרא"ש שם משמע כמ"ש. כתב מהרא"י ז"ל סימן קפ"ו יש ב"א נמנעים מלשחוק עם קארטין בפסח כי הם מנייר דבוק ע"י בצק וחששו לשחוק עמו על השלחן פן יפרר מעט על שולחן לתוך מאכל ואם נפלו לתוך מאכל אוסרים כשאר חמץ: (טז) כתב מהרי"ל על מפה שאכלו עליה בשבת בע"פ ונותנה לעכו"ם המנהג לנותנה לכובסה מיהו אם לא כבסה לית לן בה:

סימן תמח - דין חמץ שעבר עליו הפסח

סימן תמט - דין חמץ שנמצא בחנות ישראל והפועלים אינם יהודים או בהפך

סימן תנ - דין ישראל ואינו יהודי שיש להם שתפות

(א) ובהגהות אלפסי ויש מקומות שנהגו שלא ללוות אשה ככר מחבירתה לפני הפסח שתשלם לה לאחר הפסח וכמדומה אני שמשום חשש ריבית

נגעו בה דאסור ללות סאה בסאה או ככר בככר כשקובע לו זמן הפירעון עכ"ל: (ב) כתב המרדכי פי' כל שעה ע"ג אנו מחממין חמין ביורות אסורות בפסח ורוחצין בהן וכל צורכי הנאה עושים בכלים ישנים בפסח מאחר שאינו נהנה מאיסור הבלוע עכ"ל צ"ע דבטור משמע דאסור מאחר שאוסר להשכירו לכתחילה כ"ש ליהנות ממנו בעצמו אמנם המנהג כדברי המרדכי וכ"כ התוספות פרק אין מעמידין (לב.) בשם ר"ת דשרי ודחו דעת האוסרין:

סימן תנא - דיני הגעלת כלים

(א) ובמ"מ ב' פ"ה דאפילו כלי חרס שנשתמשו בו בכלי שני לא מהני להו היסק וכתב ב"י דכן דעת רבינו ולא נ"ל דודאי בכלי שני אית ליה תקנה לדעת הטור משום דאינו בולע אלא בכלי ראשון או ע"י עירו שהוא ככלי ראשון: (ב) במהרי"ל דהנזן של סכינים אין להם תקנה ואסור להכניס סכינים של פסח תוך נדן של חמץ כתב הר"ן פרק כ"ש דף רל"ו דלענין חמץ אין חילוק בין סכינים גדולים בין קטנים לכולן סגי בהגעלה וכ"כ בי"ד סימן קכ"א ע"ש: (ג) וכתב האגור דה"ה כל הכלים צריך להסיר מהן החלודה וכלי שיש בו נקבים דקים שלא יוכל לנקות מהן החלודה לא יגעילנה ואם החלודה מבחוץ או על שפתו אינו מזיק לו מהרי"ל: (ד) כת' מהרי"ו דצריך ללבן החצובה שקורין דרייפוי"ס: (ה) ובאו"ה כתב דחמץ מיקרי היתרא בלע כמ"ש בי"ד סי' קכ"א וכתב המרדכי ריש כל שעה ע"ג דאם הגעיל לכלי שדינו ללבן אם בישל בו טריפה: (ו) והמנהג כדברי אבי העזרי להגעילן בכלי ראשון ובאגור כתב דנוהגים דאף כפות מגעיל בכלי ראשון וכ"כ בהג"מ דכל דבר שיש לחוש שמא נשתמשו בו פעם אחת בחמין צריך להו הגעלה אבל אם ברור לו שלא נשתמש בו בחמין א"צ הגעלה עכ"ל כתב המרדכי ריש כל שעה ע"ד דבר שצריך הגעלה מפני שתשמישו בחמין אסור להשתמש בו צונן בלא הגעלה והמ"מ פ"ה דחמץ ומצה מתיר מלבד בכלי חרס דאסור וכ"כ הר"ן פרק כל הבשר וכתבתיו בי"ד סימן קכ"א: (ז) ומהרי"ב כתב דאנו נוהגין לכתחלה ללבנו ומיהו בדיעבד סגי ליה בהגעלה עכ"ל ומ"מ נ"ל דאפילו לפי דבריו דבליבון כל דהו דהיינו שנשרף עליה קש מבחוץ סגי ליה דלא

גרע מהגעלה כמ"ש לעיל: (ח) וע"ל ב"ד סימן קכ"א דאין להחמיר בזה בהגעלת בית יד: (ט) וכ"כ האגור דבהכשר זה סגי: (י) וכ"ה לעיל סימן תמ"ב וכתב מהרי"ו בדרשותיו שאין להגעיל כלי שמשמין בו קמח כל השנה דחיישינן שמא בא על הקמח מים ונתחמץ הקמח והוי כעריבה שלשין בו עכ"ל והוא חומרא גדולה: (יא) וכ"כ מהרי"ל דאין להגעילה וכן אין להגעיל רי"ב אייזן ומיהו בהגהת אלפסי פרק כל שעה כתב דמותר להגעיל נפה וכלים אבל המנהג כדברי מהרי"ל וב"י: (יב) כתב מהרי"ח דאף אם רדה בו משנה שעברה מצות אע"פ שלא נשתמש בהן כל השנה מגעילין אותם שמא נדבק בהן חמץ מיהו בהגעלה סגי עכ"ל: (יג) צ"ע דמשמע עירוני עדיף מהגעלה וכן משמע ב"ד סימן קל"ח וזה היפוך דברי הטור: (יד) ובתשובת מהרי"ב כתב דאין נוהגים להשתמש בחבית של שכר ע"י הגעלה רק פותחין השולים ושורפים הזפת ולא די לו בעירוני ג' ימים ובאו"ה פסק דנוהגים כדברי רבינו להגעילו ע"י אבנים: (טו) וכ"כ בתה"ד סימן ר"א: (טז) כתב מהרי"ו תנור של בית החורף דינו ככלי חרס ואסור לשום שום דבר על התנור תוך הפסח כתב מהרי"ב דנרות של חרס שמשתמשין בו שמן צריכין ליבון ומהרי"ו כתב דאין נוהגין כן אף כשדולקים הנר על השולחן: (יז) כתב מהרי"ל כלי חרס המחופין בקוניא שקורין גיגלייזירט אסור להשתמש בהן בפסח כי מתקנים אותן מסובין ואף שאינן מתוקנות בהן רק נטף מעט קוניא מכלי אחר עליהן אסור להשתמש בו וכן כלים המחופים בבדיל מותר להשתמש בהו אך ינקרן היטב בכל חריצין כי דרך הסותרים להניחם בסובין כדי שלא יעלה חלודה ובתשובת מהרי"ב אוסר להשתמש בכלים המחופין בבדיל לפי שא"א לתקן בלא סובין וכ"כ מהרי"ו אבל מהר"ש ומהרי"ל מתירין עכ"ל עוד כתב דיש מתירין כלים המחופים בגלייזיר"ט ויש לילך אהר המנהג ויש לשאול לאומנים כיצד מתקנין אותן: (יח) ובתשובת מהרי"ב דהמנהג שלא להשתמש בכלים הצבועים אפילו הן חדשים עכ"ל מיהו בדיעבד אין לחוש: (יט) וכתב דכן המנהג שלא להגעיל שום כלי זכוכית וכן המנהג שלא להשתמש בשום כלי זכוכית הישינים אפילו ע"י הגעלה אמנם הר"ן בפרק כל שעה כתב כדברי ראבי"ה דכלי זכוכית א"צ הכשר משום דשיעי ולא בלעי וכב"י דכן המנהג וכ"כ הרשב"א והרא"ש והכי נקטינן עכ"ל ובמדינותינו אין המנהג כדבריו ומיהו בדיעבד אין להחמיר כולי האי כנ"ל. ולעיל כתבתי דאף כלי שתייה שאינן של חרס נוהגים להגעיל ואין לשנות: (כ) וכתב מהרי"ו העץ שתוחבין בו צלוחית של חמץ ששתו בו שכר אין לתלות בו צלוחית בפסח (ע' בב"י ס"ס תס"ז):

סימן תנב - זמן הגעלת הכלים

(א) וכ"כ מהרי"ו דאסור להחזיר כלי הנגעל לתוך מי הגעלה דחוזר ובולע ונראה לי דאם מגעיל קודם שש אין לחוש כמו שיתבאר בסימן זה: (ב) ונ"ל דאין להגעיל שום כלי בפסח אף שיש במים סי' נגד כל הכלי ואף שאין הכלי ב"י מאחר דחמץ בפסח במשהו א"כ ל"מ סי' ונ"ט לפגם אסור בפסח א"כ יש לחוש שמא יחזור ויבלע הכלי מי הגעלה ומיהו קודם פסח אף לאחר שש שרי כמ"ש לעיל סימן תמ"ז דעדיין אין החמץ במשהו וגם נט"ל שרי אז כנ"ל וכ"כ הרשב"א בתשובה דאין להגעיל שום כלי בפסח למאן דאוסר נט"ל בפסח וכ"כ בפסקי מהרא"י ושי"מ מזה דמותר ללבן כלי אף לאחר זמן איסורו מדלא אסר בתשובת הרשב"א אלא מכח שחוזר ובולע ודלא כמ"ש בהגהת מנהגים בשם מהרי"ש שהיה אוסר ללבן שפוד לאחר זמן איסורו מאחר דכבר חל עליו איסור חמץ והוא כסברת רי"ו דלעיל וכתב ב"י שאין לסמוך עליה וכן נ"ל וכן נוהגין: (ג) אבל מדברי הרא"ש וסמ"ג משמע דלא מהני הגעלה אלא במים רותחים אבל לא בנחו מרתיחתן אף שהיד סולדת בהן אף קודם זמן איסור יש לחוש וכן משמע לקמן סימן זה וכ"ה דעת ת"ה והאגור: (ד) ועבי"ד סי' צ"ט: (ה) וכ"ה בהג"מ פ"ה ובאגור ויעביר האבן על כל הכלי עד שהמים יעברו על כל הכלי וכ"ה באו"ה כלל נ"ח ובמהרי"ל דעירו בלא אבן לא מהני וכתב מהרי"ו ולא מהני קליפה אם קלף השלחן או כדומה לזה בכלי אומנות וכתב מהרי"ל דשולחנות וכדומה סגי להו בעירו דהא אין משתמשין בהן אלא בעירו ויזהר שהעירו יהא מכלי ראשון דהיינו שבישלו המים באותו כלי וכן אם שאב מים מן היורה ובשלו המים ביורה בעוד זו הכלי בתוכו ויזהר שלא יעמוד מרחוק ויערה ע"י זריקה שיפסיק הקילוח מן הכלי בשעת העירו שזה לא מחשיב כלי ראשון וינגב השולחנות קודם שיגעילם שלא יהא עליהם לחלוחית וימנעו המים מלהרתיח ושם דמגדלים של עץ אין טוב להגעילם דיש בהן סדקים אלא יניח דפין אחרים על דפין הישנים ולקמן משמע דסגי להו בהגעלה: (ו) ובאגור ואם נטלן בצבת ירחיב הצבת כדי שיסבבו המים כל הכלי: (ז) וכ"כ בסמ"ק ה"י חמץ: (ח) וכתב הר"ן פרק כל הבשר דף תשכ"ג ע"ב דאם הגעיל במים הרבה כלים עד שמרוב פליטה נשתנו צורת המים ונעשו

סימן תנג - דיני החטים וטחינתם למצות

(א) ובמהרי"ל דמצוה מן המובחר בחטים וכן המנהג: (ב) ואנו בני האשכנזים נהגו להחמיר וכתב בת"ה ס"י ק"י"ג ואפ"ה מותר לשהות מיני קטניות דמידגן בביתו אע"פ שנפל עליהם מים משום דבהא לא גזרינן משום שאר מיני דגן וכן מותר להדליק באותן שמנים הנעשים ממיני קטניות ואם נמצא גרגיר של קטניות בקדירה או בתבשיל לא מחמירנן כלל לאסור התבשיל דאיסור משהו אינו אלא בה' מיני דגן עכ"ל ומהרי"ל כתב על המדליק בשמן שנעשה ממיני קטניות צריך ליזהר שלא לתלות במקום שנוטף על השולחן וגם אם מדליק באותו נר שהדליק בו נרות חמץ צריך ליזהר שלא יטיף ממנו על השולחן כי הכלי הוא חמץ אע"פ שניקר אותו מבחוץ מ"מ מבפנים עדיין יש בו חמץ והוי כלי ראשון ולכן צריך ליזהר שלא לתלותו במקום שנוטף על השולחן עכ"ל ואין המנהג כדבריו אלא תולין אותו על השולחן כבשאר ימות השנה דאין לחוש שמא יטיף על האוכל דאף אם נוטף אין לאסרו חדא דמיני קטניות אינן חמץ כלל ואינם אסורים אלא משום מנהג ובכה"ג ליכא למיחש וכ"ה בתשובות סימן כ"ה ואין לאסור מכח חששא שעשו חמץ באותן כלים שעושין בהן השמן דהא כתבתי לעיל סימן תמ"ז דאין לאסור מכח חששא זו משמע כ"ש בכלים שעושין בהן השמן שאף אם היה בהן חמץ מ"מ לא היה אלא צונן ואין להחמיר בזה כמו שכתבתי לעיל סימן תמ"ז ותנ"א ועוד דאפילו באיסור גמור לא מיחשב כה"ג בלי ראשון כמו שיתבאר בי"ד סימן ק"ה אי"ה וכתב מהרי"ל דמותר לאכול זרע אקליי"ה לרפואה דלא הוי מין קטניות ונ"ל דה"ה הזרע הנקרא בל"א אנ"ס דאין זה מין קטניות וכן משמע לעיל סימן ר"ד דאניס"ה ואלינד"ר אינם מין קטניות: (ג) והר"ן כתב בתשובות על חיטים מבוקעות שהיו בתוך חיטים שאינן מבוקעות דאסור לטוחן דהוי כמבטל איסור לכתחלה ומותר למוכרן לעכו"ם דלא חיישינן שמא יחזור וימכרם לישראל הואיל ואיסורו ניכר ונתפרסם בעירכס עכ"ל: (ד) וכ"כ בת"ה סימן ק"י"ד: (ה)

סימן תנד - באיזה מצה אינו יוצא ידי חובתו

(א) כתב מהרי"ו דאין יוצאים במרור הגזול וכתב עוד מהרי"ו דאין לעשות המצות רחבים הרבה דהוי כאשישה:

סימן תנה - דין מים שלנו

(א) ואינו נ"ל חדא דאפשר דהרשב"א ס"ל כדברי רש"י דלדידה אינו נפקותא מתי נשאבו ועוד דהרשב"א אינו מדבר בזה כלל אלא בנשאבו בין השמשות כדינו רק שעמדו בבית יותר מלילה אחת וכן המנהג לדקדק לשואבן בין השמשות או סמוך לו ממש מטעם דלא נתנה תורה למלאכי שרת דיכולין לכוין בה"ש ממש לכן אין להקדים לשואבן ביום י"ג כ"ש שלא לאחר לשואבן בלילה דבהא מודה: (ב) וכתב בא"ז בה"פ דרבים העושים מצות ביחד מצוה לזרז נפשו להיות מן הראשונים וראייה ממה שאמרו (סה:): הפסח ישחט בג' כחות זא"ז והכת ג' נקרא עצלנית ואמרינן בירושלמי א"ר בון מה אם דבר שמצותו כך אמרת שקרויה כת עצלנית מי שהוא מתעצל במצות עאכ"ו עכ"ל: (ג) וכ"כ המרדכי בשם ראבי"ה דכן נהגו הקדמונים לשאוב מן הנהרות ולא מן הבארות וכ"ה באשר"י בשם הר"ר אליעזר ממיץ וכי מהרי"ו כשהנהרות גדולים מהפשרת שלגים וגשמים אז אין לשאוב מן הנהרות עכ"ל: (ד) כתב בת"ה סימן קס"ו דא"צ לכסות המים בשעה ששואב שהרי אין שם שמש ששואבין בה"ש אבל כשמוליכין ביום לתנור כתב בסמ"ק וסמ"ג דצריך מפה לכסותן אם הוא יום מעונן ומ"מ נהגו לכסותן אף בשעת שאיבה עכ"ל: כתב המרדכי בפ"ק דפסחים כשחל ע"פ בשבת מביאים מים ללוש באור י"ג ולא בע"ש שמא יקדימו קודם הערב שמש או אחריו יחלל שבת: (ה) וכ"כ מהר"א

מפראג דלפי מש"כ רבינו לקמן סימן תס"ב דמלח הוי מי פירות א"כ פשיטא דאסור דהוי כמו פירות עם מים ולכן נ"ל דאפי' בדיעבד יש לאוסרה אע"ג דהרבה גאונים מתירים מ"מ מאחר שנהגו להחמיר אף בדיעבד יש לאוסרה וכ"כ המרדכי האוכל מצה מלוחה כאוכל חמץ: , וכתב מהרי"ב דחד קורט פלפל עושה כל העיסה חמץ וכתב עוד דפעם אחת נמצא מעט סיד בקמח והורה לאסור דסיד מחממת העיסה ע"ל ס"ס ת"מ: (ו) וכ"כ במנהגים שלנו וכתב ומ"מ טוב להשליך שם ברזל או להחתימם במפה. ומהרי"ל הצריך להשליך שם ברזל קשור בחוט כדי שיוכל להוציאו עם החוט ולא יוציאנו בידו כי אז יחמם המים בידו וטוב להוציאו משם מיד שנפל התקופה פן יתחממו המים מן הברזל כתב מהרי"ל דאסור להניח לעכו"ם לשאוב מים למצות של מצוה ומצוה על כל אי' שישאוב בעצמו למצות של מצוה וכך נהג המרדכי לשאוב ואף שאר המים ישאב ע"י ישראל אם אפשר וכתב עוד מהרי"ל ויסנן המים כדי להשליך משם חמץ או חטה שבמים כתב מהרי"ו בשם הר"ר שמואל מפלמייז"א שצ"ל בפ"י ששואב לשם מצוה וכנ"ל לייחד כלים למצות של מצוה עכ"ל כתב הכלבו דנהגו ליקח כדים חדשים ולא ישנים ואין לשנות המנהג ומשמע שם דדוקא בכלי חרס יש להקפיד אבל בכלי עץ שרי:

סימן תנו - שיעור כמות לישת המצות

(א) ופליאה היא בעיני שהקליפה אינה ממעטת שום דבר כי בדרך הראשון משערין עם הקליפות שבביצים ובדרך השני משערין בלא הקליפה ואפשר שדעתו שאף בדרך הראשון משערין בביצים קלופות וצ"ע דלא משמע כן מדברי הפוסקים והמחברים שסתמו דבריהן ומוכיח מדברי הר"ן פרק ע"פ דף רמ"ט ע"ב דכלי שארכו ב' טפחים וחצי ורחבו ב"ט ורומו אצבעיים וחצי אצבע וחומש אצבע הוא שיעור המדה: (ב) ומהרי"ל כתב דלא ידחוק הקמח תוך המדה דא"כ לא נילוש יפה בכמה מקומות שלא יכנס שם מים ויתחמץ התבשיל וכתב רא"ם דאין להניח ידו על הקמח עוד כתב מהרי"ל דצ"ל בפה בנתינת קמח ללוש שעושה לשם מצה של מצוה: (ג) ואין המנהג כדבריו וכ"ב ב"י דלכתחלה יש לכל בעל נפש ליזהר אבל בדיעבד אפי' עשה במזיד אין לאסור: (ד) ובהר"ן

פרק כ"ש דף רל"ח ע"ב דדוקא אסור ללוש יותר מכשיעור אבל לאפות שרי אפילו הרבה ביחד ובכלבו ואם הוא יותר חמש ביצים או ששה אין לחוש: (ה) וכתב מהרי"ל דימדוד מעיי"ט ויצרור בסדין או יניח עומר תוך המדה ולא יתננו תוך הספל שלשו בו שמא עדיין משקה טופח עליהן ועוד כתב מהרי"ל שבבית מהר"ש היו נוהגין להדיח בצונן לכל הכלים שעושין בהן המצות הן העריבות שלשין בהן המצות הן העצים שעורכין ומגלגלים בו הפת הן בעצים שדוקרין בו וכן נ"ל דהכי עדיף טפי ממה שנהגו ברוב המקומות לגרר בזכוכית הכלים כי דבר קשה הוא בעיני לטהרו על ידי גרירה זו כי אם היה נקב או גומא בתוך הכלים א"א לטהר בגרירה לכן נ"ל דעדיף טפי ע"י הדחה מיד אחר הלישה ויזהר לנגבן היטב קודם הלישה הב' וכמו שנהג מהר"ש ואי איישר חילי אבטל מנהג הגרירה:

סימן תנז - דין הנהגת החלה בעסת מצה

(א) וכתב מהרי"ו וצריך ליזהר שזה שנוטל לחלה תוך הסל (יהא נוגע) לכל המצות וכן משמע בהג"א וכתב הכלבו הא דמועיל צירוף סל היינו דוקא כשהכל של אדם א' אבל אם הוא של ב' ב"א אינו מצטרף ובאיש א' נמי לא אא"כ הוא מין א' עכ"ל וכ"ה בי"ד הלכות חלה וע"ל בה' חלה כיצד יברך על החלה כי אין חילוק בין פסח לשאר ימות השנה: (ב) והמנהג להפריש מכל עיסה ועיסה קודם האפייה (בטורים שלפנינו חסרו כאן דברי הד"מ ואנחנו העתקנוהו מהד"מ הנדפס בפ"ע וז"ל) ואם נטל מהעיסה א' ומהאחרים לא לקח ונתערבו המצות שאינו יודע איזה מהן מן החיוב או מן הפטור צריך לצרף כל המצות בסל וליקח חלה מכל מצה ומצה דא"א להפריש מאחד על כולם שמא יפריש מן הפטור על החיוב אבל אם מכיר מצה א' מפריש מאותה מצה המחוייבת ופוטר האחרות וע"ל סימן תק"ו עוד תיקון אחר בזה: (ג) ואין בדבריו הכרח די"ל דאע"ג דנצטרף בסל מ"מ לא מהני מאחר שיש בכל מצה שיעור בפני עצמה ובהכי מיירי המרדכי והתוספות לכן לא משמע להקל רק להחמיר כמ"ש לעיל סברא זו: (ד) וכתב מהרי"ו דעכשיו אין נותנין חלה לכהן קטן דלא מחזיקין בזמן הזה לשום כהן בכהן ודאי: (ה) ומיהו בעודה בידו מותר לטלטלה לכ"ע וכן כתב מהרי"ל ולא כמהרי"ו שאוסר וכתב מהרי"ל

דמותר לשהות החלה בתנור שאופין שם ומהרי"ו כתב דיש לעשות לה היסק בפני עצמו וכן יש לעשות כל השנה והמנהג כדברי מהרי"ל:

סימן תנח - מצוה ללוש המצה בערב פסח

(א) וכן המנהג במדינות אלו ללוש מצות של מצוה אחר חצות י"ד אבל שאר מצות אופין קודם לזה ולא ראיתי שום חשש בדבר זה וכתב בא"ז וטעם הנוהגים לאפות מצות בליל י"ט שני משום דאמרין פרק ע"פ (קט"ו): מרור צריך לשקועיה בחרוסת משום קפא פירוש ארס של חזרת ואמר שם בההיא שמעתא קפא לכולהו חמימי פירוש ארס של ירקות חמין רפואה להן לכך אופין בליל שני שיהיו המצות חמין ויבטלו קפא של מרור עכ"ל ויש ללמוד מזה דטוב להשמר המצות חמין אם אפשר כדי להשמר מן הקפא:

סימן תנט - מקום וסדר לישת המצות

(א) ואפשר דאף הת"ה מודה בהא דהכא ליכא למיחש ליום המעונן מאחר שלש בצל אית ליה היכרא דאין כאן שמש אבל בשלש נגד החלון דאין הצל נראה שם ולית היכירא אז גוזרין שמא יהיה יום המעונן: (ב) והר"ן פרק אלו עוברין דף רמ"ב ע"ב דוקא כשיעור עיסה שנתנו חכמים לפי שאותו שיעור מתוך שאינו גדול עסק של אשה מצילתו מן החימוץ אבל ביתר מכך לא ואין המנהג כדבריו: (ג) וצ"ע דמשמע דהרא"ש ורי"ו לית להו האי סברא שהרי כתבו שלאחר שנתחמם בידיים לא משערינן בשיעור מיל ובדברי ת"ה משמע בתשובת הרשב"א סימן קכ"ד שכתב הרמב"ם היה שולח מצות לתנור שהיה רחוק מביתו יותר מעשר בתים ולבסוף היה נמנע שהיה חושש שמא התנור יהיה מלא וישהו המצות יותר משיעור מיל עכ"ל וכתב מהרי"ו להעביר ידיו על המצות לא מיקרי עסק

כלל ואדרבה מחמם העיסה : (ד) כתב מהרי"ל עריבה שלשין בה לא יהיה בה שום טלאי או גומא שלא יוכל לנקר אפילו אם הוא רק בשפתה וכתב עוד דאותו סדין שמניחין על השולחן ועושין עליו מצות לא יקח אותו סדין פעם ב' כי הבצק נדבק בו ונחמץ בין לישה ללישה וכ"כ המרדכי ריש אלו עוברין דצריך ליזהר לנער מצה מן קמח שנשאר בו ואסור הוא להניח המצה האפויה במקום קמח ואם הניחה צריך לקנח המצה היטב שלא ידבק קמח במצה ואח"כ ישרה המצה עם קמח שעליו ויבא לידי חימוץ ואיסור גדול הוא אלא תמיד יקנחה מן הקמח שעליה עכ"ל : (ה) כתב הרשב"א בתשובה סימן קכ"ה במקומותינו נוהגים שמקטפים ומטפחים מעט פני העוגה במים כדי להדביקה בתנור כי הלחלוחית מתייבש מיד בתנור וכן נוהגין ואין אדם חושש בזה עכ"ל ואין המנהג במקומינו ללחלח המצות במים ומ"מ למדנו מזה שאם אירע כך שאינו נאסר : (ו) וכ"כ מהרי"ו דאסור לשאת מצה או קמח או מים תחת השמש וביומא דעיבא תחת כל הרקיע וכתב מהרי"ל דיכסן בסדין :

סימן תס - דיני מצת המצוה

(א) וכתב מהרי"ל זקן או חולה שאין יכולין ללוש יניחו עכו"ם ללוש לפנייהם עכ"ל ואין להקל בזה מאחר שרבים אוסרים כתב האגור עבד ושפחה דלא טבלו דינם כעכו"ם : (ב) וכתב מהרי"ב בתשובה שצריך שיאמר פירורין יהיו הפקר אבל אם אמר פירורין הפקר אינו מועיל דמשמע דמעצמן הן הפקר וזה אינו וכן אשכחן בגיטין (לב) : לענין גט זה בטל הוא וכו' : (ג) ובאבודרהם כתב בשם הראב"ד דצריך לעשות המצות רקיקין ולא עבים וגדולים דלא הוי לחם עוני ומהרי"ו כתב טעמא משום דאינו ממהר להחמיץ כמו אם היה עב וגס :

סימן תסא - דיני אפית המצה

(א) וכתב מהרי"ב בתשובה ד"א דבאותו היסק שמסיק התנור לאפות בו די לו אם מכוין ומכשיר ג"כ התנור ואינו נ"ל אלא צריך להסיק ב' פעמים אחד להכשיר התנור ואחד לאפות עכ"ל: (ב) ובמרדכי ס"פ אלו עוברין דהיינו שיעור שיקרום פניו למעלה ולמטה: (ג) ובמהרי"ל כתב דאין לאסור אלא בנתכפל לגמרי ונדבק הכפל אז אין חוס האש שולט ונתחמץ משא"כ בסמוכים בלי דיבוק שאז האור שולט שם וכתב עוד דאם ירא שלא ישהא המצות שיעור מיל ספר אגודה והרוקח מתיר לשוברן ולחזור ולערבן ואנו לא נהגינן הכי כי שמא לא יערכנה פעם שנית היטב והוי כמו מצה כפולה. וכתב עוד מצה שעלה בה קרום והתירה שאין לאסרה אלא בנפוח באמצעיתה שמקצת המצה למעלה ולמטה אבל קרום זה דומה לאותן קרומים שהן על השטופלי"ן וכתב עוד שם הר"ש הקפיד על מי שמוציא המצות קודם שנאפו לגמרי ומחזירין אח"כ לתנור דשמא יחמיצו בנטילתן משם ונראה דאין לחוש כ"כ דהרי כתבו התוס' פרק כל המנחות דף נ"ה דמצה לאחר שקרם פניה תו לא אתי לידי חימוץ וכן הוא במרדכי ס"פ אלו עוברין:

סימן תסב - דין מי פרות אם מחמיצין

(א) ונראה דר"ל דמטעם זה אינו יוצא אבל בלא"ה נמי אינו יוצא דהא הוה מצה עשירה: (ב) כתב הסמ"ג דבש דבורים הוה מי פירות: (ג) ואני לא ראיתי מנהג זה במדינות אלו מימי: (ד) ונ"ל לומר במלח שלנו שמבשלים אותה ודאי יש לחוש אפילו לדעת הטור וכן איתא חילוק זה במרדכי דמסכת שבת לענין מילחא בעי בישולא כו':

סימן תסג - אם מתר לחרץ שני שבליים יחד ודיני כרמל

(א) והא דאסור בקמחא דאבישונא כתב בהג"מ פ"ה י"א דדוקא בקמח דקליות הוא דחיישינן דילמא לא בשיל שפיר אבל סולת גופיה שאופין בתנור לא חיישינן וכן דעת הרמב"ם ואינו נראה אלא דבכל ענין אסור וכ"כ ר"י בשם התוספות וכתב עוד בהגהות ויש שהיו רוצים להתיר לבשל עם חלב בלא מים מיהו גם בזה יש לחוש שמא יתערב בו מים לכן טוב שלא לעשות כי אם ממצה אפוייה:

סימן תסד - חרדל שנתערב בתוכו קמח

(א) בהג"מ ריש פ"ה חרדל כמו כן יש לאסרו בפסח משום דהוה מידי דמידגן אף על גב דבימיהם היה מותר מ"מ בדורות האחרונים יש להחמיר שאין בקיאים כ"כ באיסור והיתר בדורות הראשונים ואפילו הוא מעורב מקודם הפסח עם ד"א אפ"ה אסור לאכלו ומותר להשהותו דדינו כשאר קטניות כ"כ בת"ה סימן קי"ג:

סימן תסה - דיני מורסן בפסח

(א) כתב מהרי"ו אין להשליך שעורים וכדומה לתרנגולים במקום שהוא לח בפסח ומהרי"ב כתב רגילות הוא להוציא התרנגולים מבית החורף בפסח ולתת להם חטים יבשים או שעורים יבשים לאכול ועומד עליהן עד שיאכלו והנשאר יצניעו ואח"כ נותנים להם לשתות וכששוחטים עופות בפסח צריכים ליזהר מאוד מזפק התרנגולים שלא ישאר שם חמץ וצריכים ליזהר כשמהבהב התרנגולים על האש בפסח שלא יהבהבו בקשין פירוש בשבולת של חטים ושעורים אולי היו מונחים במקום לח על הארץ ונתחמצו ונ"ט בתרנגולת: (ב) ובי"ד סימן צ"א כתבתי דבשאר איסורים אין נוהגים לאסור את כולו אע"ג דאית ביה פילי אא"כ היה החתיכה מבושלת או צלויה ומיהו נראה דבחמץ במשהו יש לאסור דיש

לחוש שמא נשאר משהו חמץ תוך הפילי לכן אסור:

סימן תסו - אם הרק ומי רגלים ודומיו מחמיצים

(א) ובדרשות מהרי"ו ואותן שיש להן סוסים יזהרו כשנותנין להן האבריי"ן בל"א שלא ישייר מידי בתוך האבוס לאחר שאכל דרירו מחמיץ עכ"ל ובמהרי"ל כתוב והנותן שבולת שועל יתן להסוס מעט מעט שאם ישאר יתחמץ מריר הסוס ואני שמעתי משם חכם אחד שאסר להשהות סוס בבית משום חשש שמא יחמיץ המאכל בסוס ברירו. ול"נ דאין לחוש לזו דמאחר דכבר ביטל החמץ אף אם יחמיץ הסוס אינו עובר עליו ולכן אין לחוש מספק דודאי אם נמצא עליו ריר חייב לבערו מידי דהוה אמוצא חמץ בביתו בפסח לאחר הביטול דחייב לבער אמנם אין לחוש שמא ימצא אבל מדברי הרוקח שהביא המרדכי בריש אלו עוברין משמע דסתם סוס מלכלך השעורים וחייב לבער הנותר שמצא ומשמעות דברי רבינו דאין לחוש מספק:

סימן תסז - דין חטים שנפל עליהם מים ותבשיל

שנמצא בתוכו חטה

(א) ונראה דלפי מ"ש ה"ר אפרים דדוקא לגבי לתיתה שרי משום דעסיק בה הא לא"ה אסור ואינו מחלק בין שרייה מועטת לשרייה מרובה וכ"ש לדברי הרא"ה והריצב"א דמחלקים בין חטים לשעורים וס"ל דבחטים אסור אפילו בשרייה מועטת א"כ אפילו לא ירדו עליהן רק גשמים אסורים: (ב) דחוששין שמא עירבו בו קמח ומים ולכן אוסר אף משקה שעושין מדבש שקורין מע"ד אבל בכורת שאין לחוש לנתערב בו מים שרי דאף אם עירבו בו קמח אינו מחמיץ דדבש הוי מי פירות אלא דנכון להחמיר אף בשל כוורת דלמא אתי לאחלופי: (ג) והמנהג באלו המדינות

שלא לאכול דבש כי אם הלוקחין בחביות שסוברין שאותו שבחביות בא מן הכוורת ולכן אין חוששין לזיוף ולכן נוהגים בכל מדינות אלו לשתות המשקין הנעשים ממנו: (ד) וכן המנהג באלו הארצות שלא לאכלן: (ה) ובמהרי"ל אוסר לאכול הענבים שקורין ראזין. ומהרי"ב כי יש אוכלים הענביי הקטניי צמוקין בפסח ויש נמנעין ואומרים שמייבשין אותן בתנור אצל הפת או לאחר שהוציאו הפת מן התנור ויש אוסרים אפי' המשקה שנעשה מהן לשתות בפסח וכן נוהגין ברעגנשבורג וכ"ה בתשובת מהרי"ל (סי' כ"ה) שלא לאכול ענבים קטנים ומטעם חששא זו נהגו באלו הארצות שלא לאכול שום פירי יבש בפסח אם אינן שמורים מחימוץ שחוששין שנתייבשו בתנור ויש מקומות שאוכלין הענבים קטנים שבאותן הארצות שגדלין שם מייבשים אותן בשמש. כתב בת"ה סימן קי"ט דאסור לשהות צוקר בבית כ"ש לאוכלו שדרך של מרקחים שנותנין בהן סולת ולכן אוסר וכ"כ במהרי"ל דאסור לאכול צוקר אפי' צוקר קנדיל שמבשלין אותו מקנים כי לבסוף משימין בו קמח ואפילו צוקר שיודעין בו שאין בו חמץ אין לאכול משום מראית העין. ובי"ט האחרון של פסח אוכלין אותו שאין בו חשש חימוץ וכתב עוד מהרי"ו דאין לאכול שום כרכום שקורין זפרין בפסח כי כשנשתנה מראיתו מניחים אותו על השאור וחוזר לאדמימותו ואפילו יודע שאין בו חמץ אסור משום מראית העין וכ"ה בתשובת הרשב"א סימן קל"ג דיש נמנעים מלאכול כרכום בפסח מפני שמוזיפים בסולת להעמיד צבע שלו אמנם כתב שאם ידוע שלא זייפוהו שרי והרא"ש כתב בתשובה כלל כ"ח דכרכום אין בו חשש חימוץ ולא חיישינן שיזייפוהו עכ"ל והמנהג שלא לאוכלו בפסח מיהו נראה דאם נתערב מעט ממנו בתבשיל בתוך הפסח אין לאוסרו דכדאי הוא הרא"ש לסמוך עליו בכה"ג כ"ש לפי מ"ש לעיל סימן תס"ז דלענין איסור משהו דרבנן לא מחזיקין איסור בדיעבד. כתב מהרי"ב דאין לאכול גרופיל שקורין נעגליך בפסח כי שורין אותן במי שעורים וכן המנהג: (ו) והמנהג לאסור אם נמצא בתבשיל: (ז) ש"מ דכה"ג אפי' במקום שנהגו להקל אסור: (ח) כ"ה המנהג תוך הפסח אכל קודם הפסח אין אוסרין אלא כדי קליפה: (ט) מהרי"ל כתב על חטה הנמצא במצה אפויה אוסרים את המצה (וכ"כ מהרש"ל בתשו' סי' ע"ט כדעת מהרי"ל בשם מהר"ש) דאמריי' כאן נמצאת כאן היתה ואם נמצאת בעיסה אוסרים כל העיסה וכן נהג מהר"מ ומהרי"ל וכן אנו נוהגים אחריו ודוקא בפסח אבל קודם הפסח אין אוסרים רק כדי קליפה: (י) הוכחה זו איני מכיר דאף אם מיירי בפסח מ"מ מאחר שאינו נ"ט כלל מאי הוה ונ"ל לתרץ דהא דכתב הרא"ש ואין לחוש שמא היתה במים לאו למימרא שאם היתה במים

היתה אוסרת בעודה צוננת אלא משום מצה אפויה נקט לה דאז היתה אוסרת ע"י אפייתה א"נ דהרא"ש כתב טעם כדי להתיר אף החטה בעצמה אבל לעולם העיסה אינו נאסר בעודו צונן דאין החטה נ"ט בצונן כנ"ל דעת רבינו שסובר דאינו אוסר בצונן אבל לעיל כתבתי בשם הרשב"א דס"ל דאוסר החטה אם היתה תוך המצה כשנתגלגלה וכ"כ מהרי"ל בשם מהר"ש וכתב שהיא חומרא יתירא אך המנהג כן כמש"ל ואם נמצא ב' או ג' חטים אסור לכ"ע דאיכא טפי כמש"ל: (יא) עיין ר"ס תמ"ז כיצד נוהגים בשאר ימי פסח בחטה שנמצאת בתרנגולת: (יב) (מכאן ועד סוף הסימן חסר בטורים שלפנינו ואנחנו העתקנו את כל זה מהדרכי משה הנדפס בפני עצמו) וכ"ה בהג"מ פ"א וכן כתב הכלבו וכ"כ המרדכי פרק כל שעה בשם הרבה גאונים וכ"כ בשם מהר"מ אך כתב דיש מחמירים ואוסרים עכ"ל. וכתב מהרי"ו דהמנהג כדברי הרוקח לאסור אותה חתיכה ולענין שאר החתיכות שנמלחו עמה ראיתי מורים הלכה למעשה להתירן וכ"כ מהרי"ב דכן יש לנהוג אך שמעתי שמקצת חברים אוסרים כל מה שנמלח עמה ושורפין הכל ויש מתירין להשהות עד אחר הפסח אבל לא לאכול. ומנהג להורות לאסור אותה חתיכה בלבד ותו לא כי כן ראיתי מעשים הרבה ואע"ג דבשאר ימות השנה איסור הנמלח עם היתר אם אין ס' אוסרים גם שאר החתיכות מ"מ בחמץ במשהו שהוא דרבנן סומכים להקל כמו שהארכתי בתשובה ת"ל מכח כמה ראיות והרוצה להחמיר יחמיר והמיקל לא הפסיד דהא כתב המרדכי דבמקום דאיכא בל"ז צד להתיר סמכי' אשאלתות דפוסקים דחמץ בפסח הוא בס' ואחר שכתבתי זה כתב לי מהר"ם פאדוא בתשובה שאין לחוש לדברי המחמירים ואין לאסור רק אותה חתיכה וכן הסכים בנו מהר"ר באותה תשובה וכמ"ש ברוקח ומ"מ במקומי שמעתי מחכם אחד שמהר"ר קאפלמן סג"ל ז"ל אסר הכל וכן הורה אחריו ר"י כ"ץ ולכן לא רציתי אח"כ לבטל מנהגיו ולא רציתי להורות בו לא איסור ולא היתר מאחר שאמרו לי שכבר הורה כך בנדון הזאת הזקן הנ"ל אבל במקום שאין מנהג נ"ל מה שכתבתי ומי שרוצה להחמיר יכול להחמיר ולמכור הכל לעכו"ם כמש"ל ר"ס תמ"ו ואע"ג דבשאר תערובות נוהגים להחמיר ולשרוף הכל במליחה נ"ל לאוקמיה אדיניה ולמכרו ושלא לשרפו להפסיד ממון של ישראל: (יג) וכ"כ מהרי"ב ונ"ל היתר גמור אפי' לאכילה אך המנהג לאוסרה באכילה ולהתירה בהנאה וכן אני נוהג מפני המנהג והיינו דוקא אם נשתהא מעט החטה על התרנגולת או אפי' הבהבו עמה אבל אם מיד שקרעו התרנגולת מוצאים בו חטה מתירו אף באכילה עכ"ל: (יד) נראה דבמעשה זו שכתב הטור לעיל דאסר ראב"ן לדעת

המרדכי שרי דהא איכא ג"כ ב' ספיקות מאחר שבתרנגולת היתה איכא למימר שמא נתעכלה בתרנגולת. מיהו לעיל כתב הבי"י בשם האגור דאסור לאכול מכח ס"ס אבל להשהות שרי אבל בספר תא"ו נ"ח ח"ה כתב בשם הרשב"א על כלי שהדיתו בו תרנגולת שנמצאת בו גרעין אמרי' כאן נמצאת כאן היתה ולא אמרי' שבאה מן התרנגולת וכן הורה הלכה למעשה עכ"ל ומהרי"ב כתב כדעת הרשב"א דאין מחזיקים איסור ממקום למקום דאמרינן כאן נמצאת כאן היתה ודילמא נפל שם אחר שהוציאו התרנגולת משם וב"י כתב בסימן תמ"ז כתב בא"ח אם נמצא חטה או שעורה במים בעוד שהכשר שרוי כתב ה"ר שם טוב דמותר דצונן הוא והוא שאינן מבוקעות אבל אם הם מבוקעים אסור כו'. וצ"ע דמנ"מ שהן מבוקעות דמ"מ צונן הוא וצ"ל דס"ל דבודאי חמץ אף בצונן אסור כמש"ל בשם ב"י ונ"ל לכ"ע דאם לא היתה התרנגולת במים חמין שנמצא שם החטה רק שנמצא החטה במים קרים מותר דבזה יש לסמוך על דברי המתירים ואם היו המים רותחין ואיכא ס"ס נראה ג"כ להתיר ולסמוך אדברי המתירין אבל במקום דליכא אלא חד ספיקא נראה דיש להחמיר מאחר שהראב"ן והמרדכי אסרו כנ"ל למעשה ודבריהם תמוהים שנחזיק איסור מספק באיסור דרבנן שהוא משהו. ומ"ש המרדכי שהוא רק ספק אחד מ"מ הוא רק ספק דרבנן וטעם איסור דאורייתא אינו מובן דודאי גרעין א' של תבואה הנמצא במים אינו אלא משהו שהוא דרבנן ומצינו לענין איסור טריפה דאפילו באיסור דאורייתא אמרינן השתא הוא דנטרפה כמ"ש בי"ד סימן פ"א וסימן ק"י ועוד דכבר נתבאר לעיל גבי חטה שנמצא במצה דאנו מכשירים שאר מצות מכח כאן נמצא כאן היה וכן כתבתי לקמן בשם רוקח גבי דלי שנמצא בו חמץ ומכח כל זה נ"ל להקל אם לקחו מאותו תבשיל שנמצאת בו הגרעין ונתערב בתבשיל אחר דאין לאסור התבשיל וכעין שהרוקח התיר התבשיל שבשלו במים שהיו בדלי וכמו שמקילין בעיסה אם נמצא חטח במצה אחת וכן מקילין בשאר איסורין שנתערב שאינו בטל אם חזר ונתערב בדאיתא בפרק התערובות (עד.) ויתבאר בי"ד סימן ק"י ואע"ג דהתם מיירי בדבר יבש דאיכא ב' ספיקות בבי' תערובות משא"כ באיסור לח שהוא במשהו שאם נחזיק איסור ממקום למקום אם כן אפילו במאה תערובות איכא משהו מן האיסור מ"מ נראה דבאיסור דרבנן שאין בו איסור ברור יש לחלק בכה"ג וכעין זה מצינו גבי ניצוק חיבור גבי איסור י"י"נ כמ"ש בי"ד סימן קכ"ו דהתירו ניצוק בר ניצוק וה"ה כאן דיש להקל באיסור דרבנן במקום שאין האיסור ברור ולפעמים יש בו הפסד מרובה ומניעת שמחת י"ט ולכן יש להקל לפי ראות עיני המורה כן נראה לי: וכתב מהרי"ב דאין להתיר מכח

שמא נתעכלה החטה אלא כשהחטה שבורה אבל כשהיא שלימה לא די"א
דל"מ עיכול לדבר שלם ודין כלי שני בפסח בה' הגעלה שבהג"מ שבסוף
ה' חמץ ומצה כתב דכלי שני בפסח אסור וכ"מ במרדכי פרק כ"ש שכתב
שם ע"ד מעשה שמלגו תרנגולת בע"פ בנוצתה בקערה של חמץ והוא כלי
שני ואסר לאכלה בפסח כו'. אבל בהג"מ פ"א דחמץ ומצה משמע דכלי
שני שרי וכ"כ מהרי"ב דדינו במו בשאר ימות השנה ונראה דיש להחמיר
בדבר מיהו דוקא בכלי שני ממש דהיינו שהיד סולדת בו דאל"ה לא
מיקרי כלי שני כמ"ש בי"ד סימן ק"ה וסימן ס"ח: (טו) וכ"ה במהרי"ל
או לרחוץ הישינות:

סימן תסח - שלא לעשות מלאכה בערב פסח אחר חצות

(א) ומהרי"ב כתב דלדידן הוי מקום שנהגו שלא לעשות מלאכה: (ב)
וכתב מהרי"ב אבל בשאר מלאכות אפילו מנהג ליכא וכ"מ בסמ"ק אמנם
ברוקח כתב דעל ידי עכו"ם מותר לעשות מלאכה בע"פ דלא הוי כחה"מ
ממש וכ"מ מדברי הסמ"ג:

סימן תסט - שלא ליחד בשר לפסח

סימן תע - שהבכורות מתעניין בערב פסח

(א) דאמרינן במדרש שניצולה בזכות משה ובמהרי"ל כתב דלא נהגו שהנקבות מתענין אע"ג שגם בהם היתה המכה כמו שלא נהגו שגדול הבית מתענה אע"ג שגם בהם היתה המכה: (ב) ובמהרי"ל כתב כדברי מהרא"י. כתב הכלבו דיש נוהגים לפדות הבכורות בע"פ כמו שפדאן השי"ת במצרים כתב במהרי"ל נשאל למהר"ש על אחד שהיה בכור ובנו בכור אם אשתו צריך להתענות בשביל הבן ואמר שא"צ אבל המנהג שאב או האם מתענין בשביל בניהם הקטנים:

סימן תעא - בערב פסח אחר שעה עשירית אסור לאכל פת

(א) וכתב הכלבו דנהגו למעט באכילה בי"ט ראשון של פסח כדי שיאכלו מצה לתיאבון בליל שני עכ"ל: (ב) ובתא"ו כתב והכל לפי מה שהוא אדם כי יש אדם שאם אוכל מעט ביום לא יוכל לאכול בלילה וזה אפילו מיני תרגימא אסור עכ"ל: (ג) וכ"כ המרדכי שם בפרק ע"פ: (ד) וכ"נ דעת מהר"א מפראג בהגהותיו ודלא כמשמעות תה"ד סי' קכ"ה: (ה) ואני ראיתי רבים שחוששין למנהג זה שלא לאכול דזרת בי"ט ראשון של פסח שצריך לאכול לתיאבון (בטורים שלפנינו חסר זה) ויש נוהגים שלא לאכול אפילו פירות שעושין מהם חרוסת וזהו שיבוש כי אין החרוסת בא לאכילה שנצטרך לאכול לתיאבון: כתב מהרי"ו בשם ספר הפרנס דאין לפרר המצות על הרי"ב אייזי"ן קודם פסח וכן אין לשבור מצות קודם פסח ונראה לי טעמא דחיישינן כשעוסק בהן פן יבא לאכלן וכי מהרי"ב דלאחר שאפה אף אם טחן אותה דק דק וערבה בשמן או דבש אסור לאוכלה דלאחר אפייה ל"מ לעשות מצה עשירה: (ו) וכתב הר"ן ר"פ ע"פ דהאידנא דיש לנו שולחנות גדולות לכ"ע לא בעינן עקירה וסגי בהפסקה:

סימן תעב - דיני הסבה וארבע כוסות

(א) כתב המרדכי ר"פ ע"פ ע"ג דאפילו עני שאין לו כרים וכסתות יסב על הספסל אע"פ שאינו דרך חירות וכתב מהרי"ב דמצוה להיסב בכל הסעודה: (ב) אמנם לא ראיתי בזמן הזה נשים מסיבות ואפשר שנהגו להקל על פי דברי ראבי"ה דכתב דבזמן הזה לא בעיא היסיבה: (ג) וכל שכן אם החכם נחשב לגדול הדור דהרי הוא כרבו לכל דבר וכתב מהרי"ב דוקא כשאוכל התלמיד עם רב על השולחן אבל כשאוכל על שולחן אחר אע"פ שהוא בפני רבו אפי"ה צריך להיסב וכתב עוד דדוקא א"צ אבל אם ירצה יכול להיסב וכתב עוד דמסתמא שרי ואינו אסור אלא כשמוחה בו רבו ואינו נראה דלא שרי אלא ברשות רבו כדמשמע לשון הטור וכ"ה דעת ב"י וכן משמע בגמרא: (ד) אבל המרדכי דף רס"א ע"ג כתב דאם שתה בלא היסיבה א"צ לחזור דא"כ הוה כמוסיף על הכוסות ומסתפק שם בדבר ובאגודה כתב פרק ע"פ דעתה בזמן הזה לא יחזור וישתה כי כדאי הוא ראבי"ה שכתב בזמן הזה אין להיסב לסמוך עליו בכה"ג עכ"ל ובמנהגים שלנו אם חוזר ושותה א"צ לחזור ולברך וכ"מ לקמן מדברי הטור ס"י ת"פ דכתב דאם שתה כוס רביעית בלא היסיבה צריך לחזור ולברך משום שהסיח דעתו משתייה משמע הא לא"ה א"צ לברך ול"נ דבין הכוסות הראשונות כיון שיוכל לשתות ביניהם כמו שירצה יכול לחזור ולשתות בהיסיבה אבל בין כוס ג' לדי' לא יחזור ויסמוך על דעת ראבי"ה ומיהו באכילה יחמיר על עצמו ויחזור: (ה) ובמרדכי דף רס"א ע"ג משמע כדברי הרמב"ן שכתב שאפילו ק' רביעיות בכוס אחד חשוב הכל כוס אחד אבל הר"ן שם דף רמ"ט ע"ב כתב דיכולין שנים ליטול כוס אחד שיש בו ב' רביעיות רק שישתה כ"א רביעית:

סימן תעג - דיני כוס ראשון וסדר הפסח עד כוס השני

(א) כתב מהרי"ב שאסור ליקח כוס צלוחית שקורין קלוג גלאז לפי שלא יוכל לשתות רביעית בבת אחת: (ב) וכ"כ מהרי"ל בשם צפנת פענח אמנם כתב דיש חולקים וסוברים דיבדיל מיד: (ג) וז"ל המרדכי בנוסח סדר הקצר שכתב שם ע"א ובין כוס ראשון לשני אם רצה לשתות שותה דחמרא מיגרר גריר: (ד) וכ"ה במנהגים שלנו וכתב עוד כשצריך לברך

שבע ברכות בליל פסח יברך ברה"מ על כוס שלו וז' ברכות על כוס של חתן: (ה) וכ"ה המנהג: (ו) ותמיהני על דברי אגודה שהרי יש לחזר אחר עולשין שהוא השנוי תחילה במשנה אבל על דברי האגור אין להקשות כן דאפשר לומר והאגור מיירי שאין לו אלו הירקות השנויין במשנה כלל וחזרת לאו דוקא ולכך קאמר דיש ליקח לענה: (ז) ובתשובת מהרי"ו כתב דאם חל פסח בשבת יערבו מבע"י ואח"כ בשבת יכול לערבו היטב ע"ל סימן שכ"ב נתבארו דינים אלו: (ח) וכתב הר"ן פרק ע"פ דף רצ"א ע"א דעצם בלא בשר לא מיקרי תבשיל לכן צריך שיהא מעט בשר סריך עליו: (ט) וכ"כ אבודרהם מיהו כתב בשם הרי"ף דאין לחוש: (י) שלא נוכל להקריב קרבן הפסח כתיקונה ונראה דמזה נשתרבב המנהג לאכול ביצים בליל פסח כתב מהרי"ו בדרשותיו שצריך לצלות הזרוע והביצה מבע"י דהואיל שאינו אוכלו בי"ט אסור לצלותו בי"ט ונראה דאם רוצה לאכלו בי"ט ראשון ולעשות אחרות לליל י"ט שני דרשות בידו ואז יוכל לצלות אף בי"ט הואיל שאכלו באותו יום ולא כתב מהרי"ו אלא לפי המנהג שנוהגים להשהותו עד ליל ב': (יא) מצאתי כתוב בשם מהרי"ל דדוקא בפסח לא יטול קודם קידוש משום דמפסיק בין קידוש לסעודה ואי הוי נוטלין לקידוש אז היה נראה דעושין כב"ש דס"ל דקידוש צריך נטילה אבל כל השנה נראה כנוטל לסעודה עכ"ל ואע"ג דטיבול שאחר הקידוש צריך נטילה מ"מ אם היה נוטל קודם קידוש היה נראה דנוטל לצורך קידוש כי לא יעלה על דעת הבריות שנוטלין לטיבול משא"כ בשאר ימות השנה כן נ"ל: (יב) מיהו אפשר לומר דסיפור ההגדה הוי כמו תפלה שאנו מספרים כבוד האל ושבחנו יתעלה לכן צריך כאן נטילה וע"ל סי"ז ולכ"נ דיש ליטול אחר קידוש לטיבול ראשון בלא ברכה ול"מ עשיית צרכיו כמ"ש לעיל סי' ז' ולא יטול קודם קידוש כלל כמ"ש"ל בשם המרדכי והרא"ש והרי"י דאפילו ברגיל בשאר ימות השנה ליטול קודם קידוש יטול בפסח לאחר קידוש ואח"כ כשגומר ההגדה ושתה כוס שני יטול ידיו לסעודה ויברך ענט"י ויש טועים ונוטלים ידיהם קודם קידוש ואח"כ מביאים עצמם לידי חיוב וחוזרין ונוטלין לטיבול ראשון ושיבוש הוא כי מאחר שלבסוף חוזרים ונוטלים לסעודה א"כ ב' הנטילות שעושין הם לצורך הטיבול ולכן אין לעשות אלא אחד מהם וכדי שיברך עליה כתב הטור שיביא עצמו לידי חיוב וכבר כתבתי שאין לברך עליה כלל עד הנטילה שעושין קודם הסעודה וכן אין לעשותה אלא עד אחר קידוש כמו שכתבתי וכן דעת מהרי"ל אלא שכתב שירחץ מעט קודם קידוש כדי לנקות ידיו לברכה ואם ידיו נקיות א"צ במרדכי כתב פרק ע"פ דף רצ"ב ע"ב משמע דנטילה לטיבול ראשון צריך ליטול עד הפרק כמו לתרומה

דהיינו כל היד עד הזרוע: (יג) וכ"ה בהגהת סמ"ג: (יד) ואני לא ראיתי מימי לברך אחר אכילת מרור בורא נפשות רבות ואפשר דסוברים דמרור מיקרי דברים הבאים תוך סעודה שלא מחמת הסעודה שאינה צריכה ברכה אחרונה ובטיבול ראשון אין אוכלים כזית ירקות לכן אין מברכין ברכה אחרונה ואפילו אם אכל כזית בטיבול ראשון י"ס דאין לו לברך בטיבול ראשון ברכה אחרונה וכמ"ש למטה בשם (חסר כאן בטורים שלפנינו תיבות אלו) הרשב"א וכ"כ המ"מ בשם הרשב"א והכי נקטינן: (טו) ובאגור כתב דבעל אגודה נהג לתת מעט חרוסת בחומץ כדי לצאת דברי כולם וחכמי אשכנז נוהגין לעשות בחומץ וכן המנהג: (טז) כתב המרדכי דיש נוסחת הסדר הקצר שיסד שיטבול כל הירק בחומץ וכתב עוד דאין לעשות ב' הטיבולין בזה אחר זה אלא יפסיק בהגדה בינתים וכתב מהרי"ל דיש נוהגים שלא לאכול שום טיבול באותה לילה רק ב' טיבולים אלו: (יז) כתב מהר"א מפראג דאין לשבש ולומר כהא לחמא או הא כלחמא אלא הא לחמא ע"ש המקרא למאן יראו את הלחם וגומר כתב מהרי"ב די"ל הא לחמא בלשון שמבינים הנשים והקטנים וכן עשה ר"י מלונדרי תקן כל הגדה בלשון לעז כדי שיבינו הקטנים והנשים עכ"ל וכלבו כתב דמנהג יפה הוא: (יח) במהרי"ל אבל בשאשתו ובניו שואלין אותו אצ"ל מה נשתנה ומתחיל מיד עבדים היינו: עוד שם כשיגיע לדם ואש ותמרות עשן יזרוק באצבעו לחוץ וכן כשאומר דצ"ך עד"ש באח"ב בפרט ובכלל סך הכל י"ו פעמים וכן נהג מהר"ש ואמר שכן הוא בספר אבי"ה נגד י"ו פנים של היות עכ"ל ונראה שרומזים כאן שחרבו של הקב"ה נקרא יוה"ך והוא מלאך ממונה על הנקמה כידוע למקובלים ונוהגים לזרוק מן הכוס באצבע לרמוז על מה שנאמר (שמות ח) אצבע אלהים הוא ודלא כמו שמצאתי כתוב בהגהת מנהגים דיש לזרוק בזרת קטן: (יט) כתב הר"ן פרק ע"פ דף רנ"ב ע"ב הא דאמרינן כל שלא אמר דברים אלו בפסח לא יצא י"ח היינו ידי מצוה מן המובחר אבל ידי הגדה מיהו יצא וכתב מהרי"ב בדרשותיו שיגביה הפרוסה משום לחם עוני ולא כמהרי"ל שכתב ליקח השלימה העליונה:

סימן תעד - על כוס ב' אין מברכין

(א) והמנהג דמברכין עליו כדברי הרי"ף ושאר גאונים וכן פסק המרדכי פרק ע"פ דף ר"מ ע"א לברך על כל כוס וכוס:

סימן תעה - יתר דיני הסדר

(א) כתב בת"ה סי' קל"ט דכזית הוא כחצי ביצה וצריך לאכלן ביחד ולבלוע כל הזית ביחד ולא מעט וכ"כ ב"י בשם התוס' וכתב מהרי"ל דבכזית מרור הריוח שבין העלין אינו עולה לשיעול כזית לכן צריך למעך חללה ואח"כ ישער שיהא כזית: (ב) והר"ן כתב פרק ע"פ ד' רנ"א ע"א דיכול לברך לאכול: (ג) ובמנהגים שלנו יעשה הכריכה בלא טיבול ונוהגים לומר זכר למקדש כו' וכן ראיתי כתוב על שם מהרי"ל: (ד) וכתב עוד הר"ן דאף למ"ד א"צ כוונה מ"מ טוב הוא להתכוין ועיין סימן תקפ"ט: (ה) וכן המנהג פשוט: (ו) כתב מהרי"ו בדרשה דאם יש לו בנים הרבה מותר ללוש שתי עיסות פחות פחות מכשיעור לצרפן ומהרי"ל אוסר אלא יצמצם ליקח עישרון: אוחר מתוך " https://he.wikisource.org/w/index.org?title=טור_אורח_חיים_תעה&oldid=817289 קטגוריות:

ארבעה טורים סדר ליל פסח קטגוריה מוסתרת: ויקיטקסט - ערכים הדורשים בדיקה תפריט ניווט כלים אישיים לא בחשבון שיחה התרומות יצירת חשבון כניסה לחשבון מרחבי שם דף תוכן שיחה עברית צפיות קריאה שינויים ממתנינים עריכה גרסאות קודמות עוד חיפוש ניווט עמוד ראשי ברוכים הבאים שינויים אחרונים דף אקראית רומה לוויקיטקסט קהילה שער הקהילה עזרה מזנון ארגון חולבקות מבעלי הרשאות כלים דפים המקושרים לכאן שינויים בדפים המקושרים דפים מיוחדים קישור קבוע מידע על הדף ציטוט הדף הזה הדפסה/ייצוא יצירת ספר גרסה להדפסה הורדת Epub הורדת MOBI הורדת PDF תסדירים אחרים דף זה בשפות אחרות הוספת קישורים דף זה נערך לאחרונה ב־26 במרץ 2018, בשעה 14:37. הטקסט מוגש בכפוף לרישיון Creative Commons ייחוס-שיתוף זהה 3.0; ייתכן שישנם תנאים נוספים. ר' את תנאי השימוש לפרטים. מדיניות פרטיות אודות ויקיטקסט הבהרות משפטיות תצוגת מכשירים ניידים מפתחים


```

mw. config. }()function)push
    cputime": "0. "}: "limitreport" }: "wgPageParseReport" })set
        092", "walltime": "0.
125", "ppvisitednodes": {"value": 453, "limit": 1000000}, "postex
pandincludesize": {"value": 5417, "limit": 2097152}, "templatear
gumentsize": {"value": 531, "limit": 2097152}, "expansiondepth"
: {"value": 8, "limit": 100}, "expensivefunctioncount": {"value":
    0, "limit": 500}, "unstrip-
        depth": {"value": 0, "limit": 20}, "unstrip-
size": {"value": 0, "limit": 5000000}, "entityaccesscount": {"valu
total", " - 1 702 .85 00% .100": "e": 0, "limit": 400}, "timingprofile
2 199 .31 40% .36 " , " תבנית: טור", " 90. 21% 77. 316 1
.12 " , " תבנית: גימטריה", " 36 .34% .31 1 146 .31 34% .36 " , " תבנית: טור/על_התורה", "
.7 " , " תבנית: *", " 10 57% .10 6 772 .10 51% .9 1 005 .9 51% .10 " , " תבנית: טור/ספריא", "
1 889 .4 70% .5 " , " תבנית: צבע_גופן", " 6 519 .6 61%
6 760 .3 39% .4 " , " תבנית: ש", " 4 .90% .4 2 200 .4 90% .4 " , " תבנית:
scribunto": {"limitreport-" , {"מ"; u0026quot; תבנית:
timeusage": {"value": "0. 007", "limit": "10. 000"} , "limitreport-
memusage": {"value": 664328, "limit": 52428800} } , "cachereport
": {"origin": "mw1373", "timestamp": "20220323202516", "ttl": 18
mw. config. ; ( { { 14400, "transientcontent": false }
set( { "wgBackendResponseTime": 217, "wgHostname": "mw14
; ( { ; 36" } )

```

סימן תעו - מנהג אכילת צלי בליל פסח

(א) וכתב מהרי"ו ולא ישתה הרבה שלא ישתכר וכ"כ מהרי"ל שלא יאכל הרבה מאד שלא יהא אפיקומן נאכל על אכילה גסה: אוחזר מתוך https://he.wikisource.org/w/index.php?title=טור_אורח_חיים_תעו&oldid=817290 קטגוריות: ארבעה

טוריםסדר ליל פסחקטגוריה מוסתרת: ויקיטקסט - ערכים הדורשים בדיקה תפריט ניווט כלים אישיים לא בחשבוןשיחההתרומותיצירת חשבוןכניסה לחשבון מרחבי שם דף תוכןשיחה עברית צפיות קריאהשינויים ממתניניםעריכהגרסאות קודמות עוד חיפוש ניווט עמוד ראשיברוכים הבאיםשינויים אחרוניםדף אקראיתרומה לויקיטקסט קהילה שער הקהילהעזרהמזנוןארגז חולבקשות מבעלי הרשאות כלים דפים המקושרים לכאןשינויים בדפים המקושריםדפים מיוחדיםקישור קבועמידע על הדףציטוט הדף הזה הדפסה/ייצוא יצירת ספרגרסה להדפסההורדת EPUBהורדת MOBIהורדת PDFתסדירים אחרים דף זה בשפות אחרות הוספת קישורים דף זה נערך לאחרונה ב־26 במרץ 2018, בשעה 15:50. הטקסט מוגש בכפוף לרישיון Creative Commons ייחוס-שיתוף זהה 3.0; ייתכן שישנם תנאים נוספים. ר' את תנאי השימוש לפרטים. מדיניות פרטיות אודות ויקיטקסט הבהרות משפטיות תצוגת מכשירים ניידים מפתחים סטטיסטיקות הצהרה על עוגיותmw. config. }()function(RLQ=window. RLQ||[]). push({set "wgPageParseReport": "limitreport": "0. "}; "cputime": "061", "walltime": "0.

089", "ppvisitednodes": {"value": 395, "limit": 1000000}, "postexpandincludesize": {"value": 5002, "limit": 2097152}, "templateargumentsize": {"value": 471, "limit": 2097152}, "expansiondepth": {"value": 8, "limit": 100}, "expensivefunctioncount": {"value": 0, "limit": 500}, "unstripdepth": {"value": 0, "limit": 20}, "unstrip-size": {"value": 0, "limit": 5000000}, "entityaccesscount": {"value": 1946, "limit": 100}, "timingprofile": [{"e": 0, "limit": 400}, {"e": 1, "limit": 400}, {"e": 2, "limit": 400}, {"e": 3, "limit": 400}, {"e": 4, "limit": 400}, {"e": 5, "limit": 400}, {"e": 6, "limit": 400}, {"e": 7, "limit": 400}, {"e": 8, "limit": 400}, {"e": 9, "limit": 400}, {"e": 10, "limit": 400}, {"e": 11, "limit": 400}, {"e": 12, "limit": 400}, {"e": 13, "limit": 400}, {"e": 14, "limit": 400}, {"e": 15, "limit": 400}, {"e": 16, "limit": 400}, {"e": 17, "limit": 400}, {"e": 18, "limit": 400}, {"e": 19, "limit": 400}, {"e": 20, "limit": 400}, {"e": 21, "limit": 400}, {"e": 22, "limit": 400}, {"e": 23, "limit": 400}, {"e": 24, "limit": 400}, {"e": 25, "limit": 400}, {"e": 26, "limit": 400}, {"e": 27, "limit": 400}, {"e": 28, "limit": 400}, {"e": 29, "limit": 400}, {"e": 30, "limit": 400}, {"e": 31, "limit": 400}, {"e": 32, "limit": 400}, {"e": 33, "limit": 400}, {"e": 34, "limit": 400}, {"e": 35, "limit": 400}, {"e": 36, "limit": 400}, {"e": 37, "limit": 400}, {"e": 38, "limit": 400}, {"e": 39, "limit": 400}, {"e": 40, "limit": 400}, {"e": 41, "limit": 400}, {"e": 42, "limit": 400}, {"e": 43, "limit": 400}, {"e": 44, "limit": 400}, {"e": 45, "limit": 400}, {"e": 46, "limit": 400}, {"e": 47, "limit": 400}, {"e": 48, "limit": 400}, {"e": 49, "limit": 400}, {"e": 50, "limit": 400}, {"e": 51, "limit": 400}, {"e": 52, "limit": 400}, {"e": 53, "limit": 400}, {"e": 54, "limit": 400}, {"e": 55, "limit": 400}, {"e": 56, "limit": 400}, {"e": 57, "limit": 400}, {"e": 58, "limit": 400}, {"e": 59, "limit": 400}, {"e": 60, "limit": 400}, {"e": 61, "limit": 400}, {"e": 62, "limit": 400}, {"e": 63, "limit": 400}, {"e": 64, "limit": 400}, {"e": 65, "limit": 400}, {"e": 66, "limit": 400}, {"e": 67, "limit": 400}, {"e": 68, "limit": 400}, {"e": 69, "limit": 400}, {"e": 70, "limit": 400}, {"e": 71, "limit": 400}, {"e": 72, "limit": 400}, {"e": 73, "limit": 400}, {"e": 74, "limit": 400}, {"e": 75, "limit": 400}, {"e": 76, "limit": 400}, {"e": 77, "limit": 400}, {"e": 78, "limit": 400}, {"e": 79, "limit": 400}, {"e": 80, "limit": 400}, {"e": 81, "limit": 400}, {"e": 82, "limit": 400}, {"e": 83, "limit": 400}, {"e": 84, "limit": 400}, {"e": 85, "limit": 400}, {"e": 86, "limit": 400}, {"e": 87, "limit": 400}, {"e": 88, "limit": 400}, {"e": 89, "limit": 400}, {"e": 90, "limit": 400}, {"e": 91, "limit": 400}, {"e": 92, "limit": 400}, {"e": 93, "limit": 400}, {"e": 94, "limit": 400}, {"e": 95, "limit": 400}, {"e": 96, "limit": 400}, {"e": 97, "limit": 400}, {"e": 98, "limit": 400}, {"e": 99, "limit": 400}], "scribunto": {"limitreport": "limitreport-"}, {"limitreport-timeusage": {"value": "0.005", "limit": "10.000"}, {"limitreport-memusage": {"value": 664328, "limit": 52428800}, {"cachereport": {"origin": "mw1451", "timestamp": "20220323202517", "ttl": 18}, {"transientcontent": false}

```
set({"wgBackendResponseTime": 236,"wgHostname": "mw13
;({"24"})
```

סימן תעז - דיני אכילת האפיקומן

(א) וכתב מהרי"ל ולכתחלה יקח מהמצה אחרונה כביצה והיינו ב' זתים ולכל הפחות לא ימעט מכזית כתב הכלבו בשם הר"ר אשר נהגו הקדמונים לאכול מצה אחרונה ביום כמו בלילה עכ"ל ולא ראיתי מנהג זה גם אין טעם לאוכלו ביום דהא אינו בא אלא זכר לפסח ופסח לא נאכל אלא בלילה: (ב) וכ"נ מדברי א"ז דאין יוצאות במצות שאינן נעשות לשם מצוה: (ג) אבל בא"ז כתב דאין יוצאות במצות האחרות שלא נעשו לשם מצוה: או חזר מתוך " https://he.wikisource.org/w/index.php?title=טור_אורח_חיים_תעז&oldid=817291 קטגוריות: ארבעה טורים סדר ליל פסח קטגוריה מוסתרת: ויקיטקסט - ערכים הדורשים בדיקה תפריט ניווט כלים אישיים לא בחשבון שיחה התרומות יצירת חשבון כניסה לחשבון מרחבי שם דף תוכן שיחה עברית צפיות קריאה שינויים ממתנינים עריכה גרסאות קודמות עוד חיפוש ניווט עמוד ראשי ברוכים הבאים שינויים אחרונים דף אקראי תרומה לויקיטקסט קהילה שער הקהילה עזרה מזנון ארגון חולבקשות מבעלי הרשאות כלים דפים המקושרים לכאן שינויים בדפים המקושרים דפים מיוחדים קישור קבוע מידע על הדף ציטוט הדף הזה הדפסה/ייצוא יצירת ספר גרסה להדפסה הורדת EPUB הורדת MOBI הורדת PDF תסדירים אחרים דף זה בשפות אחרות הוספת קישורים דף זה נערך לאחרונה ב־26 במרץ 2018, בשעה 15:50. הטקסט מוגש בכפוף לרישיון Creative Commons ייחוס-שיתוף זהה 3.0; ייתכן שישנם תנאים נוספים. ר' את תנאי השימוש לפרטים. מדיניות פרטיות אודות ויקיטקסט הבהרות משפטיות תצוגת מכשירים ניידים מפתחים סטטיסטיקות הצהרה על עוגיות pushout(RLQ=window.RLQ||[]).push(function(){mw.config.set({"wgPageParseReport":{"limitreport":{"cputime":"0.077","walltime":"0.103","ppvisitednodes":{"value":418,"limit":1000000},"postex

```
pandincludesize": {"value": 5168,"limit": 2097152},"templatear
gumentsize": {"value": 495,"limit": 2097152},"expansiondepth"
: {"value": 8,"limit": 100},"expensivefunctioncount": {"value":
0,"limit": 500},"unstrip-
depth": {"value": 0,"limit": 20},"unstrip-
size": {"value": 0,"limit": 5000000},"entityaccesscount": {"valu
total"," - 1 363 .74 00% .100"]:"e": 0,"limit": 400},"timingprofile
1 434 .29 58% .39 " , תבנית: טור", " 92. 36% 68. 685 1
.14 " , תבנית: טור/על_התורה", " 2 728 .28 63% .38 " , תבנית:
גימטריה", " 03% .8 " , תבנית: צבע_גופן", " 1 655 .3 92% .4 " ,
תבנית: טור/ספריא", " 1 971 .5
2 816 .2 79% .3 " , תבנית: שלם", " 1 622 .3 87%
scribunto": {"limitreport-","[ש": תבנית
timeusage": {"value": "0. 006","limit": "10. 000"},"limitreport-
memusage": {"value": 664328,"limit": 52428800} },"cachereport
": {"origin": "mw1409","timestamp": "20220323202518","ttl": 18
mw. config. ; ( { { 14400,"transientcontent": false }
set({ "wgBackendResponseTime": 172,"wgHostname": "mw14
; ( { ; 31" } )
```

סימן תעח - שלא לאכל אחר אכילת האפיקומן

(א) ומהרי"ל החמיר עוד דאפי" ישנו קודם שהתחילו לאכול אפיקומן
אלא תוך הסעודה לא יאכל אפיקומן אמנם דברי הטור לא משמע כן
וכתב ר"י בהדיא דשינה באמצע סעודה לא הוי הפסק: אוחזר מתוך
https://he.wikisource.org/w/index.php?title=טור_אורח_חיים_תעח&oldid=817292
קטגוריות: ארבעה טוריםסדר ליל פסחקטגוריה מוסתרת: ויקיטקסט - ערכים
הדורשים בדיקה תפריט ניווט כלים אישיים לא
בחשבוןשיחהתרומותיצירת חשבוןכניסה לחשבון מרחבי שם דף
תוכןשיחה עברית צפיות קריאהשינויים ממתנייסעריכהגרסאות

קודמות עוד חיפוש ניווט עמוד ראשיברוכים הבאיםשינויים אחרוניםדף
אקראיתרומה לוויקיטקסט קהילה שער הקהילהעזרהמזנוןארגון
חולבקשות מבעלי הרשאות כלים דפים המקושרים לכאןשינויים בדפים
המקושריםדפים מיוחדיםקישור קבועמידע על הדףציטוט הדף הזה
הדפסה/ייצוא יצירת ספרגרסה להדפסההורדת Epubהורדת
MOBIהורדת PDFתסדירים אחרים דף זה בשפות אחרות הוספת
קישורים דף זה נערך לאחרונה ב־26 במרץ 2018, בשעה 15:50. הטקסט
מוגש בכפוף לרישיון Creative Commons ייחוס-שיתוף זהה 0.3; ייתכן
שישנם תנאים נוספים. ר' את תנאי השימוש לפרטים. מדיניות פרטיות
אודות ויקיטקסט הבהרות משפטיות תצוגת מכשירים ניידים מפתחים
סטטיסטיקות הצהרה על עוגיות (RLQ=window. RLQ||[]). mw.config.push(function() {

```
set("wgPageParseReport":{"limitreport":{"cputime":"0.100","ppvisitednodes":{"value":395,"limit":1000000},"postexpandincludesize":{"value":5002,"limit":2097152},"templateargumentsize":{"value":471,"limit":2097152},"expansiondepth":{"value":8,"limit":100},"expensivefunctioncount":{"value":0,"limit":500},"unstripdepth":{"value":0,"limit":20},"unstrip-size":{"value":0,"limit":5000000},"entityaccesscount":{"value":0,"limit":400},"timingprofile":{"e":0,"limit":400},"total":1910.25, "t":61.33, "t_t":91.19, "t_t":70.294, "t_t":1.20, "t_t":2.639, "t_t":.23, "t_t":67.30, "t_t":.30, "t_t":6.15, "t_t":20.6, "t_t":.6, "t_t":.66, "t_t":.4, "t_t":.35, "t_t":.4, "t_t":.3, "t_t":.4, "t_t":.62, "t_t":.3, "t_t":.560, "t_t":.2, "t_t":.664329, "t_t":.52428800, "t_t":18, "t_t":14400, "t_t":193, "t_t":15})
```

סימן תעט - ברכת המזון על כוס שלישי

(א) וכתב מהרי"ל דכוס של ברכת המזון חשיב חדא שתייה ולא חשיב מוסיף על כוסות ואפילו אם שותה מאותו כוס כמה פעמים וכ"ש שאר כוסות וכ"כ מהרי"ב שכן היה נוהג מהרא"י וכ"כ התשב"ץ: (ב) והמנהג בזמן הזה לחזר אחר זימון וכתב בכלבו הגדול שבקוראים קורא הודו וכן אנא וכולן עונים אחריו ומהרי"ב כתב דהודו לא יאמרו נשים וקטנים אבל אנא יכולין לומר וכן כתב דאין מצרף עמהם לזמן אא"כ אכל עמהם ונראה דדוקא לענין צירוף דבהמ"ז צריך שיאכל עמהן אבל לא לענין אמירת הודו ומהרי"ל כתב דאם אין הגדול רוצה לומר הודו נותן רשות לאחר מ"כ בשם אגודה דנוהגים שבעל הבית מברך ברהמ"ז בליל פסח כדי שיברך הוא על כל ד' כוסות עכ"ל ובשם מהר"ר שמשון משום דנראה הוא גדול הבית הואיל שהוא עושה הסדר ועוד שהוא נראה טוב עין ממה שאמר תחלה כל דכפין ייתי וייכול ואמרינן סוטה (לח.) אין נותנין כוס לברך אלא לטוב עין כו': אוחזר מתוך " https://he.wikisource.org/w/index.php?title=טור_אורח_חיים_תעט&oldid=817293 קטגוריות: ארבעה טורים סדר ליל פסח קטגוריה מוסתרת: ויקיטקסט - ערכים הדורשים בדיקה תפריט ניווט כלים אישיים לא בחשבון שיחה התרומות יצירת חשבון כניסה לחשבון מרחבי שם דף תוכן שיחה עברית צפיות קריאה שינויים ממתנינים עריכה גרסאות קודמות עוד חיפוש ניווט עמוד ראשי ברוכים הבאים שינויים אחרונים דף אקראית רומה לוויקיטקסט קהילה שער הקהילה העזרה מזנון ארגון חולבקשות מבעלי הרשאות כלים דפים המקושרים לכאן שינויים בדפים המקושרים דפים מיוחדים קישור קבוע מידע על הדף ציטוט הדף הזה הדפסה/ייצוא יצירת ספר גרסה להדפסה הורדת EPUB הורדת MOBI תסדירים אחרים דף זה בשפות אחרות הוספת קישורים דף זה נערך לאחרונה ב־26 במרץ 2018, בשעה 15:50. הטקסט מוגש בכפוף לרישיון Creative Commons ייחוס-שיתוף זהה 0.3; ייתכן שישנם תנאים נוספים. ר' את תנאי השימוש לפרטים. מדיניות פרטיות אודות ויקיטקסט הבהרות משפטיות תצוגת מכשירים ניידים מפתחים סטטיסטיקות הצהרה על עוגיות. (RLQ=window. RLQ||[]). mw. config. } (function) push

```

cputime": "0. "}: "limitreport" }: "wgPageParseReport" })set
077", "walltime": "0.
102", "ppvisitednodes": {"value": 406, "limit": 1000000}, "postex
pandincludesize": {"value": 5083, "limit": 2097152}, "templatear
gumentsize": {"value": 481, "limit": 2097152}, "expansiondepth"
: {"value": 8, "limit": 100}, "expensivefunctioncount": {"value":
0, "limit": 500}, "unstrip-
depth": {"value": 0, "limit": 20}, "unstrip-
size": {"value": 0, "limit": 5000000}, "entityaccesscount": {"valu
total", " - 1 985 .78 00% .100": "e": 0, "limit": 400}, "timingprofile
1 162 .39 58% .49 ", "טור", " 92. 69% 73. 208 1
.9 ", "טור/על_התורה", " 2 165 .37 05% .47 ", "טור", "גימטריה", "
.5 ", "טור/ספריא", " 1 521 .5 99% .6 ", "טור", " 6 236 .7 16%
80% .3 ", "טור", " 2 992 .3 05% .5 ", "טור", "צבע_גופן", " 6 094 .4 18%
2 997 .2 79% .3 ", "טור", "עיצוב_גופן", " 1 002 .3
scribunto": {"limitreport-", {"מ"; u0026quot; תבנית
timeusage": {"value": "0. 007", "limit": "10. 000"}, "limitreport-
memusage": {"value": 664329, "limit": 52428800 }}, "cachereport
": {"origin": "mw1370", "timestamp": "20220307201105", "ttl": 18
mw. config. ; ({"14400", "transientcontent": false }
set({"wgBackendResponseTime": 151, "wgHostname": "mw14
; ({"13"}))

```

סימן תפ - סדר כוס רביעי

(א) והמנהג לומר קודם לא לנו שפוך חמתך כו' כתב מהר"ב דנוהגים לפתוח הדלת כשאומרים שפוך משום דאיתא בא"ז שלא לנעול דלתות הבתים בליל פסח דליל שמורים וזהו אמונה בהקב"ה ובהבטחתו ובזכות הבטחה זו אנו נגאלים ולזה פותחים בשפוך הדלת כלומר ע"י זה ראוי לבא משיח וכתב מהר"י ואין ראוי לומר רננו צדיקים שבסוף הלל הגדול כי אינו מן המזמור: אוחזר מתוך " <https://he.wikisource.org/>

php?title=org/w/index. טור_אורח_חיים_תפ=817294&oldid= קטגוריות : ארבעה טוריםסדר ליל פסחקטגוריה מוסתרת : ויקיטקסט - ערכים הדורשים בדיקה תפריט ניווט כלים אישיים לא בחשבוןשיחההתרומותיצירת חשבוןכניסה לחשבון מרחבי שם דף תוכןשיחה עברית צפיות קריאהשינויים ממתנייסעריכהגרסאות קודמות עוד חיפוש ניווט עמוד ראשיברוכים הבאיםשינויים אחרוניםדף אקראיתרומה לוויקיטקסט קהילה שער הקהילהעזרהמזנוןארגון חולבקשות מבעלי הרשאות כלים דפים המקושרים לכאןשינויים בדפים המקושריםדפים מיוחדיםקישור קבועמידע על הדףציטוט הדף הזה הדפסה/ייצוא יצירת ספרגרסה להדפסההורדת Epubהורדת MOBIהורדת PDFתסדירים אחרים דף זה בשפות אחרות הוספת קישורים דף זה נערך לאחרונה ב־26 במרץ 2018, בשעה 15: 51. הטקסט מוגש בכפוף לרישיון Creative Commons ייחוס-שיתוף זהה 0.3; ייתכן שישנם תנאים נוספים. ר' את תנאי השימוש לפרטים. מדיניות פרטיות אודות ויקיטקסט הבהרות משפטיות תצוגת מכשירים ניידים מפתחים סטטיסטיקות הצהרה על עוגיות (RLQ=window. RLQ||[]). mw. config. }()function)push

```
set "wgPageParseReport": {"limitreport": "0. "}; "cputime": "0. "}; "walltime": "0. 092", "ppvisitednodes": {"value": 396, "limit": 1000000}, "postexpandincludessize": {"value": 4980, "limit": 2097152}, "templateargumentsize": {"value": 445, "limit": 2097152}, "expansiondepth": {"value": 8, "limit": 100}, "expensivefunctioncount": {"value": 0, "limit": 500}, "unstripdepth": {"value": 0, "limit": 20}, "unstrip-size": {"value": 0, "limit": 5000000}, "entityaccesscount": {"value": 0, "limit": 400}, "timingprofile": [{"e": "טור", "value": 165, "limit": 94, "percentage": "24%"}, {"e": "תבנית:טור", "value": 846, "limit": 94, "percentage": "12%"}, {"e": "תבנית:טור/על_התורה", "value": 165, "limit": 94, "percentage": "24%"}, {"e": "תבנית:טור", "value": 165, "limit": 94, "percentage": "24%"}, {"e": "תבנית:גימטריה", "value": 9, "limit": 41, "percentage": "14%"}, {"e": "תבנית:ש", "value": 977, "limit": 6, "percentage": "34%"}, {"e": "צבע_גופן", "value": 6, "limit": 5, "percentage": "25%"}, {"e": "טור/ספריא", "value": 3, "limit": 4, "percentage": "53%"}, {"e": "תבנית:ג", "value": 325, "limit": 1, "percentage": "49%"}], "scribunto": {"limitreport-timeusage": {"value": "0. 005", "limit": "10. 000"}, "limitreport-memusage": {"value": 664104, "limit": 52428800}}
```



```
": {"origin": "mw1430", "timestamp": "20220323202520", "ttl": 18
mw. config. ; ({"14400", "transientcontent": false}
set({"wgBackendResponseTime": 168, "wgHostname": "mw13
; ({"89"}))
```

סימן תפא - שלא לשתות אחר ארבע כוסות

(א) ול"נ דלאחריו ולפניו לאו אסעודה קאי דלא הוזכרו בדבריהם כלל אלא אכוס קאי וס"ל דכל כוס וכוס צריך ברכה אחרונה כמו שצריך ברכה לפניו ולכן סבירא להו דצריך לחתום אחר כוס רביעי מלך מהולל כו' ולא סגי בחתימת כוס חמישי מאהר דכבר סילק נפשיה מכוס רביעי לגמרי אף בברכה אחרונה כנ"ל פירוש דבריהם: **(ב)** ומהרי"ו כתב בדרשות דדוקא מים כמו שהן שרי אבל מים שנתמדו שקורין עפי"ל טראנק גרע מיין ואסור דמבטל טעם המצה והמנהג לשתות מים מבושלים עם שרשים המתוקים שקורין לאקר"י"ץ וא"כ לפ"ז אפשר דאף עפי"ל טראנק שרי: אוחזר מתוך "https://he.wikisource.org/w/index.php?title=טור_אורח_חיים_תפא&oldid=817295" קטגוריות: ארבעה טורים סדר ליל פסח קטגוריה מוסתרת: ויקיטקסט - ערכים הדורשים בדיקה תפריט ניווט כלים אישיים לא בחשבון שיחה התרומות יצירת חשבון כניסה לחשבון מרחבי שם דף תוכן שיחה עברית צפיות קריאה שינויים ממתנינים עריכה גרסאות קודמות עוד חיפוש ניווט עמוד ראשי ברוכים הבאים שינויים אחרונים דף אקראי תרומה לויקיטקסט קהילה שער הקהילה עזרה מזנון ארגון חולבקשות מבעלי הרשאות כלים דפים המקושרים לכאן שינויים בדפים המקושרים דפים מיוחדים קישור קבוע מידע על הדף ציטוט הדף הזה הדפסה/ייצוא יצירת ספר גרסה להדפסה הורדת Epub הורדת MOBI הורדת PDF תסדירים אחרים דף זה בשפות אחרות הוספת קישורים דף זה נערך לאחרונה ב־26 במרץ 2018, בשעה 15:52. הטקסט מוגש בכפוף לרישיון Creative Commons ייחוס-שיתוף זהה 0.3; ייתכן שישנם תנאים נוספים. ר' את תנאי השימוש לפרטים. מדיניות פרטיות אודות ויקיטקסט הבהרות משפטיות תצוגת מכשירים ניידים מפתחים

```

( RLQ=window. RLQ||[]). עוגיות על הצהרה
mw. config. }()function)push
  cputime": "0. " }: "limitreport" }: "wgPageParseReport" })set
    069", "walltime": "0.
098", "ppvisitednodes": { "value": 407, "limit": 1000000 }, "postex
pandincludesize": { "value": 5083, "limit": 2097152 }, "templatear
gumentsize": { "value": 481, "limit": 2097152 }, "expansiondepth"
: { "value": 8, "limit": 100 }, "expensivefunctioncount": { "value":
    0, "limit": 500 }, "unstrip-
    depth": { "value": 0, "limit": 20 }, "unstrip-
    size": { "value": 0, "limit": 5000000 }, "entityaccesscount": { "valu
total", " - 1 383 .77 00% .100": "e": 0, "limit": 400 }, "timingprofile
1 256 .37 14% .48 ", "תבנית: טור", " 94. 44% 73. 083 1
.9 ", "תבנית: טור/על_התורה", " 2 788 .33 66% .43 ", "תבנית: גימטריה", "
60% .5 ", "תבנית: צבע_גופן", " 6 353 .4 63% .5 ", "תבנית: *", " 6 633 .7 86%
.3 26% .4 ", "תבנית: ש", " 2 055 .4 24% .5 ", "תבנית: טור/ספריא", " 1 330 .4
3 264 .3 22% .4 ", "תבנית: ררר", " 1 297
scribunto": { "limitreport-", {["קשיח":
timeusage": { "value": "0. 006", "limit": "10. 000" }, "limitreport-
memusage": { "value": 664328, "limit": 52428800 } }, "cachereport
": { "origin": "mw1454", "timestamp": "20220323202521", "ttl": 18
mw. config. ; ( { 14400, "transientcontent": false }
set( { "wgBackendResponseTime": 192, "wgHostname": "mw13
; ( { ; 87" } )

```

[סימן תפב - מי שאין לו מצה שמורה](#)

סימן תפג - דין מי שאין לו יין

(א) ונראה דצריך לברך אשר גאלנו דהא איתא במקום ברכת שעשה נסים דמברכין אכל ניסא ואף ביהללוך הוא סברא רחוקה שלא לאמרה משום שאין לו כוס דהא בבהכ"נ אמרינן אותה אחר הלל בלא כוס וה"ה כאן כן נ"ל כתב מהרי"ל במקום שנהגו לשתות משקה העשוי מדבש ואין חוששין לזיופא קמח מי שאין לו יין יקח אותה משקה לדי' כוסות ובהגהות מנהגים כתב דלכוס של קידוש אין לוקחין שאר משקין ואין מקדשין אלא על היין או פת כדלעיל סימן ער"ב אמנם לי נראה דבליל פסח יש לסמוך אמ"ד דמקדשין על שאר משקין אם הוא חמר מדינה:

סימן תפד - דין מי שרוצה לעשות הסדר בהרבה בתים

(א) וכ"כ הר"ן פרק ע"פ דף רנ"ג דהכי עדיף טפי:

סימן תפה - דין מי שנשבע שלא לאכל מצה

סימן תפו - שעור כזית

(א) וכתב מהרי"ב מי שעושה הסדר לא ימזוג בעצמו אלא אחר ימזוג דרך חירות כתב מהרי"ל דכשמכין הקערה שבה ירקות והמצות יניח ירק

איפוי"ך שעושין בו טיבול ראשון סמוך לו יותר מן המצות כדי שיפגע בו בראשונה ולא יעבור על המצות ועיין במרדכי בע"פ סדר קצרה והרבה שאלות ותשובות בענייני הסדר ובהג"מ בנוסחא של מה נשתנה טעם הסימנים מה שנתן ר"י דהיינו דצ"ך וכו': (ב) וכתב מהרי"ב דבכוס ראשון פשיטא שצריך ג"כ הדחה אבל בשני א"צ ושמעתי שמהרא"י נהג לשטוף הכוס לכל כוס וכוס לפי דבריו צריכים למימר מה שהוזכר כאן הדחה היינו להדחה יתירה עכ"ל:

סימן תפז - סדר תפלת ערבית של פסח

(א) ול"ד לר"ח שחל להיות בשבת שנתבאר לעיל סי' תכ"ה דאין מזכירין של שבת ביעלה ויבא דשאני התם דיש לשבת ברכה בפני עצמו וכבר חתם בשל שבת משא"כ ביי"ט וחילוק זה כתב הרא"ש פרק במה מדליקין ומטעם זה כתב ב"י שאין להזכיר של שבת ביעלה ויבא שבבהמ"ז שכבר הזכיר רצה שהוא תפלה של שבת:

סימן תפח - דין סדר תפלת שחרית של פסח

(א) וכתב מהרי"ל מנהגים שלנו שקורין מזמור שיר ליום השבת אך שמתחיל טוב להודות לה' וכ"כ אבודרהם בשם רבינו סעדיה ומיהו נהגו לאומרו דיי"ט נמי מיקרי שבת עכ"ל וכן נוהגים:

סימן תפט - סדר תפלת ליל שני של פסח וספירת

העמר

(א) וכן הוא בתולדות אדם וחווה נתיב ה' חלק ד' בשם ספר האשכול וספר המנהיג. ונראה דכי מטא זמן ספירה אסור להתחיל לאכול עד שיספור. ואם התחיל אחר שמטא זמן חיוב, למאן דאמר ספירה דאורייתא צריך להפסיק ולספור, ולמאן דאמר דרבנן אינו צריך להפסיק. ואם התחיל לאכול קודם שהגיע זמן הספירה, אינו צריך להפסיק אפילו למאן דאמר דאורייתא, וכן מוכח הסוגיא פרק קמא דשבת לעניין קריאת שמע ותפילה כמו שכתב הר"ן פרק קמא דשבת.

סימן תצ - סדר תפלת יום שני ותפלת חלו של מועד

(א) והמנהג לומר בו שיר השירים ואם שבת בימים האחרונים של פסח אומרים אותו ביום האחרון בשבת וכתב אבודרהם נהגו עולם לקרות בחג המצות שיר השירים מפני שמדבר בגאולת מצרים ובחג השבועות רות מפני שכתוב בו בתחלת קציר ועוד שאבותינו שקבלו התורה נתגירו וכן רות נתגיירה ובחג הסוכות אומרים קהלת מפני שכתוב בו תן חלק לשבעה וגם לשמונה שהם ימי החג ואמרינן במסכת סופרים הקורא בחמש מגילות מברך על מקרא מגילה ואפילו היא כתובה בין הכתובים עכ"ל וכ"כ מהרי"ל וכ"ה בהג"מ ה"ל ט"ב וכן המנהג דלא כמרדכי שכתב פ"ק דמגילה דאם היא כתובה בין הכתובים יש לברך עליה על מקרא כתובים כתב במנהגים שלנו די"ל אף ביי"ט אחרון של פסח זמן חירותינו וכ"כ מהרי"ל וכן המנהג דלא כ"א שכתבו די"ל זמן שמחתנו לפי שהיו שמחים שטבעו בים וכבר מוזכרת סברא זו בהגהת מהרי"ל:

סימן תצא - סדר הבדלה במוצאי יום טוב

סימן תצב - תענית שני וחמישי ושני אחר המועדים

סימן תצג - דינים הנוהגים בימי העמר

(א) והמנהג פשוט הוא להסתפר ביום ל"ג ומרבין בו משתה ושמחה קצת וכ"כ מהרי"ל ומנהגים דיש להסתפר ביום ל"ג וכתב טעמים ע"ז. כתב מהרי"ל אם חל ל"ג בעומר באחר בשבת אסור לגלח בע"ש אבל מהרי"ו כתב דשרי וכתב מהרי"ל עוד ואין מסתפרים עד יום ל"ג בעומר בעצמו ולא מבערב: (ב) וכ"ה במנהגים שלנו דשרי: (ג) וכ"ש שאין נכון אותו מנהג שנהגו קצת להסתפר כל ימי ניסן עד אחר ר"ח אייר ובמהרי"ל כתב דיש נוהגים להסתפר עד ר"ח אייר וכן מקילין קצת במקומינו ונראה שאין שום אחד מן המנהגים הוא טעות רק שלא ינהגו היתר בשתיים כי אותו מנהג שנוהגים בו אבילות לאותו מנהג אין להסתפר מל"ג ואילך אע"ג דמסתפר בל"ג בעומר עצמו מ"מ נשאר ל"ב יום וזהו הטעם שאנו מסתפרים בל"ג בעומר ולא ביום ל"ד כי אנו מחשבים ג' ימים ר"ח אייר ב' ימים ור"ח סיון יום אחד אבל לאותו מנהג שנהגו היתר בל"ג בעומר אסור להסתפר בר"ח אייר וכ"ש קודם לכן כנ"ל ומ"מ בעיר א' לא ינהגו מקצתם כמנהג זה ומקצתם כמנהג זה משום לא תתגודדו כתב מהרי"ל ומנהגים שלא לומר תחינות בל"ג בעומר מ"כ בהגה"ה מנהגים כ"ד לעומר היה מילה ומהר"ד מלאנצ"הוד היה בעצמו בעל ברית והיה מגלח זקנו כדרכו ביום שקודם מילה סמוך לערב קודם הליכתו לבה"כ וצוה להאב להסתפר ג"כ עכ"ל:

סימן תצד - סדר תפלת חג השבועות

(א) במנהגים שלנו מר"ח סיון עד ח' בו אין נופלים על פניהם, כן כתב בהגהות מיימוניות הלכות תפילה ()

הלכות יום טוב

סימן תצה - איזה מלאכות אסורים ביום טוב

(א) וכ"ד המרדכי פ"ק דביצה אבל המ"מ פ"א די"ט כתב טעם אחר בזה וע"ש: (ב) ובמהרי"ל מחמיר לעשות אוכל נפש שאפשר לעשותו מעי"ט ולכן אוסר לעשות חלב שקדים בי"ט ודעת הטור משמע כדעת הסמ"ג וכ"ד ר"ן אבל בא"ז כתב כדברי מהרי"ל שכל שאפשר לעשות מעי"ט אסור לעשות בי"ט:

סימן תצו - דיני יום טוב שני של גליות

(א) וכ"ש דליתא לדברי המרדכי שכתב בפ"ב דכיצה דלר"י דמתיר מכשירי אוכל נפש מותר לכחול העין בי"ט דנפשו עגומה עליו וקצה באוכל כדאמרינן (ביומא עד:): האי מאן דאית ליה סעודה לא ליכול אלא

ביממא עכ"ל וכל הפוסקים לא התירו אלא בייט שני:

סימן תצז - דיני הכנה ביום טוב

(א) ונראה דאפי' לדעת רש"י הא דנוהגים האידנא דקונים דגים מבע"י והולכים במים תוך כלי דמותר ליתן לפניהם מזונות שהרי אין להם מזונות ממקום אחר: (ב) וכתוב בא"ז הזמין בתוך הקן ומצא על פתח הקן מותרים וכ"ה בתוספתא וכתב האגור הרשב"א התיר בתשובה בני יונה קטנים שהובאן לישראל משובכי העיר למי שלא הובאו בשבילו עכ"ל ונ"ל דדוקא אם יש לחוש שבאו מחוץ לתחום אבל אם וודאי באו מתוך התחום אפילו לאותו ישראל שרי ועוד נ"ל דאע"ג דבעינן זימון מבע"י מ"מ בשל עו"ג אין שייך מוקצה כמו שיתבאר לקמן וכ"כ לעיל בהלכות שבת וכך כתב ב"י דזהו טעמו של תשובת הרשב"א משום איסור הבאת חוץ לתחום ולא משום מוקצה וכמ"ש:

סימן תצח - דיני שחיטה ביום טוב

(א) ונראה מטעם של רמב"ם כתב מהרי"ל הרוצה לשחוט בייט צריך לבדוק הסכין מעי"ט וישמרנו מהפגימה וכ"כ מהרי"ו בהגהות הלכות שחיטה ונראה דטעמא מאחר דבזמן הזה אין מראין הסכין לחכם אלא כל שוחט בודק לעצמו הסכין יש לחוש שמא ימצאנו פגומה וישחזנו דמאחר שאין כל השוחטים ת"ח יש לגזור גזירה זו כמו בימיהם (בהולכה) בהלכות סכין ומצאתי כתוב בשחיטות ישינים דאם לא בדק מעי"ט מותר לבדוק בייט בשעת הדחק אבל לאחר השחיטה יבדוק ואין בכך כלום ומעשה באחד שרצה לשחוט שור בייט ולא בדק הסכין מעי"ט מה עשה הלך ושחט עוף קטן בלא בדיקת הסכין ולאחר השחיטה בדק סכינו והלך אח"כ לשחוט השור עכ"ל ומשמע מכאן דאע"ג דבחול אסור

לשחוט בלא בדיקת הסכין על סמך שיבדקנו לאחר השחיטה במ"ש בי"ד סימן י"ח מ"מ ביי"ט שרי הואיל ולא אפשר בע"א : (ב) וכן הקשה מהר"א מפראג בהגהותיו : (ג) ועל תירוץ האחרון קשה לי דהו"ל להזכיר שני הדינים בכל א' מן המקומות ומה ראו להזכיר האיסור לענין י"ט והיתר לענין איסור מאכל הואיל דבשתיהן הדין שוה ועל תירוץ הראשון ג"כ קשה לי דהו"ל להזכיר ג"כ איסור שחיטה לכתחלה בלא י"ט כיון דאפשר להמתין עד למהר והנ"ל בקושיא זו דודאי אין חוששין לריסוק איברים כ"ז שאין אנו רואים שינוי באיברים הפנימים אבל אם אנו רואים שינוי באיברים הפנימים חיישינן ליה ולכן לענין איסור טריפות מותר לשחטו דאנו סומכים שאילו היה מרוסק היינו רואים בו שינוי איברים אחר כך ובלא שינוי ודאי אמרינן דלא נתרסק אבל לשוחטה ביי"ט אסור דחיישינן שמא יראה בו שינוי אחר כך וכבר נתבאר לעיל סימן תצ"ז דאסור לשחוט במקום שהטריפות מצוי ומטעם זה נסתפקו בגמרא בשחיטת עוף הנדרס כדלקמן סימן זה ואין להקשות לפ"ז א"כ הו"ל לרא"ש ולרבינו הטור לפרש לענין איסור טריפות אם נמצא בו שינוי טריפה י"ל שסמך אמ"ש בדין נפולה שאם שהתה מעת לעת אע"ג שאמרינן שיצא מכלל ריסוק אברים מכל מקום צריכים בדיקה באיברים הפנימים כמ"ש בי"ד סימן נ"ח ולכן עגל שנולד אף על גב דלא צריך בדיקה מ"מ כשרואים בו שינוי ודאי טריפה כנ"ל : (ד) ובהגהות אלפסי פרק אין צדין ולא התירו במסוכנת אלא השחיטה שמא תמות ותפסיד אבל הפשיטה לא התירו אלא לצורך י"ט עכ"ל : (ה) ונ"ל דדוקא גבי עוף הנדרס מתיר הרא"ש משום דמוקמינן ליה אחזקתיה הראשונה דהו"ל חזקת כשרות ולכן לא חיישינן שמא יהיה טריפה אבל במקום דלא הוי ליה חזקת כשרות אסור וכמו שכתבתי לעיל גבי עגל שנולד ביום טוב שהוא אסור לדעת הרא"ש כן נראה לי : (ו) ול"נ דעפר שאינו מוכן שהתירו הני רבוותא לא במקום דצריך דקירת דקר אמרו אלא באפר כירה שאינו מוכן וכמ"ש רבינו בסמוך כי ההיא שרי כמ"ש הרא"ש בהדיא ונראה שלא כתב בשם הכלבו בסמוך והביאו ראיה מהא דאמרינן בסמוך שאם שחט שיחפור כו' ר"ל דאינהו ס"ל דדקירת דקר לא מהני רק שלא מיקרי עשיית גומא ביי"ט אבל לא מיקרי הכנה ואפ"ה שרי וה"ה שאר עפר שאינו מוכן ועיין באשר"י : (ז) ובהגהות אלפסי פ"ב דביצה בשם ריא"ז הא דאין מכסין דם כוי היינו שהיה הדם בזוית אחד אבל אם היה באמצע החצר שמלכלך חצירו ה"ז כדבר מאוס וכגרף של רעי וראוי לכסותו בעפר מוכן ואפילו אם היה דם

סימן תצט - דין מליגה ומליחה ביום טוב

סימן תק - הנצרך לבשר ביום טוב היאך יתנהג, וסדר מליחתו

(א) בהג"א פרק אין צדין הא דאין פוסקים דמים ביי"ט היינו בדבר שאין מקחו ידוע וכתב עוד הא דמותר להביא שני בהמות ויאמר זו כזו דוקא ישראל מישראל אבל לא ישראל מעו"ג וע"ל מדין זה סימן תקי"ו: (ב) וכן פסק מהרי"ל היתר במליחת בשר ביום טוב אף על פי שקנאו מעי"ט: (ג) וכ"כ מהרי"ל בשם מוהר"ש לנקר על ידי שינוי ודווקא ניקור מעט כגון ניקור הצלעות אבל לא אחוריים שקורין הינטר טי"ל שיש בו טורח רב:

סימן תקא - עצים האסורים והמתרים ביום טוב

(א) ונראה שמיי"ר שמאתמול היה עליו תואר כלי ואחר כך נשבר ביום טוב ולכן אסור דאם לא כן אף שנשאר בו תואר כלי שרי כמו שיתבאר למטה בסימן זה: (ב) והנה צ"ע שכבר כתב בשם הירושלמי דאם יש עליו תואר כלי אפילו נשברה מעי"ט אסור וכמ"ש לעיל אלא נראה דיש לחלק דאם נשברה מעי"ט ונשאר עליו תואר כלי ואח"כ נשברה לגמרי ביום טוב אסור להסיק דמאחר דעדיין היה עליו תואר כלי מבעי"י הו"ל ככלי שנשברה ביי"ט ואסור אבל אם לא נשבר אלא ביי"ט ועדיין נשאר בו תואר הו"ל כאיל לא נשבר כלל ומותר להסיק בו דהא מסיקין בכלים: (ג) ול"נ

דאפשר דאה"נ דלדעת האוסרים אסור ולא נקטו דאסור להסיק ביי"ט שני אלא משום דרגילות הוא שלא לחזור ולהבעירן עד י"ט שני וכל הבערה ראשונה שעושין ביי"ט ראשון אף אם כבה מעט אין לו לחוש בזה שהכל הבערה אחת הוא וכחד היא חשיבא ותו דהרי בהג"מ כתב דאסור לבשל מיום אחד לחבירו אפילו בבי' ימים של ראש השנה אע"ג דכיומא אריכתא דמי דדוקא להחמיר אמרו כן ולא להקל אי"כ אפ"ל אע"ג דחשבינן ראש השנה כיומא אריכתא לומר דבי' ימים ודאי אסורין בשבת ויום טוב זה אחד זה ולא בבי' י"ט של גליות מ"מ נחשבים כבי' ימים לאסור להכין מאחד לחבירו אבל לעשותו כיום אחד ממש לא עשו אותו דאז הוי אמרינן להקל כיומא אריכא דמי ומ"ש דהוי לאסור כמו ביצה הכנה זו הכנה גרועה היא דהרי יש מתירים אותו אי"כ די לנו לאוסרה במקום דעיקר הבנה דאורייתא דהיינו ביי"ט אחר שבת או להיפוך אבל לאוסרה בו ביום דאף בביצה אינו אלא מדרבנן משום גזירת י"ט אחר שבת כדאיתא פ"ק דביצה לכן לא גזרו בהכנה זו כנ"ל:

סימן תקב - דיני האש ביום טוב

(א) כתב במהרי"ל באגודה התיר לכסות האש ביי"ט והאשיר"י אוסר ותירץ מהר"ש דל"פ שאינו מכבה האש וגם האפר הוא מן המוכן מותר אבל לכסות בכלי או באפר שאינו מובן אסור ודוקא לצורך י"ט ראשון מותר לכסותו אבל לצורך י"ט שני אסור עכ"ל וצ"ע דאמאי לא יכסה בכלי ואפשר דר"ל בכלי דמלאכתו לאיסור שאינו מן המוכן וגם זה אינו נראה דהא מותר לטלטל כלי לצורך גופו אף על פי שמלאכתו לאיסור וכתוס' ובאשר"י פ"ב דביצה כתב דאסור לכסות האש ביי"ט ומשמע שם דווקא כשמכסהו בדרך שגורם לו כיבוי אבל בלא"ה שרי ואפילו בכלי כמו שאומר שם בגמרא שכופין כלי ע"ג הנר מפני תשמיש המטה וכ"ש לצורך אוכל נפש: (ב) ואין דבריו נראים דלא אמרינן לבוד להחמיר אלא להקל וכ"כ הרא"ש בפ"ק דסוכה וכ"ה שם בגמרא (יח:) והוא לקמן ס"ס תרל"ב (ועיי' מג"א): (ג) וכמדומה לי שנהגו במקומינו איסור שהרי המנהג פשוט שכל הקדירות החדשות שקונין לפסח מבשלין בהם מים קודם פסח ונראה שזו היא הטעם שאינן רוצים שיהיו תחלת בישולן בהם

בי"ט: ^ היינו מימרא דרב יהודה לגבי מדורה, קדירה, ביצים, פוריא וחביתא.

סימן תקג - שלא להכין מיום טוב לחברו

(א) ונראה דמיירי שמרבה בבישול או באפייה בשביל יום טוב שני ואינו מבשלו ואופה בבת אחת דאילו מבשלו או אופה בבת אחת שרי כמש"ר בסמוך ממלאה אשה קדירה כולי או אפשר דר"ל דמפרש בהדיא דאופה ומבשל למחר ולכן אסור אע"ג דצריך לאכול מקצתן היום כמו שיתבאר בסמוך ולגבי שחיטה אפילו בכה"ג שרי מאחר דא"א לכזית בשר בלא שחיטה כנ"ל ודלא כדברי ב"י שכתב שינויים דחוקים על דברי הסמ"ק ובתשובת מהרי"ל סימן מ"ט דיי"ט ראשון לגבי י"ט שני מחשב כחול וכל דבר שאפשר לעשותו ביי"ט ראשון אסור לעשותו ביי"ט שני דהוי כאפשר לעשותו מעיי"ט: (ב) ונראה דאף הרמב"ם לא אסר אלא בהערים אבל בעבר ובשל בין בשוגג בין במזיד יש לסמוך אדברי המתירים ורבינו יואל ור"א כיחידים הם בכסבר לאוסרן:

סימן תקד - דין התבלין ביום טוב

(א) ספ"ק דביצה וס"פ תולין: (ב) ונ"ל דכן יש לנהוג דבזה יוצאים ג"כ דעת התוספות דמצריכים שינוי: (ג) ונראה דמ"מ על ידי שינוי שרי דלא גרע ממלח: (ד) ונראה ללמוד מזה דאסור ג"כ לפרר מצה על בלי זה ביי"ט דהרי אפשר גם כן לעשותו מעיי"ט אבל המנהג פשוט להיתר ונראה דבי"ט הראשונים של פסח אין להחמיר משום דיש אוסרים לפרר המצות קודם פסח כמש"ל סי' תע"א וא"כ א"א לעשות מעיי"ט אבל ביי"ט אחרונים של פסח נראה דיש להחמיר אבל במהרי"ל כתב דשרי דאין טחינה אחר טחינה ובזה דבריו נראים אבל מ"ש עוד שם דאסור לפרר משום פירורים

הגדולים דהוי ברירה לא נהירא דהרי אפי' פסולת מתוך האוכל שרי
לברור בייט כדלקמן סימן תקי"י:

סימן תקה - דין החולב בהמה ביום טוב

(א) ואפשר דבעז העומדת לאכילה אפי' הג"א מודה דשרי מטעמא
דרשב"א ומ"ש דאסור היינו בעז שאינה עומדת לאכילה ולטעמיה אזיל
דס"ל דאסור לחלוב לתוך הקדירה וכ"מ בב"י וא"כ לפי מה דנקטינן
דבכל עז שרי לחלוב תוך הקדירה כמ"ש א"כ גם כאן שרי בכל ענין אבל
במהרי"ל אוסר כדברי הג"א:

סימן תקו - דיני לישה ביום טוב

(א) ואין דבריו נראים דאם היה דעתם לאסור היה להם לפרש בהדיא
אלא ודאי נ"ל דמדסתמו שס"ל דשרי וכמו שפירש המ"מ דעת הרמב"ם:
(ב) וכ"כ המרדכי ר"פ אלו עוברין והגה"מ פ"ג דיי"ט דיכול מיעבד כה"ג
בי"ט שילוש עוד עיסה וע"י אותה עיסה יפריש חלה על כל האחרות ומ"ש
דמצות הנילושים כ"א בפ"ע אינו יכול לשייר מאחת על האחרונה נראה
דמיירי שלא נילוש העיסה מתחלה ביחד כלל אלא שמתחלת לשו כל מצה
ומצה בפ"ע אבל במה שנהגו האידנא שלשים עיסות גדולות ואחר כך
מחלקים למצות ועורכים כ"א לבדה יכול לפרוש מאחת על האחרות
מאחר שנילושה תחלה ביחד וכ"מ בהג"מ פ"ג:

סימן תקז - דין אפיה ביום טוב

(א) ונ"ל דאף על גב דאין אנו בקיאים איזה קרוי גדול או קטן ולכן כולם אסורות וכמ"ש הטור לעיל ס"ס תק"ד לענין מדוכה מ"מ מאחר שכתב רבינו לקמן סימן זה דמותר להסיק תנור חדש ש"מ דסתם תנורים שלנו אינם נקראים גדולים וכן נתבאר בי"ד סימן צ"ז וע"ש:

סימן תקח - דברים האסורים ביום טוב להכנת צלי

סימן תקט - כמה דינים פרטיים להלכות יום טוב

(א) וכן המנהג לשרוף החוט שתופרים בו אבל לפי המרדכי דאוסר שריפת השפוד כדי לקצרו היה נראה דאף כאן אסור אבל נהגו להקל בזה ונראה דאף לדברי המרדכי דאוסר לשרוף היינו דוקא קודם שנתמלא ורצה לשרוף החוט לצורך התפירה אבל לאחר שנתמלא העוף ונתפר ורוצה להסיר משם המחט או החוט הנשאר פשיטא דשרי אף לחתוך דהא א"א לעשות זה מעי"ט אלא שנהגו לעשות בשריפת החוט: (ב) וכ"ה בהג"מ פ"א וכ"ב א"ז ומשמע דבליבון שרי אע"ג דמאתמול היה יודע שצריך ליבון אבל בהגעלה אסור כ"ז שהיה יכול להגעילו מבע"י וכתב מהר"א מפראג וז"ל נראה דכל שכן שפוד שצלו בו ביום כבד או בשר שאינו מלוח שמותר ללבנו כדי לצלות בו ביום מאחר שאין נראה שום תיקון כמו בהכשר טרפ"א של חלב עכ"ל ול"נ דשרי מט"א דהרי אי אפשר לעשותו מבעוד יום:

סימן תקי - כמה דברים האסורים לעשות ביום טוב ואיזה מהם מותרים על ידי שנוי,

(א) ושם נתבאר דרבים חולקים על רבינו וס"ל דמותר ליטול האוכל מתוך הפסולת אף אם הפסולת מרובה דלא אמרינן דבטיל לגביה: (ב) וא"ז כתב בשם ריב"א דאינו אסור אלא ממקום למקום אבל מבית לבית באותו העיר מותר: (ג) במהרי"ל כתב דמוהר"ש היה מולח כמה חתיכות צנון ביחד כדי לאוכלן אחר כך ומהרי"ל היה אוסר להטביל רק אחת כדינו בשבת וכמה שאמר לעיל סימן שכ"א:

סימן תקיא - הבערה ולהחם מים מתר ביום טוב

(א) וכתב מהרי"א מפראג אבל על ידי עוי"ג אסור להחם אפילו לצורך מילה אבל אם הוחמו לצורך עצמו או שעבר ישראל וחממו מותר לרחוץ בו עכ"ל: (ב) וכ"כ בהג"א ספ"ב:

סימן תקיב - שלא לבשל לצרך עכו"ם ביום טוב

(א) ומרדכי פ"ב דביצה ע"ג דשפחות שלנו הואיל ואפשר לפייסינהו במידי אחריני שרי אפילו מרבה בשביליהו ונ"ל דווקא באותו תנור ובאותו קדירה עכ"ל ונראה דהאי דקאמר דוקא באותו קרירה כולי הוא סברת המרדכי ופליג אסברת ראבי"ה. דמתיר מטעם דאפשר לפייסינהו דלפי אותו הטעם בקדירה אחרת נמי שרי ואי באותו קדירה בכל גוונא שרי והא דאסור לאזמוני מטעמא דאתי להרבות בשביליהו לא באותו קדירה כמו שאמר ממלאה אשה כולי אע"פ שא"צ אלא לחתיכה אחת

וה"ה בתנור אלא חיישינן שירבה אחרת וכ"ה דעת הר"ן והרא"ש בפ"ב
דביצה ובא"ח אסר להרבות בשביל עו"ג אפילו בקדירה אחת ובב"י ואין
כן דעת הפוסקים ומ"ש ואין כן דעת הפוסקים הוא הרא"ש והר"ן אבל
דתוספות כתבו בהדיא כדברי אורח חיים לצורך עו"ג אסור אפילו באותו
קדירה אלא דברי המרדכי אין ליישב בכך דהא מטעם אפשר לפייסינהו
בכל ענין שרי וכמ"ש למטה : (ב) משמע דס"ל דהאי מותר לשלוח דקאמר
בהג"א לא קאי אמדי דמאכל ולכן הוצרך לפרש אף על גב דאסור לעשות
שום מלאכה כולי דאי אמדי דמאכל קאי הו"ל לפרושי אע"ג דאסור
להזמין אותו מ"מ לשלוח שרי אלא ש"מ דס"ל דדבר המאכל אסור
לשלוח לו כמו בהזמנה וכ"כ משם אורח חיים בהדיא דאסור לשלוח
בי"ט ולא משמע כן מדברי הג"מ אלא משמע שם דאדבר מאכל קאי
ואפ"ה שרי וכדברי התשב"ץ דלעיל : (ג) והביא פירוש הירושלמי זו כלא
מחלוקת ונ"ל דלא קי"ל כוותיה דלפי הירושלמי בלא טעמא דמצי לפייס
הכלבים בנבילה שרי כמ"ש ר"ס זה ולעיל ס"י תקי"ז ולפי טעם תלמודא
דידן דתלי הטעם הואיל ואפשר לפייסן במידי אחרינא אפילו בקדירה
אחת או בתנור אחד נמי שרי וכמ"ש ר"ס זה ומה שהקשה הב"י אף על
גב דאפשר לפייסינהו מ"מ אמאי שרי לאפות כל העיסה מ"מ הכלבים
אוכלים ממנו והוי כעיסה חציו של ישראל וחציו של עו"ג דאסורה לאפות
בי"ט ומתוך כך נדחק לומר כדברי הירושלמי לק"מ דמאחר דאפשר
לפייסינהו הוי ככולו של ישראל ולא עשה כלום לכלבים וכ"ה בגמרא
ודברי ב"י ומ"מ צ"ע דלפי דבריו דמיירי כאן בתנור אחר ואפ"ה לא שרו
אלא מכח דאפשר לפייסינהו הא בלא"ה אסור אפילו בתנור אחד א"כ
לצורך עו"ג בתנור או בקדירה אחת אסור ולעיל בר"ס זה כתב שאין כן
דעת הפוסקים כו' לכן נראה לי מה שכתוב הוא מוכרח על פי סוגית
הגמרא דאל"כ לא הוי מקשה מידי מההיא עיסת כלבים להיא דעיסת
עובדי גלולים וע"ש :

סימן תקיג - דין ביצה שנולדה ביום טוב

(א) ובמרדכי דפ"ק דביצה אם ליבנו המאכל עם הביצה אינו בטל לפי
שהחזותא ניכר ואינו בטל וכתב באו"ה דהכי נוהגין וכ"כ בהגהת ש"ד

בשם מהרא"י אם ליבנו מאכל או מלאו בו תרנגולת אסור והכי נהוג דאף על גב דבמין בשאינו מינו אפי' דשיל"מ בטל בס' וכ"כ מהרי"ח דכל שאין האיסור בעין אפילו מין במינו בטל בס' מ"מ הרי כתבו התוס' דהיכא שהקדירה מתוקנת בכך חשיב מין במינו ובליבון הביצה מתקן התרנגולת והתבשיל דעושין כן לבסס התרנגולת וחשיב נמי ממשות של איסור ולא חשוב נמוח אלא בשאינו ניכר במראה אלא בטעם עכ"ל: (ב) ומ"מ יש ללמוד מדברי הכלבו לענין אם נתבשלה עם שאר ביצים דשרי מטעם הכלבו ובהג"א פרק השוכר הא דדשיל"מ אינו בטל היינו דוקא בשממשות האיסור קיים אבל אם נתמחה האיסור מותר: (ג) ומיהו ביום שני של י"ט של אחר שבת שרי כגון אם אירע י"ט יום א' ב' מותר ביום ב' וכ"ה במהרי"ל וכתב ב"י וכ"מ מדברי הר"ן שכתב שאם חל י"ט ביום ז' א' אסור ב"י"ט שני משמע הא אם חל י"ט א' ב' שרי ביום שני דממ"נ אם יום ראשון הוא יום טוב א"כ יום שני הוא חול ושרי ואם יום שני יום טוב א"כ יום ראשון הוא חול אם כן הפסיק יום חול בין שבת ל"י"ט ושרי ודלא כדמשמע מדברי ר"י [בס'] תא"ו דאף ביום שני אסור: (ד) ואפשר דבאיסור דרבנן אפילו הרא"ש והריב"ש והרשב"א מודים דנאמן ולא אמרו דאינו נאמן אלא בדבר דאורייתא דומיא דעדות אשה: (ה) ובהג"א פ"ב דביצה דאף דמאן דמתיר לא שרי אלא בנולד עם הכנפים דהיינו נוצות גדולות שיש להם קנים שעל גופו דבלאו הכי אסור לאוכלו משום שקץ עכ"ל מא"ז:

סימן תקיז - שלא לכבות ביום טוב

(א) ומאחר שנתבאר שגם המרדכי והר"ן כך דעתייהו א"כ נראה דהכי נקטינן להלכה ומידי דרבנן הוא דאזלינן לקולא מכ"ש במקום דרוב בתראי ס"ל דאזלינן בתרייהו ודלא כדברי הב"י דכתב כיון דהרמב"ם והר"ף הסכימו לדעת אחת אזלינן בתרייהו: (ב) וכן המנהג פשוט להתיר ואפשר שגם דעת הטור להתיר ומה שלא כתב שיחתכנה באור לפי שבזה לא יוכל להציל כל הנר שלא ישרף שהרי כשחותכה באור גם חלק שלמטה דולק לפעמים ואפשר שישרוף כולו לכן כתב תקנה שיוכל לעשות שיכבה הנר ולא ישרף כולו אבל אה"נ אם רוצה לעשות בכה"ג שרי וע"ל סימן

רס"ח (אות ג) מדין זה: (ג) כתב מהרי"ל דמותר לילך עם נר של שמן ביי"ט אף על פי שמזיז השמן הואיל ואינו מתכוין בכיבוי שרי וכתב עוד דיכול להעמיד נר של שמן ביי"ט במקום שהרוח שולט בו ואתי לידי כיבוי אבל לא יעמידנו שם במקום שהרוח מנשב: (ד) ומאחר שכבר נתבאר שנקטינן להלכתא שמותר להדליק בו אין צריך לומר דבטלטול שרי ואפילו למי שרוצה להחמיר לענין הדלקה מכל מקום לענין לטלטולי יש לסמוך אמתירין: (ה) וכן המנהג פשוט להיתר:

סימן תקטו - דין דברים הבאים ביום טוב חוץ לתחום

(א) כתב הר"ש בפירוש המשניות פ"ח דתרומות דאם נתן פירות שנשרו לתוך פיו אף ע"ג דכבר לעסן צריך לפלטן ואסור לבלען וע"ש וע"י לעיל סימן שכ"ח אם הביאו לו כלים מבית האומן ביי"ט אם מותר ללובשן ביי"ט עד כאן לשונו: (ב) נראה מדברי האגור דס"ל כדברי הר"י מפר"י ש דלדעת ר"ת אף נעשו בשביל עו"ג או הובאו מעצמן אסורים ולכן כתב דהמנהג כרש"י וכבר נתבאר דנקטינן כדברי רש"י אף בנעשו בשביל ישראל כ"ש אם נעשו בשביל עו"ג או נעשו מאיליו דאף לדברי ר"ת שרי לדעת הפוסקים דהמחמיר יחמיר והמיקל לא הפסיד: (ג) וכ"מ מת"ה סימן ע"ח: (ד) ומעתה נדחו הם דברי המרדכי ר"פ א"צ שכתב היכא שיש לעו"ג שני בתים אחד חוץ לתחום ואחד תוך התחום תלינן שהביאן מתוך התחום דהיינו דס"ל כרש"י שכבר מבואר דלא קי"ל הכי והתימא על הב"י שכתב דקי"ל כדברי האוסרים ואח"כ הביא דברי המרדכי כאילו לא היה בו שום מחלוקת (גם לעיל סימן שכ"ה בש"ע סעיף ט' פסק כדעת הרי"ף והגאונים ומ"מ כתב דאם יש לעו"ג שני בתים ואחד מהן בתוך התחום דתולים להקל וצ"ע ולא דמי להא לכתב הטור בשם הרשב"א דאף לדעת הרי"ף והגאונים אם עו"ג שרוי עמו בעיר ופירות מצויין בעיר אין לחוש בספק דל"ד דוודאי כאן שהעו"ג שרוי עמו בעירו ופירות מצויין בתוך העיר מה"ת לאסור ולחוש שהובא מחוץ לעיר אבל כשיש לו שני בתים והאחד מחוץ לתחום אזי יש לספק אם הובא מתוך התחום או מחוץ לתחום כיון שיש לו נמי בית אחד מחוץ לעיר ואינו שרוי עמו בעיר

ומה דהתיר משום דסי"ל כדעת רש"י וכ"כ המרדכי בהדיא וצ"ע):

סימן תקטז - דין איזה דברים מתרים לשלח ביום

טוב

(א) עיי סימן ש"ח אם מותר לטלטל שעטנז ביי"ט: (ב) כתב הכלבו בשם השלמה דסנדל המסומר אסור לשלחו ביי"ט דלמא יבא לנעלו ולא דמי לתפילין דאף אם לבשן אינו עושה איסור:

סימן תקיז - באיזה אפן מתר לקח ביום טוב מן

החנוני מיני מאכל

(א) וכתוב במהרי"ל דפת הנאפה ביי"ט אסור לקנותו מן העו"ג אף למי"ד דפת הנאפה בשבת מותר לאוכלו בשבת דבי"ט גזרינן דאתי למיעבד היתירא בעצמו אבל בהג"א פרק אין צדין משמע דחמיר פת שנאפה בשבת מפת שנאפה ביי"ט וא"כ למאן דמתיר בשבת כ"ש דמתיר ביי"ט וע"ל סימן שכ"ה מדין פת שנאפה בשבת: (ב) דלא כתוספות פרק אין צדין והגמ"ר דשבת דכתבו דאף במקום שאחרים שרי הם אסורים כתב מהרי"ל אסור להטיל גורלות אפי' על ידי עו"ג בשבת ויי"ט דהוי כמשחק בקוביא וע"ל סימי שקוביא:

סימן תקיח - דיני הוצאה מרשות לרשות ביום טוב

(א) ואפשר דהמרדכי לא מיירי במקום שיש להתיירא מן העו"ג : (ב) וכ"כ
דמרדכי ר"פ בכל מערבין

סימן תקיט - צירי דלתות מתר להסיר ולהחזיר
לצרף יום טוב

(א) כתב מהרי"ל עו"ג שהביא כתב חתום מותר לפתוח ביום טוב:

סימן תקכ - לכבד הבית

סימן תקכא - דין שלשול פרות ביום טוב ממקום
למקום

סימן תקכב - קצת דברים האסורים לטלטל ביום
טוב

(א) ועיין בדינים אלו סימן ש"א:

סימן תקכג - דינים הנוהגין בבהמות ביום טוב

סימן תקכד - כמה דברים האסורים ביום טוב

(א) וכתב הר"ן פרק משילין ע"א דף רנ"ו ומיהו אם עשה במזיד לא יאכל בו ביום מידי דהוי אמבשל בשבת במזיד אבל בשוגג יאכל:

סימן תקכה - דין הלואה ביום טוב

(א) ובת"א נ"ד ח"א דשבת וי"ט דין אחד להם:

סימן תקכו - דין מת ביום טוב

(א) כתב בהג"א פ"ק דביצה דל"ד אשתהי אלא ה"ה אם המת אינו יכול להמתין עד למחר שלא יסריח מחמת חום או נפוח דינו כנשתהא עכ"ל אי"ז: (ב) וכ"כ המרדכי: (ג) וכ"כ המרדכי הלכות אבל: (ד) אבל בש"ע

שחיבר לא חילק בין תוך ל' ליום ל' וכתב דמותר לקברו אם גמרו שערו וצפרניו. ומ"מ נ"ל דאם לא נימול עדיין אין לקברו ביי"ט ויש להמתין עד למחר ולהסיר ערלתו כמנהג: (ה) ובפרק תולין דף קנ"ח: (ו) וכ"כ המרדכי במ"ק ד' שצ"א ע"ב:

סימן תקכז - דיני ערוב תבשילין

(א) ובא"ז כתוב דטוב ליקח לכתחלה כביצה דכן הוא בירושלמי: (ב) וע"ל דיתבאר דיוצאים בפירות המבושלים: (ג) וכ"כ בהג"א פ"ב דביצה ובא"ז: (ד) כתוב א"ז בע"ה שאינו יודע בטיב עירוב ולא הניח עירוב תבשילין הו"ל כשכח וסומך על אחרים ולא מקרי פושע בכך: (ה) אבל בא"ז כתב דאין לאומרו וטעות נפל בירושלמי וכ"מ דעת ב"י שאין לאומרו וכן המנהג. כתב מהרי"ל שאם אינו יודע לומר העירוב בלה"ק יאמר בלשון חול: (ו) כתב מהרי"ו מי שמתענה ביי"ט אסור לו לבשל לאחרים דכיון שאינו יכול לבשל לעצמו אסור לבשל לאחרים כמי שלא הניח עירוב דאסור לבשל לאחרים: (ז) ואינו נ"ל שיהא דעת רבינו והרא"ש כן שהרי כתב בהדיא ואם אין אחרים שיוכל להקנות כולי דמשמע דלא ברצונו תליא מלתא אלא בדאיכא אחרים צריך להקנות להם: (ח) ובא"ז כתב וצ"ל בד"ק יהא שרא לנא לאפווי ולבשולי ולאטמוני ולאדלוקי שרגא ולהוציא מרה"י לרה"ר ומרה"ר לרה"י ואם לא הזכיר כל זה אלא אמר כך בסתם בד"ק יהא שרא לנא למיעבד כל צרכנא לא עשה ולא כלום עכ"ל:

סימן תקכח - דיני ערובי חצרות ביום טוב

(א) וכתב בהג"א פ"ב דביצה בשם א"ז הא דלא מניח עירובי חצירות ביי"ט היינו דלא הניח עירוב תבשילין אבל אם הניח עירוב תבשילין מותר

לערב בייט עירובי חצירות אבל לא עירובי תחומין אבל בהר"ן פ"ב דביצה דף רפ"ה ע"ב לא משמע כן דכתב דלא מבעי עירוב תבשילין אלא לצרכי סעודה היינו אפייה ובישול משמע אבל לקנות עירוב לא מהני: (ב) ואין להקשות לדברי הרמב"ם דלפי טעם זה היה לנו להחמיר גם בזמן הזה בביצה שנולדה ביום זה לאוסרה ביום ב' כמו בב' ימים של ראש השנה וי"ל דלא קאמר הר"מ אלא לענין עירוב דצריך להתנות ולומר אם היום חול אבל בביצה שא"צ שום אמירה אפי' בזמן הזה שרי וכ"נ מדברי המ"מ דלא קאמר הר"מ אלא במקום דבעינן תנאי:

סימן תקכט - דיני שמחת יום טוב

(א) מיהו אם עיי"ט בשבת יכול לקיים סעודה ג' בעת האוכל מעט לכבוד י"ט כ"כ מהרי"ל בה' י"ט: (ב) כתב מהרי"ו מי שמתענה בייט צריך ללמוד כל היום או לומר תחינות כיון דהאי גברא לא מקיים חציו לה' וחציו לכם דבהא מודה ר"י לר"א דבעיא כולו לה' עכ"ל ולא נהירא חדא דהא מתענה לה' והרי כולו לה' ועוד דכתבתי לעיל סימן רפ"ח דהא דמותר להתענות היינו משום דהו"ל עונג וא"כ זהו תענוגו וא"כ מיקרי כולו לכם דמה לי עונג זה או עונג אכילה ושתיה כנ"ל: (ג) בתא"ו נ"ד ס"א כל השמנים שאסור להדליק בהן בשבת מותר להדליק בהן בייט חוץ מבשמן שריפה וע"ל סימן רס"ג דיש לברך על הדלקת נר של י"ט ושם נתבאר

כל	דיני	הדלקה:
----	------	--------

הלכות חול המועד

סימן תקל - חל המועד אסור בקצת מלאכות

סימן תקלא - דיני גלוח בחל המועד

(א) בתא"ו נ"ד ח"ה דאף אם היה בדעתו לגמור הנדר ותוך המועד נמלך ונשאל עליו אפ"ה אסור לגלח. ורש"י ורי"ף ורמב"ם מתירין בכה"ג ודעת הרא"ש לאסור וכן משמע דעת הטור וכתב המרדכי דמ"ק דף ש"ץ ע"ד דמתירין נדרים במועד אפילו שלא לצורך וכן מתירין חרמים במועד: (ב) ומשמע מדברי המרדכי דוקא אלו שמגלחין במועד כגון היוצא מבית השביה כו' דמאחר שאסור לאחרים צריך לגלח בצנעא אבל לגלח השפה או קטן דלכ"ע בכה"ג שרי:

סימן תקלב - דין נטילת צפרנים בחל המועד

(א) וכדברי הגה"מ כתב המרדכי דמ"ק ע"ב ובהלכות נדה ד' שלי"ג ע"ג כתב סתמא כדברי סה"ת וכ' מהרי"ל דכן נוהגים ולי"נ דיש לסמוך לצורך טבילה אדברי המתירין ליטול במועד אפ"י שלא לצורך מצוה וכמ"ש ב"י דהכי נקטינן וכ"ש דהסמ"ק והתוספות הסכימו דלצורך מצוה שרי ונראה דהכי עדיף טפי ממה שמנקרים מטיט וצואה דיש לחוש שמא לא תנקרם יפה וכ"ה המנהג לחתוך הצפרנים לצורך טבילה: (ב) אבל אין המנהג כן אלא אין חותכין צפרנים במועד:

סימן תקלג - מלאכות המתרים בחל המועד

סימן תקלד - דיני כבוס בחל המועד

(א) ובמרדכי דמ"ק דף שצ"ב ע"ב דאף אלו לא יכבסו רק חלוק א' וכ"ה בהג"א פרק אלו מגלחין: (ב) וכ"כ רי"ו נ"ד ח"א אבל המ"מ פ"ז דיי"ט כתב דזהו דעת הרמב"ם אבל רש"י ומפרשים אחרים סוברים דאם היו יכולין לגלח או לכבס תוך טומאתן אסור: (ג) דלא כמהרי"ל שכתב אסור לכבס רק אחד אחד: (ד) ובהג"א פ"ק דמ"ק דכל שאר מינים דינו ככלי צמר: (ה) ולי"נ דקושיא השנייה הוא תירוץ הראשונה וזה תוספות של ה"ר פרץ לאסור אף בשל פשתן בלא אזור מוכיח. דאף על גב דבגמרא התיר בכלי פשתן הרי כבר כתב הרא"ש ולא נהגו כן ואין להתירן וא"כ היה לנו לומר לכל הפחות באין לו אלא חלוק אחר היה להיות שרי בלא אזור מוכיח ע"כ כתב והר"ף הוסיף לאסור כו' וזה הפירוש נ"ל ברור ולא כמ"ש ב"י: (ו) פ"ז דיי"ט וכל זה דלא כמהרי"ל שכתב דסדינין של קטנים צריכים לכבס בצנעא בבית ולא על גב נהר ונ"ל דדוקא בפרהסיא כה"ג שרי דעדיף הכיבוס שעל גב נהר מהכיבוס שבבית ולכן שרי משום דהוה כבוד מועד בזה אבל לכבס בפרהסיא ולא על גב הנהר אסור כדברי התוספת' שאוסר להוליך הכלים לכובס עו"ג דמאחר דאפשר בצינעא עדיף טפי לעשות בצינעא. ובזה מתורץ מה שהקשה ב"י שהמרדכי והג"מ חולקים על התוספתא וישבו בדוחק ולפי דברי אינן חולקי' כלל ודברי שניהם הלכה וע"ל סי' תקמ"ג דין נתינת כלים לכובסת עו"ג במועד: (ז) וכתוב בהג"א ספ"ב דמ"ק מביאים כלים מבית האומן אע"פ שאינו לצורך המועד לעיל סי' רנ"ב כב"י בשם רוקח הא דאין מביאין כלים מבית האומן היינו בנגמרה מלאכתן במועד אבל נגמר קודם מועד מותר והר"י אוסר בכל ענין וכ"נ דעת שאר הפוסקים:

סימן תקלה - שלא לפנות מחצר לחצר בחל המועד

(א) דהא כל דבר האבד מותר כמ"ש סימן תקל"ז:

סימן תקלו - כל צרכי בהמה מתר לעשות בחל המועד

סימן תקלז - דין מלאכת דבר האבד

(א) וכתוב בתא"ו נ"ד ח"ה ולא נאמר שיעשה מלאכה עד כדי שלא יפסיד אלא מכל דבר יעשה המלאכה מכל וכל ויגמור אותה והכל בו כתב דכל מה שאפשר להקל בטרחא יעשה: (ב) ומדברי רבינו נראה כדברי המ"מ: (ג) ונ"ל דאין חילוק בין אם אמת המים נכנס לתוך החריצים ואינה יוצא ממנה לחוץ או שיצאה ממנו לצד השני לחוץ ולעולם אם דרכן לפסוק אסורים ואם לאו מותרים ודלא כנ"י דחילק בהכי. (ד) וכתב בני"י דכל שאינו ניכר שעושה לדוש אסור אע"פ שמכוין לדישה וכ"כ המ"מ וכתב דה"ה אם עושה מעשה המוכיח לאוסור אע"ג דכוונתו להתיר אפ"ה אסור:

סימן תקלח - כמה ענינים הנקראים דבר האבד

(א) ונראה דזה המעשה מיירי דא"א לעשות כי אם בפרהסיא אבל במקום דאפשר לעשות בצנעה עושה בצנעא והמ"מ כתב פ"ז דיי"ט הא דצריך

להכניסם בצנעא דוקא בדבר שאינו נפסד ודאי כגון הכנסת פירות דאינו
אלא ספק שמא יגנבו וכן כל כיוצא בזה עכ"ל. ומשמע הא בודאי דבר
אבוד מותר אפילו בפרהסיא אבל במרדכי פרק מי שהפך משמע דבכל
דבר אבד יעשה בצנעא מיהו נראה במקום דא"א שרי לעשות בפרהסיא
וכמעשה שעשה ר"י:

סימן תקלט - דיני הסחורה בחל המועד

(א) וכ"כ בני"י פ"ק דמ"ק דף שע"ד וכן משמע לקמן מדברי רבינו בסימן
זה וכתב המרדכי סוף מי שהפך דראבי"ה התיר לקבול בשביל חובותיו
במועד עכ"ל [ופשוט הוא דלא שרי אלא במקום דמותר לתבוע החובות].
(ב) וכתב האגור והמנהג שלא למחות ביד העושים ונוהגים היתר
והמתע"ב: (ג) ונראה דוקא ביום השוק השכיח בכל שבוע ושבוע ולכן
אסור אבל ביום השוק דאינו שכיח הוה דינו כשיירות הבאות וכ"כ
מהרי"ק שורש ק"ח דיריד שאינו שכיח הוה כשיירות שאינן מצויות
ומיהו נראה דכל זה לא שרי אלא שיום השוק בעירו או שהשיירות באו
לעירו אבל שיסע בסחורתו על יום השוק למקום אחר לכ"ע אסור אם לא
בדבר האבד וכמ"ש לעיל סימן תקל"ח ומיהו אפשר לומר דאם לא יוכל
להרויח אחר המועד כמו במועד אף כה"ג שרי לדעת המתירים שסוברים
דהעברת הרויח הוה כדבר האבד וכבר נתבאר לעיל סימן תקל"ח דבדבר
האבד ממש לא בעינן צנעה ומותר לעשות אפילו בפרהסיא כתב הכלבו
תגר שקונה מזה ומוכר לזה מיד וחוזר וקונה ומוכר מותר לקנות ולמכור
דהוי דבר האבד: (ד) ובמהרי"ל כתב כשמונה מעות להלוות ביום טוב
ישנה דאם רגיל למנות ב' ב' ימנה אחד אחד:

סימן תקמ - דיני בנין וסתירה בחל המועד

(א) ומשמע דדעתו דגם לשפות הקדירה על כירה חדשה אסור במועד כמו
בי"ט לכן הביאו התם לגבי דיני ה"ה:

סימן תקמא - דיני אריגה בחל המועד

(א) ובא"ז כתב דמותר לתקנן על ידי עו"ג מאחר שהוא קצת אבוד. (ב)
וכדי שלא להשוותן טועה אומר דמיירי בשכר ושרי כמ"ש לקמן בסימן
תקמ"ב דיש שכר דשרי ע"ל ס"ס תקמ"ד מעשה אומן לצורך מטוה:

סימן תקמב - שלא לעשות מלאכה לאחרים בחל המועד אלא בחנם

(א) וכתב רי"ו בתא"ו נ"ד ה"ד אף על גב דכשעושה לאחרים בחנם
מתרבה השכר לפועלים העושים בשכר אפ"ה שרי הואיל דהעושה אינו
עושה בשכר עכ"ל. וכ"ה בני"י פרק מי שהפך וכן משמע בגמרא גבי הני
דבי נגרא דריש גלותא וכתב הכלבו דדבר האבד מותר לעשות אפילו
בשכר קצוב:

סימן תקמג - דין מלאכה על ידי עכו"ם בחל המועד

סימן תקמד - דין צרכי רבים בחל המועד

(א) כתב ריב"ש סימן רכ"ו בתשובותיו דלא התירו מלאכת אומן במועד לצורך מצוה שאע"פ שהתירו צרכי רבים במלאכת אומן הלכות מועד עקרות הן ואין למידין זו מזו כולי וצ"ע אי מותר לתפור תכריכי מת במלאכת אומן ואע"ג שאפילו י"ט שני גבי מת בחול שוויה רבנן מ"מ אפשר דח"ה גרע טפי למ"ד מלאכה בח"ה אסור מדאורייתא משא"כ ב"ט שני דאינו אלא דרבנן ומיהו המנהג פשוט דתופרין לו כדרכו דהרי עושים כל צרכיו בלא שינוי כמ"ש לקמן סימן תקמ"ז: (ב) וצ"ע דמאי איסור בענין טלטול הכסף דהרי לא מצינו בשום מקום שאסור למנות ולטלטל כסף במועד אפי"אם אינו כסף פדויים ואפשר דה"פ דודאי פדיון שבויים ממש קאמר דמותר במועד והא דקשיא אפי"א בשבת נמי על זה קאמר שה"ה שבת אלא דנקט מועד דאז הכל שרי אפי"א המנין והטלטול ואז יכול לפדותו ממש אפילו בנתינת המעות משא"כ בשבת כנ"ל:

סימן תקמה - דיני כתיבה בחל המועד

(א) וכ"ה בהג"מ סוף מי שהפך דמותר לכתוב בלא שינוי כשמלוה לעו"ג וכ"כ מהרי"ל דכותבין הכתבים שתולים במשכונות: (ב) ובמהרי"ל כתב דיש לכתוב בכתב ששינה כדי שידע המשתלח ודוקא אם כותב לע"ה אבל אם כותב לת"ח אין צריך שיודיעו דידוע בעצמו שהכותב שינה וכ"פ הכלבו ונהגו לכתוב בשינוי והמחמיר הרי זה משובח עכ"ל: (ג) וכ"נ דהרי בימים האחרונים היה נוהג כתיבה משיט"ה אפילו הכי הצריכו בו שינוי: (ד) וכ"נ אליבא דהלכתא אך מקומות אלו נוהגים לשנות וכן ראוי להורות לכתחלה והמיקל במקום שאין מנהג לא הפסיד: (ה) מיהו נוהגים שכותבין איגרת שלומים ע"י שורות עקומות ואין למחות בידן מאחר דכבר כתבתי דאליבא דהלכתא יש להתיר באיגרת שלום לגמרי אפילו בלא שינוי כלל אבל בשאר כתבים האסורים לכתוב במועד יש להחמיר דאפילו ע"י עיגול אסור: (ו) ונראה דהכי נקטינן לענין הלכתא

סימן תקמו - דיני ארוסין ונשואין בחל המועד

סימן תקמז - דין מי שמת לו מת בחל המועד

(א) וע"ל סימן תקס"ה. (ב) ובמהרי"ל כתב דאין לקרוע במועד רק על אביו ואמו וכ"כ בת"ה סימן רפ"ה דכן נוהגין באשכנז ועיין ב"ד סימן ש"מ: ^ נראה שלכאן שייך הקטע שבסוגריים הנ"ל.

סימן תקמח - דין אבלות בחל המועד

(א) עיין ב"ד סימן שצ"ט נתבאר דינים אלו בארוכה ושם כתבתי דנוהגין כר"ת. (ב) ואם חל יום א' או יום ו' בערב הרגל מותר לספר בו כך הוא הגירסא בספרים כאן ובספר י"ד סימן שצ"ט וכ"ה הגירסא בספר רבינו ירוחם וכתב מהר"א מפרא"ג דלספר ט"ס הוא דהא איסור תספורת הוי כל ל' וכשחל יום א' או ו' בערב הרגל אין הרגל מבטל רק גזירת ז' עכ"ל וכן ב"י הקשה קושיא זו וכתב דקשה עליו לומר דטעות נפל בספרים בבי מקומות בשוה והניח הדבר בצ"ע ובמ"מ פ"ז דיום טוב כתב דגם בספרי מיימון היה כתוב גירסא זו וכתב האגור שהוא טעות ובאמת שקשה עליו לומר שטעות נפל בספרים דא"כ לא הוזכר כאן תספורת כלל וא"כ אמאי קאי מ"ש אחר כך ודווקא בשאר קרובים כו' וראיתי בספר מראה מקום

רבי יחיאל שכתב דיום ו' הוא טעות ויש לו להיות יום ל' והאי יום א' דקאמר לאו יום א' למנין ז' קאמר אלא יום א' למנין ל' מאחר דמקצת יום בכולו וכ"מ באשיר"י עכ"ל וגם זה אינו שוה לי דהא דיני כיבוס ורחיצה דקאמר לא שייכי אלא בהפסקת ז' ולא בהפסקת ל' דהא מדינא כיבוס ורחיצה מותרים לאחר ז' ולא מסתבר למימר דמיירי לפי המנהג דנוהגין לאסור כיבוס ורחיצה תוך ל' דהא לא נזכרים אותן מנהגין בדברי הפוסקים הנ"ל ועוד דמ"מ קשה להגיה כל הספרים ולכן נראה ליישב גירסת הספרים ועניין תספורת דקאמר ר"ל תספורת המותר תוך ל' כגון נטילת שפה לדעת מקצת רבנותא כמ"ש בי"ד סימן ש"צ ומ"ש המ"מ על גירסא זו שהיא טעות בדברי הרמב"ם היינו משום דהרמב"ם לית ליה ההיא דנטילת שפה תוך ל' כמ"ש בדברי הרמב"ם אבל דברי רי"ו ודברי רבינו יש ליישב בכך ומ"ש לקמן בסמוך בד"א בשאר מתים כו' לאו אבבא זו קאי אלא ארישא קאי שהרגל מבטל גזירת ז' וכן כתב ב"י ע"פ מה שהקשה בגירסת הספרים ולפי מ"ש נ"חא כן נ"ל.

הלכות תשעה באב ושאר תעניות

סימן תקמט - להתענות ד' תעניות

(א) וכי הנה"מ רמ"ק השייכים בהלכות ט"ב דאיתא בתוספתא דשבת שלפני ראש חדש אב אין מברכין החדש שנאמר במספר ירחים אל יבא וליתא דאדרבא צריך לברך ישראל באותו זמן שהוא זמן מוכן לפורענות עכ"ל וכן נוהגים וע"ל סימן תכ"ו אם מקדשים החודש קודם שבת נחמו.

סימן תקנ - הבדל שיש בין ט' באב ליתר צומות

(א) ואין המנהג להכריז שום א' מהן.

סימן תקנא - דין שבוע שחל ט' באב להיות בתוכה

(א) וכ"כ הכלבו בשם הרי"ף. (ב) במנהגים על מילה שהיתה בין ראש חדש אב לט"ב ולבשו המוהל ובעל ברית בגדי שבת ונוהגים דגם האב לובש בגדי שבת: (ג) והאריך בתשובה ומשמע שם דאם ידוע שהמלאכה לעו"ג ומפורסם לרבים דשרי גם משמע מכאן דאסור לאומן לתקן כלים של אחרים בשבת זו אף על גב שלאומן אינו שמחה דבמלאכתו הוא עוסק דתרי לא התירו כאן אלא טוויית החוטין משמע הא הבגד עצמו אסור וכ"כ ב"י: (ד) ולפי טעם הירושלמי זה צ"ע דמני"ל ללמוד דכ"ש תיקון בגדים חדשים אסור דלמא דוקא שתי אסור מטעם אבן שתייה אבל שאר תקונים שרי: (ה) ובמנהגים שלנו דנוהגים איסור תספורת מ"י"ז בתמוז ואילך וכן אין נושאים נשים מ"י"ז בתמוז ואילך: (ו) כתב מהר"א מפראג ואשה בימי ליבונה מלבנת ומכבסת אפילו בשבוע שחל להיות ט"ב בתוכה עכ"ל הרוקח ונדה יכולה לרחוץ ולטבול מהרי"ל עכ"ל הג"ה וכ"כ האגודה וכתב עוד דאם אירע ליל טבילה י' באב רוחצת וטובלת ליל י' באב ואם א"א רוחצת בעט"ב ותטבול בליל י' וכ"כ הגה"ת ש"ד דכל יום מר"ה ועט"ב לובשת לבנים מלבד מט"ב עצמו דאסורה ללבוש לבנים ממש אבל לובשת חלוק בדוק ויפה ולא מגוהץ וכן הדין עכ"ל וכתב במהרי"ל שהיה אוסר לתת כלי לכובס העו"ג מר"ח ואילך אבל קודם ראש חדש שרי. וכ"כ התוס' בפרק בתרא דתענית בשם רש"י ולפי דבריו ה"ה דאסור ללבוש המכובסים קודם לכן דהא דין אחר להם וכ"ז לחומר לדעת הפוסקים שהרי לא אסרו הכל אלא בשבוע שחל ט"ב בתוכה: (ז) כתב הרי"ן בתענית בגי' פרקים דף ע"ב ע"א דמדינא רחיצה שרי וכתב המ"מ פ"ח דהתם דמדינא רחיצה שריא אפילו בעט"ב א"כ נראה לכבוד שבת היה לנו להתיר מכל שכן דכיבוס דאסור מדינא ואפ"ה מותר לכבוד שבת אלא שנהגו איסור אפילו ברחיצה וכ"כ במהרי"ל בשבת של חזון מותר לרחוץ ראשו במים צוננים אבל לא בחמין וב"י כתב

בשם מהר"י מולין דמותר לרחוץ ראשו בחמין אבל לא פניו ידיו ורגליו אלא בצונן וכתב בספר הפרנס דחופף ראשו סמוך לשבת וכן איתא בתשובת מהרי"ל סימן ט"ו ושמעתי מקצת ב"א נוהגים שמי שחופף ראשו כל ע"ש גם בע"ש זו חופפין ראשן אבל לרחוץ כל גופו כל אדם נוהגין בו איסור: (ח) כתב בתא"ו נ"יח ח"ב ויש מקומות שנוהגים להצניע סכין של שחיטה ולא לשחוט לקצבים מר"ח אב עד אחר ט"ב וכ"כ הרמב"ן עכ"ל וכ"ה בהג"מ וכ"ה המנהג מלבד מה ששוחטים לצורך השבת או לחולה או למילה וכדומה לו: (ט) וכתב בתשו' מהרי"ל סי' ט"ו ול"נ דמאחר דכבר כתבתי דמותר לשתות יין בסעודת מצוה א"כ כ"ש יין הבדלה דהוה יין של מצוה ואין לפקפק דליבעי התרה מאחר דהוה כמו נדר די"ל דמעיקרא בכה"ג לא נהגו וכמ"ש מהר"מ בהג"מ פ"א דהלכות תענית לענין תענית בה"ב שאירע בהן ברית מילה: וכתב עוד באגודה דנוהגין שלא לשתות שכר ואין המנהג בדבריו דאפילו שכר דבש שותין כתוב במנהגים מהרא"ק דאם אירע סעודת מצוה כגון מילה ופדיון הבן או סעודת אירוסין או סיום מסכתא מותר לקבץ מנין מצומצם לאכול בשר ולשתות יין וכן כתב מהרי"ל ומנהגים מהר"א טירנא וכתבו דאף בערב תשעה באב דינא הכי ומ"מ נ"ל ובלבד שלא בסעודה המפסיק בה ובמהרי"ל חולק דבעט"ב אסור לאכול שם רק מנין מצומצם וכן בשבוע שחל ט"ב להיות בתוכה ויש מקילין בו אבל מר"ה עד שבוע שחל ט"ב בתוכה מותר לאכול שם השייכים למילה כגון קרוביו וריעיו עכ"ל: (י) וכ"ה בתשובת מהרי"ל וכ"כ בב"י סימן קס"ג דאם יכול לברך על הפרי אחר ט"ב שהחיינו לא יברך עליו בין המצרים משמע דבדבר דא"א לברך עליו אחר כך מותר לברך עליו ולאכלו דלא כמהרי"ל שכתב שלא לברך שהחיינו על שום פרי כתב בהגהת אשר"י פ"ב דתענית בשבת של חזון אין מחליפין כליהם רק הכתונת בלבד וכ"ה במרדכי הלכות ט"ב וכתב שם והכתונת הוא מעיל ולא חלוק וכן פירש רד"ק ומ"ש כתונת המעיל פעמים קורא שניהם כאחד עכ"ל והמנהג שלא ללבוש שם בגד לשבת חזון חוץ מהכתונת לבד וכ"ה באגודה וברוקח בהדיא וכ"ה במהרי"ל וכתב דאין להחליף את הטלית אלא ילבש טלית של חול וכתב שם מעשה בר"ש בנו הבחור שהיה לו נישואין בשבת נחמו וציווהו ללבוש כל בגדי שבת בשבת של חזון ואף במהרי"ל עשה שפינה ל"ץ לבנו בשבת ז' אב והיה האב לובש קטא של שבת לכבוד החתן. וכתב עוד דפורסין פרוכת של שבת אבל אם חל ט"ב בשבת ונדחה היו פורסין פרוכת המיוחד לחול כ"ה המנהג באוסטרייך ומגעניץ: ^ אולי צריך לומר בה'אוחזר מתוך " <https://he.wikisource.org/w/index>.

קטגוריה: `?title=php:טור_אורח_חיים_תקנא&oldid=1110350`
ארבעה טורים קטגוריה מוסתרת: ויקיטקסט - ערכים הדורשים בדיקה
תפריט ניווט כלים אישיים לא בחשבון שיחה התרומות יצירת חשבון כניסה
לחשבון מרחבי שם דף תוכן שיחה עברית צפיות קריאה שינויים
ממתיינים עריכה גרסאות קודמות עוד חיפוש ניווט עמוד ראשי ברוכים
הבאים שינויים אחרונים דף אקראית רומה לוי ויקיטקסט קהילה שער
הקהילה העזרה מזנון ארגון חולבקשות מבעלי הרשאות כלים דפים
המקושרים לכאן שינויים בדפים המקושרים דפים מיוחדים קישור
קבוע עמידע על הדף ציטוט הדף הזה הדפסה/ייצוא יצירת ספר גרסה
להדפסה הורדת EPUB הורדת MOBI הורדת PDF תסדירים אחרים דף
זה בשפות אחרות הוספת קישורים דף זה נערך לאחרונה ב-14 ביולי
2021, בשעה 09:28. הטקסט מוגש בכפוף לרישיון Creative Commons
ייחוס-שיתוף זהה 3.0; ייתכן שישנם תנאים נוספים. ר' את תנאי
השימוש לפרטים. מדיניות פרטיות אודות ויקיטקסט הבהרות משפטיות
תצוגת מכשירים ניידים מפתחים סטטיסטיקות הצהרה על
עוגיות `push(function(){mw.config.set({"wgPageParseReport": {"limitreport": {"cputime": "0.107", "walltime": "0.133", "ppvisitednodes": {"value": 516, "limit": 1000000}, "postexpandincludesize": {"value": 5773, "limit": 2097152}, "templateargumentsize": {"value": 607, "limit": 2097152}, "expansiondepth": {"value": 8, "limit": 100}, "expensivefunctioncount": {"value": 0, "limit": 500}, "unstripdepth": {"value": 0, "limit": 20}, "unstrip-size": {"value": 83, "limit": 5000000}, "entityaccesscount": {"value": 0, "limit": 400}, "timingprofile": [{"total": "100.00% 79.9071", "1": "82.53% 65.9481", "2": "789.25 27% .32", "3": "תבנית:טור", "4": "תבנית:טור/על-התורה", "5": "תבנית:טור/ספריא", "6": "תבנית:טור/ספריא", "7": "תבנית:טור/ספריא", "8": "תבנית:טור/ספריא", "9": "תבנית:טור/ספריא", "10": "תבנית:טור/ספריא", "11": "תבנית:טור/ספריא", "12": "תבנית:טור/ספריא", "13": "תבנית:טור/ספריא", "14": "תבנית:טור/ספריא", "15": "תבנית:טור/ספריא", "16": "תבנית:טור/ספריא", "17": "תבנית:טור/ספריא", "18": "תבנית:טור/ספריא", "19": "תבנית:טור/ספריא", "20": "תבנית:טור/ספריא", "21": "תבנית:טור/ספריא", "22": "תבנית:טור/ספריא", "23": "תבנית:טור/ספריא", "24": "תבנית:טור/ספריא", "25": "תבנית:טור/ספריא", "26": "תבנית:טור/ספריא", "27": "תבנית:טור/ספריא", "28": "תבנית:טור/ספריא", "29": "תבנית:טור/ספריא", "30": "תבנית:טור/ספריא", "31": "תבנית:טור/ספריא", "32": "תבנית:טור/ספריא", "33": "תבנית:טור/ספריא", "34": "תבנית:טור/ספריא", "35": "תבנית:טור/ספריא", "36": "תבנית:טור/ספריא", "37": "תבנית:טור/ספריא", "38": "תבנית:טור/ספריא", "39": "תבנית:טור/ספריא", "40": "תבנית:טור/ספריא", "41": "תבנית:טור/ספריא", "42": "תבנית:טור/ספריא", "43": "תבנית:טור/ספריא", "44": "תבנית:טור/ספריא", "45": "תבנית:טור/ספריא", "46": "תבנית:טור/ספריא", "47": "תבנית:טור/ספריא", "48": "תבנית:טור/ספריא", "49": "תבנית:טור/ספריא", "50": "תבנית:טור/ספריא", "51": "תבנית:טור/ספריא", "52": "תבנית:טור/ספריא", "53": "תבנית:טור/ספריא", "54": "תבנית:טור/ספריא", "55": "תבנית:טור/ספריא", "56": "תבנית:טור/ספריא", "57": "תבנית:טור/ספריא", "58": "תבנית:טור/ספריא", "59": "תבנית:טור/ספריא", "60": "תבנית:טור/ספריא", "61": "תבנית:טור/ספריא", "62": "תבנית:טור/ספריא", "63": "תבנית:טור/ספריא", "64": "תבנית:טור/ספריא", "65": "תבנית:טור/ספריא", "66": "תבנית:טור/ספריא", "67": "תבנית:טור/ספריא", "68": "תבנית:טור/ספריא", "69": "תבנית:טור/ספריא", "70": "תבנית:טור/ספריא", "71": "תבנית:טור/ספריא", "72": "תבנית:טור/ספריא", "73": "תבנית:טור/ספריא", "74": "תבנית:טור/ספריא", "75": "תבנית:טור/ספריא", "76": "תבנית:טור/ספריא", "77": "תבנית:טור/ספריא", "78": "תבנית:טור/ספריא", "79": "תבנית:טור/ספריא", "80": "תבנית:טור/ספריא", "81": "תבנית:טור/ספריא", "82": "תבנית:טור/ספריא", "83": "תבנית:טור/ספריא", "84": "תבנית:טור/ספריא", "85": "תבנית:טור/ספריא", "86": "תבנית:טור/ספריא", "87": "תבנית:טור/ספריא", "88": "תבנית:טור/ספריא", "89": "תבנית:טור/ספריא", "90": "תבנית:טור/ספריא", "91": "תבנית:טור/ספריא", "92": "תבנית:טור/ספריא", "93": "תבנית:טור/ספריא", "94": "תבנית:טור/ספריא", "95": "תבנית:טור/ספריא", "96": "תבנית:טור/ספריא", "97": "תבנית:טור/ספריא", "98": "תבנית:טור/ספריא", "99": "תבנית:טור/ספריא", "100": "תבנית:טור/ספריא"}], "scribunto": {"value": "0.005", "limit": "10.000"}, "limitreport-memusage": {"value": 664553, "limit": 52428800}, "cachereport": {"origin": "mw1409", "timestamp": "20220307201157", "ttl": 18`

133", "ppvisitednodes": {"value": 516, "limit": 1000000}, "postexpandincludesize": {"value": 5773, "limit": 2097152}, "templateargumentsize": {"value": 607, "limit": 2097152}, "expansiondepth": {"value": 8, "limit": 100}, "expensivefunctioncount": {"value": 0, "limit": 500}, "unstripdepth": {"value": 0, "limit": 20}, "unstrip-size": {"value": 83, "limit": 5000000}, "entityaccesscount": {"value": 0, "limit": 400}, "timingprofile": [{"total": "100.00% 79.9071", "1": "82.53% 65.9481", "2": "789.25 27% .32", "3": "תבנית:טור", "4": "תבנית:טור/על-התורה", "5": "תבנית:טור/ספריא", "6": "תבנית:טור/ספריא", "7": "תבנית:טור/ספריא", "8": "תבנית:טור/ספריא", "9": "תבנית:טור/ספריא", "10": "תבנית:טור/ספריא", "11": "תבנית:טור/ספריא", "12": "תבנית:טור/ספריא", "13": "תבנית:טור/ספריא", "14": "תבנית:טור/ספריא", "15": "תבנית:טור/ספריא", "16": "תבנית:טור/ספריא", "17": "תבנית:טור/ספריא", "18": "תבנית:טור/ספריא", "19": "תבנית:טור/ספריא", "20": "תבנית:טור/ספריא", "21": "תבנית:טור/ספריא", "22": "תבנית:טור/ספריא", "23": "תבנית:טור/ספריא", "24": "תבנית:טור/ספריא", "25": "תבנית:טור/ספריא", "26": "תבנית:טור/ספריא", "27": "תבנית:טור/ספריא", "28": "תבנית:טור/ספריא", "29": "תבנית:טור/ספריא", "30": "תבנית:טור/ספריא", "31": "תבנית:טור/ספריא", "32": "תבנית:טור/ספריא", "33": "תבנית:טור/ספריא", "34": "תבנית:טור/ספריא", "35": "תבנית:טור/ספריא", "36": "תבנית:טור/ספריא", "37": "תבנית:טור/ספריא", "38": "תבנית:טור/ספריא", "39": "תבנית:טור/ספריא", "40": "תבנית:טור/ספריא", "41": "תבנית:טור/ספריא", "42": "תבנית:טור/ספריא", "43": "תבנית:טור/ספריא", "44": "תבנית:טור/ספריא", "45": "תבנית:טור/ספריא", "46": "תבנית:טור/ספריא", "47": "תבנית:טור/ספריא", "48": "תבנית:טור/ספריא", "49": "תבנית:טור/ספריא", "50": "תבנית:טור/ספריא", "51": "תבנית:טור/ספריא", "52": "תבנית:טור/ספריא", "53": "תבנית:טור/ספריא", "54": "תבנית:טור/ספריא", "55": "תבנית:טור/ספריא", "56": "תבנית:טור/ספריא", "57": "תבנית:טור/ספריא", "58": "תבנית:טור/ספריא", "59": "תבנית:טור/ספריא", "60": "תבנית:טור/ספריא", "61": "תבנית:טור/ספריא", "62": "תבנית:טור/ספריא", "63": "תבנית:טור/ספריא", "64": "תבנית:טור/ספריא", "65": "תבנית:טור/ספריא", "66": "תבנית:טור/ספריא", "67": "תבנית:טור/ספריא", "68": "תבנית:טור/ספריא", "69": "תבנית:טור/ספריא", "70": "תבנית:טור/ספריא", "71": "תבנית:טור/ספריא", "72": "תבנית:טור/ספריא", "73": "תבנית:טור/ספריא", "74": "תבנית:טור/ספריא", "75": "תבנית:טור/ספריא", "76": "תבנית:טור/ספריא", "77": "תבנית:טור/ספריא", "78": "תבנית:טור/ספריא", "79": "תבנית:טור/ספריא", "80": "תבנית:טור/ספריא", "81": "תבנית:טור/ספריא", "82": "תבנית:טור/ספריא", "83": "תבנית:טור/ספריא", "84": "תבנית:טור/ספריא", "85": "תבנית:טור/ספריא", "86": "תבנית:טור/ספריא", "87": "תבנית:טור/ספריא", "88": "תבנית:טור/ספריא", "89": "תבנית:טור/ספריא", "90": "תבנית:טור/ספריא", "91": "תבנית:טור/ספריא", "92": "תבנית:טור/ספריא", "93": "תבנית:טור/ספריא", "94": "תבנית:טור/ספריא", "95": "תבנית:טור/ספריא", "96": "תבנית:טור/ספריא", "97": "תבנית:טור/ספריא", "98": "תבנית:טור/ספריא", "99": "תבנית:טור/ספריא", "100": "תבנית:טור/ספריא"}], "scribunto": {"value": "0.005", "limit": "10.000"}, "limitreport-memusage": {"value": 664553, "limit": 52428800}, "cachereport": {"origin": "mw1409", "timestamp": "20220307201157", "ttl": 18

```
14400,"transientcontent": false } } }); mw. config.  
set({"wgBackendResponseTime": 181,"wgHostname": "mw14  
;({;({"01
```

סימן תקנב - דיני ערב ט' באב

(א) כתב המרדכי הל' ט"ב דצלי מיקרי בישול (ב) וכן המנהג דלא כמנהג מהרא"ק שכתב דצריך לחלצם. (ג) וכבר כתבתי לעיל סימן תקנ"א שהמנהג פשוט במדינות אלו שלא לאכול בשר ולשתות יין מר"ח רק לדבר מצוה שרי וכתוב באגודה דאין לשתות שכר בסעודה המפסקת ואין נוהגין כן. כתב מהרי"ל בעט"ב אוכלין סעודה השייכה ללילה קודם מנחה ואחר כך הולכין לב"ה ומתפללין מנחה וחוזרין ואוכלין סעודה המפסקת עכ"ל וכ"ה דמנהג אך טוב לאכול אותה סעודה קודם חצות או שלא יאכל כדי שבעו ויהא בדעתו לאכול עוד סעודה קבוע שלא יהיה בכלל אותן שכתב הרמב"ן דהוה בטנם בטן רשעים ונוהגין בכל המקומות להרבות קצת בסעודה זו שאוכלין קודם מנחה רק נזהרין מבשר ויין זהו מנהג של רוב העם חוץ מהמדקדקים שזהירים גם בסעודה זו למעט באכילתו וני"ל טעם המנהג דס"ל דלא מקרו בטן רשעים רק כשאוכלין בשר ויין אבל בשאר מינים יש להרבות דומיא דעי"כ שמרבין בסעודה כדי שיוכלו להתענות ולא יזיק להם התענית וראייה קצת ממדרש איכה רבתי דאמר ישיחו בי יושבי שער ונגינות שותי שכר אלו ישראל שאוכלין ושותין ומשתכרין בעט"ב ואחר כך קורין איכה עכ"ל אבל מ"מ שומר נפשו ירחק מזה כי כדאי הוא בית אלהינו לאבד עליו סעודה א' בשנה ודי שיאכל האדם כדי צורכו כמו שאר העם שמתענין ולא להרבות בסעודה כלל: (ד) ובמהרי"ל וכן אם התענה תענית חלום: (ה) וכתוב במנהגים משום מהרא"ק ויש לשליח צבור לומר המבדיל בין קודש קודם שיחלוץ מנעלים:

סימן תקנג - דין סעדה המפסקת

סימן תקנד - דברים האסורים בתשעה באב

(א) כתבו מנהגים ומהרי"ל דאסור ללמוד בעט"ב אחר חצות ואם חל ט"ב ביום א' א"א פרקים במנחה בשבת. וכתוב עוד במנהגים דמותר לחזור הפרשה בט"ב וכתב עוד בתשובת מהרי"ל סימן מ"ד דאפילו חל ערב ט"ב בשבת אפ"ה אין ללמוד אחר חצות. (ב) וכ"כ הכלבו: (ג) ומשמע שם דאפילו אינה מצטערת נמי אסור ואין המנהג כדבריו: (ד) והמ"מ ריש פ"ה מיהו לקמן סי' תקנ"ט משמע מדברי ב"י דיולדות נוהגות להתענות אחר ז' וע"ל גבי ברכת כוס של מילה: (ה) ונראה דאף על גב דלענין טבילה מחמירין ואין טובלין משום דכדאי בית אלהינו לאבד עליו טבילה אחת בשנה או משום טעמים אחרים שכתבו התוס' פ"ב דביצה מ"מ לענין רחיצה לתפלה או לשאר מצות כ"ע מודו דשרי וכ"ה המנהג: (ו) ואינו נ"ל לדחות דברי הגאונים מפני סברא בעלמא וכדאי הם לסמוך עליהם ואע"פ שכתב רבינו ירוחם דקולא גדולה היא מ"מ לא מלאו לבו לחלוק עליהן ודלא כב"י שדחה דבריהם בקש וכתב דאין להקל בדבר. (ז) ומהר"א כתב בהגהותיו דאנו נוהגין בו איסור ושמש בית הכנסת מכריז דברים שבצנעה נוהג וכ"ה במנהגים ובאגודה ובהג"מ דמ"ק הל' ט"ב דבט"ב ויוה"כ אסור לישן עם אשתו במטה וע"ל סי' תרי"ד דאסור ליגע באשתו ביוה"כ כאילו היתה נדה ואפשר דה"ה בט"ב. (ח) וכ"ה במרדכי. (ט) במנהגים שלנו כתוב ואסור במלאכה עד חצות: (י) כתב בת"ה סימן קצ"ו כל מלאכה בין של טורח בין שאינו של טורח אפי' מלאכת הדיוט אם יש בה שיהוי קצת שמשתהה בה אין לעשותה בט"ב מפני שע"י כך מתבטל מעינוי אבל הדלקת נרות וקשירה וכדומה שאין בה שיהוי מותר: (יא) מיהו נוהגין להקל במלאכה ובכמה דברים אחר חצות אבל ברחיצה לא ראיתי שנוהגין להקל:

סימן תקנה - דיני תפלין וציצית בט' באב

(א) כתב הכלבו בשם ראב"ד ועדיף טפי לשום אפר מקלה בראשו במקום תפילין אפר תחת פאר עכ"ל: ^ צ"ל הרמב"ן.

סימן תקנו - תשעה באב שחל ביום ראשון

(א) וכן במנהגים שלנו ובמרדכי בהגהות בהל' ט"ב ומבדילין בתפלה אע"פ שאין מבדילין על הכוס וע"ל סימן רצ"ט המתענה ג' ימים אחר השבת אימתי מבדיל. או חזר מתוך " https://he.wikisource.org/w/index.php?title=טור_אורח_חיים_תקנו&oldid=852091 קטגוריה: ארבעה טורים תפריט ניווט כלים אישיים לא בחשבון שיחה התרומות יצירת חשבון כניסה לחשבון מרחבי שם דף תוכן שיחה עברית צפיות קריאה שינויים ממתנינים עריכה גרסאות קודמות עוד חיפוש ניווט עמוד ראשי ברוכים הבאים שינויים אחרונים דף אקראי תרומה לויקיטקסט קהילה שער הקהילה עזרה מזנון ארגון חולבקות מבעלי הרשאות כלים דפים המקושרים לכאן שינויים בדפים המקושרים דפים מיוחדים קישור קבוע מידע על הדף ציטוט הדף הזה הדפסה/ייצוא יצירת ספר גרסה להדפסה הורדת Epub הורדת MOBI הורדת PDF תסדירים אחרים דף זה בשפות אחרות הוספת קישורים דף זה נערך לאחרונה ב־22 ביולי 2018, בשעה 23:16. הטקסט מוגש בכפוף לרישיון Creative Commons ייחוס-שיתוף זהה 3.0; ייתכן שישנם תנאים נוספים. ר' את תנאי השימוש לפרטים. מדיניות פרטיות אודות ויקיטקסט הבהרות משפטיות תצוגת מכשירים ניידים מפתחים סטטיסטיקות הצהרה על עוגיות. (RLQ=window.RLQ||[]).mw.push(function() {config.set("wgPageParseReport":{"limitreport":{"cputime":"0.084","walltime":"0.106","ppvisitednodes":{"value":387,"limit":1000000},"postex

```
pandincludesize": {"value": 3768,"limit": 2097152},"templatear-
gumentsize": {"value": 501,"limit": 2097152},"expansiondepth"
: {"value": 8,"limit": 100},"expensivefunctioncount": {"value":
0,"limit": 500},"unstrip-
depth": {"value": 0,"limit": 20},"unstrip-
size": {"value": 0,"limit": 5000000},"entityaccesscount": {"valu
total"," - 1 656 .79 00% .100"]:"e": 0,"limit": 400},"timingprofile
1 930 .34 85% .43 " , תבנית: טור", " 95. 92% 76. 410 1
.11 " , תבנית: טור/על_התורה", " 39 .37% .31 2 357 .31 37%
827 .5 32% .7 " , תבנית: ררר", " 7 .49% .5 1 965 .5 49%
6 374 .9 77% " , תבנית: צבע_גופן", " 5 .26% .4 2 191 .4 26%
1 628 .3 55% .4 " , תבנית: טור/ספריא", " 4 .14% .3 1
scribunto": {"limitreport-","{[גופן"]},
timeusage": {"value": "0. 006","limit": "10. 000"},"limitreport-
memusage": {"value": 664553,"limit": 52428800} },"cachereport
": {"origin": "mw1441","timestamp": "20220307201201","ttl": 18
mw. config. ; ( { 14400,"transientcontent": false }
set({ "wgBackendResponseTime": 164,"wgHostname": "mw13
; ( ; 93" ) }
```

סימן תקנז - לומר נחם ועננו בתשעה באב

(א) וכ"ה המנהג. (ב) כתב מהרי"ל מי שאכל בט"ב צ"ל נחם בבה"מ ומיהו נראה אם לא אמרו אין מחזירין אותו:

סימן תקנח - במוצאי תשעה באב אין אוכלין בשר

סימן תקנט - מנהגי תשעה באב ודין מילה בתשעה

באב

(א) אבל המנהג לישב ע"ג ספסלים מיד אחר יציאת בה"כ של שחרית דהיינו עד אחר חצות היום מאריכים עם הקינות בבה"כ כתב במנהגים ומסירין הפרוכת מלפני ארון הקודש על שם בצע אמרתו וכ"ה המנהג.

(ב) במהרי"ל כשהיה קורא איכה היה קורא איכה ראשון בקול נמוך ובב' איכה היה מגביה קולו מעט יותר וכן הפסיק מעט בין כל איכה ואיכה וכ"ה המנהג וע"ל סי' ת"ץ דמברכין על איכה לקרות מגילה וכ"ה בהגהת מרדכי דמ"ק דף שצ"ו והג"מ בפ"ה בשם מוהר"ם וב"י כתב והעם נהגו שלא לברך על שום מגילה רק על מגילת אסתר עכ"ל ואין המנהג כדבריו וכתבו עוד הגהות אכן יש לאומרה בנחת ובלחש וכשיגיע החזן עד השיבנו אליך וגומר יאמר הקהל אותו פסוק בקול רם וחוזר החזן וגומר עכ"ל ובמהרי"ל כתב ובסיומו היו הקהל אומרים פסוק השיבנו שנית בקול רם והחזן נופלו. בהג"מ פ"ה דתענית וחוזר ומתחיל זכור ה' מה היה לנו אוי הביטה וראה את חרפתנו אמה"ל וכן חולק כל הפסוקים אמצעיתן באוי וסופן באוי מה היה לנו עכ"ל עוד שם בהגדה ואומר בסוף קינות קצת פסוקי נחמה וכן נוהגים ברוטנבורג עכ"ל וכן נוהגים במקומינו: (ג) ובמנהגים שלנו קדיש שקודם איכה שלם אבל כל הקדישים שהן לאחר האיכה בלא תתקבל עד למחר אחר יציאה מבהכ"נ: (ד) ובמנהגים שלנו וא"א למנצח בנגינות ולא ויתן לך וכ"כ הכלבו כתב מהרי"ל ואין מברכין הבנים באותו מ"ש: (ה) וכתב המרדכי דמ"ק דף שצ"ו ע"ג דאין לאומרן רק בלחש: (ו) ואין מנהגנו כן אלא אומרים השירה כמו בשאר ימים: (ז) וכן נוהגין וכתוב במנהגים שלנו דא"א ג"כ פיטום הקטורת אף מי שנוהג לאומרו בכל יום: (ח) וכן נוהגים: (ט) ובמרדכי הלכות ט"ב דא"א אותו: (י) ואין מנהג זה במקומינו ואין מברכין דיין אמת כלל: (יא) והמנהג במדינתנו למולו מיד אחר הקינות וכ"כ מהרי"ל וכן ראיתי מעשה: , עיין בי"ד סימן רס"ה: (יב) וכתב במהרי"ל במילה שחלה בט"ב עצמו ופסק דהמוהל וסנדק ואבי הבן ילבשו בגדי שבת אחר הקינות כשבאין למול

התינוק: ^ צדקתך וצדקתך. ^ צ"ל ודחינוהו.

סימן תקס - לעשות זכר לחרבן

(א) ומיהו המנהג כדברי הטור דעל ידי שיור אמה על אמה נוהגין היתר
בבל: (ב) ובעירינו נהגו בשתיהן אפר על ראש החתן וגם החתן משבר
הכוס שמברכין עליו ברכת אירוסין ולכן נהגו לברך ברכת אירוסין על
כוס של חרס.

סימן תקסא - דין הרואה ערי יהודה וירושלים והמקדש בחרבנן

הלכות תענית

סימן תקסב - דין קבלת התענית

(א) וכ"ה בהג"א פ"ק דתענית בעינן להמתין עד שיראה ג' כוכבים או עד שהלבנה זורחת בכה ומאירה על הארץ. (ב) והטור חולק עליו כמ"ש בסמוך לענין תענית שעות וכן דעת הרא"ש ותוספות: (ג) ומדברי הטור למטה משמע כדברי המרדכי והגמ"י: (ד) ונ"ל דמאי דכתב מהר"י דנוהגים להתפלל ענינו אף על פי שאינו משלים הוא הדין אם לא קבלו מאתמול דהא תענית שעות מיהא איתא וכל זה בתענית יחיד דהא בלאו הכי יכול להוסיף בשאלת צרכיו בשומע תפלה כמ"ש לעיל סימן קי"ט אבל ש"ץ לא יאמר ענינו אלא אם קבלו מאתמול ומשלים כן נ"ל וכן נוהגין דוודאי דברי הפוסקים שכל תענית שלא שקעה עליו חמה ושלא קבל עליו מאתמול אינו תענית לענין ענינו עיקר שהרי הם רוב הפוסקים והעיקרים ולדידהו אין מתענין לשעות אלא א"כ משלימין ומה שנוהגים להתפלל ענינו היינו ביחיד מטעם שכתבתי וכ"נ בי ימי תשובה שהיחיד אומר ענינו והש"ץ אינו אומר ענינו אלא בצום גדליה כשמשלימין וכן עיקר: (ה) ואין המנהג כן אלא מתפלל כל יום ויום ענינו בתפלת מנחה וכ"פ מהרא"י בכתביו בסימן ק"פ. (ו) ול"נ דוודאי לדעת המפרשים שכל תענית שלא שקעה עליו חמה לא שמיה תענית לענין ענינו קאמר כמ"ש לעיל בודאי דגם בי ימי התשובה אין להתפלל ענינו כשאינו משלים דלא עדיף משאר תענית וראב"ן שהתפלל ענינו דמפרש הא דקאמר לא שמיה תענית לא לענין ענינו קאמר אלא לענין שאינו יוצא ידי נדרו כמ"ש לעיל:

סימן תקסג - דין מי שהרהר בלבו להתענות

(א) וכ"כ בהגה"מ ובכלבו ובמ"מ:

סימן תקסד - דין ליל שלפני התענית

סימן תקסה - דין תפלת עננו

(א) כתב הרשב"א סימן כ"ה מיחיד שהתענה ששאלתם אם יאמר עננו ה' ביום התענית הזה תשובה יאמר עננו ובלשון רבים אף על פי שהוא יחיד דלעולם ישתתף עצמו עם הציבור וכך נוהגין ואם ירצה לומר תחנונים ובקשת רחמים כפי מה שצריך לשעתו ובלשון יחיד כעין חלבי ודמי שנתמעט היום אף על פי שאמרה בלשון יחיד הרשות בידו עכ"ל ונראה לומר דלאו דוקא שיאמר עננו ביום תענית הזה אלא יוכל לומר עננו ה' ביום תעניתנו אף על גב דרבים אין מתענים עמו מ"מ יכול לומר תעניתנו כלומר כשיתענו כמו שיוכל לומר עננו כשיתפללו וכן נ"ל וכן נהגו: (ב) וכ"ה המנהג ומדברי הכלבו משמע דבד' צומות אף יחיד אומרו בכל תפלותיו ולא נהיגין כן: (ג) ובתשובת הרשב"א דלעיל כדברי רבינו לאומרה בלשון יחיד: (ד) אבל ממנהגות שלנו דיכול לאומרה אבל לא יפסיק בהן בשמונה עשרה כתב מהרי"ו בשם א"ז דאין ליחיד לומר סליחות כתב מהרי"ו תפלת האדרת והאמונה יכול יחיד לאומרה כל ימות השנה אבל צבור אסור לאומרה רק ביוה"כ. (ה) וכ"כ בתה"ד סי' ח':

סימן תקסו - דין תענית צבור

(א) וז"ל מהרי"ל מצאתי במנהגים אם הסכימו הקהל להתענות בה"ב או יותר או פחות לא קורין בבקר כי אם פרשת השבוע ולערב קורין ויחל אבל אם קבעו תענית בימי אגד"ו קורין ויחל גם בשחר: (ב) כתב הרד"א כשאומרים ויקרא בשם ה' יש להפסיק מעט בין בשם לשם ובקרא כתיב בטיפחא:

סימן תקסז - טעימה ורחיצת הפה שמתר בתענית

(א) ובמהרי"ל כתב דמותר לשפשף גרונו במים בתענית צבור אבל לא בתשעה באב וב"כ: (ב) ובמרדכי דתענית ע"ב דף רע"ז משמע דב"כ יש להחמיר לכתחלה אבל לא בשאר תעניות וכן הוא בהגה"מ פ"א ועיין לקמן הלי' יו"כ סימן תרי"ב:

סימן תקסח - דיני נדרי תענית

(א) ובמהרי"ל מעשה באחד ששכח ואכל בעשרה בטבת וצוהו מהרי"ל להתענות בה"ב לכפרה: (ב) וכ"כ רי"ו פ"ד ח"א ובהגה"ה פ"ק דשבת באשר"י משמע דכה"ג מקרי יום סתם: (ג) ונראה דה"ה חש"מ וכ"כ מהרי"ל. (ד) וכתב באגור דאומר אחר תפלה אלהי בזמן שבית המקדש קיים כו': (ה) כתב בספר של מהרא"י ז"ל שבי ימים ובי לילות רצופים יש לחשבן ולהשוותן נגד מי יום שאינן רצופים עכ"ל ומצאתי כתוב במנהגים וז"ל בתשובת מהר"ם מ"ץ סי' ס"ב בקנס לאחד שעבר חרם קדמונים להתענות מי יום בכל שבוע ב"ה וכתב על זה ואם רוצה להתענות נגד זה ג' ימים וגי לילות רצופין לא יפטור בכך למען ישים אל לבו עונותיו ימים רבים ויתכפר לו באריכות הזמן עכ"ל הר"מ הר"י פירש שאין לדמות ג' ימים למי יום אע"פ שאינן רצופים מהר"ם מזמין אמר ששמע ממהר"ש שנראה לו ששני ימים ולילות רצופין בתענית חשובין כמי יום שאינן רצופין כתב מהר"י ברין אם אדם בריא דוקא ג' ימים וגי לילות ואם חלש די בבי ימים ובי לילות וכן בתשובת מוהר"ר חיים פלטיאל על נשים שמוצאות אצליהם ילדים כתב שגי ימים וגי לילות חשובין כמי ימים רצופין ע"כ מצאתי ונראה דכל זה לא מיירי אלא לענין אדם שנתחייב להתענות מי יום מכח איזה חטא ובהא מיירי כאן אבל מי שנדר להתענות מי יום לא יוכל לפטור נדרו אפי' בג' ימים וגי לילות ויותר אלא צריך לקיים מה שנדר וכ"ש אם היה המי יום שמתענין קודם ר"ה

ויה"כ דוגמת מי יום שהיה מרע"ה בהר שדוקא קאמר ולא יוכל לפטור עצמו בגי' ימים ולילותיהן ודלא כמו שהורה מוהר"ר שלמה לוריא ז"ל לאחד שנדר להתענות מי יום קודם ר"ה והורה לו להתענות בעד זה בגי' פעמים בגי' ימים ובג' לילות ונ"ל שטעה בהוראה זו מטעם שכתבתי ומצאתי ראייה לדברי במנחות פ' הרי עלי עשרון במשנה שור שוה מנה והביא שנים במנה לא יצא אפי' זה במנה חסר דינר וזה במנה חסר דינר לא יצא והי"ה כאן ואע"ג דיש לחלק בין קבלת תענית לגדר כדלקמן סי' תקי"ע מ"מ נראה דבזה אין לחלק וצריך לקיים מה שקיבל עליו ולא דמי להא דכתבתי בשם הראב"ד דיכול לפדות תענית במקום צער או אונס דשאני התם דאדעתא דהכי לא קיבל עליו אבל כאן דסוף סוף יצטער עצמו צריך לקיים מה שקבל עליו או ישאל על קבלתו כן נ"ל. ^ הכוונה לסימן ר"כ.

סימן תקסט - דין נודר בעת צרה

(א) וכ"כ הג"א בשמו: (ב) עיין בי"ד סי' ר"ך.

סימן תקע - דין חנכה ופורים וימים שאין אומרים בהם תחנה שנפגשו בתוך ימי נדרי תענית,

סימן תקעא - מי הם החוטאים לישב בתענית

סימן תקעב - באיזה ימים אין גוזרים תענית צבור

סימן תקעג - שבטלה מגלת תענית

סימן תקעד - שנותנין בתענית חמרי מקום שיצא
ושהלך לשם

סימן תקעה - דיני תעניות שמתפללין בארץ ישראל
על הגשמים

(א) והא דכתב דעושין התענית על הסדר כן דעת הרשב"א בתשובה דלא כ"א דאם היה צורך גדול לגשמים גוזרין מיד תענית כחומרות ז' אחרונות: (ב) והרשב"א בתשובה כתב כדברי הראב"ד,

---

סימן תקעו - על איזה דברים מתעניין ומתריעין

(א) וכ"כ מהר"א מפר"ג בהגהות. (ב) דמדברי רבינו נראה דחבין דברי הרמב"ם אפילו בממיתין ולכן כתב דבנחשים ועקרבים מתעניין אבל לא באחרים מטעם שכתב שם המ"מ שיכולין להשמר מהן אבל אי איירי במזיקין לחוד מ"ש אלו מאלו וכן יש להקשות על דברי הרמב"ם אי במזיקין לחוד איירי מ"ש אלו דנקט אפילו כל דבר נמי מיהו יש לדחות דלעיל מיירי במזיקים לחוד מיהו דברים אחרים יש לחוש שמא ימותו ג"כ אבל באלו ס"ל לרמב"ם דאין לחוש ורבינו ס"ל דאפילו בנחשים ועקרבים נמי חוששין וכן נ"ל:

סימן תקעז - אם נתרבו הגשמים עד שמטשטשים הקרקע איך מתנהגים

(א) כתב הר"ן פ"ק דתענית דס"ט ע"ב ואומר ענינו ה' ענינו על סדר האל"ף בי"ת כמו שאנו עושים עשרת ימי תשובה:

סימן תקעח - שכל יחיד יתענה ויתפלל על צרתו

סימן תקעט - סדר תפלות באלו התעניות

(א) ובהג"א בכל תענית צבור קורין ויחל ומדלג מעשה עגל ומתחיל פסל לך עד אשר אני עושה עמך וכ"ה ברוקח וכתב שם דהקהל קורין פסוק שוב מחרון אפך וגומר וכן ה' ה' עד ונקה ופסוק וסלחת וגומר והחזן שותק בשעה שהקהל אומרים פסוקים אלו וגם החזן חוזר וקורא אותן וכן המנהג כתב האגור בשם שיבולי לקט תענית בע"ש אין קורין למנחה ובמהרי"ל כתב דקורין ויחל. ^ הכוונה שממשיך מכאן את סדר התפילה, ברכת השנים, תקע בשופר וכו', כרגיל בלי הוספות, עד שמגיע לשמע קולינו. ^ הכוונה עד "לעילא [מכל ברכתא ושירתא]".

סימן תקפ - ימים שמתענים בהם

(א) ומצאתי כתוב בליקוטי מהר"ש, כשנשא אשתו הרבנית בחנוכה, לא התענה אותו היום של חתונתו; ובנו היה לו חופה בראש חודש ניסן, וציווהו להתענות משום דראש חודש ניסן הוא מן הימים שדרכן של בני אדם להתענות בהן, עד כאן לשונו. ובגליון מצאתי כתוב: אבל שמעתי שבנו של מהר"ש היה לו חופה בחנוכה דראש חודש טבת, וציווהו להתענות, ואמר שאילו לא היה ראש חודש וחנוכה היה גם הוא מתענה, כי כן היה דרכו להתענות בחתונת בניו, עד כאן לשונו. ובמנהגים החדשים כתוב בשם גליון, דבחנוכה אין להתענות, ובניסן יש להתענות.

הלכות ראש השנה

סימן תקפא - דיני ימי תחנונים וערב ראש השנה

(א) ובמנהגים של מהר"א טירנא מנהג לתקוע מר"ח אלול עד ער"ה שהוא זכור ברית ואז מפסיקין לתקוע וחוזרין ותוקעין בר"ה וזהו ל' יום וסמך לדבר תקעו בחדש שופר דמשמע חודש שלם שהוא ל' יום והכל כדי לערבב השטן שלא ידע מתי ימי ר"ח ולכן נמי אין מברכין חדש תשרי עכ"ל וכן המנהג רק שאין תוקעין רק בשחרית ובהגהות מהר"א שיש נוהגין להפסיק לתקוע ג' ימים קודם ר"ה אבל המנהג כדברי מהר"א טירנא: (ב) כתב מהרא"י בפסקיו סימן ל"ג דאבל אסור לילך לסליחות אף על פי שהוא בלילה אפילו ביום הראשון של סליחות אמנם זכור ברית דהיינו ער"ה שהוא יום התענית לכל משמע דשרי וכתב בהג"א סוף תענית משום א"ז שת"ח שיש לו יראת שמים צריך להתפלל סליחות אלו שקודם ר"ח וכתב המרדכי דתענית דף ר"ז ע"א דנהגו לעבור לפני התיבה בר"ה וי"ה פרנסים המנהיגים המגינים על הדור שלהם וכ"ה ברוקח ומצאתי בהגהת מנהגים מי שאינו נשוי אשה לא יתפלל ר"ה וי"ה דומיא דכ"ג דהיו מתקינים לו אשה כדאיתא (ביומא ב.) אבל בשאר ימי סליחות שרי עכ"ל כתב מהר"י"ו סימן מ"ז ששאלת אם אבל יכול להתפלל ימים נוראים זכורני כשהייתי במי"ץ היה שם א' אבל על אביו ומהר"י מולין לא רצה להתיר לו להתפלל בישוב א' ומהר"י מולין עצמו התפלל ימים נוראים בימי אבלו וכן מהר"ר געציל ואפשר שאני התם דלא הוי עדיף מינייהו והרי אבל אסור בת"ת ואם רבים צריכים לו מותר וה"נ הוי כרבים צריכין לו עכ"ל ובמהר"ל ס"ה י"ט כתב בשם מהר"ש שהורה לאבל להתפל אחר ז' ימי אבלו ואע"פ שמת לו מת תוך ז' קודם ר"ה מ"מ י"ט מפסיק האבילות וא"כ כלים הז' קודם ר"ה ולכן מותר להתפלל כתב הכלבו יש מקומות שנוהגין מי שמתפלל שחרית באשמורת הבקר סליחות מתפלל אמש ערבית ושחרית תפלת יוצר ונהגו לחזור אחר הש"ץ ראוי והגון כו' ע"ש על כי התפלה נגד עבודה תקנוה וצריך לדקדק במספר שניו כמספר שני העובדים עבודה שהוא מבן כ"ה שנה ולמעלה והמצוה מן המובחר שיהא למעלה מן ל' שנים שאז לבו נשבר ונדכה ונהגו שאין מתפלל אלא מי שיש לו אשה דומיא דכ"ג שהיו מכינים לו אשה אחרת ושתהיה לו אשה לשומרו מן החטא עכ"ל בהגהת מנהגים ישנים ש"ץ שאינו מוציא אחד מן הקהל אפילו אחרים לא יצאו וכן המתפלל שלא ברשות אלא מחמת אלמות אין עונין אמן אחריו שנאמר בוצע ברך וגומר ע"כ מצאתי ועיין בח"מ ס"י קס"ז אי בני העיר כופין זה את זה לשכור להם מנין להתפלל ימים נוראים. (ג) והר"ן פ"ק דר"ה דף ס"ג ע"ב כתב

דיש נוהגים לקום מר"ח אלול: (ד) כתב מהרי"ל מנהג בכל תפוצות ישראל שאוכלין נערים ובתולות קודם עלות השחר של ער"ח עכ"ל ואני ראיתי הרבה מדקדקים שאכלו מעט כדי שיצאו ג"כ דברי הגהות דלעיל שכתב דיש נמנעים להתענות משום חוקות העו"ג לכן אוכלין מעט קודם עלות השחר ועוד נ"ל דאין צריך להתנות לאכול כמ"ש לעיל סימן תקס"ד דשאני תענית זה דהואיל והמנהג לאכול הואי כאילו התנה וכן נוהגים דלא כמהרי"ל שכתב שצריך להתנות כתב הכלבו בער"ה נוהגין להתענות ולתת צדקות גדולות ולטבול בנהר ואין מברכין על טבילה זו ומוהר"ם היה נוהג לשפוך על גופו ט' קבין מים חמין שהם רי"ו בצים במקום טבילה זו דאינה אלא משום טהרה ולא משום חובה עכ"ל. והמנהג הוא לטבול וע"ל ס"י תר"ו כתב מהרי"ל דנוהגים בער"ה ועיי"כ לילך על הקברות למען להכניע עצמו ליום הדין והמנהג בזמן הזה לומר על הקברות תחינות ובקשות כי בעוד לבו נכנע תפלתו רצויה ודעת המתים מהני כמו שמצינו בכלב שנשתטח על קברי אבות וע"ל סימן תר"ה אם נוהגים להביא כפרות בער"ה כמו שנוהגים בעיי"כ עוד כתב מהרי"ל תענית ער"ה א"צ להשלים ואין קורין ויחל וכ"כ במנהגים דאינו ת"צ לכן א"ל בער"ה ברכת כהנים ולא אלהינו ואלהי אבותינו כו' ודין עננו ע"ל סימן תקס"ב. (ה) כ"כ המרדכי ריש יומא וכ"ה המנהג שכל אי מתענה יי ימים

לכל הפחות:

סימן תקפב - סדר תפלת עשרת ימי תשובה וראש השנה

(א) במהרי"ל כתב דיש מקומות נוהגין לומר מערבית בבי לילות של ר"ה ואין מנהג כן במקומינו: (ב) ובמנהגים הקהל אומר פסוק של תקעו בחדש שופר וגומר: (ג) וכ"כ הרמב"ם פ"י מה' תפלה ולעיל ס"י קי"ח כתב בהדיא כדברי הר"י ולכן נ"ל דא"צ לחזור אם אמר מלך אוהב צדקה ומשפט ויש לסמוך אדבריהם בדיעבד וכן משמע המסקנא בהגהות מנהגים וכעין זה כתב הרשב"א בתשובה ס"י ל"ה. (ד) וכ' מהרי"ל דשבת ור"ה אומרים בברכה אי מעין ז' המלך הקדוש וחותמין בשל שבת לחוד וכן ביי"כ וכ"כ במנהגי שלנו: (ה) ואפי' אם אחד רצה לחזור לא יחזור

ע"ל סימן ק"ו. (ו) וכ"ה בהג"מ כתוב במנהגים כ"מ שאומרים בחול יום תרועה בשבת אומרים זכרון תרועה: (ז) כתוב במנהגים ואין לומר ודברך מלכנו אמת כו' אלא ודברך אמת. ^ נ"א שיתנהג עם ברואיו

סימן תקפג - דברים שנוהגים לאכל בליל ראש השנה

(א) וכ"כ הכלבו כתב עוד שאוכלין הריאה כו' לפי שהיא מאירת העינים וכן היה נוהג הר"ם ולא היה נוהר לאכול שום ואגוזים ולא שום דבר עכ"ל הכלבו ולא כמקצת שנוהרים לאכול אגוזים בר"ה ואומרים דאגוז בגימטריא חטא ובמהרי"ל דיש לזוהר בהן משום דמוציאין כיחה וניעה ומבטלין התפלה: (ב) כתב מהרי"ל שנוהגים שרגילין לילך אל הנהר ולומר תשוב תרחמנו וגו' משום דאיתא במדרש זכר לעקידה שעבר אברהם במים עד צוארו ואמר הושיעה כי באו מים עד נפש עכ"ל וכ"ה במנהגים אלא שהוסיף שרואין דגים חיים ואפשר שהיא לסימן שלא תשלוט בנו עין הרע ונפרה ונרבה בדגים בירושלמי דר"ה איתא האי מאן דדמיך בריש שתא דמיך מזליה לכן נוהרים שלא לישן בר"ה: (ג) כתב במהרי"ל שצריך לברך תחלה בפה"ע דהוי כדברים הבאים תוך הסעודה ומה שלוקחין תפוח כדי לרמוז על שדה תפוחים הידוע הנרמז במקרא (בראשית כז) ראה ריח בני כריח שדה עכ"ל מהרי"ל:

סימן תקפד - סדר קריאת התורה בראש השנה

(א) ואין המנהג כדבריו. (ב) ובתשובות בר ששת ס"י תקי"ב שלא לאומרו וכ"ה המנהג ובמהרי"ל כתב דנוהגים להאריך בתפלת ר"ה עד חצות: (ג) וכ"כ בנימין זאב בשם תשובת הגאונים: (ד) כ' הכלבו ויש מקומות שנהגו לקרות התוקע ממנין הה': (ה) וכתב מהרי"ל ומנהגים דאפי' חל בשבת

מלין מיד אחר אשרי ואומר יהללו וכתב מהרי"ל כשחל מילה בר"ה יאמר
סליחות השייכים למילה דהיינו זכור ברית במוסף גבי כי זוכר כל
הנשכחות אתה קודם יאמר זכור ברית עכ"ל ואין נוהגין כן ונוהגים לומר
יום ליבשה כשחל מילה בר"ה:

סימן תקפה - דין ברכת השופר

(א) בכלבו יש מקומות שנוהגין לתקוע בר"ה יום ראשון על הבימה וביום
ב' במקומו עכ"ל ואין נוהגין כן אלא תוקעין ב' הימים על הבימה קודם
התפלה והתקיעות שתוקעין על סדר התפלה בשניהם במקומו ב"י כתב
במנהגים ויהפוך השופר לצד ימין שנא' (זכריה ג) והשטן עומד על ימינו
לשטנו ובמהרי"ל והתוקע אל יסמוך לשום דבר שאם ינטל אותו דבר
הסומך עליו היה נופל ודרש מהרי"ל כשתוקע יהפוך השופר למעלה
שנאמר (תהלים מז) עלה אלהים בתרועה וכ"ה ברוקח. (ב) נוהגים שהחזן
המתפלל שחרית מקרא לפני התוקע מלח במלח סדר תקיעות כדי שלא
יטעה בתקיעתו ומנהג יפה היא: א' צ"ל וסמ"ג א' צ"ל אבי העזרי

סימן תקפו - דיני שופר של ראש השנה

(א) וטוב להחמיר: (ב) עיין תוספות פרק לולב הגזול (לא): שהאריכו בזה.
(ג) כתב הרשב"א בתשובה סימן כ"ג וסימן תר"ל דכל הפסול בשופר יום
ראשון פסול ביום שני. (ד) עיי' בבית יוסף סימן תק"צ: (ה) ול"נ דאם
בולט במקום הנחת פיו שאין תוקע רק בפנימי אף אם אינו בולט מצד
הרחב רק שוה לחיצון שם יצא דאין הקול יוצא רק מפנימי אבל כשחיצון
בולט לצד הראש יותר מפנימי אזי לא יצא דאי הקול יוצא משתיהן והוי
ב' שופרות: (ו) וכ"כ מהרי"ל דמותר לתקוע בו ומשמע שם דאפילו אם
יש לו שופר אחר שאינו של איל וזה שמובא הוא של איל נראה דה"ה אם

עשה עו"ג שאר איסור דרבנן כגון שעלה אחריה לאילן וכדומה דינו כאילו
הובא מחוץ לתחום וכ"כ המרדכי פי' לולב הגזול דאם עשה עו"ג שופר
בי"ט מותר לתקוע בו וע"ל סימן שכ"ח:

סימן תקפז - דין התוקע לתוך הבור

סימן תקפח - זמן תקיעת שופר

(א) וכתב המ"מ פ"ב דה' שופר דבי"ט נמי אפי' קטן שהגיע לחינוך
מתעסקים עמו וע"ל סימן ש"ח אם מותר לטלטל שופר בר"ה שחל להיות
בשבת כתב א"ז במס' ר"ה כיון שהותרה התקיעה לאנשים אפי' רצה
לתקוע כל היום הרשות בידו אע"פ שיצא כבר עכ"ל ולקמן סי' תקפ"ט
לא משמע כן וגם בסי' תק"צ לא משמע כן.

סימן תקפט - מי הם הראויים לתקיעת שופר

(א) ע"ל סי' י"ז מדין זה. (ב) וכן מהרי"ל פסק כדברי ראבי"ה והרא"ש
וכתב דאין לתקוע לנשים עד אחר שתקעו בצבור ולא קודם לכן מיהו אם
היא יולדת או חולה ואינה יכולה להמתין יתקע לה מיד וכתב עוד
דהאשה תברך לעצמה ואם לא יכולה לברך יברך התוקע בשבילה ול"נ
כדברי ב"י דאם תוקעין לה אחר שיצא לא יברך לה התוקע דאע"ג דאין
מוחין לנשים המברכות על מצות עשה מ"מ מוטב שלא לברך כמ"ש לעיל

סי' י"ז אבל לברך אחר בשבילה נראה דאסור דהרי אמרו כל הברכות כולן אע"פ שיצא מוציא חוץ מברכת הלחם והיין וה"ה לכל ברכת הנהנין שאם יצא אינו מוציא הואיל ואינו מחוייב בדבר אסור לברך לחבירו בשבילו וכ"ש בברכות אלו שהנשים בעצמן עדיף שלא לברך אלא שאין מוחין בידן שאין לאחר לברך בשבילן כן נ"ל וע"ל בסימן תקפ"ד התוקע לחולה מי יברך כתב בא"ז מעשה שהיה שתקע לאשה יולדת כל הסדר שתוקעין בישיבה: (ג) כתב מהרי"ו דצריך להשומע ליזהר שלא יפסיק כלל תוך התקיעה אפילו כיחו וניעו אסור לרוק דלא יפסיק משמע דבעינן ראשו וסופו של כל תקיעה ותקיעה לכן יזהר מלאכול דברים המביאים לידי כיחה וניעה לכן היה מהרי"ל נזהר לאכול אגוזים בר"ה:

סימן תקצ - סדר הראוי לתקיעת שופר

(א) וכ"ה בתה"ד סימן קמ"א דברים אלו דדברים של טעם והכי נוהגים שלא לדקדק באריכת השברים: (ב) אבל אין אנו נוהגין כן וכי עוד בת"ה דאע"ג דכתב בהגהה זו כשתוקע תשר"ת א"צ ליזהר רק שלא יעשה השברים ביותר ארוכים כשיעור ג' גנוחי וגי' ילולי מ"מ באלו התשר"ת שתוקעים לדעת ר"ת בסדר הברכות כדלקמן סימן תקצ"ב שעושין תשר"ת בשביל ספק תשי"ח ותשר"ת צריך ליזהר שלא יאריך בשברים כג' גניחות דשמא קש"ק הוא אמת ושיעור תרועה ותקיעה כג' גניחות ואם האריך הו"ל תקיעה ולא שברים וליכא למימר דנפקא ממ"נ וק"ל עכ"ל: (ג) אבל המנהג הפשוט במדינות אלו לעשות הכל בבי' נשימות ולא שמעתי מי שעשאן בנשימה אחת עכ"ל והאגור כתב שראה קצת תוקעין שעשאו בנשימה אחת והרבה פעמים תקעתי ועשיתי אותן בנשימה אחת עכ"ל: (ד) וכן הם דברי הרא"ש לעשות כל הג' שברים בנשימה א': (ה) כתוב בא"ז מדינא לא הוי צריך לתקוע אלא תקיעה א' בסוף סדר קשר"ק והיא היתה עולה על סדר קש"ק ג"כ וכן התקיעה דבסוף סדר קש"ק היא עולה לתחלת סדר קר"ק ולא תקנו לחזור ולתקוע לכל סדר אלא משום רווחא דמלתא מיהו אם לא עשה אלא תקיעה א' לשניהן יצא עכ"ל ביאור דבריו דהרי אנו עושין ג' סדרים אלו מכח ספיקא כמ"ש ר"ס זה וא"כ ממ"נ יצא בתקיעה אחת וכ"כ הר"ן בפרק בתרא דר"ה בדברי א"ז אבל מדברי

הרא"ש נראה שם דלא יצא וע"ש והרא"ם כתב דאפילו ע"י תנאי לא יצא
וב"י כתב דיצא אם התנה שהתקיעה זו תהא לאותו הסדר שהוא הנכון
וכנ"ל.

סימן תקצא - סדר תפלת מוסף ביחיד

(א) דלא כמהרי"ל שכתב שי"ל לזרע יעקב תזכור כתב הכלבו וז"ל כתב
אבן גיאות מי שסומך על ש"ץ ואינו מתפלל בעצמו אלא מכוין למה
שיאמר ש"ץ צריך לפסוע ג' פסיעות לאחוריו כשמסיים ש"ץ ויש שלוחי
ציבור מחמירים על עצמן לפסוע ג' פסיעות לאחריהן אלא שמבליעין
פסיעותיהן לבלתי יהא נראין עכ"ל. (ב) והמנהג שלא לומר פסוקי
הקרבנות של ר"ח אבל נוהגים בר"ה לומר פסוקי מוסף של ר"ה ואומר
מלבד עולת החדש ומנחתה ועולת התמיד וגו' עד ושני שעירים לכפר ושני
תמידין כהלכתם וכתב בת"ה ס"י קמ"ג דהאומר מלבד עולת החדש יאמר
אחר ומנחתם ונוהגים ג"כ לומר את מוספי יום הזכרון הזה. (ג) כתב
הג"מ בה' תפלה קבלנו משם הרר"א מוורמיש"ו כשאומר הקהל הוא
אלהינו יאמר החזן אלו הפסוקים אתה הראת לדעת כ"י ה' הוא האלקים
ואין עוד מלבדו וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא אלקים בשמים
ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד הן לה'
אלהיך השמים ושמי השמים הארץ וכל אשר בה כי ה' אלהיכם הוא
האלקים אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד כי שם ה' אקרא הבו גודל
לאלהינו יהי שם ה' מבורך מעתה ועד עולם עכ"ל וכ"כ במהרי"ל שהיה
נוהג כן: (ד) וכן נוהגים.

סימן תקצב - תפלת מוסף בקול (רם) וסדר התקיעות

(א) וכ"כ הרמב"ם והרא"ש ואין אנו נוהגין כן אלא כר"ת וכ"ה במנהגים מהר"א טירנא: (ב) וכתב מהרי"ל ואומר כל פעם שתוקעין היום הרת עולם וארשת אפילו בשבת עכ"ל ובמנהגים שא"א ארשת ובכלבו ואומר היום תאמצנו קודם בספר חיים כו' ובמנהגים ואומר ז' היום כנגד ז' רקיעים עכ"ל:

סימן תקצג - אם הברכות והתקיעות מעכבות זו את זו

סימן תקצד - יחיד שלא התפלל אין חברו מוציא

(א) וכ"כ רי"ו:

סימן תקצה - מי שאינו בקי לא בתקיעות ולא בתפלה

סימן תקצו - תשלום תקיעות לאחר התפלה

(א) ובמנהגים ישנים ובווינא היו נוהגים לתקוע אחר התפלה כל הסדר קשר"ק ג"פ קש"ק ג"פ וקר"ק ג"פ וכן ראיתי בכל המקומות שהייתי וע"ל סי' תקפ"ח כתבתי אם מותר לתקוע ביום ללא צורך:

סימן תקצז - אם מתר להתענות בראש השנה

(א) וכ"ה בכל בו. (ב) ובמנהגים שלו כתב כדברי הכלבו. (ג) (מצאתי הג"ה במנהגים המתענה בר"ה אצ"ל ענינו דומיא דיה"כ שהוא יום הדין בשם ר"י חסיד ז"ל עכ"ל):

סימן תקצח -

(א) וכ"ה במנהגים שלנו שלא לאומרו לא ביה"כ ולא בר"ח שחל בשבת וכן אנו נוהגים: ^ הכוונה לג' פסוקי "צדקתך וצדקתך".

סימן תקצט, -

סימן תר - ביצה שנולדה בראש השנה, ודיני הקדוש

(א) וכן אנו נוהגין לברך זמן על השופר ב' ימים ועל הקידוש מהדרין אחר פרי חדש מיהו אם אין להם פרי חדש מברכין זמן בלא"ה וכ"כ האגור דכן נוהגין בעלי נפש שבאשכנז וב"י כתב מנהג אחד שאנו נוהגים כתבתי וכ"כ הרשב"א בתשובה לומר זמן וכ"כ במנהגים שלנו וכתבו ואם יש לו חידוש חדש יקדש על היין ישן וכשיגיע לשהחיינו יטול כוס של תירוש בידו:

סימן תרא - סדר יום שני של ראש השנה

סימן תרב - סדר עשרת ימי תשובה

(א) כ' במנהגים אם חל מילה בין ר"ה ל"י"כ א"א תחנון אבל אומרים א"א ולמנצח מצאתי במנהגים ישנים ואומר א"מ וכתב מהרי"ל ומי שנתחייב שבועה בימים נוראים אין משביעין אותו עד לאחר י"כ ואין נותנין שבועה בב"ה אחר שום דבר עד לאחר י"כ וע"ל סי' תכ"ו דאין מקדשין הלבנה עד אחר י"כ כתב מהרי"ל א"א א"מ במנחה של ע"ש שובה וא"א צו"ץ בשבת זו משום דכתיב משפטיך תהום רבה ואנו מבקשים שאל יבא במשפט עמנו והמנהג שאומרים אותו וצריך כל אדם לחפש בדרכיו אולי עבר עבירה או ספק עבירה הצריכה יותר כפרה מוודאי עבירה כמ"ש הר"ר יונה ריש ברכות ובכלבו והטעם שעל עבירה וודאית מתחרט עליה ועושה תשובה אבל על ספק עושה סברות של היתר ואינו מתחרט ע"כ הספק חמור לכן היו מביאים חטאת בדנקא ואשם שבא על הספק בבי' כספים ולכן צריך כל אדם להסתלק מן הספק.

סימן תרג - ובו סעיף אחד

(א) והמרדכי ריש מסי ר"ה כתב טעם אחר שפשיטא שבי"ט היה לו פת טהור דהכל לשין בתוך בתייהן לכבוד י"ט עכ"ל ומזה יש לנהוג ללוש כ"א בביתו לכבוד י"ט אבל לשבת משמע דא"צ דא"כ לא היו נשארים רק ו' ימים מיהו המנהג בכ"מ לעשותן אף לשבת ומתקנת עזרא ב"ק (פב.) שתהא אשה משכמת ואופה בע"ש ואע"פ שאין ראייה כ"כ משום דהתם היתה אופה בלא"ה מ"מ רואין דאית ביה משום כבוד שבת הואיל ונקט ע"ש ולכן אין לשנות המנהג: אולי צ"ל להזהיר.

הלכות יום הכיפורים

סימן תרד - סדר ערב יום כפור

(א) וכ"מ מדברי הרמב"ם פ"ג מנדריים והביאו טו"ד סי' רט"ו וכ"כ מהרי"ל וז"ל שנשאל מהרי"ל על אשה שנדרה שלא לאכול בשר ולא לשתות יין כל שנה חוץ משבת וי"ט וכתב דע"כ בכלל י"ט וכתב דאפי' ת"ח אין להתענות בע"כ ומשמע בי"ד סי' רט"ו דאם נדר להתענות ימים ידועים ופגע בהן ע"כ צריך התרה ע"ל סימן תר"ב דא"א בע"כ בשחרית רק פעם א' וידוי וכ"כ מהרי"ל וכתב דא"א אל רחום שמך וכל אותו הסדר עוד כתבתי לעיל סימן תר"ב דאין נופלין על פניהם וכ"כ במנהגים שלנו וכתב דא"א מזמור לתודה וא"א ולמנצח ומ"ש דא"א א"א הוא טעות דלעולם לא יבא ע"כ ב' ה' שאומרים בהן א"א ונוהגים פה קראקא דא"א א"מ בשחרית ע"כ אם לא שחל י"כ בשבת אז אומרים

אותו בעי"כ שחרית וכ"ה הגהה במנהגים אבל בשם התשב"ץ כתב דיש לאומרו בכל עי"כ אבל בשאר ימים שבין ר"ה ליה"כ נוהגים לאומרו שחרית וערבית מלבד שבת כתב הכלבו בשם הר"ם עי"כ אין לאכול רק מאכלים קלים להתעכל כדי שלא יהא שבע ומתגאה בתפלת עכ"ל וכתב מהרי"ל ויזהר עצמו ממאכלים המחממין כגון מיני בשמים וכדומיהן שלא יבא לידי קרי ואין לאכול מיני חלב כי הם מרבים זרע אך נהגו בסעודת שחרית לאכול מיני חלב לא נודע הטעם עכ"ל:

סימן תרה - מנהג כפרות בערב יום כפור

(א) וכתב דיש חכמים וב"ב שאף בער"ה נוהגין כן: (ב) וכ"נ ועוד נוהגין ליקח למעוברת ב' תרנגולות ותרנגול אחר מספק שמא תלד בן או בת וכ"ה במהרי"ל ליקח כפרה לעובר ועוד איתא במהרי"ל שהיה מחזר אחר תרנגול לבן ע"ש אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו. (ג) בדרשה של מהרי"ו בעי"כ יעשה כפרות ויאמר חת"ך ר"ת זה חליפתי זה תמורתני זה כפרתי כי המלאך הממונה על החיים חת"ך שמו וזה החותך חיים לכל חי ויחשוב בלבו שהוא חייב מיתה כתרגול זה אלא שזהו היה כפרתו וזה טעם הקרבנות. (ד) במהרי"ל ויש מקומות שנוהגין שפודין הכפרות ונותנין המעות לעניים ויפה אותו המנהג שאינו ביוש כל כך לעני כמו אם נותן לו תרנגול שלוקח לכפרה עכ"ל וע"ל סי' תקפ"א מנהג לילך על בית הקברות בעי"כ ובער"ה ובקצת דקהילות נוהגין להרבות בצדקות באותן הימים ומנהג יפה הוא: (ה) אמנם המנהג הפשוט בכל מדינות אלו לעשותו:

סימן תרו - שיפיס אדם חברו בערב יום כפור

(א) כי הרמב"ם פ"ג מהל' שגגות אין י"ה ולא חטאת ולא אשם מכפרים אלא על השבים המאמינים בכפרתן אבל המבעט בהן אין מכפר בו כיצד היה מבעט והביא חטאתו או אשמו והוא אומר או מחשב בלבו שאין אלו מכפר אע"פ שקרבו כמצותם לא נתכפר לו וכן המבעט ב"כ אין י"כ מכפר לו עכ"ל. (ב) במרדכי דיומא ע"ב ואם הלך לרצותו ולא קיבל עליו מה יעשה א"ר יוסי בן דורמסקית סימן זה יהא בידך כשאתה מרחם על חבירך יש לך מרחמים ואם אינך מרחם על חבירך אין מרחמים עליך ומה יעשה אמר שמואל יביא י' ב"א ויעשה שורה ויאמר להם קטטה היה לי ביני ובין חבירי והלכתי לרצותו ולא קיבל והקב"ה רואה שמשפיל עצמו ומוחל לו וכ"כ מהרי"ל דלאחר שהלך ג"פ ולא נתפייס עושה שורה זו וכתב עוד המרדכי הדא דתימא בשאר עבירות אבל המוציא ש"ר על חבירו אין לו מחילה עולמית עכ"ל וכ"כ הסמ"ג והג"מ פ"ב דהלכות תשובה וכ"כ מהרי"ו דא"צ למחול לו אם הוציא עליו שם רע אבל בשאר דברים לא יהא המוחל אכזרי ועי' בה"מ סי' תכ"ב: (ג) וכן נוהגין ומאחר שטעם הטבילה זו משום קרי פשיטא שאין צריך לטבול רק פ"א וכ"כ מהרי"ו בדרשה (שאותן שטובלין ג"פ ואומרים וידוי מנהג שטות הוא דלא כמהרי"ל שכתב דיש לטבול ג"פ וכתב דל"מ הטלת ט' קבין מים על ראשו דהטעם בזה משום דהוי כגר המתגייר וצריך טבילה) וכתב עוד דאם טעמא משום קרי אשה ששמשה תוך ג' ליי"כ צריכה לכבד ביתה ואם לאו לא מהני טבילה שתפלוט ש"ז ואם הוא סמוך לוסתה לא תכבד ביתה ולא תטבול שלא תשחית זרעה ועיין מ"ש לעיל סימן תקפ"א וכתב עוד מהרי"ל דאע"פ שטבל בער"ה ויודע שלא ראה קרי אפ"ה יטבול בעי"כ משום תשובה כגר המתגייר: (ד) ובמהרי"ל ה' שמחות הנפטר בין ר"ה וי"כ הורה מהרי"ו סג"ל לאבל לרחוץ ולטבול בעי"כ דאותו יום מבטל ז' עכ"ל ואף ע"ג דעכשיו נהגו שלא לרחוץ כל ל' טבילת מצוה שרי:

סימן תרז - סדר הודוי במנחה בערב יום כפור

(א) (וכתב מהרי"ל ואחר סיום תפלתו יאמר אלהי נצור כשאר ימות השנה): (ב) והמנהג לפרט החטא על סדר האל"ף בית וכ"כ המרדכי וצ"ל דבהא אפ"י ר"ע מודה דשרי אע"ג דאמרינן לה בקו"ר מאחר שכל אדם

מתוודה בשווה ונוסח תפלת הוא מגיד שפיר ומקרי כסוי חטאה דלא ידעינן ביה מי הוא החוטא באמת אלא דס"ל לרי"ף ולרא"ש דאפי' הא לא צריך אבל פשיטא דאין איסור בדבר ונהגו שאף ש"צ אומר על חטא ועל חטאים כו' דלא כספר הכלבו דכתב דש"צ אל יפרוט החטאים דאיך יטיל חטא פרטי על הציבור בכלל אלא אומר חטאנו העוינו הרשענו כו' ולפי מ"ש דסדר ע"ח שאנו אומרים לא מיקרי פרטי החטא ממש שהרי כל אדם אומר בשוה א"כ אף ש"צ יכול לאומרה כתב מהרא"י בפסקיו סימן קי"ח נוסח ע"ח יאמר ע"ח שאנחנו חייבין עליהם עולה וע"ח שח"ע חטאת וע"ח שח"ע קרבן עולה ויורד וע"ח שח"ע אשם ודאי ותלוי וכן הם בויקרא ושוב אומר העונשין על המזיד וזה סדרן מכות מרדות מלקות מי מיתת בידי שמים כרת וערירי ד' מיתות בית דין החומר חומר אחרון עכ"ל. (ג) וכן המנהג פשוט שאין הש"ץ מחזיר הוידוי רק אומר התפלה בקו"ר כמו בשאר ימות השנה כתב הכלבו דיאמר אחר התפלה במנחה א"מ ואין נוהגין כן וכ"כ במנהגים ישנים דאין לאומרו: (ד) ול"נ דמלקות שלוקים בעי"כ אינו מכפר כלל דאינו מלקות כדרך שהיו לוקין בימיהם אלא לוקין עכשיו ברצועה כל דהו ואין כאן כפרה רק זכרון בעלמא שישוב מהטאיו ולכן נוהגים ללקות רצועה כל דהו וכתב הכלבו נהגו לעשות הרצועה שמלקין בו מעגל ותפירות בעור ההמור לפי שירע שור קונהו והמור אבום בעליו ובמנהגים שלנו כתב וילקה לא עומד ולא יושב אלא מוטה ונלקה אומר אשמתי ובגדתי כו' והמלקה אומר ג"פ והוא רחום שהם ל"ט תיבות כמספר המכות במהרי"ל כשהיה מהרי"ל נלקה היה שוכב עם פניו לצפון ואחוריו לדרום:

סימן תרח - סדר סעדה המפסקת

(א) אע"ג דהיא דאורייתא כמו תוספת ו"כ אבל דבר הכתוב בהדיא באורייתא צריך למחות דהא ודאי גם שוגגים וכן כתב הרא"ש בשם בעל העיטור וכתב בנימוקי יוסף בסוף פרק הבא על יבמתו הא דמצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע ה"מ ברבים אבל ביחיד צריך להוכיחו עד שיכנו או יקללנו כדאיתא במסכת ערכין (טז:) והא דאמרינן בשבת (נה.) לוכחינהו מר להני דבי ריש גלותא ואמר לא מקבלי מינאי ואמרינן אפ"ה

לוכחינהו מר התם דלא הוכיחם כלל אלא שהיה מכיר בהן ומשום דאולי ישמעו או שלא יהא להם פתחון פה היה חייב להוכיחם פעם א' לפחות עכ"ל:

סימן תרט - הטמנת חמין בערב יום כפור

(א) ובמהרי"ל כתב דאנו נוהגין שלא להטמין וכן המנהג:

סימן תרי - הדלקת נרות ביום כפור

(א) ומהרי"ל וכ"כ מהרי"ו דאין לברך אבל במנהגים כתב דמברכין עליהם: (ב) ויש מדליקין אף בחדרים ועליות כו' ובסוף הפ' משמע דאף על השולחן תלוי במנהג: (ג) אבל במנהגים כתב בדברי המרדכי וכן המנהג כתב מהרי"ל מי שמדליק נר בבית צריך להדליק ג"כ בחדר ששוכב שם כי לולא זה עושה כתרי קולי דכשרואה אשתו מתאוה לה ובחדר אין לו נר ויבא לידי תשמיש לכן צריך לזוהר. (ד) ואמרינן האי מאן דבעי דליסק ליה שתא כו' וכ"כ מהרי"ל ומהרי"י וכן המנהג פשוט שכל א' עושה לו נר אף לזכרים הקטנים עושין נר לכל אחד כתב הכלבו שהמנהג שכל אחד מדליק נר אחד לכפר על אביו ואמו שמתו עכ"ה וכן נוהגין כתב מהרי"ל ומהרי"ו דאם כבו אלו הנרות אסור לומר לעו"ג להדליק או לתקן ולא כהללו דמרמזי להו רמוזי: (ה) ובמרדכי דיומא ומכבדין בכסות נקיה כדי שיהיו נקיים כמלאכי השרת עכ"ל ונראה דמטעם זה נהגו ללבוש בגדי פשתן לבן נקיי כמ"ש איש א' לבוש הבדים ובהג"מ פ"ו דשבת כתב דמהרי"ש היה רגיל ללבוש שרגני"ט ביי"ט כשאין לו להחליף בגדיו ביי"ט וה"ה בשבת וגם טעמו כי ביי"ט ב"א שמחים לכן לובשים שרגני"ט שהוא בגד מתים ויזכרו יום המיתה ולא יתגאו עכ"ל ואפשר

שמזה הטעם לובשין אותו ביי"כ כדי שיהא לבו נכנע וחרד לפני יום הדין :

סימן תריא - שליל יום הכפורים דינו כיומו

(א) וכתב מהרי"ו דשמש יכריז בערב יוה"כ עירבתם דיש איסור הוצאה ביי"כ: (ב) כתב מהרי"א מפראג וז"ל נ"ל דוקא לשברי ולהניחון בקליפותיהם עד ערב אבל להוציא האוכל הוי דש מאחר שאינו רוצה לאכול לאלתר כמו שנתבאר לעיל סימן שיי"ט וכן בענין הסרת העלים מעופשין צריך לפרש נמי בענין שלא תהא בו ברירה עכ"ל אבל לפמ"ש לעיל סימן שיי"ט דכל אותה סעודה נקרא לאלתר אי"כ י"ל דברירה זו שהיא מדרבנן התירו ביי"כ ממנחה ולמעלה לצורך סעודת לילה כאילו אכל מיד ומ"מ האריך בדבר זה פ"א מה' שביתת עשור ולענין דינא אין נפקותא מאחר שנהגו להחמיר בכל כתב הר"ן פרק כל כתבי הקודש דף קמ"ב ע"ב אם נפלה דליקה ביי"ה מצילין מזון סעודה אחת ללילה מפני הסכנה וע"ל סימן שלי"ז מדין דליקה בזמן הזה בחדושי אגודה ובמהרי"ל הא דנערים שוחקים באגוזים הוי כהיתר הפצעת אגוזים ממנחה ולמעלה וגם זה לא שרי אלא ממנחה ולמעלה עכ"ל מהרי"ל. ונראה דאף קודם מנחה אין להחמיר לתינוקות ולעדים דאינו דומה לגמרי להפצעת אגוזים דאי"כ אף ממנחה ולמעלה יש לאסור האידנא דנהגו לאסור הפצעת אגוזים אלא ודאי דבזה מקילין טפי וכתב מהרי"ו בדרשות ואין סברא שגדולים ישחקו באגוזים: (ג) ואין נפקותא בדבר מאחר שנהגו לאסור הכל:

סימן תריב - אסור אכילה ביום הכפורים ושעור

כמותה

(א) וכתב ע"ש ירושלמי רבי חנינא הוי יתיב קמיה דרב חנא ביי"כ א"ל צחינא טובא א"ל זיל שתה בתר שעתא אשכחיניה א"ל מהו צחותא עברה א"ל מכיון דשרית לי אזלת צחותא שמעינן מינה דאין היצר מתאוה אלא לדבר האסור הלכך ש"ד למעבד הכי והובא בב"י סי' תרי"ח. (ב) כתב מהרי"ל אסור ליגע באכילה ביי"כ דלמא יבא לאכול כמו שאסור ליגע בחמץ בפסח וגם לתינוק לא יתן אלא יעמיד לפניו והם יאכלו מעצמן ואם לא יוכל התינוק ליטול בעצמו מותר לתת לתינוק ובת"ה סימן קמ"ז כתב דמותר ליגע (עבב"י סימן תרי"ז וכ"נ מדברי רבינו לקמן ריש סימן תרי"ו):

סימן תריג - אסור רחיצה ביום כפור

(א) וכ"כ מהרי"ל דכהן העולה נוטל ידיו אע"פ שידיו טהורים ומ"ש בטור דוקא העושה צרכיו וקינח כו' היינו דוקא שאינו רוצה להתפלל אבל אם רוצה להתפלל אף אם לא קנח או הטיל מים ולא שפשף נוטל ידיו וכ"כ הגהת מרדכי ור"ן וכ"כ ב"י: (ב) וע"ל סימן תקס"ז ובמהרי"ל כתב דאנו נוהגין להחמיר לרחוץ עינינו אפי' איסטניס: (ג) ומשמע קצת מדברי הגה"מ דאפי' במפה נגובה מבעוד יום חיישינן לקרר פן יבא לעשות בשאינה נגובה דיבא לידי סחיטה ובסמ"ק כתב אסור לרחוץ ידו במפה שרויה במים משום סחיטה וזה לשון מנהגים שלנו ואין שורין מפה במים משום דסחיטה אסור מדאורייתא אלא רוחץ בשחר כדרכו. (ד) כתב בא"ז במקום דמותר לעבור במים ביום כפור כגון לקבל פני רבו וכדומה אפי' במקום שיכול להקיף ולעבור דרך יבשה אפי' יכול לעבור במים כדי לילך דרך קצר משום דיש לחוש לאפוש בהליכה ואין דוחין הא מפני הא: (ה) מדברי מהר"א מפראג וב"י נראה שהסכימו לדברי בה"ג כי מהר"א יישב דברי בה"ג דיותר יש להחמיר בשיטה הואיל ויש לחוש שמא יבא לידי איסור דאורייתא ויעשה חבית של שייטין משא"כ באיסור רחיצה והביא ראיה לדבריו דמחמירין יותר בשיטה מברחיצה וב"י יישב דברי בה"ג בע"א ש"מ שהסכימו לדבריהם: (ו) אבל אם אינו רגיל אסור ובמהרי"ל כתב דיקנחנו אם יכול ואם אינו יכול ירחצנו דלא הוי רחיצה

סימן תריד - דיני סיכה ונעילת הסנדל

(א) אבל נ"י פי מצות חליצה דף תל"ט ע"א כתב כדברי הרמב"ן דאסור אם לא שהוא דרך מלבוש כמו בתי שוקיים: (ב) וכ"כ הר"ן פרק מצות חליצה דה"ה איש מצונן: (ג) כ"כ מהרי"ל בדרשותיו (ד) כתב מהרי"ל וישלוף מנעלו בביתו ולא בב"ה משום דזלזול הוא לב"ה להניח שם מנעליו ואם הוא מפונק וירדו גשמים ורוצה ללכת לביתו מותר לילך במנעליו עד ביתו

סימן תרטו - יום הכפורים אסור בתשמיש המטה

סימן תרטז - הקטנים מתי יתחילו להתענות

(א) עיין סימן תרי"ב אות ב' מ"ש שם: (ב) בא"ז ובמנהגים כתב דנהיגי כדעת רש"י ורא"ש:

סימן תריז - דין עברה ומיניקה ויולדת ביום הכפורים

(א) כתב בא"ז צריכין להזהיר מעוברת שתשמור עצמה בכל היותר שאפשר שלא תאכל בשר חזיר ונבילות וטריפות שזה גורם שהתינוק יהא ירא שמים ומייתי הרבה ראיות מן הגמרא וירושלמי בזה:

סימן תריח - דין חולה ביום הכפורים

(א) הקשה מהרר"א בהגהותיו דזהו דבר פשוט דהרי אפילו אם החולה לבדו אומר צריך אפילו ק' אומרים א"צ מאכילין אותו משום דלב יודע מרת נפשו דא"כ כ"ש כשרופא מסייעו דנותנין לו ומאי למימרא ותירוץ בתירוץ דחוק מאוד ול"נ דל"ק כלל אדרבא כשרופא מסייעו היה לנו לחוש שמא לאו משום מרירת לב הוא ועביד רק שמאמין לדברי רופא זה שאמר שצריך קמ"ל דלא חיישינן להכי וכ"כ מהרי"א: (ב) ונראה דדעת הרמב"ם כדעת הר"ן דהולכים אחר הבקיאים וכ"נ שהביא בעל הטור דברי הרמב"ם אבל המ"מ פ"א דיי"ב כתב דדעת הרמב"ם כדעת הרמב"ן ולא כתב דאזלי בתר בקיאות אלא כשהן שוה בשוה דהיינו שאחד אומר צריך והשני א"צ או שהן ב' נגד ב' אז אזלינן אחר הבקיאות ובזה אפי' הרמב"ן מודה וכ"כ תא"ו נ"ז חלק א' דאף הרמב"ן מודה בהא אבל לא נראה כן מדברי הטור מיהו לענין הלכתא נראה דנקטי' כדברי המקילין דספק נפשות להקל: (ג) ע"ל סימן שב"ח דנתבאר דלא בעינן דופא מומחה דכל ב"א חשובים מומחה קצת וספק נפשות להקל כו' ע"ש וב"כ בעל או"ה דחולה שנחלש ער שנראה לרוב ב"א שאצלו שיכבד עליו חוליו אם לא יאכילוהו מאכילין אותו וכ"נ דלא כמהרי"ל שכתב בשם הר"ש דוקא שרופא מומחה אומר צריך אבל רופא שאינו מומחה או נשים לא מהימנינן להו אבל גבי יולדות מהימנינן לנשים דאינהו בקיאי עכ"ל.

סימן תריט - סדר ליל יום הכפורים

(א) עיין סימן י"ח אי מברכין אציצית בלילה: (ב) וכ"כ מהרי"ל ואבודרהם וכתב מהרי"ל ויאמר כל נדרי ביום דאין מתירין נדרים בשבת אך ימשוך בנגונים עד הלילה עוד כתב מהרי"ל בפעם ראשון יאמר כל נדרי בלחישה ופ"ב יגביה קולו יותר ובפ"ג עוד יותר לפי שבדרך זו נשמע באימה וביראה וכן בשחרית כשמתחיל המלך יתחיל בלחש מטעם זה ובמנהגים שלנו וש"צ אומר ג"פ ונסלח והקהל אומרים ג"פ ויאמר ה' סלחתי כדבריך עוד כתב מהרי"ל אל ישנה אדם ממנהג העיר אפי' בניגונים אל ישנה ממנהגי העיר וכן בסליחות שאומרים שם. (ג) ואנו נוהגים כר"ת וכ"כ מהרי"ל והאגור ואני תמה על המנהג שלנו שנהגו שבשעה שאומר הש"ץ כל נדרי הולכים ב' חשובי העיר ועומדים אצלו מאיזה טעם הוא מנהג זה דאי משום שיהיו המתירים ג' א"כ נדרי אותן הג' מי מתיר ואם הקהל אומרים בלחש וזה מהני להם כמ"ש הרא"ש והמרדכי א"כ ישבו כולם במקומם ויהיה התרת הקהל ועוד הרי אנו נוהגין כר"ת א"כ א"צ ג' מתירים שהרי אינן מתירים נדרים שעברו אלא מתנין על נדרים הבאים ובזה א"צ ג'. ואי עומדים אלו הב' מטעם שכתב בס"פ זה מפדרי"א הו"ל לעמוד כל היום ע"כ לא נתבאר המנהג ונראה שהולכים בתחלה ואומרים ע"ד המקום וע"ד הקהל אנו מתירין להתפלל עם העבריינים ולזה בעי ג' ואחר שהולכים שם עומדים שם עד אחר כל נדרי ויתחיל ברכו כמו בימים קדמונים שאמרו כל נדרי על מה שעבר ומה שהקשינו נדרי הג' מי מתיר אפשר שהיו נוהגים להתיר להם קודם שחל בו שם כמ"ש הכלבו. (ד) כתב הר"ן פ"י כ"כ ע"ד ד' קנ"ז והיינו דוקא במה שעושה התינוק לצרכיו הוא דחיישינן דלמא אתי למסרך אבל במה שהוא עושה לצרכיו לא חיישינן דהא מאכילין לתינוק ומשקין אותו ולא חיישינן דלמא אתי למסרך עכ"ל ובאבודרהם ת"י תירוצים אחרים: (ה) והמנהג שא"א והוא רחום ואם חל בשבת א"א א"מ כל היום וכ"כ הריב"ש בתשובה סימן תקי"ג וכתב עוד דכל שאר סליחות ופזמונים אומרים כמו בשאר יו"כ. (ו) ונוהגים שהקהל אומרים כי ביום הזה יכפר וגומר: (ז) וכתב המנהגים ואומרים ותתן לנו ה' אלקינו את יוה"כ הזה למחילה ולסליחה ולכפרה וכו'. (ח) והמרדכי דיומא ופותח ש"ץ יעלה תחנונינו ושוב שומע תפלה וגם שאר תפלות של שבח יוצרנו ואח"כ מתפלל סליחות דא"ר שמלאי לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואח"כ יתפלל עכ"ל וכך אנו נוהגים ואם חל בחול אומרים א"מ וכ"ה במנהגים: (ט) כתב הכלבו שאומר במה מדליקין ומהרי"ל כתב דאין לאומרו וכ"נ:

(י) אבל אני ראיתי מקצת אנשים שעמדו כל הלילה ממש אמנם העיקר הוא כדברי הבי"י וע"ל סימן תרי"ד אי מותר לעמוד על כרים וכסתות של עור כתב מהרי"ל דמי שעומד יכול לסמוך לשום דבר כשיחלש וכתב מהרי"ל דאלו העומדים יזהרו שלא ישהו נקביהם דעוברים משום בל תשקצו: (יא) וכתב מהרי"ו ואותם שאינם רוצים לומר שירות ותשבחות לא ישנו בבה"כ וכתב מהרי"ל דאותן נערים שממלאים כריסם לא ישנו בבה"כ פן יבואו לידי נפיחה והישן בב"ה צריך לקרוא ק"ש לפני מטתו כמו בשאר לילות וההחזנים המתפללים ביום אל יעירו בלילה דנתנמנם ונאבד קולן כשאינם ישנים בלילה עכ"ל: (יב) וע"ל סימן תקע"ט דנוהגים לומר תילים בליל יוה"כ:

סימן תרכ - מנהג יפה לקצר בתפלת שחרית

(א) וכתב מהרי"ל ובסוף מסוד חכמים אומר פני מלך מוחל וסולח לעונים וכתוב במנהגים ובשחרית עולים לדוכן ואין נוהגין לומר ותערב. (ב) אבל הר"י כתב בפי תפלת השחר דף כ"א ע"ב דא"צ להקדים מנחה רק בשיגיע מנחה קטנה אבל בלא"ה א"צ להקדים מנחה אם לא שרוצה להתפלל מנחה מיד וכ"כ המרדכי שם ע"ד וכן נוהגין וע"ל סימן רפ"ו נתבאר דין זה: (ג) וכ"כ מהרי"ל: ^ בפרישה כתב ש"רצה" טעות סופר, דהיינו עבודה. ^ כנראה צריך להוסיף "ולא".

סימן תרכא - סדר קריאת התורה ומילה ביום כפור

(א) כתב הכלבו ואם שני חזנים מתפללים שחרית ומוסף אותו שהתפלל שחרית קורא בתורה והשני מתחיל בקדיש שקודם מוסף: (ב) וכ"כ במנהגים: (ג) ובמנהגים שלנו כתב דמלין אותו אחר אשרי וע"ל סימן תקנ"ט מדין כוס עיין בי"ד סימן רס"ה. (ד) וכתב הכלבו ובסדר הזה

יאמר ג"כ בא"מ יאמר תחלה ברחמיך הרבים וכו' ואח"כ מחל וסלח ואחר כך מחה והעבר פשעינו וקודם הווידוי של ע"ח כתוב במנהגים שיאמר ותכפר על חטאתינו ותסלח על כל עונותינו ותמחול על כל פשעינו כי כפרה שייד לחטא וסליחה לעון ומחילה לפשע שנאמר וכו'. (ה) וכן נוהגין: (ו) ובמרדכי דיומא ע"ד וכן אנו עושים לזכר וכתב במרדכי פרק היה קורא ע"א דנוהגים ליתן עשבים בב"ה להפסיק בינו ובין הרצפה משום דאסור לשטוח אפיים על הרצפה (עיין מגילה כב.) או יחוץ בטליתו וכ"כ במנהגים שכן נהגו בברי"ן שנופלים ע"פ ממש וכן נוהגים בכל מקום וכתב הריב"ש בתשובה סימן של"ב וש"ץ החוזר התפלה לא יעקר רגליו לילך אחריו ולכרוע דהרי שנינו (ברכות ל:) אפילו נחש כרוך על עקבו לא יפסיק והחזנים העושים כן הוא דרך יוהרא וחסרון ידיעה עכ"ל: (ז) ובמנהגים ואומרים היום תאמצנו כמו בר"ה כי אנו מחזיקים עצמינו לבינונים לכן מבקשים שיכפר לנו היום וכן נוהגים דלא ככלבו שכתב לאומרו בנעילה וכתב המרדכי ביומא ע"ג ואין אומרים אבינו מלכנו במוסף וכ"נ וכתב מהרי"ל אין אומרים אין כאלהינו ביום הכפורים. (ח) וכתב מהרי"ו דלכך נקט יום כפורים לשון רבים לחיים ולמתים וכלבו כתב מה שאנו נוהגים לזכור מתים משום דזכירת מתים משבר ומכניע לבו של אדם.

סימן תרכב - סדר תפלת מנחה

(א) וכ"כ במנהגים וכן נוהגין: (ב) וכתב המרדכי דיומא ע"ג דא"א קדיש על הספר: (ג) ואנו נוהגין כהג"מ וכ"כ מהרי"ל ומנהגים: (ד) וכן אנו נוהגים שלא לומר צדקתך ולא א"מ כשחל בשבת. (ה) ובמנהגים שלנו אין עולין לדוכן אבל אומרים אלהינו וכו'. ^ הכוונה לג' פסוקי צדקתך וצדקתך.

סימן תרכג - סדר תפלת נעילה

(א) וכתב מהרי"ל דאפילו אם איחר עם תפלת נעילה עד הלילה נושא כפיו דאברים ופדרים מקרבן תמיד היו נשרפים בלילה ואנו נוהגים שלא לשאת כפים בנעילה כלל וכ"כ מנהגים כתב מהרי"ל אם חל יו"כ בשבת א"א א"מ עד תפלת נעילה כתוב במנהגים ופותחין הארון כל תפלת נעילה וכן פותחין בר"ה וי"כ בשאר תפלות חשובות ולאחר סיום נעילה אומרים שמע ישראל פ"א בשכמל"ו ג"פ ה' הוא האלהים ז"פ: (ב) ואין נוהגין כן.

סימן תרכד - סדר מוצאי יום הכפורים

(א) אבל במרדכי ובהג"מ סוף ה' יו"כ כתב שיש שאינם תוקעים אלא תקיעה א' ובאגור כתב שכן מנהג אשכנז וכן אנו נוהגין והמנהג לתקוע מיד אחר הקדיש שאומרים בסוף נעילה וכ"ה במנהגים ויש שמקדימין אף קודם קדיש מיד שאמרו ה' הוא האלהים ע"ש עלה אלהים בתרועה כי אומרים ז"פ ה' הוא האלהים כנגד ז' רקיעים שהשכינה עולה בהן כמ"ש סמ"ג והג"מ ושמעתי שכ"ה מנהג אשכנז: (ב) וכ"כ אבודרהם שכ"כ הר"י שמנהג היה בברונה שכ"ה היה מביא עמו נר מב"ה כדי שיהא לו נר ששבת ובאגודה כתב פ' אחרון דיומא דצריך נר אחר ולא נר הדולק בב"ה שאותו נר הדולק לכבוד אין מבדילין עליו אלא מדליקין מאותו נר נר אחר ומבדילין עליו עכ"ל וכ"כ מהרי"ו בדרשה שלו ובא"ז כתב שיש לברך על אור שהביאו מב"ה אבל לא בנר שנדלק ממנו דלא מיקרי נר ששבת וריב"א מתיר עכ"ל ובמנהגים ישנים דאם חל יוה"כ בשבת אין מבדילין על אור של ב"ה אלא מדליקין נר אחר ומבדילין עליו דהא הוי אור שנברא במ"ש אבל בשאר י"ה מבדיל אנר של ב"ה וכן נוהגין ומהרי"ל כתב שידליק נר מנר של ב"ה ויבדיל על שניהם וכנ"ל לנהוג: (ג) [וכ"כ מהרי"ל וכתב דאין אומרים ויהי נועם]: (ד) ובדרשות מהרי"ו בשם א"ז ומרבים בסעודה שהוא יום טוב. (ה) וכ"כ בא"ז דיותר טוב שלא לעשות דאיכא סכנה בדבר דאמרינן בירושלמי דהוה אבוה דשמואל עביד הכי ומית מיהו אין למחות ביד העושים כן: (ו) וכ"פ מהרי"ו דלפי דעת זה אפי' תנאי שהתנה שלא ינהג כן לעולם לא מהני כתוב במנהגים מי

38% .6 " , " , גופן , " , " , 6 814 .7 57% תבנית : * , " , " , 6 .4 56% תבנית : צבע_גופן , " , " , 6 .38%
87% .5 " , " , ררר , " , " , 1 310 .4 תבנית : טור/ספריא , " , " , 6 .6 18% תבנית : ררר , " , " , 1 172 .4
1 837 .2 20% .4 " , " , ש , " , " , 2 962 .3 תבנית : ש , " , " , " , " , scribunto : { "limitreport-timeusage" : { "value" : "0. " , { "limitreport-
005" , "limit" : "10. 000" } , "limitreport-
memusage" : { "value" : 664553 , "limit" : 52428800 } } , "cachereport
" : { "origin" : "mw1364" , "timestamp" : "20220307201248" , "ttl" : 18
mw. config . ; ({ { 14400 , "transientcontent" : false }
set({ "wgBackendResponseTime" : 147 , "wgHostname" : "mw14
; (; 11"))

הלכות סוכה

סימן תרכה -

(א) ע"ל סימן תרכ"ד דמצוה להתחיל בעשיית הסוכה מיד במוצאי י"ה וכתב מהרי"ל מיד לאחר יה"כ יעשה הסוכה ואפי' אם הוא ע"ש דמצוה הבאה לידך אל תחמיצנה :

סימן תרכו - העושה סכה תחת האילן או תחת הגג

(א) כתב הכלבו בשם בעל השלמה ז"ל כל הפסולים שאינן בגוף הסכך כשמבטלן א"צ מעשה דביטולו הוי מעשה כגון סוכה שהיא גבוה למעלה

מכ' ובנה בה אצטבא ומיעטה וכן אלו העושין סוכה תחת הבית ואין מסירין הגג עד אחר העשייה א"צ לנענע הסכך אח"כ לפי שגילוי הגג והסרת הרעפים הוא המעשה להכשיר הסכך הנעשה בפסול קודם לכן עכ"ל בהג"א פ"ב דסוכה דרב אומר ור"י מתיר ונראין דבריו עכ"ל וכ"כ מהרי"ל דאותן גגין העשויים כמין צריף ובסוכות מגביהין אותן ומסככין שם דמותר להחזירן למקומם מפני הגשמים וכשחוזר ומגביה לא מקרי תעשה ולמ"ה בפסול וכן אם סיכך ואח"כ גילה הגג הסוכה כשירה ומיהו כתב שתמיה לו איך מותרים דאסור להוריד ולהגביה אלו הגגין ביי"ט כסוכות משום בנין וסתירה ול"נ דאין כאן תימה כלל כי מאחר שהגגין עשויין עם צירים לפתוח ולנעול אין בו איסור כלל מידי דהוה אדלת של בית סובבת על צירים או הדלתות של בור ודות שפותחין וסוגרין בו ולית בהו חשש איסור. (ב) וכ"מ בהג"מ פ"ד מה' סוכה:

סימן תרכז - דיני הישן בסכה

(א) וכתב מהרי"ל מטעם זה אין לתלות שום גוי רק בפחות מד' לסכך:

סימן תרכח - דיני סכה שתחת סכה

סימן תרכט - ממה צריך להיות הסכך

(א) כתב הר"ן ועפר סכך פסול הוא דלאו גידולי קרקע הוא: (ב) ובתשובת הרשב"א סימן קפ"ו מסתפק בדבר ובסי' קצ"ה שם כתב בהדיא דאסור לסכך בסולמות שלנו דמקבלין טומאה מדאורייתא וע"ש וכ"כ מהרי"ל דאסור להניח סולם על הסכך להחזיקו וכ"ש לסכך בו דאסור וכתב עוד מהרי"ל דאסור להניח שום כלי המקבל טומאה על הסכך להחזיקו אפי' קתדראות משום דמקבלי טומאת מדרס: (ג) ובתשובת הרשב"א סימן רי"ג: (ד) וכתב הכלבו ובמקום שנהגו לקבוע מחצלאות בגגין כעין תקרה אין מסככין בהן: (ה) וכ"כ בתא"ו נ"ח ח"א וכ"כ הכלבו: (ו) וכתב הג"מ פ"ד דסוכה דאף מן הצד פוסל בגיט כאויר ולא כד"א כשאר סכך פסול: (ז) ומשמע דאף בחבילה שאסורה מדרבנן אינו אסור אלא לכתחלה אבל לא בדיעבד אך ב"י כתב דהחבילה אסורה אף בדיעבד ולא נראה כן מדברי הטור ומ"ש לקמן דאם סיכך בחבילה והתירה כשירה היינו אף לכתחלה מותר לעשות סוכה ממנה מאחר שהתירה אבל אה"נ אם לא התירה וישב תחתיה יצא בדיעבד כנ"ל. (ח) משמע דוקא דלענין זה בעינן כ"ה קנים אבל לדברים אחרים מקרי אגד בפחות מכ"ה וכ"כ המ"מ פ"ה מהלכות סוכה דזהו דעת הרמב"ם והא דאמרי' בגמ' אגד ג' שמיה אגד היינו לענין הזאה וב"י כתב בשם א"ח הא דבעינן כ"ה בחבילה ה"מ בזרדין כמו בזמירות שלנו אבל קנים הרי אמרו אגד ג' שמיה אגד ועי' באשר"י דתי' עוד בע"א דהא דאגד ג' כו' קאי לענין אם קשר קנים שיש לו גזע עם דברים אחרים וכתב רבינו למטה בסמוך והא דפסק למטה דאפילו בקנה אחד שאגוד הוי חבילה משום דפסק כמ"ד בגמרא ג' ושתים מקרי אגד וכתב ב"י עוד דדעת רבינו כדעת הרא"ש אבל ל"נ דדעתו כדעת הרמב"ם ולכן דקדק בלשונו לכתוב דאין זה בפחות מכ"ה ודין שלמטה למדו ממ"ש בגמרא אגד יחידי לא שמיה אגד מכלל דאם אגד ד"א עמו שמיה אגד. (ט) ובהג"מ כתב דאם סיכך בנסרים דאפילו פחות מג' פסולה דהוי כבית ממש הואיל ובזמן הזה כולן מסככין בתיהן בנסרים שאין בהן ג'. (י) ובתשובת הרשב"א סי' קצ"ו כסברא הראשונה וכ"כ

דעת
הטור.

(א) וכתב הר"ן אבל מדבר שריחו רע אסור לעשות ממנו הדפנות כמו שאין מסככין בו וני"ל דה"ה דבר שנתייבש תוך ז' ולא ישאר עוד שיעור מחיצות דפסול כמו גבי סכך כמש"ל סימן תרכ"ט ומ"ש דכל הדברים הפסולים אינן פסולים אלא לסכך כך משמע פ"ב דסוכה וכ"כ הפוסקים שתמא אבל א"ז כתב דהיינו דווקא דברים הפוסלים מדרבנן אבל דברים הפוסלים מדאורייתא כגון דבר המקבל טומאה או שאין גידולו מן הארץ פסול אף לדפנות וכן מייתי לה התם מירושלמי: (ב) וכ"כ הג"מ פ"ד (וע"ל סימן שפ"ב איזה מקרי צ"ה): (ג) וכ"כ הכלבו וכתב עוד בשם הר"ף דנהגו העולם לעשות מחיצות שלימות לפי שאין הכל בקיאים בדין פרוץ כעומד עכ"ל וכ"כ מהרי"ל כשאין לו דופן כל צרכו עדיף טפי לעשות ג' מחיצות שלימות מדי' שאינן שלימות וכתב עוד דצ"ה של סוכה יעשה עגול למעלה כזה ונראה דלנוי בעלמא קאמר דבלא"ה נמי מיקרי צורת הפתח. (ד) וכלבו כתב וטוב לעשות מחיצות שעומד מרובה להוציא נפשו מפלוגתא עכ"ל: (ה) כתב מהרי"ל אל יתלה בסוכות יריעות של שעטנז אא"כ הן גבוהין שלא יוכל ליגע בהן וכ"כ האגודה פ"ק דסוכה. (ו) וכ"כ הראב"ד בהשגות: ^ ניתן לשער שבכתבי היד היה כאן ציור להמחיש כמין מבוי מפולש. ^ גם כאן היה ציור. ^ מקום הציור וכנ"ל. ^ מקום לציור רביעי. ^ מקום הציור החמישי.

סימן תרלא - סכה שחמתה מרובה מצלתה ויתר דיני הסכך

(א) וכתב רי"ו בתא"ו נ"ח ח"א דאם במיעוט צילתה מרובה מחמתה הרבה וברובה חמתה מרובה מצילתה משהו אע"פ שבין הכל צילתה מרובה מחמתה פסולה עכ"ל וכ"מ מדברי הרא"ש ורבינו. (ב) ומהרי"ל כתב מותר לסכך הסוכה עב הרבה דא"א שלא יראו בה כוכבים אע"ג דבלילה אינו רואה הכוכבים מ"מ ביום איכא חורים וסדקים בכמה מקומות עכ"ל. (ג) (וכ"כ מהר"א מפרא"ג): (ד) וזהו דעת רבינו בעל הטור וכתב הרא"ש דאף מה שתחת הדפנות כשר הוא בסוכה וכ"כ בתא"ו נ"ח ח"א והרא"ש סובר דמותר לישן תחת שיפוע הצדדים אפילו בתוך י' דהוי כפסל היוצא מן הסוכה עכ"ל וני"ל דוקא אם הדפנות הם מדבר שמסככין

בו אבל בלא"ה פסול לישן תחת השיפוע הדפנות: (ה) ודעת הטור כדעת הר"ן שהרי כתב דבעינן שיהא ז' על ז' בגובה י' אי"כ ע"כ הוא יותר מייז עם הגג: ^ מקום הציור. ^ מקום הציור השני.

סימן תרלב - דברים הפוסלים בסכך

(א) וכתב הר"ן ספ"ק ע"א ומיהו דוקא כשיש בו כדי לישן תחתיו כלומר שעומד בו ראשו או רובו אבל כל שאין בו כדי ראשו ורובו מסתברא דישנים תחתיו שאינו חייב לעשות הסוכה כמין בית עכ"ל אבל בתא"ו נ"ה ח"א דהא דאין ישינים תחתיו דוקא כשהאוויר הולך ע"פ כולו אבל אם אינו הולך בכל אורך הסוכה ישינים תחתיו ומטעם זה אין נוהרים מלישן תחת נקבים פחותים מג' עכ"ל:

סימן תרלג - דין גבה הסכה

(א) וטעות נפל בספרים דבתבן שלא בטלו בפירוש אע"ג דאנו ידעינן דאין עתיד לפנותו ועפר סתם לא הוי ביטול וכ"כ הרא"ש והרמב"ם פ"ד דהל' סוכה וכ"כ בתא"ו נ"ה ח"א וכ"כ מהרר"א מפראג וכ"מ מד' הב"י וכן מוכח בגמרא. ^ מקום הציור. ^ מקום הציור השני

סימן תרלד - שלא תהיה פחות מן שבעה על שבעה

(א) פיי דאם חוט המסבב עיגול הסוכה הוא ארוך כ"ט טפחים ובי חומשים ריבוע של סוכה הוי זי על זי ודבר פשוט הוא אלא שספרי ב"י הם מוטעים לכן כתבתי הנכון וכ"כ בתא"ו נ"ה ח"ב דזהו שיעור העיגול:

סימן תרלה - דין סכת גנב"ך ורקב"ש

(א) ובהג"מ פ"ה ד"ה וסוכה ומה"ט אין לעשות הסכך קודם שיעשה הדפנות ואם עשה בדפנות טפח הסמוך לסכך תחלה אזי יוכל לסכך עכ"ל מוהר"מ: (ב) (וכ"כ רי"ו נ"ח ח"א): ^ מוגה כאן עפ"י הנוסח שבגמרא. ובדפוס הטור מובא ענב"ך (עובד גלולים) מפני הצנזורה - ויקיעורך

סימן תרלו - דין סכה ישנה

סימן תרלז - דין סכה שאולה וגזולה

(א) אבל בהג"מ פ"ה כתב דמי שנכנס לסוכה חבירו בלא דעתו לא יצא דמקרי נמי גזל וכ"כ בירושלמי עכ"ל וז"ל הג"א פ"ב דסוכה התוקף חבירו מסוכתו אפילו בנויה על הקרקע של נגזל כשירה ויצא בה בדיעבד וראובן שבנה סוכה בקרקע שמעון שלא מדעתו ובא שמעון ותקף ראובן והוציאו מסוכתו פסול דאין עליה תורת שאולה כיון דלא קיימא בקרקע של ראובן א"כ לא גזל אלא העצים ולא הקרקע והוי גזילה דאין כאן שינוי השם ולא שינוי מעשה לקנות העצים בשינוי עכ"ל וכ"כ התוס'

(סוכה לא.) (וכתב עוד בהג"א בשם א"י דהעושה סוכתו ברה"ר בדיעבד יצא עכ"ל משמע דלכתחלה מיהו אסור וכ"כ א"י בהדיא ומייתי לה מעשה מן הירושלמי וז"ל גזולה זווגא עביד ליה מטללתא בשוקא א"ל ריב"ל מאן שרי לך מי התיר לך לעשות כן לכתחלה דע"כ לא שרו רבנן אלא בדיעבד אבל לכתחלה לא עכ"ל א"י ונראה מזה דיש ליזהר לכתחלה לעשות הסוכה בחצר או במבוי של רבים אמנם לא ראיתי נזהרים בזה. וכתב מהרי"ל והסכך אל יקצצו ישראל אלא עו"ג ויקנה מן העו"ג דהוי יאוש ביד עו"ג ושינוי רשות ביד ישראל ולא הוי גזול כדאמרי' לגבי הדס וע"ל סי' תרמ"ט.

סימן תרלח - סכה ונויה אסורין כל שבעה

(א) ובתא"י נ"ח ח"א וראיתי לרבתי נוהגין איסור אף בעצי הדפנות. (ב) ומשמע התם דע"כ ל"פ אלא לגבי הדס דלגבי לולב אסור אבל אי תלה ביה אתרוג וכדומה דלאו לריחו עומד וודאי מותר להריח בו דהא מותר להריח באתרוג של לולב כמו שיתבאר לקמן סימן (תרנ"ג). (ג) וצ"ע מאי טעמא צריך לעמוד סמוך לבה"ש ולהתנות ואמאי לא יהנה תנאי שקודם לכן ואפשר שסמוך לבה"ש דקאמר ל"ד אלא בא לומר שצריך שיעשה קודם בה"ש ועוד דאפשר שצריך לאומרו סמוך לבה"ש כמ"ש (שבת לד) ג' דברים צריך אדם לומר כו' בע"ש עם חשיכה כו' ומכל מקום שמעינן מזה דלא כדברי מהרי"ל שכתב שצריך לעמוד בשעת בה"ש ולומר איני בודל עצמי כל בה"ש ליקח כל מה שארצה ואין דבריו נכונים כי צריך לעשות כן קודם בה"ש כי מאהר שנכנס ספק בה"ש תו לא מהני תנאי: (ד) וכ"מ בהג"מ פ"ו בשם סמ"ק: (ה) וכ"מ מדברי רבינו בעל הטור דס"ל דאסור בטלטול בלא תנאי וא"כ יש לתמוה אמאי נהגו לטלטל הסדינים והיריעות המצויירים שתולין בסוכה לנוי אע"ג דהאידינא אין מתנין כלל. וכבר כתב מהרי"ל דהאידינא לא מהני בנויי סוכה תנאי דאין אנו בקיאים בתנאים מיהו באגודה משמע דנוהגים להתנות אף בזמן הזה מ"מ על המנהג יש לתמוה דמטלטלין אלו היריעות בלא תנאי לכן נ"ל דנויי סוכה האסורים הם דווקא נוין התלוין בסכך אבל התלוים בדפנות מאחר שהדפנות בעצמן מותרים לדעת הרא"ש כ"ש נוין התלוין בהן ואפשר

דאף הרמב"ם דמחמיר בדפנות מ"מ בנויין התלוין בהן אין להחמיר ולכן נהגו לטלטל אלו היריעות בלא תנאי ומ"מ נראה דטוב להתנות וכ"מ מדברי האגודה שכתב וז"ל ואותן יריעות וטיפ"ש שתולין ומתנין לטלטלן מפני הגשמים צריך לעשות בהם עניבה ולא קשירה עכ"ל משמע מיהא דתנאי בעי ע"ל סימן שט"ו כתבתי אם מותר לפרוס בסוכה מפה מן הצד או מלמעלה מפני הרוח שלא יכבה הנרות: (ו) וכתב מהרי"ל אסור ליהנות כלל מעצי סוכה אפילו קיסם לחצוץ בו שיניו אסור ליטול מהם:

סימן תרלט - דיני ישיבת סכה

(א) כתב מהרי"ו הרוצה לשחוק בקביאות וכדומה ישחוק בסוכה וכ"כ מהרי"ל הרוצה לדבר שמועות עם חבריו ילך לסוכה כללא דמלתא לעולם ידמה עליו סוכתו כאילו היה ביתו: (ב) והטעם לדבריו משום מיאוס וזהו דעת מהרי"ל שכתב שאם היא מחופה בקוניא מותר: (ג) והמרדכי פרק הישן כתב אבל העולם סמכו על דבר זה שיראים מצנה (עיין ב"י סימן תר"מ) ואפשר מזה נתפשט המנהג שרבים מקילים בשינת הסוכה ואף על גב דהטעם אינו מספיק שהרי ברוב המקומות אינו קר כ"כ בימי הסוכות והיו יכולים לישן שם בכרים וכסתות ול"נ שנהגו להקל כי מצות סוכה לישן בה כמו שישן בביתו איש עם אשתו וכמו שדרשו חז"ל (סוכה כו.) תשבו כעין תדורו וכמ"ש במהרי"ל שהיה ישן עם אשתו בסוכה ובזמן הזה שאין לכל אחד סובה מיוחדת אלא רבים אוכלים ושותים בסוכה אחת אי אפשר להם לישן עם נשותיהן בסוכה כאחת ואם יניחו נשותיהן בביתן והאנשים ישנים בסוכה לפעמים הוי מצטער ולא מקרי כעין תדורו וכבר אמרו בעירובין (סג:) את נשי עמי תגרשון מבית תענוגיה זה הישן בחדר שאיש ואשתו ישנים שם ואפי' אשתו נדה ואף יבטל עי"ז מצות עונה לפעמים או יבטל מה שנאמר ושמחת אתה וביתך כי לפעמים אשתו מצטערת ע"ז ועי"ז נשתרבב המנהג להקל בדבר אך החרד אל דבר ה' ישתדל לו מקום שיוכל לישן שם בלא צער וישן שם ויעבוד את ה' בשמחה וכן נוהגין המדקדקים וכן אמרינן רפ"ק דערכין (ג:) בהדיא דבמקום שלא יוכל להיות עם אשתו לא מיקרי כעין תדורו ופטור מן הסוכה וכ"מ פרק הישן (שם) גבי חתן שפטור

מן הסוכה וגבי נשים פטורות מן הסוכה (שם כה:) אף שיש לדחוק מ"מ מזה נשתרבב המנהג סברא גדולה היא. (ד) וכ"נ מדברי שיבולי הלקט שכתב האגור וז"ל וכל שתייה קרוי עראי ומיהו כתב הר"ר אביגדור דשבת וי"ט דאכילת עראי שלהם הוי קבע אפי' שתייה מקרי קבע הואיל ואדם קובע עצמו על היין עכ"ל משמע דאם קבע עצמו על היין צריך סוכה וכ"מ בהג"א פ"ב וז"ל ומיהו שתיי' יין ודבש ושכר בהדי פירות או בלא פירות אלא יין בלבד וכגון שלא אכל לחם ולפתן אין לי לברר אם מותר לאכול חוץ לסוכה אם לאו דתשבו כעין תדורו אמר רחמנא ואין שתיה בלא אכילה או שמא לפעמים אוכלין אגוזים או שאר פירות וקובעים עצמן על השתייה ואסור עכ"ל א"ז משמע ג"כ דאי קבע עצמו על השתייה חייב בסוכה מיהו נראה לענין דינא דהמיקל בשתייה לא הפסיד דהרי הרמב"ם והרא"ש והרי"ף כולוהו ס"ל דלפירי לא בעי סוכה ומשמע אפי' קבע עליהו דהרי אף מהר"מ שהחמיר באכילת פירות כתב הרא"ש עליו דאין להחמיר אלא באכילת קבע מכלל למאן דמיקל אפילו באכילת קבע א"צ סוכה א"כ ה"ה גבי שתיית יין וכבר נתבאר לעיל סי' קע"ד דבזמן הזה לא מיקרי קביעות על היין קביעות ושתיית יין פטור מן הסוכה אפילו קבועים וא"כ הוי דינו כשאר פירות מ"מ טוב להחמיר שהרי כתב הרמב"ם המתע"ב: (ה) וכתב שם ואם רוצה להחמיר יקדש בביתו ויאכל אחר סעודתו כזית בסוכה אכל לילה ראשונה יקדש בסוכה כדי שיברך זמן על הסוכה ויאכל כזית ויצא עכ"ל כתב הכלבו דה"ה שאר מצטער חייב לאכול בסוכה לילה ראשונה משמע מדבריו פ"ד דצריך לאכול שם בשעת הגשם שהוא מצטער בהן ולא משמע בדבריו מתוס' סוף ג' שאכלו שכתבו שא"צ לאכול שם בשעת הגשם אלא דבלילה ראשונה צריך לחזור לסוכה אחר שפסק הגשם משא"כ בשאר לילות: (ו) וכתב מהרי"ו וצריך לאכול לילה ראשונה קודם חצות דומיא דאכילת מצה בליל פסח דילפי' ט"ו מחג המצות וכ"ה במהרי"ל וכתב עוד דאסור לאכול משה שעות ולמעלה בערב סוכות דומיא דע"פ וזהו נ"ל חומרא בלי טעם דשאני אכילת מצה דאם יאכל אחר חצות לא יאכל מצה לתיאבון אבל גבי סוכה אין המצוה באכילה שיצטרך לאכול לתיאבון דאף אם ישב בסוכה בלא אכילה מ"מ קיים מצות הסוכה ולכן נ"ל דאין לחוש בזה והמחמיר יחמיר והמיקל לא הפסיד מיהו אחר שכתבתי מצאתי בא"ז כדברי מהרי"ל ומייתי ליה מירושלמי דצריך ליכנס לסוכה כשהוא בתאוה ועיין שם במסכת סוכה פ' הישן (כד. תוס' ד"ה תשבו): (ז) ובמרדכי פרק הישן כתב מי שאין בקי בזה השיעור כו' (עיין ב"י סימן תר"מ) וכ"כ הג"מ פ"ו וכ"ה במהרי"ל וכ"מ בגמרא דגרסינן אביי הוי יתיב קמיה דרב יוסף

במטלתא נשיב זיקא כו' כיון דאניני דעתאי כמי שתסרח המקפה דמי שמעיי דמשערין לפי דעתו של אדם דכל אימת דהוי לגביה צערא יוצא מן הסוכה ומיהו צריך להיות דבר שב"א מצטערים בו כמו גשמים וכדומה דאל"ה לא יוכל למימר מצטער אני כמ"ש בסי' שאח"ז: וכתב מהרי"ו דהישן בסוכה אם ירדו אפי' גשמים מעט יכול לצאת דבגשמים כל דהו מצטער דלא יוכל לישן כתוב בהג"מ פ"ו כל המצטער בסוכה ואינה יוצא ממנה אינו מקבל עליה שכר והדיוט הוא דכל הפטור מן הדבר ועושיהו נקרא הדיוט עכ"ל וכתב מהרי"ל וכשיוצא מפני הגשמים אל יבעט בסוכתו ויצא אלא יצא בהכנעה כעבד שמוזג כוס לרבו ושפכו על פניו וכתב עוד כשיררדים גשמים בלילה יאחר סעודתו עד חצות ויתנה שבסעודה זו יוצא יום שעבר עכ"ל ואיני מבין התנאי זו ל"ל דהא אין קבע לסעודת סוכה כתב מהרי"ו וכשיררדין גשמים יש שמברכין המוציא בסוכה לאו שפיר עבדי דצריך לברך במקום סעודה עכ"ל מיהו אם יוכל לאכול כזית בסוכה שפיר דמי כמשי"ל גבי לילה ראשונה.

סימן תרמ - מי הם הפטורים משיבת סכה

(א) מיהו הטור כתב לעיל (סי' תרכ"ט) דאף במסכך בירקות שריחן רע אין הסוכה פסולה בדיעבד אלא לכתחלה הוא דאסור לסכך בהו. (ב) וכתב הג"א פ"ב דסוכה מיהו המקיז דם חייב לאכול בסוכה דלא הוי חולה אלא אדרבא הוא שמחה ומרבה בסעודה ואכילה ושתייה ותו הו"ל שלא להקיז במועד אלא קודם או אח"כ עכ"ל והם דברי א"י פרק הישן: (ג) ע"ל סי' תרל"ט: (ד) וכ"ה בהג"מ דבר פשוט הוא שלא כיוונו כאן רק שלא יעשה הסוכה במקום שלא יוכל לישן מפני יראת גנבים או לסטים ולהכי לא הוי סוכה אבל במקום דיכול לישן שם ואינו מתיירא כשיושב בסוכה רק שאין הסוכה עשויה בגדר אבנים או מחיצות חזקות או שיש בה פרצות גדולות ועומד במקום שאין כליו משומרים שם כשאין אדם בסוכה דהסוכה כשירה דהא סתם הכשר סוכה אינו אלא ב' מחיצות ושלישית אפי' טפח וסתמא דמלתא כה"ג אין הסוכה משומרת מה שבתוכה מפני הגניבה וכבר הארכתי בזה בתשובה (סי' כט) בס"ד ודבר פשוט הוא בעיני ולא כתבתי אלא להוציא מלב חכם שעמד ופסל סוכה

שהיא עשויה במקום רבים ולא היה לסוכה מחיצות שלימות דהגנבים היו יכולים להכניס בה ידיהם ולהוציא משם כלי בזמן שאין בה ב"א ותלה עצמו בדברי המרדכי לומר שכל שאינה שמורה מפני הגנבים הסוכה פסולה ואמר תשבו כעין תדורו בעינן ודירתו שמורה מגנבים וכל זה טעות גדול הוא בידו כמ"ש והארכתי בזה בתשובה בראיות ברורות ונכונות ידוע לכל מבין: (ה) ע"ל ס"י תרל"ט: (ו) וכ"כ הר"ן: (ז) ובא"ז פרק הישן כתב דבכל ענין פטור העוסק במצוה ממצוה אחרת: (ח) וע"ל ס"י ל"ה מדינים אלו: (ט) ובהג"מ פ"ו שהעושין יין בבית העו"ג אין יושבים בסוכה לא ביום ולא בלילה מפני שצריכין לשמור היין מניסוך עכ"ל סמ"ק וכ"כ הכלבו:

סימן תרמא - שאין מברכין שהחינו על עשית הסכה

(א) וכתב המרדכי פ' לולב וערבה המקדש בליל סוכות על יין חדש זמן שבירך על הסוכה פוטר גם היין אבל אם לא היה לפניו בזמן הקידוש אינו פוטר וצריך לחזור ולברך עליו כשבא לו אח"כ.

סימן תרמב - אם חל יום ראשון של סכות להיות בשבת לענין ברכת מעין שבע

(א) ובמנהגים שלנו וא"א כאהבה וכ"פ בתשב"ץ.

סימן תרמג - סדר הקדוש

(א) וכן נוהגין בחול ובשבת וי"ט מקדשין ומברכין על הסוכה ואח"כ המוציא וכ"כ מהרי"ו בדרשותיו:

סימן תרמד - סדר הלל כל ימי החג

הלכות לולב

סימן תרמה - דיני לולב

(א) (אע"ג דהתוס' מפרשים פירוש אחר מ"מ מודים לדברי רש"י שאם נפרצו עליו במקום חיבורן פסול אע"ג דאגדן ביחד כ"כ הר"ן): (ב) זהו פ"י למ"ש בגמרא לולב דסליק בחד הוצא פסול וכ"כ הרא"ש והכלבו פירש עוד פ"א דהיינו אם עלה על ראש שדרתו רק עלה אחד ולא תיומת פסול עכ"ל: (ג) אבל הג"מ פ"ז כתבו בו דאנו סמכינן אדברי התו' בלולבין שלנו שאינם יבשין כ"כ שיהא נפרכין בציפורן עכ"ל: (ד) אבל במנהגים שלנו כתב דנוהגים כדברי המרדכי: (ה) פ"י דבריהם כך הוא ב' עלין העליונים שבראש השדרה נקראים תיומת וכן עלה א' מאלו הב' עלין כפול לשנים כשאר עלי הלולב ובמקצת לולבין אלו הב' עלין העליונים דבוקים ביחד וע"ז פירש"י והגאונים שאם נפרדו שהוא פסול ולזה כתבו התוס' ורא"ש שא"כ כל לולבין שלנו היום פסולין והסכימו דאינו פסול בכה"ג אלא אם היה כן ונפרד וכן פ"י ב"י דבריהם דכתב דבמדינתו מצויין לרוב לולבין כאלו ולפי דרך זה אם נחלקו העלין בעצמן לא הוי בכלל

נחלקי התיומת אלא לדעת הר"ן שכתבתי למעלה דבריו בת"ה סימן צ"ו כתב דאנן נוהגים בנחלקה התיומת כפרש"י בלשון דאשון עלה אי האמצעי שדרכו להיות כפול כשאר עלי הלולב נחלק לשנים זה מקרי נחלקה התיומת ולא מקרי נחלק אא"כ נחלק עד למטה מן העלין ובא"ז כתב דבעינן שנחלקה השדרה ג"כ וכו' עד וכתב ר"י וא"ז דעל פירש"י אני סומך הלכה למעשה כו' וכן ראיתי אחד מן הגדולים שהיה נוהג להכשיר לולבין סדוקים בעלה אמצעית ברוחב אצבע ויותר עכ"ל מיהו במקום דאפשר למצוה מן המובחר יהדר אחר אחד שלא נקטם כלל כמ"ש הר"ן והמ"מ מיהו המנהג כדברי תה"ד: (ו) וכן נוהגין ודלא כדמשמע מדברי הר"ן פ' לולב דף של"ו ע"א דאף בעלין יש לחוש: ^ כאן חסר ציור.

סימן תרמו - דיני הדס

(א) ובמנהגים שלנו פסק כדעת הטור דנקטם ויבשה כשירה: (ב) ודע כי באלו המדינות פשט המנהג לברך על הדס דקיימי תרי ותרי בחד קינא ומהרא"י יישב טעם המנהג וכן הארכתי בזה בתשובה בס"ד וכן משמע מדברי מהרי"ל בה' לולב דאין לחוש:

סימן תרמז - דיני ערבה

(א) ומדברי התוס' ס' לולב הגזול משמע אף בדיעבד פסול משל הרים אם אינה גדילה על המים:

סימן תרמח - דברים הפסולים באתרוג

(א) וכתב מהרי"ל ואתרוג משנה שעברה ודאי יבש הוא ופסול ואפי' כמו שקורין וועל"ק בל"א עכ"ל בתשובת סיי ה' : (ב) ומשמע שם בנקיבות אלו רגיל להיות עורו ובשרו קיים ואין חוששין שלא היה קיים אא"כ רואין שאינו קיים : (ג) מ"מ משמע דאינו נפסל בנטילת שושנה לבד, דהיינו מה שעל העץ שעל ראש האתרוג ובעי שינטל מקצת אותו הדד שעל ראש האתרוג ממנה אמנם נהגו להחמיר אפי' בנטילת השושנה לבד וכן ראוי לעשות במקום שאפשר משום דהר"ן כתב דלדעת הרי"ף פסול בנטילת השושנה לחוד לכן ראוי לחוש לדבריו במקום שאפשר למצוא אחר בקלות : (ד) ובמהרי"ל משמע דאין להכשירן אם ניכרים במשמוש היד : (ה) משמע דוקא שינוי מראות דפסולין משום הדד אבל שאר פסולין לא פסלי בחוטמו במשהו וכ"כ בתא"ו נ"ח ח"ג בהדיא וז"ל כל פסולי אתרוג שהם משום הדר בחוטמו פוסלין במשהו עכ"ל וכ"כ הרא"ש אבל הר"ן כתב פרק לולב הגזול דף שלי"ט ע"א דה"ה כל הפסולין באתרוג כגון נסדק שפסולו משום חסר אפ"ה פוסל בחוטמו בכ"ש :

סימן תרמט - דברים הפוסלים בארבעה מינים

(א) וכתב הר"ן ודוקא שלא נתכוין לזכות בה דלכן יוצא בשני כו' דהוי כשאול אבל כיון לזכות בה הו"ל אשירה של ישראל ולא יצא בה וכ"כ בתא"ו נ"ה ח"ג : (ב) דכתב בתא"ו נ"ח ח"ג וז"ל ובזמן הוה שאין משתחויים לאשירה אלא נוטעים אילן לפני ע"ג או בגן של ע"ג שהדקל הנטוע שם לולבו מותר למצוה דאין זו אשירה דאין משתחויים לה אפי' הניח תחתיו ע"ג דרך מקרה ובטלה אמרינן דאין זה אשירה וכ"ש אם חתכן העו"ג ונותנו לו דאין לך ביטול גדול מזה עכ"ל וכ"כ ב"י בשם א"ח על גנות מבתי העו"ג כו' כתב המרדכי בהל"ק דף ב' ע"ד דלולב שעשאו עו"ג כשר כמו סוכות של עו"ג : (ג) וכן דעת הרמב"ן וכ"ה דעת הרי"ף והרא"ש והר"ן ובסמוך כתב רבינו למחלוקת זו וכתב עוד הר"ן ריש לולב הגזול הא דפסול מיום ראשון ואילך היינו דלא קני ליה קודם המצוה אבל אם קני ליה קודם המצוה בדרך שהגזילה נקנית בו יצא בו דשוב לא

מיקרי מצוה הבאה בעבירה עכ"ל ומשמע מיהו דלא יברך עליו בהג"א ריש לולב הגזול ואמר ראבי"ה בשם אביו ר"י הלוי דצריכין ליוזר שלא לקצוץ ערבה לצורך לולב משרה עו"ג אפילו ברשות העו"ג משום דסתם עו"ג גוזלי שדות נינהו וקרקע אינה נגזלת אלא משכיר העו"ג לקוץ כי היכי דליהוי יאוש בידיהו ושינוי רשות בידו עכ"ל א"י וכ"כ הרשב"א בתשובה סימן תתנ"ב וכתב דאין חילוק לזמן הזה לבימיהם וכ"ה בא"י וכתב עוד דאין חילוק בין ח"ל לא"י: (ד) וכ"כ הרשב"א בתשובה סי" תשמ"ו ותשמ"ז מי שנדר הנאה מחבירו או שאסר לולב של עצמו עליו בהנאה אינו יוצא בו ביום א' דבעינן משלכם אפי' נתן לו הנודר במתנה ל"מ אבל ביום ב' מותר ויוצא בו וכתב הכלבו אתרוג של ערלה יוצא בו מיום שני ואילך: (ה) אבל במרדכי פרק לולב הגזול כדעת ה"ג וכ"כ במהרי"ל וכתב הכלבו ומיהו אם הסיר ניקור העכברים יוצא בו לכתחלה בשאר ימים כתב תא"ו נ"ח ח"ג ניטלה פטמתו או עוקצו ונסדק דינו כניקב וכשר בשאר ימים כי דינו כחסר אבל עלתה עליו חזזית פסול אף בשאר ימים משום דלאו הדר הוא עכ"ל ומהר"א מפראג כתב דניטלה פיטמתו או עוקצו פסול כל שבעה כן משמע מדברי הרא"ש עכ"ל ולא ידעתי מהיכן משמע מדברי הרא"ש כן ואדרבה משמע מדבריו כרברי ר"י ודוקא חזזית דפסולה משום דלא הדר הוא פסול כל שבעה אבל נוטל פטמתו או עוקצו דפסולו משום חסרון כשר בשאר ימים מלבד ביום א' וכ"ה בהדיא בהר"ן פרק לולב הגזול ודעת מהר"א צ"ע כתב בהג"א פרק לולב הגזול בשם ראבי"ה דאתרוג כמוש ומנומר שהוא פסול אם חתך ממנו מה שהוא יבש או מנומר והשאר נשאר שלם פסול אף בשאר הימים דגרע מאם היה חסר מתחלה כיון שבא מכח פסול נשאר בפיסולו: (ו) וכתב הר"ן דף של"ט ע"ב ומיהו כי שרי דוקא בנשתייר רובו דשמו עליו הא לאו הכי לאו אתרוג מקרי ואתרוג אמר רחמנא ולא חצי אתרוג עכ"ל אבל בפסקי מהרא"י סי' נ"ב משמע דאפילו לא נשאר אלא מיעוט סגי בשני: (ז) ובת"ה סימן צ"ה פסק כרמב"ם וכ"פ מהר"א בהגהותיו אבל במנהגים כתב כדברי הרא"ש והטור ול"נ דטוב לעשות כדברי הר"ן אם אין לו אתרוג אחר אבל אם יש לו אחר לא יטול את זה עד לאחר שבירך על הבשר ובזה יוצא מידי ספיקו (ח) כתב בפסקי מהרא"י סי' נ"ב מעשה שהיה כמה ישובים שלא היה להם רק אתרוג א' למצוה בחג והיה להם שעת הדחק שלא היו יכולין להמציא להן יותר והיו רוצים כל ישובים לצאת י"ח ועמדו וחתכו האתרוג לכמה חתיכות ושלחו לכל ישוב חתיכה אחת וברכו עליהן ביום א' ופסק דאסור לעשות כן דאע"ג דבשעת הדחק חסר כשר היינו שנחסר מאליו אבל לא שרינן לחתוך ולחסור האתרוג כדי

לברך על אותה חתיכה ותו דחסר דמכשרינן ביום ב' היינו שנחתך ממנו אפילו לכתחלה כדי לאכלו ומניח השאר דמברכין על השאר משום דנקרא שיורי מצות כדאשכחן כה"ג גבי גרדומי ציצית ואזוב אבל לחתוך מן האתרוג ולברך על החתיכה אסור דלאו אתרוג מיקרי אלא חתיכת אתרוג עכ"ל: (ט) ואין אנו נוהגין כך אלא בלולב והדס אנו מברכין איבש אבל לא מברכין אאתרוג וכ"כ המרדכי בשם רא"ם דיש לברך אלולב והדס יבשים וכ"ה בהג"מ דנוטלין הדס יבש ובאגוד כתב דנוהגין ליטול לולב יבש אף שאיכא אחרים לחים אבל לא הדס וערבה יבישים בדאיכא לחים כתוב במנהגים שלנו גזול פסול אף בשעת הדחק עכ"ל: (י) וכ"ה בא"ז: (יא) וכ"ה בת"ה סימן ק':

סימן תרנ - שיעור הדס וערבה

(א) ובמנהגים שלנו כתוב כדברי הרמב"ם והרי"ף: (ב) והמרדכי כתב כדברי הרמב"ם דשיעור לולב י"ד גודלין וכבר נתבאר לעיל שלדעת הרי"ף והרמב"ם ההדס ג"ט דהיינו י"ג אצבעות א"כ שיעור הלולב היא ט"ז אצבעות לפי המנהגים שלנו:

סימן תרנא - דיני נטילת הלולב וברכתו

(א) וכן אנו נוהגין אף בחול דלא כמשמעות דברי הטור לקמן דמשמע דוקא ביי"ט דאסור לעשות קשר גמור יש לקשור בכה"ג כתב מהרי"י בדרשותיו ויקשור ההדס גבוה יותר מערבה ויש לו טעם בספרי קבלה וכתב מהרי"ל ויתיר החוט הכרוך סביב ההדס קודם שיאגדם יחד דלא ליהוי חציצה וכתב עוד דצריך לראות בהדס אי מונח כדרך גדילתו כי המביאים אותן מהפכין אותן כדי שיהיו ענפיו חופין את ראשו. וכתב עוד וישפיל ההדס תוך אגד הלולב וערבה כדי שיהיו כל ג' מינים בידו בשעת

נטילה: (ב) (אבל הרא"ש כתב דיטול הלולב בשמאל כ"א שהוא ימין דידיה וב"כ רי"ו) וכתבו מהרי"ל ומהרי"ו ובעל מנהגים דכן יש לנהוג וכ"מ מד' מהרי"א מפרא"ג דיש לנהוג כדברי האשירי וכתב שטעות נפל בספרי הטור ושלא ראה כדבריו בשום פוסק ולא ראיתי אינו ראייה ומ"מ משמע דיש לנהוג כדע' האשיר"י וכתב הכלבו דוקא לכתחלה יטול הלולב בימין ואתרוג בשמאל אבל אם החליף בדיעבד יצא וכן אם נוטלן זא"ז אבל אם נטלו בידו אחת בבת אחת לא יצא ואדם גידם נוטלו בזרועותיו דהא לא כתיב ולקחתם בידכם ושולט בב' ידיו נוטלו כשאר כל אדם עכ"ל: (ג) וכן אנו נוהגים להפך האתרוג עד אחר הברכה וכ"כ מהרי"ל דלא כרי"ן ס"פ לולב הגזול דכתב דאין נכון לעשות כן: (ד) כתב הכלבו ובדרשות מהרי"ו כשמברך צריך לעמוד וכתב עוד דאינו מברך על הלולב אלא פעם א' ביום אף כשנוטלו הרבה פעמים ביום כתב אבודרהם בשם ר' סעדיה שצריך בשעת נטילה שיהא פני הלולב שהוא האדום נגד פני המתפלל וצד הירוק שבו השדרה כלפי חוץ ויש שאוחזין אותו להיפך וכדאי הוא הגאון לסמוך עליו עכ"ל: (ה) ומהרי"ל כתב שהיה מסיר התפילין משום חציצה: (ו) ואין אנו נוהגין כן אלא כדעת הרא"ש שהצבור מנענעין אבל לא ש"ץ ומיהו במהרי"ל כתב שאף שליח צבור ינענע ביאמר נא ישראל אבל לא באחרים וכ"ה במנהגים ובהג"א פ"ק לולב הגזול וכתב הכלבו בשם הגאון שנהגו לכון כשאומרים הודו שהי' מוליד ומביא וכשיאמר הי' מעלה ומוריד וכן באנא הי' אבל הרי"ף כתב אין מנענעין באומר השם לא בהודו ולא באנא וכ"נ: (ז) והכלבו כתב ומנענעין שם ג"פ על כל פעם שיאמר הודו פעם אחת וכ"כ הרי"ן וכ"ה במנהגים ובמהרי"ל ובת"ה סימן צ"ו: (ח) כתב מהרי"א בהגהותיו אינו ר"ל שינענעו שם ג"פ בהולכה וג"פ בהובאה אחת רק ר"ל שיוליך ויביא ג"פ ומלת שם ר"ל באותו הרוח וכן בכל רוח יוליד ויביא ג"פ כי ההולכה והובאה הם הניענועין וכ"כ בהרי"ן פרק לולב הגזול דף ש"ס ע"ב ובהג"מ ובתשובת הרשב"א סימן תל"ו וכ"מ מדברי הרא"ש כמו שכתבתי: (ט) וכ"ה במהרי"ל שלא הפך ראש הלולב לצד מטה אלא באחורי הלולב היה מוליד ומביא לצד מטה עכ"ל וכן שמעתי ממורי הגאון מהור"ר שכנא ז"ל שראה כן מרבנו מוהר"ר יעקב פאל"ק זצ"ל אבל לשאר רוחות היה מהפך ראש הלולב לצד ההוא והעולם לא נהיגי כן אלא גם למטה מהפכין ראש הלולב וסברי להו דמאחר דהנטילה היא ביד דרך גדילתן שוב אין מקפידין על הנענועין שיהיו דרך גדילתן ובאמת שיש לתמוה דמאחר שמקפידין להיות אף בנענוע דרך גדילתו א"כ אף בשאר רוחות לא היה להן להפך הראש לצד שמנענע נגדו אלא לעולם היה ראוי להיות ראש

הלולב למעלה דרך גדילתו ולהוליך ולהביאו שם כמו בתנופה שלמידין ממנו נענוע של לולב וכמ"ש ב"י בריש דבריו ואפשר לומר דלא דמי דבשאר נענועים נקרא דרך גדילתו דאינו מהפך כ"כ הלולב וגם לפעמים הלולבין נוטין כן באילן אבל לצד כלפי מטה צריך להפוך הלולב מאד ואז לא יהיה דרך גדילתו וק"ל כנ"ל לפי דעת הגאונים וכן נהג מהרי"ל וכנ"ל: , וכ"ה במנהגים של מהרי"ל: (י) וכ"נ שע"י הולכה והובאה שעושין מכסכסין ומטרפין הלולב ודלא כדעת הגאון שכתב הטור למטה שהוא דעת י"א שהביא הר"ן: (יא) וכ"כ מהרי"ל מהרי"ו ומנהגים: (יב) וכ"כ האגור בשמו: (יג) ור"ל דאפי' לא כיון לשם מצות לולב איכא ביה בל תוסיף: (יד) אבל במנהגים שלנו דלא יקח אלא ב' בדי ערבה וג' בדי הדס וכ"נ משום דאיכא למ"ד דאית ביה משום בל תוסיף כמבואר מ"מ: ^ הכוונה לרמוז שנראה כמו הצלם של הנוצרים שהוא שתי וערב - ויקיעורך

סימן תרנב - זמן נטילת לולב

(א) ובירושלמי סוף לולב הגזול מסיים בהאי מעשה דאנשי ירושלים הניח על גבי קרקע שוב אמור לטלטלו עכ"ל משמע דס"ל דלאחר גמר מצות הלולב אם הניח על הארץ שוב אמור לטלטלו ביי"ט וצ"ע דהא קי"ל ביצה (כז.) אין מוקצה לחצי שבת והא הוי ראוי בע"ש וע"ל דיני מוקצה פי' ש"י: ^ צ"ל "לאכול", וכמו שהעתיק בבית יוסף.

סימן תרנג - הדס אסור להריח בו

(א) וכ"כ הכלבו ולעיל גבי נוי סוכה כתבתי דבזמן הזה אין להתנות: (ב) וכ"כ הכלבו:

סימן תרנד - שיכול להחזיר הלולב במים ביום טוב

(א) ונוהגין במקומות ליקח כל ימי ח"ה ערבה חדשה אם אפשר וזו היא מצוה מן המובחר: (ב) וכ"כ הכלבו: (ג) וכ"כ הר"ן ס"פ לולב הגזול ע"א ולדידן אסור לטלטל לולב בשבת אף אם חל י"ט ראשון בשבת וכ"ה במ"מ פ"ז ומיהו פשוט הוא באתרוג מותר לטלטל בשבת דראוי להריח בו אע"ג דאסור לאוכלו כתב מהרי"ל ולא יניח האתרוג ע"ג בגד ביי"ט דמוליד ריחא ואסור:

סימן תרנה - גוי שהביא לולב

(א) וכתב המרדכי פרק הדר ע"ב בתשובה דיש מתירין לומר לעו"ג להביאו מרחוק אפילו ביו"ט אבל במרדכי פרק לולב הגזול משמע דאסור וכ"כ באשיר"י ודין זה תלוי בדין אמירה לעו"ג במקום מצוה וע"ל סי' תקפ"ו גבי שופר וסי' ש"ז וכתב המרדכי ר"פ לולב הגזול אם חל הושענא רבה ביום א' ועו"ג קצצו הערבה בשבת שכשרה כתב הרשב"א בתשובה מי' רצ"ו ערבה שהביא עו"ג לישראל ונתלש ביי"ט שני אסור לטלטל אפי' אין לו ערבה אחרת לצאת בה כדין פירות שיש במינן במחובר וב"י כתב לקמן מי' תרס"ד בשם תשובות הרשב"א על אחד שאמר לעו"ג מבע"י כו':

סימן תרנו - שצריך לחזר אחרי הדור מצוה בקניית

האתרוג

(א) וכבר נתבאר שהפוסקים חלוקים עליו ומדברי הר"ן פ"ק דב"ק דף ה' משמע דאם היה לו מעט יותר מכדי חייו צריך להוסיף יותר משליש בהידור מצוה ובפי' לולב הגזול דף של"ז ע"ב כתב ומיהו כל אחד ואחד יתן ויוסיף כפי ממוניה כדי לקיים מצות עשה כר"ג שקנה אתרוג בעד אלף
זו:

סימן תרנז - דין קטן היודע לנענע לולב

סימן תרנח - דיני לולב ביום טוב ראשון

(א) וכתב מהר"א מפרא"ג דבשעה שמחזיר לו צריך לחזור וליתן לו במתנה וכ"ה באשיר"י ובתא"ו נ"א פ"ד וכתב עו"ש בתא"ו דאם נתן לו אתרוג במתנה ואמר אחריך לפלוני אפי' אכלו הראשון או מכרו יצא דאין לאחרון אלא מה ששייר ראשון כמו בשאר מתנה ועיין בדין זה בח"מ בדין מתנה: (ב) וכתב בתשובת מהרי"ל סי' ק"ז כ' מוה"רם גובין מעות אתרוג לפי ממון דהידור מצוה מוטלת על העשירים טפי מעל העניים וכתב עוד שם דאין יכולין לכוף אשה שתתן לאתרוג מאחר שאינה מחויבת בדבר: (ג) וכתב הרא"ש דאע"ג דנותן לו ע"מ להחזיר לא מהני גבי קטן וכ"כ רי"ו והר"ן: (ד) וז"ל הג"מ סוף ה' לולב אמנם הירא וחרד לדבר השם והמחבב לעשות מצוה מן המובחר ראוי להיות לו לולב ואתרוג בפני עצמו כדי לעשות הנענועין כהלכתן ועוד שרוב ב"א מברכין בשעה שהם שותפין ואין יודעין להעלות על דעתן ליזהר שיהיו במתנה ולא נהגו להיות לכל הקהל אתרוג א' אלא מדוחק עכ"ל הר"ם וכתב עוד דאסור לזלזלי במצות אתרוג או שאר מצות שהעו"ג מוכרין אותו כדאמרינן בגמרא לא איבעיא לך לזלזולי כולי האי עכ"ל וכתב מהרי"ל דאף אם יום ראשון בשבת יראה כל א' וישתדל שיהא לו אתרוג ולולב

סימן תרנט - סדר קריאת התורה בסכות

סימן תרס - סדר הקף הבימה

(א) וכן המנהג וכתב בתה"ד סימן צ"ח כשהס"ת על הבימה אז צריכין גם היושבין במזרח ב"ה להפוך פניהם נגד הס"ת ואז צפון ימין שלהם וכן המנהג שהולכין מדרום לצפון ומסבבין הבימה וזהו נקרא דרך ימין מאחר שמהפכין יושבי מזרח פניהם למערב דהיינו נגד הבימה וכתב מהרי"ל דנוהגים דביום ז' מקיפין ז' פעמים ומוציאין ז' ס"ת על הבימה ואנו נוהגין להוציא כל הס"ת שיש בב"ה וכ"ה במנהגים: (ב) גם אין מוציאין ס"ת על הבימה מאחר שאין מקיפין ומ"מ אומרים הושענות: (ג) וכ"כ הר"ן בפי לולב וערבה דף שד"מ ע"א וכתב דאפילו בהושענא רבה אין להקיף בלא לולב ואין אנו נוהגין כן: (ד) אבל אנו נוהגין דאין אבל מקיף כל זמן שהוא אבל אפילו תוך י"ב חדש אחר אביו:

סימן תרסא - בליל יום טוב שני אומר שהחינו לפני ברכת לישב בסכה

(א) ובתא"ו כתב דעמא דבר כראבי"ה דמברך סוכה ואח"כ זמן וכ"כ אבודרהם ומהרי"ל ז"ל ובת"ה ס"י צ"ה אבל המנהגים שלנו כתבו דיש

סימן תרסב - סדר תפלת יום ב' של סכות

סימן תרסג - סדר תפלת חל המועד

(א) ומהרי"ל כתב דנוהגין כרבותיו של רש"י וכ"כ במנהגים שלנו: (ב) ונוהגין לומר קהלת אחר תפלת שחרית בשבת שבח"ה וכתב מהרי"ל ואם אין שבת בה"ה אנו אומרים אותו בשמיני עצרת שהוא כשבת עכ"ל וע"ל מי" ת"ץ אם מברכין ברכה על קריאת קהלת וטעם שאומרים אותו בסוכות וכתוב במנהגים וחותם בשבת שבח"ה מקדש השבת וישראל והזמנים וכ"ה בכל המנהגים וצ"ע מ"ש שבת ח"ה שבפסח דאין חותמין בהזמנים עכ"ל ול"נ דלק"מ דשאני ימי הסוכות דכל אחד י"ט בפני עצמו הואיל וחלוקים בקרבנותיהם לכן מברכים הזמנים: ^ סימן ת"צ. ^ סימן ת"צ.

סימן תרסד - סדר יום הושענא רבא

(א) וכ"ה במנהגים דאומרים מזמור לתודה כיון שהיא חול וא"א נשמת אלא ישתבח כמו בחול וקדיש לאחר תפלת שחרית אין כמוך שמע ישראל בניגון של י"ט ועל הכל כמו בי"ט ואין רגילין לעשות מלאכה של חול עד אחר יציאה מבי"ה פעם אחת הוי מילה בהושענא רבה ואמר מהר"ם

דקבלה בידו לומר זכ"ב אחר אנא אזון חין ואחר פזמון זה חוזר לומר הושענא ואמר שכן קבלה בידו לומר זכור ברית כשחל מילה בה"ר וכתב עוד שקדיש לאחר תפלת מוסף בניגון י"ט (ב) ומהרי"ל היה נוהג ללבוש הקיטל בל"א כמו בר"ה וי"כ אבל שאר בגדי חול לא היה משנה כלל ויש נוהגין לטבול קודם עלות השחר כטעם עי"כ וער"ה וכ"ה במנהגים שלנו דהצנועים נוהגים בטבילה זו כתב אבודרהם יש אנשים שנהגו שכורכין עצמן בסדין ויוצאים למקום שמגיע שם אור הלבנה ופושטין מעליהן הסדין ונשארים ערומין ופושטין אבריהם ואצבעותיהן אם מצאן שלם סי' טוב ואם יחסר צל ראשו בנפשו הוא ואם יחסר צל אחד מאצבעותיו סי' לא' מקרוביו יד ימין סי' לבניו הזכרים ויד שמאל לבנותיו וכ"כ הרמב"ן בפסוק סר צלם מעליהם וזה הצל אינו צל האדם ממש כי העומד אצל הלבנה או אצל האור א"א שלא יראה לו צל אלא הוא צל הצל הנקרא בבוא' דבבוא' די' סעד לדבר מדאמרי' פ"ב דהוריות האי מאן דבעי למיפק לאורחיה ובעי למידע אי הדר לביתיה אי לא ליקום בביתיה אי חזי בבואה דבבואה הדר לביתיה ולא מלתא דלמא חליש דעתיה ואתרע מזלא מכאן אני אומר שאין לנהוג מנהג זה עכ"ל: (ג) וכ' הר"ן פ' לולב וערבה דף שד"מ ע"א ושיעור אורך הערבה זו כשיעור אורך הערבה שבלולב שלא מצינו שהקילו בה עכ"ל וא"כ נראה שכל הפוסל כערבה שבלולב פסל ג"כ בערבה זו הואיל שלא מצינו שהקילו בהן: (ד) והמנהג אינו כן אלא אוחזין ההושענות עם הלולב בשעת נטילת לולב והקפה וכ"ה במהרי"ל שהוא היה נוהג כן להחזיק הערבה עם הלולב בשעה שאומר ההושענות ומיהו בשעת חבטה חובטין אותה לבד ובזה יוצאין י"ח כי זהו עיקר מצוה ומ"מ נראה דא"צ ליטול עם הלולב כלל בשעת נטילת הלולב והנענוע בתפלת שחרית ועדיף שלא ליטלה מאחר שלא נזכר בשום מקום ליטלה עם הלולב: (ה) וכ"כ מהרי"ו ומהרי"ל דאנשי מעשה נוהגין לאפות מצות בעצי הערבה וכ"כ בהגהות אשירי פרק בני העיר:

סימן תרסה - אתרוג אסור לאכל בשביעי

סימן תרסו - דיני סכה ביום השביעי

(א) וכתב המ"מ פ"ז דה' סוכה דאם רצה לאכול בסוכה בשאר ימים א"צ לפחות רק ביום ח' דאתי למטעי: (ב) וכתבו הג"מ דלהעמיד דשולחנות ודספסלים לצורך אסור דאין י"ט מכין לחבירו וכ"כ מהרי"ל וכ' הכלבו והרב היה נוהג בליל מ"ש וסוכות לעלות לסוכה ליטול רשות ממנה ואמר י"ר שנזכה לשנה הבאה לישב בסוכת לוינתן: ^ לכאורה צ"ל "שהן".

סימן תרסז - סכה ונויה אסורין גם כל שמיני

סימן תרסח - סדר תפלת ליל שמיני ויומו

(א) ובמנהגים דא"א חג אלא אומרים יום שמיני העצרת דלא מצינו דנקרא חג: (ב) ונ"ל לומר אף לפי הטעם שכתב הרא"ש ורבינו באכילה משום דלפעמים יושב בסוכה בלי מצוה מודים בשינה דאין דרך לישן בסוכה: (ג) וכתב מהרי"ל דשמש הכנסת יכריז קודם התפלה וכבר כתבתי כל דיניו לעיל סימן קי"ד:

סימן תרסט - סדר יום שמחת תורה

(א) במנהגים ומפקינן בלילה כל הס"ת שבארון וש"צ אומר אנא ה' וכו' אלהי הרוחות כו' ומסבבין המגדל שבב"ח והעם הולכין אחר הס"ת ואז גוללין ומחפשיין בזאת הברכה בס"ת ראשונה ובשנייה בראשית ובג' וביום השמיני בפרשת פנחס ומזמרין זמירות ואח"כ עומדין עם הס"ת והש"ץ אומר התקבצו מלאכים כו' והמנהג אינו כן עכשיו אלא קורין כל הנדרים שבתורה בליל שמחת תורה וקונין הנדרים ונותנין למי שקונה מי שבירך אחר שעלה לס"ת: (ב) ובמנהגים וחוזר למעלה ומרבה בפרשיות כרי לקרות הרבה לכבוד תורה קורין כל הנערים ביחד וקורין להן נדר המלאך הגואל גוי וקורין חתן תורה כו' ואח"כ חתן בראשית כו' וכהן או לוי יכול לקנותו וע"ל סימן קל"ב ומ"ש וחוזרין למעלה ומרבין בפרשיות כ"ה המנהג וכ"כ ריב"ש בתשובה סימן פ"ד ואין איסור בזה משום ברכה לבטלה דלא כרבי אפרים שכתב המרדכי פרק בני עיר בשמו דאסור בזה וע"ל דינים אלו בהלכות קריאת ס"ת כתב המרדכי פ"ק דף צ"ב ע"א דח' פסוקים אחרונים שבתורה תלמיד חכם צריך לקרותן ואינן נוהגין כן אלא נוהגין שאף הנערים עולים לסיום התורה וקורין אותו העולם חתן תורה ואפשר דבזמן הזה דהחזן קורא הכל אין לחוש מי העולה מאחר שאינו קורא רק החזן וכ"ש דשאר הפוסקים לית להו כדברי המרדכי כמו שנתבאר סימן תכ"ח לעיל מצאתי כתוב בשאין להקהל אלא ב' ס"ת קורין בראשון וזאת הברכה ובשניה בראשית וחוזרין ולוקחין הראשונה וכן בכ"מ שזקוק לג' ספר תורות ואין להם רק ב' עושין כסדר הזה: (ג) כתב מהרי"ק שורש כ"ו בשם תשובת הגאונים דביום שמחת תורה נוהגין לרקוד אפילו זקנים בשעה שאומרים קלוסים לס"ת אע"פ שאין מרקדין ביי"ט משום כבוד התורה נהגו היתר עכ"ל וכתב מהרי"ל יש מקומות שנהגו התינוקות סותרים הסוכות ומבערים אותם בשמחת תורה ונותנים טעם להיתר זה אבל אבא מורי ז"ל כשהייתי נער מוחה בידי מלסתור ביי"ט עכ"ל: ^ לפנינו לפני מזבח ה'. ^ יתכן שתיבה זו שייכת למשפט הקודם, ויעמוד שלמה לפני ה' בירושלים. אלא שאין זה כך לפנינו. יתכן גם שצ"ל ובירושלמי יש שמפטירין.

הלכות חנוכה

סימן תרע - דברים האסורים והמתרים בחנכה

(א) וכתב מהר"א מפראג וז"ל אבל במרדכי הארוך כתב ובמגילת תענית אמרו שקבעום י"ט משום חנוכת המזבח וכ"כ א"י וכ"מ במדרש רבתי פרשת בהעלותך והכא אומר שקבעוהו משום הנס וי"ל דמשום זה קבעו משתה ושמחה אבל להלל ולהודות קבעו משום נס וכ"מ מפירש"י עכ"ל ואפשר שלזה נהגו במשתה ושמחה ומצאתי בהגהת מנהגים סעודת חנוכה רשות ולכן נוהגין לומר מזמורים להרבות בו שבחות כדי שיהא סעודת מצוה כן השיב מוהר"ם עכ"ל: (ב) ויום שמועה כבפניו דמי כמ"ש המרדכי פ"ד דמ"ק דף שצ"ד ע"ג כמו שיתבאר בי"ד הלכות אבילות ומצאתי בקובץ א' המנהג להתענות על אביו ועל אמו בחנוכה עד חצות עכ"ל ולא ראיתי שחוששין לזה וע"ל ס"י תקס"ח אי מתענין ת"ח בחנוכה אי צריך למיתב תענית לתעניתו:

סימן תרעא - סדר הדלקת נר חנכה ומקום הנחתו

(א) וכן המנהג וכתב מהר"א מפראג דלדידן שמדליקין בפנים ויודעין בבית כמה ב"א בבית וליכא למיחש שמא יאמרו כך בני אדם הם בבית אף לדעת התו' מנהגינו נכון ועוד דמאחר שמדליקין בפנים כל אחד יכול להדליק במקום מיוחד ולא בעי להדליק כולן בטפח הסמוך לפתח הסמוך לפתח וניכר הנרות שמדליק כ"א ואחר ואיכא היכירא כשמוסיף והולך בשאר הלילות ולכן מנהגינו אתי שפיר לכ"ע: (ב) כתב בהג"מ בשם סמ"ק דאין להדליק נרות חנוכה בעיגול כמו שעושין בהנרות של ב"ה שנועצים מסמורים בעיגול דהוי כמדורה אך יש לקובען בשורה בלא עיגול עכ"ל ובמהר"ל כתב שראה נרות חנוכה של ב"ה שהיו תחובים שלא כסדר רק אחד יוצא ואחד נכנס וצוה לזוקפן כשורה בלא עיגול עכ"ל וכתוב בת"ה ס"י ק"ה דמותר להדליק בפמוטות שקורין לאמפ"א ולא הוי כמדורה הואיל וכל אחד מובדל מחבירו לא מיקרי מדורה עכ"ל כתוב

בפסקי מהרי"ו סימן ת"ה נוהגין לעשות נרות של חנוכה שמדליקין בב"ח ומדבקין ד' או ה' ביחד ומדליקין אותו לנר א' ואסרתי דהוי כמדורה ואפילו לנר אחד אינו עולה עכ"ל וכן מצאתי כתוב כשמדליקין נרות של שבת או של י"ט או של חנוכה ודובקין הנרות סמוכים זו לזו עד שהן מתחממות זו מזו ונוטף השעוה מחום החמימות גם נכפלות ונופלות ולא קיימי מצות הנר של שבת או י"ט או חנוכה עכ"ל א"ז: (ג) כתב מהר"א מפראג היינו למ"ד (בסוכה ב:) דסוכה גבוה יותר מ' אמה פסולה משום דלא שלטא ביה עינא ולכן אם הסכך מגיע לדפנות כשר והיא סברת רבה אבל לדידן דק"ל כרבא דאמר טעמא דפסול משום דהוי דירת קבע ואנן בעינן דירת עראי בכל ענין פסול וכ"פ הס' לעיל סימן תרנ"ג: (ד) וכתב במהרי"ל שהיה נזהר להניחו בטפח הסמוך לפתח אע"ג דהאידינא מדליקין בפנים וכ"כ מהר"א בת"ה סימן ק"ו דאף בזמן הזה ידליק בטפח הסמוך לפתח בשמאל אם יש לפתח מזוזה ואם אין לה ידליק בימין והביא ראיה ממרדכי דאף בזמן הזה ידליק בטפח הסמוך לפתח וכ"מ לקמן ס"ס זה מדברי הטור אמנם מדברי הגהת מהר"א שכתבתי לעיל משמע דאין לחוש ומדברי המרדכי אין ראייה לדידן כמ"ש בסמוך אי"ה ל' כי אין נזהרין בזה רק המדקדקים: (ה) וכתב הכלבו דהמנהג להדליק בבה"כ בין מנחה למעריב ובע"ש מדליקין אותם קודם תפלת מנחה וכ"כ אבודרהם וכ"כ במהרי"ל ואין אנו נוהגין כן אלא אף בע"ש מדליקין בין מנחה למעריב וכתב עוד מהרי"ל כשרבו ימי חנוכה והרבו הנרות היה הש"ץ מדליק וכדי שלא יאחר בהדלקה נוטל שמש העיר נר מידו ומדליק הנרות הנשארים והש"ץ חוזר למקומו ומתפלל בעוד שהשמש מדליק: (ו) וכ"כ המנהגים דלא כמנהג ברי"ן שהיו נוהגין להעמידן בצפון לשמאל החזן: (ז) וכן המנהג בגלילותינו: (ח) וכ"כ הכלבו וכתב עוד אף אם הבי' פתחים מרוח א' אם ב' הפתחים פתוחים לבי' בתים אע"פ ששתיהן של אדם אחד אפ"ה מדליק בשתיהן משום חשדא: (ט) נראה דבימי רבי' בעל הטור היה כן המנהג להדליק בפתח הבית ולכן כתב דאיכא הכירא וכן כתב בתא"ו נ"ט ח"א ז"ל ועתה נהגו להדליק מבפנים לפתח הסמוך לר"ה ויש נוהגים להדליק מבפנים לפתח הסמוך לחצר משום דשכיחי גנבים ועוד דאין רגילין לקבוע מזוזה בפתח הפתוח לר"ה משום עו"ג שיטלו אותה ויש מזוזה לפתח הפתוח לחצר ויהיה מזוזה בימין ונ"ח בשמאל עכ"ל ולזה איכא היכירא לעוברים ושבים אע"ג דמדליקין בפנים אבל בזמן הזה שמדליקין בבית החורף דהיינו בפנים ממש וידוע ששם ליכא היכירא לעוברים ושבים כלל אפי' אם יש בבית הרבה פתחים א"צ להדליק רק באחד וכ"ה המנהג ונראה

מטעם זה אין נוהרין ג"כ להדליק בטפח הסמוך לפתח דמה לי סמוך לפתח או רחוק ממנה מאחר שאין היכירא רק לבני אדם שהם בחדרים שמדליקין שם והם יודעין דלשם חנוכה נדלק שם כנ"ל:

סימן תרעב - זמן הדלקת נר חנוכה

(א) וכתוב בהגהת סמ"ק פי" רביי שמשון דגם עכשיו היה מצריך לעשות פתילות ארוכות עכ"ל ובקובץ אחר מצאתי כתוב ז"ל בס"א כתב דבזה"ז אין שיעור לנ"ח ומה"ט אמר שמי שרוצה ליקח נרות קטנות אע"פ שאין דולקים כ"א זמן מועט ואפ"ה (אין) נכון ליקח מעט שעה לנר עכ"ל מצאתי ונראה דאף ר' שמשון לא קאמר לעשות פתילות ארוכות אלא כשיעורן ולאפוקי מדעת זה מצאתי אבל לא קאמר שבזה"ז יעשה פתילות ארוכים יותר כשיעור וכן משמעות לשונו דכתב גם עכשיו כמו בימיהם ודלא כרבים שנהגו לעשות נרות שדולקים עד חצי הלילה והוא ללא צורך וגם אין בו הידור מצוה דהא לאחר שיעורן מותר בהנאה ולא שייך הידור מצוה אלא בשעת המצוה ואין ראיה מנרות חנוכה של ב"ה שמנהג לעשותן רק גדולות דשאני התם דאיכא מצוה להדליק נרות כל היום כנ"ל: (ב) ובמרדכי ריש במה מדליקין ואני מרדכי ק"ל הא אמרינן הותיר ביום ח' עושה לו מדורה כו' ותירץ מוהר"ם דהתם מידי שלא נתן בו אלא כשיעור עכ"ל וכ"כ הג"מ: (ג) ונ"ל דמי שלא הדליק בליל א' ומדליק בליל ב' או שלישיית שידליק כשאר ב"א וכן מצאתי כתוב בשם מהרי"ל ואגודה ודלא כמו הר"ם מרוטנבורק דכ' דידליק נר אחד כשמתחיל להדליק דלדידיה הו"ל ליל ראשון ואין דבריו נראין: (ד) כבר כתבתי לעיל ובזה"ז אין לחוש וכן נהגו שלא לדקדק בשקיעות החמה וכ"כ במנהגים מיהו כתבו דטוב להדליק קודם אכילה בעוד שבני הבית נעורים עכ"ל אמנם מהרי"ל כתב שהיה נוהג להדליק מיד אחר שקיעת החמה:

סימן תרעג - שמנים ופתילות הכשרות לחנכה

(א) וכן נהג מהרי"ל והמנהג פשוט להדליק בשעוה וכ"כ במנהגים בשעוה מצוה מן המובחר כמו בשמן זית וכתב מהרא"ם וטעמא כי בודאי צלול נהורא טפי מכל השמנים ובכלבו יש מדליקין בנרות של שעוה ור"ף היה מצריך נרות ארוכות אמנם מצוה מן המובחר בשמן זית שבו היה הנס עכ"ל: (ב) מדין זה נראה דמיירי כשלא נתן שמן בנר אלא כשיעור מצותו דאז אסור להשתמש לאורה כ"ז הדלקתה ולכן מותר להדליק בשמנים שאין מדליקין בהן בשבת אבל אי נתן בו בשמן יותר דאז מותר להשתמש לאורה לאחר שעבר מצותו כמו שנתבאר סימן תרע"ב אסור להדליק בשמן שאין מדליקין בהן בשבת דחיישינן שמא ישתמש לאורו כנ"ל וכ"כ בתשובת הרשב"א סימן תע"ד: (ג) וכ"כ מהרי"ל שתחב השמש למעלה מכל הנרות: (ד) יש מקשים מנ"מ דאין שם שמש עליו וצ"ל דאסור לעשות כן דהרי מוסיף על הנרות שמחויב להדליק וליכא היכירא לימים היוצאים ולזה אמר א"ת שמש שנהגו בו היתר הי"ד לכן פ"י שאין זה קרוי שמש כי הוא המדליק בו הנרות ואיכא היכירא דימים היוצאים כנ"ל: (ה) וני דלא קאמר דאסור אלא להשתמש ככל נר בפני עצמו מטעם הביטול דזה אסור שמא ישתמש בנר חנוכה לבד אבל להשתמש בנרות שידוע שהשמש שם בוודאי מותר להשתמש בהן דהא עיקר טעם הדלקת השמש הוא שאם ישתמש לאור הנרות שישתמש לאור השמש ש"מ דכי הן לגבי הדדי שמותר להשתמש לאורן כנ"ל: (ו) וכ"כ באבודרהם דא"צ להחליף פתילות אלא שנהגו כי וכ"כ הכלבו דכן נהגו:

סימן תרעד - שמתר להדליק מנר לנר

(א) וכ"כ המרדכי דנהגו להחמיר בנר חנוכה וכ"כ בהג"מ וכתב רבי שמחה שאם כבה אותו נר שמדליק בו האחרים שאין לחזור להדליק מהנדלקים כדי לגמור להדליק ואע"פ שמותר להדליק מנר לנר מ"מ נהגו להחמיר ואין לשנות המנהג והטעם שעיקר מצוה היא נר איש וביתו והאחרים הם רק רשות להידור מצוה אם כבה אחד מן הנרות אין להדליקו מן האחרים דאין בהדלקה זו מצוה דקי"ל כבתה אין זקוק לה

עכ"ל משמע דוקא בנרות חנוכה נהגו להחמיר אבל לא בשאר נרות של מצוה וכ"מ מדברי המרדכי וכתב מהרא"י וז"ל וכתב המרדכי הא דמדליקין מנר לנר היינו דוקא קודם שנעשה המצוה אבל כבתה מאחר דאינו זקוק לה אין מדליק מנר מצוה: (ב) וכתב בנמ"י הלכות קטנות דף פ"ו ע"ב הא דאין מדליקין מנר לנר היינו דוקא בעוד שהנר ראשון דולק למצותו אבל בשכבר דלק למצותו שוב מדליקין ממנו לכן כתב בעל המנהיג שאסור להדליק מנרות ב"ה בעוד שדולקין למצותן אבל כשצריך לכבותן מותר עכ"ל: (ג) ובנמ"י ה"ק דף פ"ו ע"ב דה"ה נר של ת"ת או חולה שיש בו סכנה או היה דין אחת להם:

סימן תרעה - שהדלקה עושה מצוה ולא הנחה

(א) וכתב מהרי"ו דצריך להניחה שם חצי שעה במקום הדלקתה: (ב) וכ"כ הכלבו:

סימן תרעו - סדר הברכות וההדלקה

(א) כתב מהרי"ל שלא התחיל בהדלקה עד סיום כל הברכה כדי שתהא הברכה עובר לעשייתו עכ"ל אבל בתא"ו נ"ט ח"א כתב בשם ה"ר יונה ז"ל שבליל ראשון מברך כל ג' ברכות קודם ההדלקה כדי שיהיו עובר לעשייתן ובליל ב' מברך קודם הדלקה להדליק ושעשה ניסים לאחר הדלקת נר ראשון קודם שידליק נר שני שהוא גם אותו היום וכן בליל ג' על נר ג' וכן ככל לילות היה מברך שעשה ניסים על נר שמוסיף באותו הלילה אבל לא ראיתי רבותי נוהגין כן עכ"ל וכ"כ אבודרהם בשם הר"ר יונה: (ב) וכ"כ מהרי"ל להתחיל כל לילה בשמאל ולפנות לימין וכן נוהגים: (ג) לכנ"ל שיש לנהוג כמהרי"ל לברך כל הברכות קודם הדלקה

סימן תרעז - דין אכסנאי בחנכה

(א) ובתשובת הרשב"א כתב סימן תקמ"ב דבזמן הזה ידליק במקום שאוכל ולא במקום ששוכב וכבר כתבתי למעלה סימן תרע"א דבזה"ז דאנו מדליקין בפנים לגמרי ליכא למיחש כלל לעוברים ושבים א"כ אפשר דגם הרא"ש מודה דמדליק במקום שאוכל ולא במקום ששוכב: (ב) והמנהג כדברי מהרא"י וטעמו ונימוקו עמו וכ"ה בתשובת מהרי"ל א סימן קמ"ה ובמהרי"ל הלכות חנוכה כתב במנהגים שלנו דאף בזמן הזה אכסנאי יכול להשתתף בפרוטה עם בע"ה דלא כמהרי"ו שכתב דבזמן הזה אין משתתפין הואיל ונהגו שמדליק כל אחד לעצמו אם אינו מדליק איכא חשדא: (ג) וכ"כ ככלבו: (ד) וכתב האגור בשם ר"י מולין דנוהגין אע"פ שיש לאדם אשה שמדלקת עליו בביתו כשלומד חוץ לעירו או אורחים מדליקין: (ה) ע"ל סי' תרע"ב דמיירי דוקא שלא נתן תחילה רק כשיעור הדלקה ונותר ולכן אסור דהוקצה למצותו אבל אם נתן הרבה בנר ונותר מותר כמו שנתבאר לעיל:

סימן תרעח - נר של שבת קודם לנר של חנכה

(א) וה"ה דנר חנוכה קודם ליין להבדלה וכ"ה לעיל סי' רצ"ו:

סימן תרעט - בערב שבת מדליקין נר חנכה תחלה

(א) ואין דבריו נראים בזו שהרי הרשב"א כתב בתשובה וכ"כ בתא"ו נ"ט ח"א דידליק של שבת תחלה דתדיר ושאינו תדיר קודם שמעינן דלמ"ד דהדלקה לא הוי קבלת שבת דידליק של שבת תחלה מיהו אנו נוהגים להדליק של חנוכה תחלה וכ"כ במנהגים שלנו:

סימן תרפ - שלא להניח הנרות סמוך לפתח בליל שבת

סימן תרפא - אין מבדילין בנר חנוכה במוצאי שבת

(א) ומהר"ל ואגור וכלבו כתבו כדברי תה"ד וכן נוהגים להדליק קודם הבדלה:

סימן תרפב - דין על הנסים בחנוכה

(א) כתב אבודרהם ואין לומר כשעמדה עליהם אלא כשעמדה מלכות כו' דהא אח"כ אומר על עמך ישראל וגם אין לומר להשכיחם מתורתך אלא תורתך בלא מ' וכ"כ רבינו סעדיה ומהר"ם: (ב) כתב מהר"ל ומנהגים א"א תחנון ולא צו"ץ ולא למנצח ואא"א כל ימי חנוכה ואף במנחה בערב חנוכה אין אומרים תחנון:

סימן תרפג - סדר הלל בחנכה

סימן תרפד - סדר קריאת התורה בחנכה

(א) ובמנהגים הכהן קורא עד לפני המשכן לוי עד לחנוכת המזבח ישראל קורא קרבנו של נחשון שלם: (ב) בהג"מ פיי"ג לא כתב כן אלא כתב דישראל קורא נשיא של יום השלישי וכן כל יום ויום הישראל קורא של יום המחרת וכ"ה במנהגים שלנו וכן נוהגין וכתבו עוד מנהגים ביום השמיני כהן ולוי קורא בקרבנו של גמליאל וישראל גומר כל הסדר עד כן עשה את המנורה: (ג) במנהגים ואין מזכירין של חנוכה בברכת הפטורה ואם חל חתונה בשבת של חנוכה יש להפטיר בשל חנוכה ומהרא"ק כתב (לא קאי מהרא"ק כי אם כשחל ב' שבתות בחנוכה דבשבת שני שהוא זאת חנוכה מפטיר בחתונה ומטעמא שכתב רש"י ע"ש) להפטיר בשל חתונה וכ"ה בא"ז עכ"ל וע"ל סי' תכ"ח דנוהגים להפטיר בשל חנוכה וע"ל סי' ק"ס אי טעה והתחיל לקרות בשל חנוכה קודם שקרא של ר"ח:

סימן תרפה - סדר ד' פרשיות

(א) וכתב בת"ה סימן ק"ט דלכן יש ליזהר יותר לשמוע פרשת זכור בעשרה יותר מקריאת מגילה שזוהרים לקרותה בעשרה אלא שהעולם לא נהגו כן מ"ב בשם מהרי"ש אותן שאינן יכולין לבא למנין לפרשת זכור יש להן ליזהר לאומרה אותה בניגון ובטעמים עכ"ל כתב מהרי"ל בכל ד' פרשיות אלו אין מזכירין נשמות וכיון שאין מזכירין נשמות א"א מי

שבירך של קהל אלא מתחילין אשרי ולמנחה אומרים צו"ץ עכ"ל ע"ל
סימן תכ"ה אם חל חתונה בדי' פרשיות אלו במאי מפטירין:

הלכות מגילה ופורים

סימן תרפו - דין תענית אסתר

(א) כתב בחידושי אגודה בשם מחזור ויטרי, דיכולים להקל בתענית זה למעוברות ומיניקות ולכואבי עיניים, ויפרעו אחר כך. אבל הבריאים, אסור לפרוש עצמן מן הציבור. (ב) כתב בהגהות מנהגים: פעם אחת חל פורים ביום ראשון, והיה תענית אסתר ביום חמישי, ובו ביום היה ברית מילה. ואכל מהר"ד לנצהו"ט עם הבחורים אצל המילה, ולמחר ביום שישי היה מתענה הוא והבחורים. עד כאן לשונו. (הועתק מד"מ השלם)

סימן תרפז - דיני חיוב קריאת המגלה

(א) וכן הוא בכלבו ובתרומת הדשן סימן ק"ט, דמי שקשה עליו התענית יוכל לקרות המגילה מפלג המנחה, דחשיב לילה, כמו דחשיב לילה לעניין קריאת שמע של ערבית. (הועתק מד"מ השלם) (ב) וכתב בתרומת הדשן סימן ק"ט, דאסור לאכול בליל התענית, אף על גב דקשה עליו התענית, עד שישמע קריאת המגילה. (ג) ובאור זרוע כתב, דקבורת תלמיד חכם קודם למקרא מגילה.

סימן תרפח - דין כרכים המקפים חומה מימות יהושע בן נון

(א) ולפי דבריו העיקר חסר מן הספר ע"כ נ"ל דסמוך מקרי אם יכול לבא אל הכרך תוך מיל אבל בנראה ואף על גב דלא יוכל לבא אל העיר במיל כגון דאיכא נהר המפסיק וצריך להקיף מהלך רב אפילו חכי מכלל העיר יחשב מאחר דנראה עם העיר והוא תוך מיל כן נראה לי: (ב) כתב הכלבו בשם התוספתא בן כרך שהיה מפרש ויוצא בשיירה או היה על הים אז במדבר ביום י"ד קורא ביום י"ד דכיון שאינו במקומו הולך אחר רוב העולם עכ"ל: (ג) ומה שנוהגין לחלק מתנות עניים בו ביום כ"כ הר"ן ספ"ק דמגילה ע"א דבשמקדימין הקריאה נותנים מתנות עניים ביום הקריאה דלא כמרדכי פ"ק דמגילה שכתב דאע"פ שמקדימין הקריאה מ"מ גובין בו ביום ומחלקין בו ביום ומקיימין שמחה בזמנה עכ"ל ואפשר דבכה"ג דאי אפשר לגבות מעות בשבת אף המרדכי מודה דגובה בע"ש ומחלק בע"ש וכתב הר"ן פ"ק דמגילה דף שני"ד ע"ב בשמקדימין לקרות ביום ו' מ"מ הסעודה אין עושין עד יום א' וכתב דיש חולקין וס"ל דעושין הסעודה בע"ש ביום הקריאה ובכלבו כתב כדברי הר"ן: (ד) וכ"כ מנהגי מהר"א טירנא: (ה) וכ"כ הכלבו: (ו) וכ"כ הכלבו: (ז) ומשמע מדברי הב"י שס"ל שנוסחא האמיתית היא בספרים אבל הפרשיות א"צ לחזור ולעשותן אמנם במקצת נוסחאות איתא דכל הפרשיות שעשו באדר ראשון צריך לחזור לעשותן בשני וכ"מ בגמ' פ"ק דמגילה (ו): וכ"ה דברי הרא"ש וכ"כ מהר"א מפראג שכ"ה הנוסחא האמיתית:

סימן תרפט - שהכל חיבים בקריאת מגלה

(א) ובא"ז פסק הלכה למעשה כדברי רש"י אבל מדברי הרא"ש ור"ן נראה דיש להחמיר כדברי בה"ג וכ' המרדכי פ"ק דמגילה דף צ"ד דכ"נ

סימן תרצ - דיני קריאת המגלה

(א) וכתב המרדכי פרק הקורא עומד ע"כ אסור לקרות המגילה עד שאומרים לו קרא עכ"ל: (ב) ובתשובת הרשב"א סימן רמ"ד דאף אם שח בינתיים אין צריך לחזור אפילו שהיה כדי לגמור כולה ומיהו גוערין בשח בינתיים עכ"ל: (ג) וכ"ה במהרי"ל וכ"כ אבודרהם וכתב הגה"מ פ"ב שנוהגים לומר חמש מאות איש ואת פרשנדתא כו' הכל בנשימה אחת והוא פלא דלא אמרינן בגמרא אלא עשרת בני המן משום דבהדי הדדי נפקי נשמתיהו ואותן הנוהגים כן ס"ל דאין להנשים בין פסוק לפסוק כי יש מרבותינו סוברים כן ובמהרי"ל כתב בשם הרוקח די"ל גם חמש מאות איש עם עשרת בני המן הכל בנשימה אחת ד"י בני המן היו שרי חמשים על אלו ה' מאות איש וכ"כ אבודרהם כתב בשם מהרי"ל מאד מקובל בעיני המנהג מהרי"ש ז"ל ש"ץ במגענצא כשהגיע לומר בלילה ההוא הגביה קולו יותר ממה שעשה עד כאן כי מכאן ואילך התחלת הגאולה עכ"ל: (ד) בהגה"מ פ"א דמגילה כדאמרינן אתי אליהו ז"ל אדמי להו כו' ונהגו הקהל לומר פסוקים אלו בקול רם איש יהודי ומרדכי יצא ליהודים היתה אורה כי מרדכי היהודי ואין זה אלא מנהג שמחה בעלמא שנהגו לשמוח התינוקות ולזרום כדי שיהא דעתם מתוך כך לשמוע קריאת המגילה ויש מקומות שלא נהגו מנהג זה עכ"ל וכ"ה בכלבו וכבר כתבתי למעלה דהחזן צריך לחזור ולקרות אותן פסוקים ובאבודרהם כתב וטעם דנהגו בד' הפסוקים אלו יותר משאר פסוקים משום כבוד מרדכי שנעשה נס על ידו ורבי סעדיה לא הזכיר רק ב' והם כי מרדכי היהודי ליהודים כו': (ה) וכתב האגור ובאשכנז נוהגים לפתוח כל המגילה ואח"כ מתחיל לקרות וכ"ה במהרי"ל וכן נוהגים: (ו) ובהגה"א פ"ק מסתפק אי בעינן שכל היי צריכים להיות בני מצוה דמאחר שאינו אלא משום פרסום הנס לא בעינן שיהא בני מצוה עכ"ל: (ז) וכן פסקו במנהגים שלנו דמגילה בזמנה קורין אותה ביחיד ושלא בזמנה בעשרה עכ"ל: (ח) וכתב הג"א פ"ק דמגילה ואותן ב"א שמניחין ב"ה וקורין המגילה ביחיד לא טוב הם עושין אלא צריכין לבא לבהכ"נ הם ונשותיהם

סימן תרצא - דיני כתיבת המגלה ותפירתה

(א) ואין נוהגין כן אלא משרטטין כולה כמו ס"ת וכן מוכרח בגמרא דקאמר דברי שלום ואמת מלמד שצריכה שירטוט כאמיתה של תורה ונחלקו המפרשים בפ"י אמיתה של תורה אם ר"ל ס"ת או מזוזה ולמדו משם שצריכה לשרטט בכל השיטות כמוזכר בתוס' ואשיר"י ומרדכי וא"כ מגילת צריכה שירטוט בכל השיטות ולכן יש לתמוה על דברי ב"י שכתב דברי א"ח סתם בלא מחלוקת והוא דבר שכל העולם חולק עליו:

(ב) וכתב הר"ן פ"ק דמגילה דף ש"ג ע"א דאסור לכותבה שלא מן הכתב ואם כתבה שלא מן הכתב אינו יוצא בה אלא בשעת הדחק ועוד האריך בדין תיקוני המגילה וכתב מהרי"ל ושכותבה צריך להוציא כל תיבה מפיו קורם שיכתבנה כמו בס"ת וכתב בהג"א שאין לנקוד במגילה כלום אפי' סוף הפסוקים: (ג) וכ"ה בהג"מ פ"ב: (ד) וכתב בהג"מ פ"ב דמגילה דכל פרשיות של מגילה יעשה סתומות וכתב מהרא"י בפסקיו סי' ע"ב דאם עשה פרשיות פתוחות פסול למ"ד דיש לה דין ס"ת אמנם בא"ז כתב דמקצת פרשיותיה ראויים להיות פתוחות והאריך שם איזה פרשה תהיה פתוחה ואיזה תהיה סתומה אמנם נהגו כדברי הגה"מ לכן לא כתבתי דברי א"ז: (ה) ובהגה"מ פ"ה דמגילה דאין לפסול מגילה משום חסירות ויתרות דבהדיא אמרינן דאפי' השמיט הסופר תיבות וקראן על פה יצא וכ"כ א"ז מיהו מנה שם כל החסירות והיתרות הראויין לכתוב לכתחלה גם איזה אות קרי ולא כתיב וקרי ואיזה אות גדולה או קטנה וע"ש וכ"ה במסורת: (ו) ובהגהות מהרא"ם כתב שכן יש להיות הגירסא בספרי רבינו ושכן דעת הסמ"ג והגה"מ והמנהג בין האשכנזים שלא לעשות עמוד כלל וכ"כ במהרי"ל וכ"נ: (ז) וכן נוהגין: (ח) ובמהרי"ל שכן היה נוהג כשקרא המגילה: (ט) כ' בא"ז פרשנדתא א' קטנה פרמשתא א' גדולה עוד האריך שם בכל חסירות ויתרות הראויין להיות במגילה ובמקצת אין נוהגין כדבריו לכן לא כתבתי וע"ש: (י) וכתב בהג"מ פ"ב בשם ר' שמחה שטוב יותר לתפור בפשתן בין חוטי הגידים אלו מלהניח בלא תפירה בינתיים וכ"כ הכלבו ועכשיו נהגו לתפור כולה בגידים כתב

בתא"ו נ"י ח"א במסכת סופרים צריך שתהא התפירה חוץ לכתב ולא
מבפנים עכ"ל: ^ צורת הכתיבה הלכה לאיבוד במהלך ההעלאה. דרוש
עריכה - ויקיעורך

סימן תרצב - דיני ברכות המגלה

(א) והמרדכי כי פ"ק דמגילה ע"ד דהר"ם היה מברך שהחיינו בלחש תוך
שהקהל היו עונין אמן לאפוקי מידי כל רבוותא וכ"ה בהג"מ פ"ט
דהלכות מגילה והמ"מ כתב דבמקומו נהגו לברך אף ביום וכן אנו נוהגין
כתב הגה"א פ"ב דמגילה ושי"ד שראובן יברך לפניו ולאחריה ושמעון
קורא והכי איתא בתוספתא: (ב) וכתב הגה"מ פ"א ונהגו לומר אשר
הניא ואין לאומרו רק בלילה וכ"נ וכתבו מנהגים ישנים אבל הרב את
ריבנו אומרים אף ביום וכ"נ כתב מהרי"ל דאין להתחיל בברכה שאחריה
עד שחזרו וכרכו המגילה: (ג) כתב במנהגים שלנו שיש לומר והנפרע
באחרונה כדי שתהיה מעין חתימה סמוך לחתימה ואין לומר האל הנפרע
דהא גם לבסוף הזכיר השם: (ד) וכ"כ הכלבו:

סימן תרצג - סדר תפלת פורים

(א) וכתב מהרי"ל לאחר שהתפללו ערבית ממתנין עד הלילה וקורין
המגילה וע"ל סימן תרפ"ז אם יכול לקרותה קודם הלילה כתב המנהגים
ואין לומר למנצח ולא א"א בימי פורים וכתב הכלבו וא"א מזמור
לתודה אלא אומרים מזמור אלי וגוי וא"נ כן במדינות אלו אלא
אומרים מזמור לתודה כמו בשאר ימים: (ב) והכלבו כתב שאין לומר
ויתן לך אבל באבודרהם כתב דיש לאומרו וכן כתב מהרי"ל ומנהגים
שלנו וכתב עוד דיש להבדיל קודם הקריאה וכ"כ הכלבו דלא כמנהג
נרבונא ונהגו לקרות קודם הבדלה והמנהג שלנו כמנהג נרבונא קורין

המגילה ואשך הניא ואומרים ויהי נועם ומבדילין ואומרים ויתן לך וכ"ה במנהגים: (ג) וכ"נ בדברי מוהר"ם וכתוב במנהגים שא"א על הניסים בשושן פורים וכ"ב ב"י בשם א"ח דאסור לומר על הניסים בשושן פורים וכתב עליו ואיני יודע מה איסור יש בהזכרת על הניסים עכ"ל ואיני מבינו דמאחר דא"צ לאומרו אם אמרו הוה הפסק בתפלה ובבה"מ ואין לך איסור גדול מזה: (ד) וכתבו מהרי"ל ומנהגים אם חל מילה בפורים מלין התינוק ואח"כ קורין המגילה כדי שיהיה ג"כ בכלל יהודי ולומר ליהודים היתה אורה וגוי' ועוד דאורה זו תורה ושמחה זו מילה שנאמר שש אנכי על אמרתך וגוי' והיינו שיסמכו זו לזו ודלא כתשובת מהרא"י סי' רס"ו בכתביו דכתב דימול אותו לאחר גמר התפלה כמו בשאר ימים: ^ סימן תרפב

סימן תרצד - דין מעות פורים לעניים

(א) ובמרדכי ריש פ"ק דמגילה בהג"ה מה שנותנים ג' מחצית לפורים משום דכתיב בפרשת כי תשא ג"פ מחצית השקל ובמקום שאין עניים יכול לעכב מעות פורים לעצמו וליתנו למקום שירצה עכ"ל וכתב מהרי"י ברין אף מעוברות נותנים ג' מחצית וסימנך זה יתנו כל העובר עכ"ל וז"ל הגה"ה מצאתי מעות פורים בכ"מ שיש מטבע קבוע לוקחין המחציות של אותה מטבע ונותנים מהן ג' מחציות למעות פורים ולא של מטבע אחרת שהיא נוהגת במקום אחר ומהרי"ל כתב וכל בן כ' שנה יתן מחצית השקל והם ל"ד הל"יש וסימנך והדל לא ימעיט והנותן מחצית השקל צריך ג"כ ליתן מעות פורים ג' הל"יש ובמנהגים שלנו כתב דיתן ג' חצי ויני"ר ונ"ל דמטבע שלנו טוב ליתן ג' חצי גדולים כי שמו חצי גדול ושם מחצית עליהן כעל מחצית השקל ועוד דמחצית השקל היה עשרה גרה וחצי גדול הוא ט' פשוטים קטנים ועצמו משלים ל"י ועוד דאין לנו שום מטבע שהיא בחצאין מלבד זו ולא כאותן שנוהגים ליתן ג' חלקים מאחר שכתוב במנהגים ליתן ג' חצאי ויני"ר והוא טעות כי בכ"מ יש לשער לפי המטבע הקבוע כמו שנתבאר לעיל (חסר) ומדברי מהרי"ל דלעיל משמע דאין חייב ליתן רק מבן כ' ולמעלה כענין מצות מחצית השקל אכל במנהגים כתב דאף הילדים נותנים ואף דמסתבר כמהרי"ל אין לשנות המנהג)

ובמהרי"ל כתב דבמנחה של תענית אסתר נוהגין לגבותו כשהולכין לב"ה עכ"ל וכן המנהג ודלא כחידושי אגודה בשם מסכת סופרים שכתב דיש ליתן קודם פרשת זכור עוד כתב בחידושי אגודה דאל יתנו לשם כפרה אלא יתנו לשם נדבה: (ב) וכ"ב הר"ן פרק השוכר האומנים דף ק"ו ע"ב וכתב דיש אומרים דהמותר יניחו לפורים הבא:

סימן תרצה - דיני סעדת פורים

(א) אבל בחידושי אגודה ובתא"ו נתיב י" ח"א כתב דחשבון ארור המן וברוך מרדכי שוה וצריך להשתכר שלא ידע החשבון ומהרי"ב כתב דר"ל שישתכר וישן ולא ידע בין ארור המן וכ"מ במי"י והמנהגים כתבו דפיוט א' היה שהיו עונין בבית א' ארור המן ועל בית א' ברוך מרדכי וצריך צילותא שלא יטעה לפעמים כתב הגה"מ פ"ב צריך להשתכר היינו למצוה אבל ידי פורים יצא אפילו לא השתכר כתב המרדכי סיף פ"ק דמגילה ופי' המקבל בב"מ ע"ג דף קמ"ד ועדיף פורים כיום שנתנה בו התורה כי הא דמר בריה דרבינא (פסחים סח:) הוה יתיב כל שתא בתעניתא לבד מעצרת ופורים כו' וכתב מהרי"ל שהיה לובש בגדי שבת בפורים: (ב) ובתשובת מהרי"ב משמע דגם בלילה חייב לשמוח: (ג) וא"נ כן והרי"י ברי"ן כתב מהא דגרסיי פ"ק (ז.) רב אשי הוה יתיב קמיה דרב כהנא אמר אמאי לא אתו רבנן לבי מדרשא כו' א"ל קא עסקי בסעודת פורים ש"מ דסעודת פורים דוחה ת"ת מ"מ כיון דדרשינן (טז:) אורה זו תורה מצוה לעסוק בתורה קודם הסעודה והיא מגינה עליו שלא יארע לו קלקול בסעודה עכ"ל: (ד) ובמנהגים שלנו כתב דיש לעשותה בבוקר כשחל פורים ביום ו' אבל בשאר ימות החול מתפללין מנחה ואח"כ אוכלין סעודת פורים וכ"נ וכתבו מנהגים דרוב הסעודה צריכה להיות ביום אבל בת"ה סימן ק"י כתב רוב העולם נוהגין לעשות עיקר סעודת פורים בערב ונמשכים עד הלילה ורוב הסעודה בלילה ונתן טעם לדבר ומ"מ כתב דהוא ורבותיו נהגו לעשות עיקר הסעודה בשחרית כתוב עוד במנהגים וחי"ב במשתה ושמחה ב' הימים שנאמר את שני הימים האלה וגו': (ה) ועיין בח"מ הלכות ניוזקין שהארכתי בזה: (ו) וכן נוהגין: (ז) ואיני יודע מאי קשיא למר דאף אי ס"ל משלוח הוא דוקא ובעי שילוח ממש ולכן

אם אוכל עם חבירו אינו יוצא מ"מ אין זו קשיא דאפשר דלרש"י ס"ל דמשלוח לאו דוקא אלא ה"ח אם אוכל עם חבירו דמ"ש שאוכל עמו בביתו או ששלחה אליו ואי קשיא ליה דאם א' היה אוכל עם חבירו בשנה זו א"כ השני לא היה מקיים משלוח מנות באותו פורים וכן השני בפורים הבא א"כ מאי קאמר בסוף דבריו א"כ מאי אתא לאשמעינן דסגי אשמעינן דהא' יוצא במה שחבירו אכל עמו ולכן אין (כדאי) לדחות דברי רש"י מכח קושייתו כתב מהרי"ל דטוב לשלוח מיני מאכל ומשקה דדברים אחרים אינן קרויים מנות וכ"כ בת"ה סימן קי"א וכתב עוד דאם שלח דברים אחרים לא יצא כתב מהרי"ל ברין דבאשיר"י פ"ק דמגילה משמע דאין משלוח מנות אלא ביום ולא בלילה וכתב עוד דאי א' מחל על מנתו מחולה דאין אדם מקבל מנות בעל כרחו וכתב עוד דאשה חייבת בשלוח מנות ומתנות לאביונים כמו שחייבת במקרא מגילה ואשה תשלח לאשה ואיש לאיש אבל לא בהיפך משום גזירה שמא ישלח לאלמנה ויבא לידי ספק קידושין אבל מתנות לאביונים אפילו אשה לאיש דרך צדקה עכ"ל:

סימן תרצו - דיני הספד ותענית ועשית מלאכה בפורים

(א) אבל אבודרהם כתב דאף ביום שני נהגו הנשים שלא לעשות מלאכה וכתב הדי"ן דיש פ"ב דמגילה דמאחר דתלוי במנהג אי מקדימין הקריאה לא אתסר במלאכה דודאי כה"ג לא נהגו כ' הכלבו והאידנא קבלו כל ישראל עליהן איסור עשיית מלאכה בפורים ופשט המנהג ואין לשנות אמנם בנין של שמחה מותר וכן מלאכת מצוה כגון כתב של מצוה פסקי הלכות שאדם משמח בעצמו בהן ואגרות שאלת שלום ומזכרת חובותיו וקורין בספר הזכרונות וכן כל דבר שא"צ עיון שרי עכ"ד וכ"כ ב"י בשם א"י"ח וכ"כ הר"ן סוף פ"ק דבניין של שמחה מותר וכתב בת"ה סימן קי"ב דמותר לעשות מלאכות גמורות בפורים שהן לצורך פורים מידי דהוה אבניין של שמחה דשרי עכ"ל: (ב) וכ"כ הכלבו: (ג) אבל הרמב"ם פי"א מה' אבל פסק דאבילות נוהג בפורים וכ"ה במרדכי דמ"ק דף שני"ד עכ"ל וכן פ"ק דמגילה במרדכי תשובת ר"ג וכ"ה בהג"מ פי"א דה' מגילה וכתב

ומיהו ילך לב"ה לשמוע המגילה וכ"כ מהרי"ל בשם מהר"ש וכתב ומיהו אם יוכל לאסוף מניין בביתו עדיף טפי עכ"ל ובמנהגים שלנו פסק כדברי מוהר"ם והרא"ש דאין אבילות נוהג בפורים וכ"נ ונראה דאפילו אבילות יום ראשון אין לנהוג בפורים וכן לפי מאי דקי"ל דאין אבילות יום א' דאורייתא כמו שיתבאר בי"ד הלכות אבל סוף סימן שצ"ט א"כ אין חילוק בין יום ראשון לשאר ימים ודלא כהר"ן סוף פ"ק דמגילה ע"ב דכתב דלר"ה נוהג אבילות יום א' שהוא דאורייתא וכ"כ בתא"ו נתיב י' ח"א ותו דהרי הכלבו חולק וכתב ז"ל אונן מותר בבשר ויין בפורים דלא אתא עשה דיחיד דאורייתא ודחי עשה דרבים ולשמוח בפורים הוי דברי קבלה כר"ת עכ"ל וכ"כ ב"י בשם א"ח: (ד) אבל אין שולחין לו וכ"כ מהרי"ל בתשובה דאין משלחין לאבל כל י"ב חודש על אביו ואמו ומהרי"ב כתב דאין שולחין לאבל בפורים אבל איהו חייב לשלוח ככל המצות האמורות בתורה מיהו אם לא היה בעיר אלא האבל וחבירו חייבין לקיים משלוח מנות ושולחין זו לזו אא"כ מוחל האבל על מנתו דאז מנתו מחולה עכ"ל: (ה) בהג"מ פ"א ואם ארעו נישואין בפורים יקראו עשרה בבית החתן והכלה או יקראו לבדו כתב הכלבו צ"ע אי נושאים בפורים לפי שאין מערבין שמחה בשמחה או דלמא דלא אסרו אלא ברגלים שהוא דאורייתא אבל לא בשמחת פורים שהיא דבר קבלה או נאמר שרבנן עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה עכ"ל ובתשובת מהר"י ברי"ן מצאתי שכתב בהדיא לאסור לעשות נשואין ביום י"ד וביום ט"ו בין ביום בין בלילה ואף ב"י שהיא תענית אסתר נראה לאסור דאז סעודת הנשואין הראשונה בליל פורים ואסור משום ערוב שמחה בשמחה והא דאמרינן דמותר לעשות נשואין בערב הרגל היינו כשהסעודה מבע"י וכתב שם בהג"ה והא דאמרינן בהג"מ והיכא דאירע נשואין בפורים לאו דוקא נשואין גמורין אלא ר"ל שבעת ימי המשתה והועד בשם רבי יעקב ווי"ל שאסור לעשות פדיון הבן בשושן פורים משום ערוב שמחה בשמחה אלא היה דוחהו עד ליום ל"א עכ"ל ואני אומר אע"פ שאיני כדאי לחלוק עליהם מ"מ אכתוב מה שני"ל ואף כי שמעתי מזקנים שאמרו שראו מעשה שהיו נשואין בפורים ואומר כי לא שייך ערוב שמחה בשמחה בפורים דהא לגבי רגלים אמרינן טעמא בגמרא דמ"ק (ח:): דכתיב ושמחת בחגך ולא באשתך ובפורים לא כתיב רק משתה ושמחה ובכל מאי דמשמח סגי ליה ואע"ג דאמרינן בגמ' פ"ק דמ"ק לגבי רגלים טעמים אחרים מ"מ לענין דינא לא פליגי ותו דאמרינן תני רב יוסף ימי משתה שאסור בתענית שמחה שאסור בהספד ומטעם זה פסקו רבים דאבילות נוהג בו ותו דאדתנא אין נושאים נשים במועד היה לשנות רבותא טפי אין

נושאים נשים בפורים ועוד דשום תנא או פוסק לא אישתמיט לומר דאסור לישא בפורים ואף כי הכלבו מסתפק בדבר ספיקא דרבנן לקולא וכ"כ ב"י בשם תשובת הרשכ"א בהדיא דשרי ולכך אין למחות במקום שמקילין. ואין להקשות מהא דכתבתי לעיל סימן תרפ"ה בשם הירושלמי דאסור לעשות סעודת פורים בשבת דשאני התם דאין עשיית סעודה בשבת תלויה בב"ד ולא מקיים מה שכתוב לעשות ימי משתה כמש"ל סי' תרפ"ח אבל בכה"ג שהכל בא ע"י שמחה שעושין מעצמן ולא מחוייב בה כבר אין למחות ביד המקילין מטעמים שכתבתי ומצאתי כתוב שמוהר"ר טעבל ומוהר"ר פנחס ומהר"ף עשו הלכה למעשה ועשו חתונה בשושן פורים ומהר"ק לא הסכים גם אני ראיתי חתונה בשושן פורים באוב"ן עכ"ל שמצאתי גם מה שכתבתי דאסור לעשות פדיון הבן בפורים אינו כדברי התוס' פ"ק דמ"ק (שם) דכתבו בהדיא דאף במועד שרי לעשות מילה או פדיון הבן כ"ש בפורים. כתב מהר"י מינץ בתשובה סי' י"ז וז"ל על דבר לבישת הפרצופין שנוהגין בפורים אם יש לחוש בזו משום לא ילבש גבר שמלת אשה או לא יהיה כלי גבר על אשה והמנהג פשוט ואין מוחה והאריך בתשובה למצוא היתר לדבר משום דמאחר דאיש ואשה שוין בו לא שייך משום לא ילבש ותו דנמצא בשם ר"יב על הבחורים שחוטפין בפורים אפילו שלא ברשות משעת מקרא מגילה עד סוף סעודת פורים שהם ב' לילות ויום אחד אין בו משום גזל ואין להזמין לדין על זה ובלבד שלא יעשו שלא כהוגן על פי ז' טובי העיר הרי כתב דמשום שמחת פורים ליכא למיחש לאיסור לא תגזול ה"נ בנדון דידן שמתנכרין בפרצופין לשם שמחת פורים ליכא למיחש לאיסור לא ילבש עכ"ל התשובה ואפשר שמזה נתפשט המנהג ללבוש כלאים דרבנן בפורים ועושין לשמחה דהרי רואין דאפילו איסור דאורייתא דוחה כי לא מתכוין כ"ש כלאים דרבנן אמנם ראיתי מהר"י ברי"ן שקרא תגר על המנהג של לבישת כלאים וכתב ויש תולין עצמן בתשובת ריב"א שכתב דליכא למיחש לאיסור גזל משום שמחה ולא מילתא היא דממון ניתן למחילה דהפקר ב"ד הפקר משא"כ באיסור ושמעתי מאבא ז"ל שהיה מוחה באותן הלובשים כלאים וכן אני נוהג אחריו עכ"ל ולפ"ז כ"ש דאסור ללבוש בפרצופין אמנם מאחר דחזינן דפשט המנהג ואין מוחה נ"ל ליישב המנהג מהא דאמרינן פרק בתרא דכלאים ומביא לה פי' הגוזל בתרא (קיג). (דמותר ללבוש כלאים אם אינו מתכוין ללבישה וכ"ש לפי מקצת מפרשים שפירשו שם דלבשו כדי שלא יכירהו שהוא יהודי ואפ"ה שרי א"כ ש"מ דכי לבשו להתנכר בהן שרי וה"ה בפורים כן נ"ל טעם המנהג

אבל טוב להחמיר ולעבוד ה' בשמחה ולהיות גילה ברעדה: ^ סימן תכ.

סימן תרצז - אין אומרים תחנה בפורים (בי"ד וט"ו שבאדר א', ודין תענית והספד בהן),

(א) וכתב מהרי"ל דכן נוהגין: (ב) ובמנהגים ומהרי"ל כתבו כדברי הר"ן שמצוה לאכול ולשתות ולהרבות משתה ושמחה בפורים ראשון, ולא ראיתי נוהגין כן, וכן כתב ב"י דאין נוהגין משתה ושמחה אבל נוהגין שא"א בהן תחנון ולא א"א ולא למנצח, ואם חל בשבת א"א צו"ץ, וכ"כ מנהגים ומהרי"ל ובי"י: (ג) דלא כאבודרהם שכתב שנוהגין שלא לעשות מלאכה בפורים קטן ב' הימים: